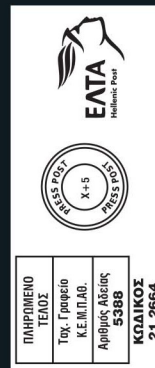

Τεύχος 139 | **Τιμή 3 €**

Οι αγώνες μας θα φωτίσουν το μέλλον *
* γιατί είμαστε
η Σωστή Πλευρά της Ιστορίας

Το σύστημά τους
βυθίζει τις κοινωνίες στον ζόφο...

αντιτετράδια

ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ταυτότητα

Περιοδικό
για την εκπαίδευση
Διευθύνεται
από Επιτροπή
ΚΩΔΙΚΟΣ 01 2664

Ιανουάριος-
Ιούνιος 2025

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:
ΜΟΡΦΩΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία
Αριστοτέλους & Αβέρωφ 23
104 33 Αθήνα
Τηλ.: 210 8227992, 210 5125714

www.antitetradia.gr

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΥΛΗΣ:
Χρίστος Σόφης, Αγγελική Φατούρου

Παραγωγή:
Δ. ΓΑΒΑΛΑΣ
Θέσβης 7, Περιστερί | 210 5722902
anagrafigavalas@gmail.com
www.anagrafi.gr

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ
Αγγελική Φατούρου

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
☎ 210 9705865

ΑΡ. ΛΟΓΑΡ. ALPHA BANK
432-002101-008070
IBAN: GR22 0140 4320
4320 0210 1008 070

Τα «αντιτετράδια»
διατίθενται δωρεάν
στις σχολικές βιβλιοθήκες

Ανανεώστε τη συνδρομή σας. Σπριζόμαστε ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ στις πωλήσεις του περιοδικού. Ειδικά σε συνθήκες εξωφρενικής ακρίβειας και με τις τιμές να έχουν εκτοξευθεί, η συνεισφορά σας είναι εντελώς απαραίτητη για να συνεχιστεί η έκδοση των «α», που εκδίδονται ανελλιπώς από το 1988!

Ανταποκριτές

ΑΙΓΙΝΑ: Ιφιγένεια Γεωργάλα (6942215003)
ΑΙΤΩΛΟΚΑΡΝΑΝΙΑ: Σωκράτης Ζαραβίνας
(Αργίριο, 6977663177)
ΑΡΚΑΔΙΑ: Λίλη Κουτσούκου (2710228012,
6978824432, Τρίπολη)
ΑΡΤΑ: Θανάσης Κρίκας (6932577623)
ΑΧΑΪΑ: Χρήστος Τσουκαλάς (2610342244)
Κ. Παπαπαναγιώτου (6932134455)
ΓΙΑΝΝΕΝΑ: Χρυσάνθη Αθανασίου (26510-41058),
Γιάννης Μακρίδης (6974966131)
ΔΡΑΜΑ: Παύλος Θεοδωρίδης (6945 597241)
ΕΒΡΟΣ: Γιώργος Δεμερδεσλής
(Ορεστιάδα, 6937271637),
ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ: Κώστας Μαστροκώστας
(Καρπενήσι 6972879173)
ΗΜΑΘΙΑ: Γιάννης Μελιόπουλος (6972220398)
Ευγενία Καβαλάρη (6978163060)
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Δημήτρης Καρβαγιώτης
(6974929257, 6944414694)
Ειρήνη Σωπιάδου (6937 178496)
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑ: Παύλος Αλεξίου (6972272601)
ΙΚΑΡΙΑ: Χρήστος Δάμαλος (6972690991)
ΚΑΛΥΜΝΟΣ: Νίνα Γεωργιάδου (6993036388)
ΚΑΡΔΙΤΣΑ: Λένα Γκαργακάνη (6979697904)
ΚΕΡΚΥΡΑ: Θανάσης Τσιριγώτης (6944253743)
Μιχάλης Τσιριγώτης (6936077204)
ΚΡΗΤΗ: Λίζα Σκλάβου (Ηράκλειο 6979775647)
Αρετή Σπαχή (6974493769)
ΛΕΥΚΑΔΑ: Θανάσης Πουτόκας (6976438317)
ΛΗΜΝΟΣ: Φωτεινή Ρόιμπα (6973285919)
ΜΑΓΝΗΣΙΑ: Σοφία Κούτσια (Βόλος 6946669923)
ΜΥΚΟΝΟΣ: Δ. Παπαδημητρίου (6945987267)
ΠΑΤΜΟΣ: Γιάννης Παπαδόπουλος (6942 095318)
ΡΕΘΥΜΝΟ: Πάνος Παπαμιχαήλ (6974885777)
ΦΘΙΩΤΙΔΑ: Νίκος Ζάρδας (Κ. Βούρλα, 2235042117)
Στέλιος Καραμήτσος (Λαμία, 6976787390)
ΧΑΛΚΙΔΑ: Όλγα Κολιού (6932969242)

Δημοσιογραφική ομάδα

Αργυράκης Παναγιώτης, Αλεξίου Βασίλης,
Γαλάνης Νίκος, Γεωργιάδου Νίνα,
Γιαννάτου Κική, Δάμαλος Χρήστος,
Δανιήλ Μαρία, Δεμερδεσλής Γιώργος,
Ζάρδας Νίκος, Καβαλάρη Ευγενία, Κανδήλας Βάσιος,
Κάτσιας Χρήστος, Κούτσια Σοφία,
Μακρίδης Γιάννης, Μελιόπουλος Γιάννης,
Οικονόμου Δημήτρα, Πανοπούλου Φωτεινή,
Παπαδάκη Ζαμπία, Παπαδόπουλος Γιάννης,
Κώστας Παπαπαναγιώτου, Πετράκης Βασίλης,
Πέττας Αντώνης, Πουτόκας Θανάσης,
Σεμιτεκόλου Πηνή, Σκλάβου Λίζα, Σόφης
Γιώργος, Σόφης Χρήστος, Σπαχή Αρετή,
Σταυρόπουλος Σίμος, Σωπιάδου Ειρήνη,
Τραγουδάρας Δημήτρης Τσαφάρα Μαρία,
Τσιριγώτης Θανάσης, Τσουκαλάς Χρήστος,
Φατούρου Αγγελική, Φιλίπιδης Νίκος

ΛΟΝΔΙΝΟ: Χριστίνα Κωστούλα

ΠΑΡΙΣ: Μαρίνα Καλαρά

ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ: Σαλαπάτας Βαγγέλης

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ: Κουφοβασιλή Ττίκα

ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ:

Κώστας Εσναφίδης, Κώστας Σουλιώτης,
Γιώργος Σόφης

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΕ ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ:

Γεωργία Μυλωνάκη

ΚΟΜΙΚ: Λευτέρης Παπαθανάσης

Γ/ΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: Φοίβος Αδριανός

ΑΔΙΟΡΙΣΤΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

Παναγιώτης Αργυράκης

για συνεργασίες

agelikifatourou@gmail.com
6974438720

ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ ΣΤΑ «α»:

Δήμητρα Κωσταρά,
Δημήτρης Παπαδημητρίου,
Γιάννης Παπαδόπουλος
Βασιλική Χρυσστομίδου

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ

Κουφοβασιλής Δημήτρης, 6946174427

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑΣ

Λεωνίδας Σαλαπάτας, 6947567668

Χρίστος Σόφης, 6972527451

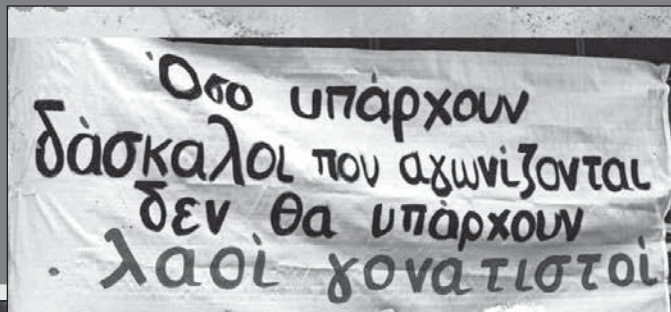
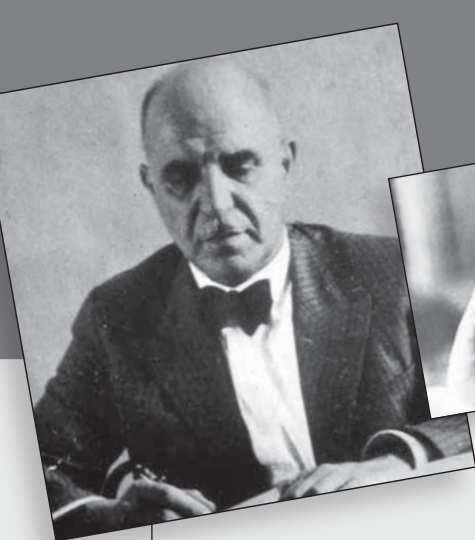
αντιτετράδια

ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

γραφτείτε
συνδρομητές...

Εσωτερικού ετήσια	15€
Εσωτερικού διετής	28€
Εσωτερικού τριετής	40€

Α. Φατούρου, Δυρραχίου 55, 104 43, Αθήνα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

2 Αντί προλόγου

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ & ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ

- 3 Οι αγώνες μας θα φέρουν αποτελέσματα! «α»
5 Η εκκευρία στη Γάζα «α»
7 Η σπύλα της «δημοκρατικής δύσης» «α»
8 Επικίνδυνες δηλώσεις για τα παιδιά με αυτισμό Β. Σαλαπάτας
9 Ταξικός και Αντιστασιακός κρατικός προϋπολογισμός «α»

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΣΤΟΧΑΣΤΡΟ

- 11 Κόμικ Λ. Παπαθανάσης
12 Όψεις ιδιωτικοποίησης του δημόσιου σχολείου Γ. Καββαδίας-Χ. Κάτσικας
16 Όχι στα Πνύσεια σχολεία Αγ. Παρέμβαση Ν. Ηρακλίου
17 Διεκδικούμε επιστημονική και παιδαγωγική ελευθερία Ε. Καβαλιάρη
18 Νεοφιλελεύθεροι «μυνομαδές» Γ. Μελλιοπούλης
20 Τον μισό φοιτητικό πληθυσμό θέλει να διαγράψει η ΝΔ Φοιτητική Πορεία
22 Σήκω παιδί μου να πας σχολείο Χ. Δάμαλος
23 Η εκστρατεία εκφοβισμού δεν θα περάσει Παρεμβάσεις Δ.Ε.
24 Διεθνές Απολυτήριο σε δημόσια σχολεία Γ. Καββαδίας
25 ΙΒ: Χτύπημα στο δημόσιο σχολείο Παρεμβάσεις Δ.Ε.
26 Αποκή από τις ηλεκτρονικές κάλπες Παρεμβάσεις Δ.Ε.
27 Καταπάτηση δικαιωμάτων αναπληρωτών/νέων πτυχιούχων

Παρεμβάσεις Δ.Ε.

- 28 Ελάτε, θα έχει και μπουφέ! Ε. Σωτηρίου
Ημερίδα ΟΛΜΕ στα Γιάννενα Παρεμβάσεις Δ.Ε.
29 Η στάση των σχολικών συμβούλων ΕΛΜΕ Περιστερίου
30 Επιχείρηση «κοπίδι» για τα Α.Ε.Ι. Χ. Κάτσικας

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Έγινε η νεολαία μας βίαη;

- 32 Νόμος - Τάξη - Κέρδος Παρεμβάσεις Δ.Ε.
35 Ανήλικη παραβατικότητα σε Ελλάδα και Ευρώπη Γ. Νικολαΐδης
40 Υποκρισία ενός βάρβαρου συστήματος Φ. Αθριανός

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΝΕΑ ΑΠΟ ΟΛΟΝ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Μετάφραση - Επιμέλεια: Γεωργία Μυλωνάκη

- 43 Αντικαθιστούν καθηγητές με Α.Ι. Andrew Paul
44 Η 2η θητεία Τραμπ για τη δημόσια εκπαίδευση Diane Ravich
46 Ο άλλος κόσμος εκτός των Πανεπιστημίων Δ. Αναστασίου
47 Θα επιστρέψουμε την εκπαίδευση στις πολιτείες Δ. Αθανασίου

ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

- 48 Δ. Γληνός: Η ζωή και το έργο του Μ. Δημάκου
54 Ο αγωνιστής - κομμουνιστής Δ. Γληνός Γ. Τριβιζάκης

ΑΝΤΙΜΑΜΑΛΟ

Νίνα Γεωργιάδου

- 57 Δρόμος στρώμένος με παρατημένα άρβυλα
Πολεμική προσευχή
58 Εμείς για άλλους πενθούμε
Σύναξη μαγισσών για τον νέο χρόνο

ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

- 60 Ο «αγγλικός πνεύμονας» της ελληνικής αστικής τάξης Ορ. Αλεξίου

ΛΟΓΟ ΤΕΧΝΗΣ

- 64 50 χρόνια από τον θάνατο του Κ. Βάρναλη: Η απήχηση
της ποίησης του στις σοσιαλιστικές χώρες Ε. Καβαλιάρη
66 Ύψος και περιεχόμενα στην ποίηση του Βάρναλη Αρ. Σπαχή

ΑΠΟΨΕΙΣ

- 72 Η εκπαίδευση μετά το Άουσβιτς Χ. Τουρτούρας
77 Οι εξαγγελθείσες αυξήσεις, με μείωση εισφορών υγείας Π. Ντούλας
78 Ηλεκτρονικές εκλογές στο Ε.Κ. Πάτρας Κ. Παπααναγνώτου
79 Σκάκι Δ. Παπαδημητρίου
80 Συνδιάσκεψη ΠΑΜΕ: Παραχάραξη και Βερμπαλισμός Β. Πετράκης
81 Φωτιές στην Καλιφόρνια Β. Πετράκης
82 Εκπαιδευτικός Όμιλος Συνταξιούχων

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

- 84 «Φοίνισσες» Μ. Δανιήλ

Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

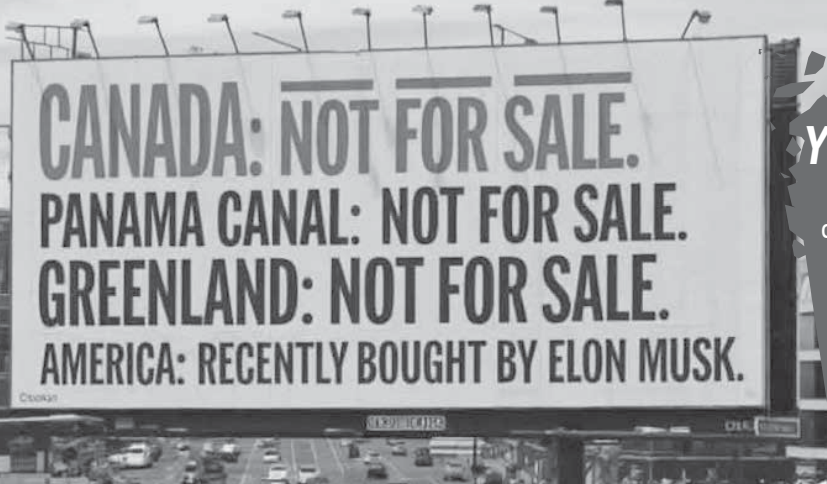
- 92 Hiroshima mon amour Σ. Παρίσιος

ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ στα «α»

- 97 Τα Φραγκοστάφυλα - Άντον Τσέχοφ
Μετάφραση: Γ. Παπαδόπουλος - Επιμέλεια: Α. Κρικιώνη
100 Ο Πάνος μας Δ. Κωσταρά
101 Απόψε θα γίνω το βλέμμα της Άνι Μουρ Β. Χρυσοστομίδου

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

- 103 Α. Καλούση: Η δράση του ΣΥΕΤΕ στην Κατοχή, την Αντίσταση,
τα Δεκεμβριανά Γ. Καββαδίας

CANADA: NOT FOR SALE.
PANAMA CANAL: NOT FOR SALE.
GREENLAND: NOT FOR SALE.
AMERICA: RECENTLY BOUGHT BY ELON MUSK.

Υψηλού (ακρο)δεξιού συμβολισμού...

Η πρόταση για τον Κ. Τασούλα, έναν υποψήφιο με βαρύ αντικομμουνιστικό-δεξιό παρελθόν, επιδιώκει μέσα από αυτή την κοινοβουλευτική εκλογική διαδικασία να εξασφαλίσει την ενότητα της δεξιάς παράταξης και να κερδίσει και ψήφους της φασιστικής ακροδεξιάς. Ο Κ. Τασούλας, αφού υπηρέτησε πολλά χρόνια τον «γεφυροποιό» της χούντας Ε. Αβέρωφ, αφού μετέτρεψε τη δολοφονία-εκτέλεση Μπελογιάννη από τον μοναρχοφασισμό σε «θάνατο», διαφωνώντας με τις τιμές που του αποδόθηκαν το 2017 στη Βουλή, θα είναι ο νέος αχυράνθρωπος του Μητσοτάκη στην Προεδρία της Δημοκρατίας.

Ο χρόνος, δηλαδή ο κοινωνικός χρόνος, είναι ένα ανθρώπινο μέγεθος. Μας δίνει τη δυνατότητα του αναστοχασμού, του απολογισμού, της σύγκρισης των μεγεθών, της καταγραφής των λαθών και των ολισθημάτων μας, αλλά και των επιτυχιών και των αλμάτων που πετύχαμε σ' αυτήν την καταγραφή των ημερών που πέρασαν. Σ' αυτό το πλαίσιο χρησιμοποιούμε τις ευχές και τις προσδοκίες μας, αρκεί να μην γίνονται κούφια ήθη κι έθιμα, επαναλαμβανόμενες ικεσίες προς το παράδοξο θείο, που το χτίζουμε κατ' εικόνα και ομοίωσή μας.

Η χρονιά που πέρασε αναμφίβολα καθορίστηκε από την επέλαση της βαρβαρότητας στην Παλαιστίνη, από έναν πάνοπλο συμμορίτη που χρησιμοποιεί τις πλάτες των ΗΠΑ και της ΕΕ. Το μέτρο της αλληλεγγύης και της σύγχρονης ανθρωπιάς ακούει σ' όνομα Παλαιστίνη και όποιος το προσπερνά είτε δεν καταλαβαίνει είτε είναι συνειδητός μεταφορέας της φρίκης. Στη διπλανή Συρία αλλάζουν τα δεδομένα της περιοχής. Η Ρωσία χάνει έδαφος, Τουρκία και Ισραήλ επεμβαίνουν, οι Κούρδοι διαιρεμένοι βρίσκονται σε διλήμματα, η χώρα φαίνεται να πηγαίνει σε διαμελισμό. Η Μέση Ανατολή συνολικά είναι ένα καζάνι που βράζει.

Η επανεκλογή του Τραμπ στις ΗΠΑ, σε συνδυασμό με την άνοδο της ακροδεξιάς στην Ευρώπη, προοιωνίζεται χειρότερες μέρες για τους λαούς, αλλά και για τους πρόσφυγες που αναζητούν ένα καλύτερο μέλλον, μακριά από τον πόλεμο και τη φτώχεια. Οι «φασίστες με γραβάτα» που καλπάζουν, κυρίως στις παλιές αυτοκρατορικές χώρες, καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την «ατζέντα» των κυβερνήσεων και με τα συνθήματά τους (ενάντια στους ξένους, που υποτίθεται ότι φταίνε για τη φτώχεια, για τη διαφύλαξη των συνόρων κλπ.), αποτελούν άλλη μια χειροπιαστή και άκρως επικίνδυνη απειλή, αν συνδυαστεί με την απολιτικοποίηση ιδιαίτερα των νεότερων γενιών, και με τους ακροκεντρώους που κυβερνούν στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε.

Στις ράγες της τσαλακωμένης άρχουσας τάξης κινείται και το ντόπιο σκηνικό. Με τον ΣΥΡΙΖΑ να οδηγείται σε πολλαπλές διασπάσεις και να κατρακυλά εκλογικά, το ΠΑΣΟΚ να καμώνεται το «αύριο», ο Μητσοτάκης φαίνεται ότι –προς το παρόν– παίζει χωρίς αντίπαλο. Οι όποιες σκόρπιες και ασύνδετες αντιστάσεις δεν προκαλούν βαθιά ρήγματα στη βιτρίνα της κυρίαρχης πολιτικής, αφού η μεν ηγεσία του ΚΚΕ μετρά και ξαναμετρά πώς θα μετασχηματίσει τους αγώνες σε ψήφους, οι ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ δεν εμπνέουν ούτε τα μέλη των Δ.Σ. τους.

Έχουμε τονίσει πολλές φορές ότι η ενεργητική άμυνα προϋποθέτει οργάνωση και σχέδιο, άπλωμα και βάθεμα των αγώνων. Πολύ περισσότερο πρέπει να υπερβούμε τον μικρόκοσμο των κατακερματισμένων εργασιακών πεδίων, να δούμε τις αντοχές σε βάθος, να ξεπεράσουμε τους ενδιάμεσους και ψόφιους πολιτικάντηδες, αν θέλουμε να στεριώσουμε μια θαλερή αντιπολίτευση. Όχι για τα έδρανα της βουλής, αλλά για τους δρόμους, εκεί που ζουν κι αναπνέουν οι εργαζόμενοι, η νεολαία, οι άκληροι, οι μετανάστες.

Τα εκπαιδευτικά συνδικάτα, ΔΟΕ και ΟΛΜΕ, έχουν συμπληρώσει 100 χρόνια ζωής και χρειάζεται –με μακροθυμία, ειλικρίνεια και θάρρος– να αποτιμήσουν αυτόν τον αιώνα ζωής και δράσης τους. Να πάρουμε γενναίες πρωτοβουλίες, σε συνεργασία με τον κόσμο της δουλειάς και των γραμμάτων. Μετά τις ευχές, πρέπει ν' αναλάβουμε δράση!

Μόνο οι αγώνες μας μπορούν να φέρουν αποτελέσματα! Οι άνεμοι του πολέμου φυσούν όλο και πιο δυνατά

Η νέα χρονιά μπήκε με δυσσιώνες προβλέψεις για τους λαούς. Τα σύννεφα του πολέμου πυκνώνουν απειλητικά, οι απειλές κλιμακώνονται και ο διεθνής ορίζοντας σκοτεινιάζει. Η πυρκαγιά που άναψαν οι εμρηπστές του πολέμου, οι σιωνιστές Ισραηλινοί στη Γάζα, με την ανείπωτη σφαγή του παλαιστινιακού λαού, εξαπλώθηκε σε ολόκληρη την πολύπαθη Μέση Ανατολή. Η Συρία μετά από 13 χρόνια πολέμου, ιμπεριαλιστικών επεμβάσεων και αμείλικτων δυτικών κυρώσεων, που διέλυσαν την οικονομία της και τσάκισαν τον συριακό λαό, βρίσκεται τώρα αντιμέτωπη με το διαμελισμό της, έπειτα από την ανατροπή του Άσαντ από τους τζιχαντιστές και εν μέσω χειροκροτημάτων από την «πολιτισμένη» Δύση. Στην Ουκρανία ο πόλεμος συνεχίζεται με αμείωτη ένταση. Την ίδια ώρα ο οικονομικός, εμπορικός και τεχνολογικός πόλεμος, καθώς και η οξύτατη καπιταλιστική βαρβαρότητα, μαίνονται, εν μέσω του οξύτατου ανταγωνισμού ανάμεσα σε ΗΠΑ, Κίνα, Ρωσία και ΕΕ.

Η επαναφορά του Τράμπ ως κυρίαρχου και πανίσχυρου στο τιμόνι των ΗΠΑ, γίνεται καταλύτης πολύ επικίνδυνων εξελίξεων σε πλανητικό επίπεδο. Η επιθετική ρητορική του με τα συνθήματα «Πρώτα η Αμερική» και «Κάντε την Αμερική μεγάλη ξανά» δίνουν το στίγμα μιας ακόμα πιο σκληρής εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ. Η νέα διακυβέρνηση Τράμπ, πριν ακόμα αναλάβει τα ινία και δια στόματος του δισεκατομμυριούχου επιχειρηματία Ε. Μάσκ εκφράζει κραυγαλέα τη στήριξή της στις ακροδεξιές δυνάμεις στην Ευρώπη. Ο ίδιος ο Τράμπ προκλητικά μιλά για βίαιη προσάρτηση της διώρυγας του Παναμά και της Γροιλανδίας, στοχοποιεί το Μεξικό, ενώ καλεί τον Καναδά να γίνει η 51η πολιτεία των ΗΠΑ! Όλα αυτά είναι σημάδια της αχαλίνωτης επιθετικότητας του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού, της τυχοδιωκτικής πολιτικής του, ως αποτέλεσμα του ενδεχομένου απώλειας της μονοκρατορίας του.

Μέσα σε αυτό το τοπίο η κατάσταση στο ιμπεριαλιστικό οικοδόμημα της ΕΕ, στο «σπίτι των λαών», γίνεται παραλυτική. Οι δυνάμεις που ηγεμονεύουν αδυνατούν να διαφοροποιηθούν απέναντι στην ορμή των ΗΠΑ. Ο γαλλογερμανικός άξονας που άλλοτε αποτελούσε την ατμομηχανή της ΕΕ, τώρα παραπαίει, βυθίζεται σε μια τεράστια πολιτική και οικονομική κρίση που παρασέρνει ολόκληρο το οικοδόμημα. Η βιομηχανική παραγωγή συνθλίβεται και ολόκληρη η ΕΕ γίνεται ένα θλιβερό πα-

ρακολούθημα των ΗΠΑ. Το ίδιο το μέλλον της ΕΕ προοιωνίζεται αβέβαιο.

Η κυβέρνηση Μητσοτάκη, και σύσσωμο το αστικό μπλοκ, στέκονται με συνέπεια στη διαβόητη «σωστή πλευρά της ιστορίας», εκεί που τους υπαγορεύουν τα ξένα αφεντικά τους. Δεν διατάζουν να παραχωρήσουν ολόένα και περισσότερες βάσεις και να μετατρέψουν τη χώρα σε πολεμικό ορμητήριο για τα συμφέροντα των ΗΠΑ – NATO και ΕΕ. Αναγορεύουν τους δυτικούς σε επιδιαιτητές των ελληνοτουρκικών διαφορών. Ο τουρκικός επεκτατισμός εκφράζεται με ένταση την αυγή του 2025 από την επέμβαση στη Συρία ως τις πρωτοφανείς σε μέγεθος και έκταση στρατιωτικές ασκήσεις με την ονομασία «γαλάζια πατρίδα», υπογραμμίζοντας τον ρόλο της Τουρκίας ως μια ισχυρής περιφερειακής δύναμης. Απέναντι σε αυτό τον επεκτατισμό η κυβέρνηση Μητσοτάκη και η ντόπια μεγαλοαστική τάξη βαφτίζουν «ήρεμα νερά» την πολιτική των υποχωρήσεων και του ενδοτισμού.

Σε αυτό το γκρίζο τοπίο **χρειαζόμαστε ένα πλατύ αντιπολεμικό κίνημα που θα βάλει φραγμό στα πολεμοκάπηλα σχέδια των ιμπεριαλιστών!** Να απαιτήσουμε την απεμπλοκή χώρας μας από τα σχέδια ΗΠΑ – NATO! Χρειάζεται να **εκφράσουμε την αμέριστη αλληλεγγύη μας στον μαρτυρικό λαό της Παλαιστίνης!** Να απαιτήσουμε να σταματήσει τώρα το **έγκλημα στη Μέση Ανατολή** και να φύγουν όλοι οι ιμπεριαλιστές από την περιοχή. **Συντασσόμαστε με το δίκαιο αίτημα του παλαιστινιακού λαού που διεκδικεί να ζει ελεύθερος και ανεξάρτητος στη δική του πατρίδα!**

Η φτώχεια και η ακρίβεια σαρώνουν τον λαό και η κυβέρνηση κομπάζει για τα επιτεύγματά της

Το 2025 βρίσκει τη μεγάλη μερίδα του λαού μας εξαντλημένη από τη δυσβάσταχτη ακρίβεια, από τη γενικευμένη ανασφάλεια και από τη διαρκή υποβάθμιση των όρων και των συνθηκών ζωής του. Η κούρσα των τιμών σε όλα τα είδη μαίνεται ανεξέλεγκτη. Οι μισθοί και οι συντάξεις είναι καθηλωμένες σε επίπεδα εξαθλίωσης. Το Δημόσιο Σύστημα Υγείας παραπαίει, με τα νοσοκομεία να στενάζουν από τις ελλείψεις σε προσωπικό, υποδομές και υλικά, την ώρα που οι ιδιώτες θησαυρίζουν, λεηλατώντας τα ασφαλιστικά ταμεία και τον λαό. Η Δημόσια Εκπαίδευση βρίσκεται ξανά στο στόχαστρο, με την κυβέρνηση να φέρνει νέα μέτρα που κάνουν το τοπίο ακόμα πιο δυστοπικό.

Η «ευημερία» και η «ανάπτυξη» για την οποία πανηγυρίζει ο Μητσοτάκης δεν αφορούν στον λαό, αλλά στις κλίκες της ολιγαρχίας, τους μεγιστάνες του πλούτου και μόνο αυτούς. **Αυτή η πολιτική δεν διορθώνεται! Ανατρέπεται με μαζί-**

**κούς και ανυποχώρητους αγώνες!
Με όχημα τα σωματεία μας και όπλο
την απεργία!**

Ασφυκτικό το περιβάλλον στο Δημόσιο Σχολείο

Οι πρώτες ημέρες του 2025 συνοδεύτηκαν με νέο καταιγισμό εξαγγελιών από το ΥΠΑΙΘ και μέτρα που υπόσχονται ένα νέο πιο ασφυκτικό και αυταρχικό πλαίσιο στη λειτουργία του δημόσιου σχολείου. Θέλει, λέει ο Πιερρακάκης, να κάνει τους διευθυντές με «δ κεφαλαίο». Δεν έφταναν δηλαδή οι υπερεξουσίες που τους έδωσε η Κεραμέως αφαιρώντας ρόλους και αρμοδιότητες από τους Συλλόγους Διδασκόντων, δημιουργώντας ένα καθεστώς πιο αυταρχικό και αντιδημοκρατικό. Στόχος της πολιτικής ηγεσίας είναι να μετατρέψει τους διευθυντές σε γενικούς «δερβέναγες» στα σχολεία, για να εμπεδώνουν οι εκπαιδευτικοί την κουλτούρα της υποταγής και της χειραγώγησης. Παράλληλα να εξασκούνται οι ίδιοι στην «ευγενή τέχνη» να είναι οι αυριανοί manager σε ένα δημόσιο σχολείο που η πολιτική των ιδιωτικοποιήσεων θα αποτελεί την κύρια πλευρά της λειτουργίας του.

Η τελευταία «καινοτομία» του υπουργείου για τα λεγόμενα «Ωνάσεια Σχολεία» αποτελούν το δούρειο ίππο της ιδιωτικοποίησης. Παρουσιάζοντας ως «πρότυπο» το ομώνυμο ιδιωτικό νοσοκομείο, η κυβέρνηση με δημαγωγικό τρόπο επιχειρεί να ανοίξει διάπλατα τις πόρτες στους ιδιώτες, βαφτίζοντάς τους χορηγούς, οι οποίοι θα έχουν πλέον ουσιαστικό ρόλο και λόγο στη λειτουργία των δημοσίων σχολείων. Είναι μια ακόμα πτυχή της πολιτικής της «αυτονομίας» της σχολικής μονάδας, της διαφοροποίησης και κατηγοριοποίησής τους με ταξικά πάντα κριτήρια. Αυτή ακριβώς την κατεύθυνση υπηρετούν τόσο τα υπάρχοντα εφαρμοζόμενα αντιεκπαιδευτικά μέτρα, όσο και οι νέες εξαγγελίες για το διαβόητο διεθνές απολυτήριο, που θα αφορά λίγους κι εκλεκτούς.

Η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών εξακολουθεί και είναι το κόκκινο πανί για την κυβέρνηση. Το ρεύμα της απεργίας – αποχής ενάντια στην ατομική αξιολόγηση δημιουργεί σοβαρές ρωγμές, αμφισβητεί την κυβερνητική πολιτική. Απογοymνώνει την αξιολόγηση από τα όποια επικοινωνιακά περιτυλίγματα. Σήμερα, η αξιολόγηση επιβάλλεται με όχημα τον αυταρχισμό, τις πειθαρχικές διώξεις ενάντια σε όσους αντιστέκονται, εκτοξεύοντας εκβιασμούς και απειλές ενάντια στον κλάδο ώστε να καμφθούν πλήρως οι αντιστάσεις. **Τώρα είναι ανάγκη να ορθωθεί το μέγιστο τείχος αντίστασης ενάντια στην αξιολόγηση.**

Ο αυταρχισμός δεν εξαντλείται μόνο στο πεδίο της αξιολόγησης, αλλά εμπεδώνεται με γρήγορο τρόπο σε ολόένα και περισσότερες πτυχές της σχολικής ζωής. Οι κυβερνητικοί πανηγυρισμοί για τις 17.000 αποβολές που «μοιράστηκαν» από τους εκπαιδευτικούς για τα κινητά τηλέφωνα των παιδιών, οι πιέσεις που ασκούνται ώστε να ενταθούν τα κατασταλτικά μέ-

τρα, χρησιμοποιώντας προσχηματικά την λεγόμενη «νεανική παραβατικότητα», αποτελούν ισχυρές ενδείξεις του οράματος της άρχουσας τάξης για το δημόσιο σχολείο. Θέλουν να μετατρέψουν τα σχολεία σε ιδιότυπους χώρους πειθάρχησης της νέας γενιάς, με τους εκπαιδευτικούς σε ρόλο χωροφύλακα. Κρύβουν τους πραγματικούς ενόχους και επιχειρούν να μετατοπίσουν στους εκπαιδευτικούς τις ευθύνες που δημιουργεί η κυρίαρχη πολιτική τους, η πολιτική του σάπιου εκμεταλλευτικού συστήματος που γεννά, προβάλλει και αναπαράγει τη βία σε όλα τα επίπεδα, που προβάλλει ως κυρίαρχο πρότυπο την καταναλωτική μανία.

Αυξήσεις τώρα στους μισθούς για να ζούμε με αξιοπρέπεια από την εργασία μας

Οι αντοχές και τα όρια του κόσμου της εργασίας δοκιμάζονται από τη δυσβάσταχτη ακρίβεια. Ούτε τα ψίχουλα των 40€ στους μισθούς του δημοσίου, ούτε τα τρύπια καλάθια νοικοκυριού, ούτε τα κάθε λογής φιλοδωρήματα επετείας μπορούν να καλύψουν το καθημερινό κόστος διαβίωσης. Οι μισθοί των εκπαιδευτικών, όπως και όλου του δημόσιου τομέα, παραμένουν εδώ και σχεδόν δεκαπέντε χρόνια καθημαγμένοι. Θέλουν να μας πείσουν ότι ο 13ος και 14ος μισθός αποτελούν μακρινή ανάμνηση, με το προκλητικό επιχείρημα πως «δεν υπάρχουν λεφτόδεντρα», την ώρα που μοιράζονται απλόχερα δις ευρώ για εξοπλιστικά προγράμματα και το μεγάλο κεφάλαιο απομυζά αμύθητα κέρδη από την εκμετάλλευση των εργαζομένων και τη λεηλασία του λαού.

Όχημα του αγώνα τα ταξικά ανασυγκροτημένα σωματεία

Τώρα πρέπει να διατρανώσουμε αγωνιστικά την απαίτησή μας για πραγματικές αυξήσεις στους μισθούς και τις συντάξεις. Να αυξηθεί εδώ και τώρα ο κατώτατος μισθός των εκπαιδευτικών στα 1200€, με αντίστοιχες αυξήσεις σε όλα τα κλιμάκια, να επανέλθουν οι 13ος και 14ος μισθός και σύνταξη που κατάργησαν οι κυβερνήσεις ΝΔ - ΠΑΣΟΚ - ΣΥΡΙΖΑ με τα μνημονιακά μέτρα. Τα συνδικάτα στην εκπαίδευση και σε ολόκληρο το δημόσιο τομέα πρέπει να ενεργοποιηθούν και να ανασυνταχθούν σε αγωνιστική κατεύθυνση. Ο οικονομικός αγώνας δεν είναι υπόθεση που θα λύσουν τα δικαστήρια, όπως υποδεικνύουν οι γραφειοκράτες και οι ρεφορμιστές της ηγεσίας της ΑΔΕΔΥ, που ακολουθούν μια παρελκυστική και αδιέξοδη τακτική δικαστικών διαμαχών, απόδειξη πως ούτε θέλουν ούτε μπορούν να πάρουν την ευθύνη της οργάνωσης του αναγκαίου παρατεταμένου απεργιακού αγώνα με αιχμή τα οικονομικά αιτήματα.

Πρωταρχικό καθήκον της ταξικής πτέρυγας παραμένει η αγωνιστική ανασύνταξη των συνδικάτων, η συσπείρωση των εκπαιδευτικών στα πρωτοβάθμια σωματεία. Πρέπει να κατακτηθεί η εμπιστοσύνη των εκπαιδευτικών και η πεποίθηση πως μέσα από τα συνδικάτα με τον ενιαίο και παρατεταμένο αγώνα μπορούν όχι μόνο να υπερασπίσουν την εργασία τους και το Δημόσιο Σχολείο, αλλά να διεκδικήσουν και να κατακτήσουν ξανά όσα χάθηκαν. Δρόμος σκληρός και δύσβατος. Είναι όμως ο μόνος δρόμος που μπορεί να βγάλει τους εκπαιδευτικούς, και συνολικά τους εργαζόμενους, στο ξέφωτο, κόντρα στις πολύμορφες αυταπάτες που καλλιεργήθηκαν την προηγούμενη περίοδο. Σε αυτό τον δρόμο πρέπει να βαδίσουμε για να είναι πραγματικά μια καλή χρονιά για το Δημόσιο Σχολείο, τους εκπαιδευτικούς, τη νέα γενιά και τον λαό στο σύνολό του.

«Α»

Συμφωνία για εκκευρία στη Γάζα!

Μετά από 15 μήνες ενός βάρβαρου γενοκτονικού πολέμου από την πλευρά των σιωνιστών και της ασίγαστης επικής αντίστασης από την πλευρά του αδούλωτου παλαιστινιακού λαού, υπάρχει υπογραφή συμφωνίας για εκκευρία. Αν και οι τριγμοί της σιωνιστικής κυβέρνησης οδηγούν τον Νετανιάχου σε ταλαντεύσεις και παλινωδίες σε ότι αφορά την έναρξη και την τήρησή της, η υπογραφή της συμφωνίας από όλα τα μέρη είναι γεγονός και ανεξάρτητα από την προοπτική της, αποτελεί μια σημαντική εξέλιξη.

Μπορεί η δυτική «δημοσιογραφία» να επιχειρεί να παρουσιάσει τη συμφωνία ως μια υποχώρηση των δυνάμεων της αντίστασης και ως, ούτε λίγο ούτε πολύ, μια προσφορά του Τραμπ και του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού στην ειρήνη, όμως η πραγματικότητα και η σωστή ανάγνωση των δεδομένων βρίσκεται πολύ μακριά από αυτές τις φαιδρές αναλύσεις. Γιατί όπως και αν μπορεί να ενσωματώνονται σε αυτή την συμφωνία, οι ανακατατάξεις, οι επιδιώξεις και οι σχεδιασμοί τρίτων και πρώτα και κύρια των ΗΠΑ και του Τραμπ στην περιοχή, ο κύριος, ο καθοριστικός παράγοντας, που θέτει τους όρους και υποχρεώνει όλες τις εμπλεκόμενες πλευρές στην επιδίωξη αυτής της εκκευρίας, είναι το φρόνημα και η σταθερή αντίσταση των παλαιστίνιων στη Γάζα.

Και από αυτή την άποψη, αν τα ερείπια και το αίμα του λαού της Γάζας είναι η εικόνα πάνω στην οποία θέλουν να επενδύσουν πολιτικά την συμφωνία για εκκευρία οι παγκόσμιοι τύρρανοι και οι θρασυδείλοι σιωναζί, πρέπει να σταθούμε στην σωστή και ελπιδοφόρα για τους λαούς του κόσμου, ανάγνωσή της.

1. Η συμφωνία υπογράφεται σε μια περίοδο που έχει γίνει καθαρό ότι **κανένας από τους διατυπωμένους στόχους των σιωνιστών δεν έχει επιτευχθεί**. Κόντρα στα εφιαλτικά σενάρια για εξόντωση και εκδίωξη των Παλαιστίνιων από την Γάζα, μετά από 15 μήνες στους οποίους οι σιωναζί διέπραξαν τα πιο ακραία εγκλήματα πολέμου, δολοφόνησαν περισσότερους από 65.000 αμάχους και έχουν θάψει δεκάδες χιλιάδες ακόμα κάτω από τα ερείπια, **οι Παλαιστίνιοι παραμένουν στη Γη τους. Άστεγοι, πεινασμένοι και διψασμένοι, χωρίς νοσοκομεία, σχολεία και υποδομές, αλλά με ακόμη μεγαλύτερο πείσμα** να μην φύγουν από τη Γάζα.

2. Και αν οι σιωνιστές τον Οκτώβρη του 2024 διακήρυτταν ότι θα εξαφανίσουν τη Χαμάς (συμπεριλαμβάνοντας σε αυτήν όλες τις δυνάμεις της αντίστασης), όπως ομολογεί ακόμη και ο Μπλίνκεν, παρά τις δολοφονίες στελεχών και μαχητών της, παρά την καταστροφή μεγάλου μέρους των υποδομών της, **η Χαμάς διατηρεί και διευρύνει την αίσλη της και «μπορεί και αναπληρώνει τις απώλειες»** του έμψυχου δυναμικού της. Όπως **και συνολικά οι δυνάμεις της ένοπλης αντίστασης στη Γάζα μπορούν και συνεχίζουν με σταθερό τρόπο** τον πόλεμο φθοράς κατά των δυνάμεων της σιωνιστικής κατοχής, τροφοδοτούμενες από το φρόνημα και το πάθος του παλαιστινιακού λαού για ελευθερία.

Μετά από 15 μήνες ανείπωτων σιωνιστικών εγκλημάτων ο αδούλωτος παλαιστινιακός λαός αντέχει!

Το φρόνημά του συνεχίζει να τροφοδοτεί την Αντίσταση
Ο ηρωικός του αγώνας για ελευθερία είναι το πιο ελπιδοφόρο μήνυμα για τους λαούς όλου του κόσμου!

3. Ο Νετανιάχου και οι σιωνιστές του Ισραήλ βεβαίωναν από την αρχή, τότε που αρνούνταν κάθε διαπραγμάτευση για ανταλλαγή ομήρων, ότι με τον πόλεμο θα καταφέρουν να πάρουν όλους τους ομήρους πίσω. Αντ' αυτού, μετά από 15 μήνες κατά τους οποίους έχουν ανεπίστροφα στιγματιστεί ως αυτό που είναι, δηλαδή ως οι αδίστακτοι κατακτητές τύρρανοι και δολοφόνοι στην ιστορία της Μέσης Ανατολής, χωρίς να έχουν να παρουσιάσουν καμία τέτοια επιτυχία, υποχρεώνονται ακριβώς σε αυτό που απέρριπταν. Σε μια συμφωνία ανταλλαγής ομήρων. Κατι το οποίο ήταν βασικό αίτημα και όρος των δυνάμεων της αντίστασης από την αρχή.

4. Η συμφωνία που παρουσιάζεται αυτή τη στιγμή, περιέχει τους όρους που έθεταν οι δυνάμεις της Αντίστασης, που δικαιώνονται για την άτεγκτη στάση τους. Το σχέδιο προβλέπει σε πρώτη φάση την κατάπαυση του πυρός, την απόσυρση των στρατιωτικών δυνάμεων από τους αστικούς ιστούς της Λωρίδας, την επιστροφή των κατοίκων και την σταδιακή έναρξη της ανταλλαγής ομήρων, με την αναλογία που από την αρχή έθεταν οι Παλαιστίνιοι. Ιδιαίτερη σημασία έχει ότι οι Παλαιστίνιοι που θα απελευθερωθούν δεν θα «εξοριστούν» όπως επιχειρούσε να επιβάλει το Ισραήλ όλο αυτό το διάστημα, αλλά θα επιστρέψουν στη Γάζα. Προβλέπεται το άνοιγμα της Ράφα και η είσοδος ανθρωπιστικής βοήθειας (600 φορτηγά την ημέρα), που ήδη έχει ξεκινήσει. Σε δεύτερη φάση και σε αντίθεση με τις διακηρύξεις των σιωνιστών για μόνιμη παραμονή του στρατού στη Γάζα, προβλέπεται **η συνολική αποχώρηση του Ισραήλ ακόμη και από τον «διάδρομο της Φιλαδέλφειας»**. Σε επόμενη φάση προβλέπει σενάρια για την ανοικοδόμηση της Λωρίδας. Καμία απαίτηση του Ισραήλ και των ΗΠΑ, από αυτές που σταθερά επεδίωκαν, με στόχο την υπονόμευση (τυπικά) της ανεξαρτησίας των παλαιστίνιων και την επιβολή θεσμών και οργάνων εποπτείας και ελέγχου δεν περιέχονται στη συμφωνία.

5. Δεν υπάρχει καμία δέσμευση για την κυβέρνηση και την εξουσία στη Γάζα στην «μεταπολέμικη εποχή». Επi 15 μήνες οι ισραηλινοί ορκίζονταν, και οι αμερικάνοι και οι καταριανοί

συνηγορούσαν, ότι η συμφωνία **θα περιέχει απαραίτητα τη διάλυση και τον αποφελισμό της Χαμάς (και όλων των ένοπλων δυνάμεων) και τον ορισμό μιας άλλης κυβέρνησης «κοινής αποδοχής»**. Σε αυτό τον σχεδιασμό άλλωστε (που κατά περιόδους περιελάμβανε διεθνείς οργανισμούς, εκπροσώπους των ΗΠΑ, του Ισραήλ και αραβικών κρατών), βασικός μαιντάνος σε όλες τις εκδοχές υπήρξε και η Παλαιστινιακή Αρχή. **Τελικά η συμφωνία δεν περιέχει τίποτα από όλα αυτά και επι της ουσίας περιέχει την παραδοχή ότι την εξουσία στη Γάζα συνεχίζει να ασκεί η Χαμάς.**

6. Όλα αυτά οδηγούν στις δύο διαμετρικά αντίθετες εικόνες που έρχονται από την Γάζα και το Ισραήλ αυτές τις μέρες. Από την μια, πάνω στα ερείπια σπιτιών και νοσοκομείων, πάνω στους τάφους των ηρώων του λαού της Γάζας, έχει στηθεί ένας χορός, με τις παλαιστινιακές σημαίες να ανεμίζουν για την υπογραφή αυτής της συμφωνίας, που της δίνει το περιεχόμενο μιας μικρής αλλά σημαντικής νίκης. Από την άλλη, στην μουδιασμένη κοινωνία του Ισραήλ, που ίσως για πρώτη φορά μέτρησε τόσα φέρετρα να επιστρέφουν από τα πολεμικά μέτωπα, η κυβέρνηση της γενοκτονίας κλειδωνίζεται κάτω από αλληλοεκβιασμούς, φόβους και απειλές και προδίδει μάλλον το αδιέξοδο το οποίο οδήγησε το πάνοπλο τέρας σε αυτή τη συμφωνία.

Χωρίς σε καμία περίπτωση να υποτιμάμε τη σημασία της, κανείς δεν μπορεί να πει με βεβαιότητα ποια θα είναι η έκβαση της συμφωνίας,

όπως επίσης και να αναγνώσει τις δεύτερες σκέψεις και επιδιώξεις που μπορεί να υπάρχουν, ειδικά από την πλευρά των ΗΠΑ και του Ισραήλ.

Αυτό όμως που δεν μπορεί κανείς να αρνηθεί, αυτό που πραγματικά έχει σημασία για τους λαούς του κόσμου και για τους αγώνες τους για ελευθερία και εθνική ανεξαρτησία στις σημερινές συνθήκες είναι ότι η πιο τέλεια και σύγχρονη τεχνολογικά πολεμική μηχανή του κόσμου, με τη στήριξη όλου του δυτικού ιμπεριαλισμού, με την πολιτική «ελευθερία» και δυνατότητα να βομβαρδίζει θερμοκοιτίδες και να εισβάλει με τανκς στα επείγοντα των νοσοκομείων, λύγισε μπροστά στο φρόνημα του ηρωικού παλαιστινιακού λαού, μπροστά στη δίψα των ξυπόλητων μαχητών της αντίστασης για ελευθερία. 15 μήνες μετά οι σιωνιστές όχι μόνο δεν εξαφάνισαν τις δυνάμεις της αντίστασης, όχι μόνο δεν μπορούν να επιβάλουν μια δική τους κατοχική κυβέρνηση όπως κόμπαζαν, αλλά καταλήγουν στην υπογραφή μιας συμφωνίας που έχει όλους τους όρους στους οποίους προηγούμενα έβαζαν κόκκινες γραμμές. Το σιωνιστικό κτήνος του Ισραήλ, αν και στρατιωτικά επέδειξε θηριώδη πυγμή, βρίσκεται στη θέση του πολιτικά ηττημένου. Οι σιωνιστές άδειασαν ασύληπτο αριθμό βομβών σε λίγα τετραγωνικά χιλιόμετρα γης, **αλλά οι Παλαιστίνιοι είναι ριζωμένοι στη Γάζα πιο πολύ από ποτέ, οι δυνάμεις της αντίστασης είναι αγκυλωμένες από τον λαό πιο πολύ από ποτέ. Το ελπιδοφόρο μήνυμα του ασίγαστου αγώνα του αδούλτου λαού για την ελευθερία της πατρίδας του, εκπέμπεται πιο δυνατά από ποτέ.** Αυτές είναι οι αλήθειες που βρίσκονται πίσω από τις λέξεις αυτής της συμφωνίας, **όποια και αν είναι η έκβασή της στο μέλλον.**

Για τους λαούς του κόσμου το χρέος ένα και μοναδικό, να δυναμώσει το κύμα αλληλεγγύης, να ακουστεί ακόμα πιο δυνατά: **Νίκη στις δυνάμεις της Αντίστασης για λευτεριά στην Παλαιστίνη!**

αν η Παλαιστίνη ξεχαστεί

η μνήμη των ανθρώπων θα έχει γίνει ένας σβώλος χώμα.
Ένα αξιοθρήνητο κενό, μια μαύρη τρύπα,
όπου ο χρόνος θα είναι άχρονος και ακυρωμένος.
Όταν ξεχνιέται το μαζικό φονικό σε δημόσια θέα,
όλα μπορούν να ξεχαστούν.

Η ιστορία όλου του κόσμου κι όλου του χρόνου,
από τις δυο χιλιάδες σταυρούς της Αππίας οδού,
ως τις πυρές του Μεσαίωνα
και από τη Γενοκτονία των Ινδιάνων,
ως τη Σφαγή του Δίστομου,
θα έχει σβηστεί, θα έχει γίνει μια λευκή σελίδα,
ένα λευκό σάβανο,
μια λευκή σημαία απόλυτης παράδοσης.

Αν η Παλαιστίνη ξεχαστεί,
θα έχει ξεχαστεί μαζί και το τιτίβισμα των πουλιών
ο όμορφος ψίθυρος του φλοίσβου
και το ελαφρύ θρόισμα των φύλλων.
Όταν ξεχνιέται το μαζικό φονικό σε δημόσια θέα,
όλα μπορούν να ξεχαστούν.
Κι όλα θα έχουν τον αφόρητο ήχο
μιας απειλητικής σειρήνας,
Το ουρλιαχτό μιας ύαινας.

Nina Γεωργιάδου

Ο «ΑΝΤΑΡΤΗΣ», Ο «ΔΙΚΤΑΤΟΡΑΣ» και η σαπίλα της «δημοκρατικής δύσης»

Καμία μάσκα και κανένα προπαγανδιστικό πέπλο δεν μπορεί πλέον να καλύψει το αιμοσταγές κτήνος. Ο δυτικός ιμπεριαλισμός, απογυμνωμένος από συνθήκες και «διεθνή δίκαια», απαλλαγμένος από κάθε ηθική αναστολή, κυνικός, πορεύεται αποκλειστικά με το όπλο της προπαγάνδας, ύπουλης και βρομερής, που επιχειρεί να πνίξει στον βούρκο της κάθε λογική σκέψη και δημοκρατική αγωνία. Έτσι, μέσα σε ελάχιστες μέρες η προπαγάνδα της δύσης φόρεσε στα άλλοτε τέρατα φτερά αγγέλων. Τα «συναισθήματα» των δημοσιογραφικών περιγέλων ακαριαία άλλαξαν. Από την αποστροφή, την οργή και τον τρόμο, ξαφνικά γεννήθηκε συμπόνια, χαρά και θαυμασμός. Όλα αυτά για τα ίδια πρόσωπα, αυτούς που αποκαλούσαν τζιχαντιστές, τρομοκράτες, βάρβαρους, σκοταδιστές... Οι εντεταλμένοι των ΜΜΕ, με τη μοναδική δεξιότητα να πνίγουν στη λήθη το χτες και να βιάζουν την αλήθεια, άλλαξαν τις λέξεις. Αυτοί οι ίδιοι έγιναν ξαφνικά «αντάρτες», «εξεγερμένοι», «δημοκρατικές δυνάμεις», «συριακός λαός»...

Αυτά συμβαίνουν στις ΗΠΑ και την ΕΕ το 2024. Αποδεικνύοντας για μια ακόμη φορά ότι αυτές οι δυνάμεις δεν έχουν καμία ηθική αναστολή, δεν διαθέτουν ίχνος ανθρωπισμού, ότι το μόνο που κρίνει τον λόγο και τις πράξεις τους είναι τα αδιάστακτα και πραγματικά απάνθρωπα συμφέροντά τους. Και ότι είναι έτοιμοι να αγκαλιάσουν και να στολίσουν με δημοκρατία όποιον τα υπηρετεί, να συκοφαντήσουν, να καταδικάσουν και να κυνηγήσουν ως τρομοκράτη όποιον τα αμφισβητεί. Όλοι αυτοί χάρηκαν, που ένα ηγετικό στέλεχος της Αλ Κάιντα, ακόμη επικηρυγμένος ως τρομοκράτης και δολοφόνος από τις ίδιες τις ΗΠΑ, παρουσιάζεται ως νέος ηγέτης της Συρίας. Οι ΗΠΑ, η Βρετανία και οι άλλες δυνάμεις της ΕΕ εκδήλωσαν τον ενθουσιασμό τους για τη «νίκη της δημοκρατίας», ο επίσης γνωστός για τις δημοκρατικές του αρχές Νετανιάχου μίλησε για «ιστορική μέρα για την Μέση Ανατολή» και ξεκίνησε νέους βομβαρδισμούς και κατοχές, ενώ ο Ερντογάν, έχοντας μεγάλη συμβολή στην ανατροπή του Άσαντ, μίλησε για το «τέλος του αιματηρού καθεστώτος». Κωμικός, αν όχι τραγικός μαιντανός σε αυτή τη «γιορτή της δημοκρατίας», ο Μητσοτάκης και η κυβέρνηση της ΝΔ, που ξανά ως πιστοί εντολοδόχοι των ΗΠΑ, εθελοτυφλώντας για τους κινδύνους που κυφορούν οι εξελίξεις στη Συρία ακόμη και για την ίδια μας τη χώρα, χαιρέτισαν την «πτώση του αυταρχικού καθεστώτος»!

Ο Αμπού Μοχάμεντ αλ-Τζολάνι, αρχηγός της Χαγιαάτ Ταχρίρ αλ-Σαμ (HTS), είναι ο ηγέτης της «συριακής εξέγερσης» στου οποίου την ποδιά «σφάζονται» οι δημοκράτες της δύσης. Σημειωτέον ότι, λόγω της ταχύτητας με την οποία εξελίχθηκαν τα γεγονότα, οι ΗΠΑ δεν πρόλαβαν να αποκαταστήσουν την HTS και να αποκαταστήσουν τον Τζολάνι, ο οποίος από το 2011 κατηγορείται από τις άλλες δυνάμεις της συριακής αντιπολίτευσης για βιασμούς και δολοφονίες. Έτσι, για τις ΗΠΑ ακόμη και σήμερα η HTS είναι τρομοκρατική οργάνωση και ο ηγέτης της επικηρυγμένος με 10 εκ. δολάρια! Αυτός ο ίδιος «άγγελος», που ήδη

δίνει συνεντεύξεις στο CNN ως «αντάρτης» και «μαχητής της δημοκρατίας»!

Η υποκρισία και ο κυνισμός δεν έχουν πάτο. Και αν και είναι πολύ νωρίς για να προδικάσει κανείς την πορεία των γεγονότων στη Συρία, ένα συμπέρασμα βγαίνει ξανά πολύ καθαρό. Όταν σύσσωμη η δύση είναι έτοιμη να γλείψει και να εξωραΐσει αυτούς που μέχρι χθες αποκάλυψε αποβράσματα και τρομοκράτες, αποκαλύπτεται ότι όλοι αυτοί που μιλούν στο όνομά της δεν έχουν την παραμικρή σχέση με τη δημοκρατία. Δεν τους ενδιαφέρει και δεν τους αφορά. Είναι αυτοί οι ίδιοι που πάντα, παριστάνοντας τα περιστέρια, μπορούν να βρεθούν πίσω από έναν αιματοβαμμένο γενοκτόνο σιωνιστή ή έναν τυφλωμένο ισλαμιστή, με την ίδια ευκολία. Αρκεί να υπηρετεί άμεσα ή έμμεσα τα συμφέροντά τους.

Και επειδή οι παιάνες για τη «νίκη της δημοκρατίας» στη Συρία είναι δύσκολο να επενδυθούν από τον όχλο των ομάδων του ISIS και της Αλ Κάιντα, η ιμπεριαλιστική προπαγάνδα έχει στραφεί σε αυτό που γνωρίζει να κάνει καλά. Στην κατασκευή τεράτων και τερατολογιών για τον Άσαντ. Τον Άσαντ τον «δικτάτορα». Για μια ακόμη φορά (όπως έκαναν με τον Σαντάμ, τον Καντάφι, τον Μιλόσεβιτς κλπ) δείχνουν «παλάτια χρυσοστόλιστα», μιλούν για χρυσό και θησαυρούς, εξοργίζονται με την «τυραννία του καθεστώτος» και δακρύζουν από συγκίνηση στο άνοιγμα των φυλακών και την απελευθέρωση των ποινικών. Ενώ—όπως και με όλους τους προηγούμενους— μια λίστα εγκλημάτων και δολοφονιών σε βάρος του άμαχου πληθυσμού, του λαού της Συρίας, είναι στην ημερήσια διάταξη. Σίγουρα το πολιτικό σύστημα στη Συρία ήταν ένα ακόμη σύστημα καταπιεστικό, ένα σύστημα που ανάλογα με την περίοδο περιόριζε και χτυπούσε περισσότερο ή λιγότερο τις δημοκρατικές ελευθερίες και τα δικαιώματα. Όσο όμως δεν μπορεί κανείς να έχει αυταπάτες για τον ρόλο του Άσαντ, άλλο τόσο και ακόμη περισσότερο δεν μπορεί να έχει αμφιβολίες για τις δημοκρατικές ευαισθησίες και τα δάκρυα για τα ανθρώπινα δικαιώματα που χύνουν οι διώκτες του. Και σε αυτό πρέπει να είμαστε καθαροί. Το έγκλημα του Άσαντ, το οποίο η δύση δεν συγχωρεί, είναι ότι δεν υπηρέτησε τα συμφέροντα του δυτικού ιμπεριαλισμού, αντίθετα αντιστάθηκε (όσο επέτρεπε ο χαρακτήρας του καθεστώτος του) σε αυτά.

Άλλωστε, ποιοι είναι αυτοί που μιλούν για πλούσιους ηγέτες και φτωχούς λαούς; Ο Μπάιντεν και ο δισεκατομμυριούχος Τραμπ; Μήπως οι πρώτες κυρίες τους δεν φορούν χρυσές καρφίτσες, σαν αυτή της γυναίκας του Άσαντ που προβάλλεται ως η

προκλητική υπερβολή σε μια χώρα φτωχών; Ή μήπως η Βρετανία του Κάρολου και των βασιλικών πρωτοκόλλων; Ή ακόμη και στην Ελλάδα της δυναστείας Μητσοτάκη και των λογαριασμών της Μαρέβα, μήπως δεν χωρίζει η ίδια άβυσσος τον πλούτο των πολιτικών ηγετών από τον φτωχό λαό; Και ποιοι είναι αυτοί που δακρύζουν σήμερα για τη φτώχεια και τα δεινά του λαού της Συρίας; Είναι οι ίδιοι που έχυναν τα ίδια κροκοδείλια δάκρυα για τον λαό του Ιράκ. Και στις δύο περιπτώσεις οι δυνάμεις της δύσης είναι που με τα εμπόργκο καταδίκασαν αυτές τις χώρες και τους λαούς τους στη φτώχεια, με συγγνά δολοφονικά εμπόργκο που απαγόρευαν ακόμη και τα παιδιατρικά φάρμακα, καταδικάζοντας σε θάνατο εκατοντάδες χιλιάδες παιδιά για τα οποία μετά μοιρολογούσαν. Μα ακόμη πιο πειστικά αυτοί που θλίβονται για τη φτώχεια του λαού της Συρίας είναι οι ίδιοι που καταδικάζουν τους λαούς των δικών τους χωρών στη φτώχεια και στην εξαθλίωση.

Και πολύ περισσότερο, ποιοι ακριβώς είναι αυτοί που οικτρίζουν για δολοφονίες γυναικόπαιδων; Που ανακαλύπτουν για μια ακόμη φο-

ρά εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και στοικεία για «χιλιάδες νεκρούς και ομαδικούς τάφους του καθεστώτος»; Είναι αυτοί οι ιμπεριαλιστές των ΗΠΑ και της ΕΕ που έχουν σπείρει τέτοιους τάφους σε όλο τον πλανήτη. Είναι αυτοί που ψάχνουν στο παρελθόν της Συρίας αυτό που παριστάνουν ότι δεν βλέπουν στο παρόν της Γάζας. Το μεγαλύτερο έγκλημα κατά της ανθρωπότητας που είναι σε εξέλιξη, λίγα μόλις χιλιόμετρα από τη Συρία. Είναι αυτοί οι «ανθρωπιστές» που την πιο βάρβαρη και κτηνώδη δολοφονία την έχουν ονομάσει «δικαίωμα στην αυτοάμυνα»! Είναι αυτοί οι ίδιοι που στηρίζουν με νύχια και με δόντια τούς σιωνιστές του Ισραήλ για να διαπράττουν αυτή τη γενοκτονία. Αυτά τα εκατοντάδες χιλιάδες νεκρά γυναικόπαιδα είναι τα δικά τους θύματα.

Η Μέση Ανατολή, όπως και κάθε σπιθαμή γης αυτού του πλανήτη, σπαράσσεται από τους ιμπεριαλιστικούς ανταγωνισμούς και τα αδιάστατα συμφέροντά τους. Αναμφίβολα, στη μεταπολεμική ιστορία της Μέσης Ανατολής –όπως και του κόσμου– πιο αιμοσταγής, αδιάστακτος και δολοφονικός αποδεικνύεται μέχρι σήμερα ο ιμπεριαλισμός των ΗΠΑ και των μεγάλων δυνάμεων της Ευρώπης. Και η αντίθεση ανάμεσα σε αυτές τις δυνάμεις και τους λαούς της Μέσης Ανατολής είναι αυτή που κρίνει τις εξελίξεις. Που θέτει τις μεγάλες διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στο δίκιο και το άδικο. ■

Για τις προκλητικές και επικίνδυνες δηλώσεις του υπουργού Άμυνας για τα παιδιά με αυτισμό

Έντονες είναι οι αντιδράσεις μετά τις ντροπισιαστικές δηλώσεις του υπουργού Άμυνας, Νίκου Δένδια, που ούτε λίγο ούτε πολύ είπε πως τα παιδιά με αυτισμό Ελλήνων αξιωματικών θα εκπαιδεύονται να δουλεύουν στον στρατό, συγκεκριμένα για τη λειτουργία των drones, ώστε να εξουδετερώνουν αποτελεσματικότερα αντίπαλους στόχους, όπως ακριβώς τα χρησιμοποιεί και ο ισραηλινός στρατός!

Συγκεκριμένα σε ομιλία του στον Ροταριανό όμιλο Αθηνών δήλωσε: «Θέλουμε η οικογένειά του (σ.σ του Έλληνα στρατιωτικού) να έχει την καλύτερη προστασία. Που σημαίνει νηπιαγωγείο για το παιδί του, ειδικό σχολείο για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες. Να σας πω ένα παράδειγμα, τον αυτισμό. Ο αυτισμός πριν λίγα χρόνια δεν υπήρχε στο λεξιλόγιό μας, δίνει παιδιά που έχουν κάποια προβλήματα, έχουν όμως και ειδικές δεξιότητες. Θα δημιουργήσουμε ένα σχολείο, λοιπόν, που τα παιδιά των στρατιωτικών που έχουν αυτισμό, θα υποστηρίζονται. Και η δική τους δυνατότητα, ποια είναι; Είναι να μπορούν να βλέπουν φωτογραφίες και να ξεχωρίζουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Στην ΤΝ (σ.σ. Τεχνητή Νοημοσύνη), χρειάζεσαι αυτό που λέγεται BIG DATA. Τα συστήματά μας με AI, χρειάζονται εκατοντάδες χιλιάδες φωτογραφίες στόχων, τα οποία θα πρέπει να απομνημονεύσουν και θα χρειαστεί να δει το drone μας τον στόχο και να του ρίξει. Οι καλύτεροι που μπορούν να δουν τις μικρές διαφορές, και να διδαχθεί το Drone με ΤΝ, είναι τα παιδιά με αυτισμό, και το Ισραήλ έχει ειδικές μονάδες για αυτό. Εμείς λοιπόν θα παίρνουμε τα παιδιά των αξιωματικών μας, θα τα εκπαιδεύουμε και θα τους βρίσκουμε δουλειά».

Κυνικές και επικίνδυνες οι δηλώσεις του υπουργού, που ξεδιάντροπα δηλώνει πως η κυβέρνηση βλέπει τα άτομα με αυτισμό σαν εργαλεία πολεμικών σχεδίων! Η αναφορά μάλιστα ότι αυτή

η μεθοδολογία χρησιμοποιείται στις ισραηλινές ειδικές δυνάμεις, φανερώνει με τον πιο καθαρό τρόπο τη βαρβαρότητά τους! Τη στιγμή που το Ισραήλ έχει δολοφονήσει, μέχρι στιγμής, στην Παλαιστίνη πάνω από 18.000 παιδιά και συνολικά σχεδόν 45.000 Παλαιστίνιους, ο υπουργός Άμυνας ανενδοίαστα κάνει αυτή τη σύγκριση.

Όλα αυτά τάχα για την προστασία των παιδιών με αυτισμό και για την επαγγελματική τους αποκατάσταση. Αυτοί που τόσα χρόνια διαλύουν το κοινωνικό κράτος και το κράτος πρόνοιας, αυτοί που έχουν πετσοκόψει τον προϋπολογισμό για την ειδική αγωγή και πριν λίγα χρόνια πήγαν να φορτώσουν το κόστος θεραπειών στους γονείς, αυτοί που έχουν αφήσει στο έλεός τους τα ειδικά σχολεία, που δεν έχουν κάνει το παραμικρό για να εφαρμοστούν οι ήδη υπάρχοντες νόμοι περί επαγγελματικής αποκατάστασης των ατόμων με αναπηρία. Όταν σήμερα ειδικά στα άτομα που βρίσκονται στο φάσμα του αυτισμού η ανεργία φτάνει σχεδόν το 100%.

Από την άλλη, στερεοτυπικά χρησιμοποιείται και απομονώνεται από τον Δένδια η δεξιότητα κάποιων ατόμων με αυτισμό στην οπτική τους παρατήρηση. Ακούγεται σαν να αναφέρεται σε ρομπότ που έχουν κάποια προβλήματα και κάποιες δεξιότητες και πρέπει να τα εκπαιδεύσουμε για να γίνουν εργαλεία για όπλα μαζικής καταστροφής!

Να ενημερώσουμε τον κύριο Δένδια, πως τα παιδιά με αυτισμό έχουν σίγουρα πολλές δεξιότητες, όμως έχουν επίσης συναισθήματα, επιθυμίες και όνειρα! Και σίγουρα δεν έχουν όνειρο (ούτε τα παιδιά, ούτε οι γονείς τους) να εμπλακούν στα δολοφονικά σχέδια της εκάστοτε κυβέρνησης. Αυτό που χρειάζονται είναι δημόσια και δωρεάν και υψηλής ποιότητας Υγεία – Πρόνοια, Ειδική Αγωγή και αποκατάσταση! ■

ΤΑΞΙΚΟΣ και ΑΝΤΙΛΑΪΚΟΣ κρατικός προϋπολογισμός

μεγαλύτερης φοροληψίας των λαϊκών εισοδημάτων και παραπέρα υποβάθμισης των δημόσιων κοινωνικών υπηρεσιών

Ο νέος προϋπολογισμός, αποτυπώνοντας το ύψος και τις πηγές των εσόδων του κράτους, καθώς και το πού και σε ποιο μέγεθος αυτά θα κατευθυνθούν ως κρατικές δαπάνες, δείχνει ποια θα είναι η πολιτική της κυβέρνησης Μητσοτάκη το 2025 και πώς σκοπεύει να κάνει την αναδιανομή του μεγάλου μέρους του εθνικού εισοδήματος που αντλεί μέσω της φορολογίας. Μια αναδιανομή που προεξοφλεί μετάγγιση ακόμα μεγαλύτερου μέρους του λαϊκού εισοδήματος προς τις τσέπες της ντόπιας οικονομικής ολιγαρχίας και των ξένων δανειστών.

Ο κρατικός προϋπολογισμός για το 2025 αυξάνει κι άλλο το ύψος της ήδη δυσβάστακτης συνολικής φορολογίας κατά 2,5 δισ.€ (από 66,7 δισ.€, σε 69,2 δισ.€ το 2025), σε ένα ποσοστό 3,7% που είναι μεγαλύτερο του προβλεπόμενου πληθωρισμού 2,1%. Η αύξηση αυτή θα επιβαρύνει κατά κύριο λόγο τα λαϊκά στρώματα. Θα προέλθει:

- Από την αύξηση κατά 4,1% της άμεσης φορολογίας (από 24,2 δισ.€ το 2024, τα έσοδα θα ανέλθουν σε 25,2 δισ.€ το 2025), μια αύξηση που είναι διπλάσια από τον προβλεπόμενο πληθωρισμό. Ειδικότερα, η αύξηση του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων, που κατά το μεγαλύτερο μέρος καλύπτεται από μισθωτούς και συνταξιούχους, θα εκτιναχθεί στο 6,3%, τριπλάσιο του προβλεπόμενου πληθωρισμού

- Από την αύξηση της έμμεσης φορολογίας κατά 4,7% (από 36,4 δισ.€, σε 38,1 δισ.€), επίσης υπερδιπλάσια από τον προβλεπόμενο πληθωρισμό. Ειδικότερα, το μέγιστο μέρος της έμμεσης φορολογίας που είναι ο ΦΠΑ και πληρώνεται κατ' εξοχήν από τα λαϊκά στρώματα θα αυξηθεί κατά 5,1%, ποσοστό υπερδιπλάσιο του προβλεπόμενου πληθωρισμού

- Σε αντιδιαστολή οι φόροι εισοδήματος «νομικών προσώπων», που αναφέρονται κυρίως σε φορολογία κερδών εταιρειών, θα αυξηθούν κατά ποσοστό μόλις στο μισό του προβλεπόμενου πληθωρισμού.

Πάνω σε αυτή την αυξανόμενη φοροληψία του ελληνικού λαού στηρίζει η κυβέρνηση τα «πρωτογενή πλεονάσματα» του κρατικού προϋπολογισμού, που δεν πάνε βέβαια για κάλυψη κοινωνικών αναγκών, αλλά **κυρίως για την πληρωμή των δανειστών του κράτους**. Χωρίς καν να μειώνεται το δημόσιο χρέος, που το 2024 ανήλθε σε 365 δισ.€ [σε 365 δισ.€ εκτιμάται ότι θα παραμείνει και το 2025]! Έτσι, η αυξανόμενη φοροληψία, σύμφωνα και με το Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό Διαρθρωτικό Σχέδιο 2025-2028, που κατατέθηκε μαζί με το σχέδιο του νέου προϋπολογισμού, θα συνεχισθεί για τα επόμενα τρία χρόνια για να δημιουργηθούν «πρωτογενή πλεονάσματα» πάνω από 6 δισ.€! Η κυβέρνηση θέλει το 2025 να εισπράξει ακόμα πιο

διογκωμένα φοροέσοδα που θα αγγίξουν το 30% του ΑΕΠ(!), αλλά και να τα κατανείμει ακόμα πιο άνισα σε βάρος των λαϊκών κοινωνικών αναγκών. Είναι χαρακτηριστικό το τι προδιαγράφει για τους μισθούς και τις συντάξεις, καθώς και για τις δημόσιες κοινωνικές υπηρεσίες της δημόσιας Ασφάλισης, της Πρόνοιας, της Υγείας και της Παιδείας:

- Μείωση (-0,3%) των συνολικών δαπανών προς τους εργαζόμενους (από 14.939 δισ.€, σε 14.889 δισ.€). Αυτήν την κατεύθυνση μείωσης των μισθών φρόντισε να την «δέσει» για το σύνολο της οικονομίας με την ψήφιση του νόμου που καταργεί τις συλλογικές διαπραγματεύσεις για τον κατώτατο μισθό και επιτάσσει το ύψος του να καθορίζεται με κυβερνητική απόφαση.

- Για τις συντάξεις μια πενιχρότατη αύξηση (2,4%), κατώτερη από τον πληθωρισμό του 2024 (2,7%), που προεξοφλεί μείωση του πραγματικού συνταξιοσυκτικού εισοδήματος. Επιπλέον 700.000 συνταξιούχοι, εξαιτίας της λεγόμενης προσωπικής διαφοράς που έχει καθηλώσει τις συντάξεις απ' το 2016, δεν θα πάρουν ούτε κι αυτή την πολύ μικρή ονομαστική αύξηση. Θα διατηρηθεί, επίσης, η Ειδική Εισφορά Αλληλεγγύης για το Ασφαλιστικό Κεφάλαιο Αλληλεγγύης Γενεών (ΑΚΑΓΕ), κράτηση που θα αφαιρέσει, και το 2025, 886 εκατ.€ από τις συντάξεις.

- Στα Ασφαλιστικά Ταμεία θα επιβληθεί νέα μείωση ασφαλιστικών εισφορών κατά 1% που θα πλήξει τα οικονομικά τους, καθώς για το 2025 προβλέπεται μείωση του αποθεματικού των ταμείων κατά 311 εκατ.€ [από 958 εκατ. το 2024, σε 647 εκατ. το 2025]. Από το 2019 αθροιστικά αυτές οι μειώσεις έχουν φτάσει στο 5,4% και αποτελούν παχυλή παροχή για την εργοδοσία. Με αυτή τη μέθοδο επεκτείνεται το έδαφος για τη συμπίεση των ασφαλιστικών παροχών από το ΕΦΚΑ και για την ιδιωτικοποίηση της ασφάλισης.

- Στον τομέα της Πρόνοιας το κονδύλι για τα επιδόματα ανεργίας παραμένει καθηλωμένο (από 1,799 δισ.€ το 2024 γίνεται 1,830 δισ.€ το 2025, μια αύξηση μικρότερη από τον προβλεπόμενο πληθωρισμό). Αντίθετα, τα κονδύλια προς τους επιχειρηματίες για «προγράμματα απασχόλησης και κατάρτισης», που τους εξασφαλίζουν φτηνό ερ-

γατικό δυναμικό, θα αυξηθούν κατά 17, 9%(!), από 609 εκατ. σε 715 εκατ.€ το 2025.

► Στον τομέα της δημόσιας Παιδείας οι τακτικές ονομαστικές δαπάνες του Υπουργείου Παιδείας αυξάνονται μόλις κατά 0,1% (ένα εικοστό του προβλεπόμενου πληθωρισμού), που ισοδυναμεί με παραπέρα μείωση των πραγματικών δαπανών για την Παιδεία.

► Στον τομέα της δημόσιας Υγείας καταγράφεται για τις τακτικές ονομαστικές δαπάνες του υπουργείου Υγείας μια αύξηση από 6.051 εκατ.€ σε 6.608 εκατ.€, πολύ κάτω από τις τεράστιες ανάγκες της δημόσιας Υγείας.

► Αντίθετα, τα κονδύλια του κρατικού προϋπολογισμού που δίνονται υπό τη μορφή επιχορηγήσεων και «κινήτρων» στις μεγάλες, κυρίως, επιχειρήσεις αυξάνονται κατά 7,6% σε ποσοστό υπερτριπλάσιο του προβλεπόμενου πληθωρισμού (από 13,1 δισ.€ σε 14,1 δισ.€ το 2025).

► Σχεδόν διπλάσιο θα είναι και το ποσό των δαπανών για την παραλαβή εξοπλισμών (από 896 εκατ.€ το 2024, σε 1, 6 δισ.€ το 2025), με τους υπολογισμούς να καταγράφουν δαπάνες 4,9 δισ.€ για εξοπλισμούς το 2024-2025 και με προοπτική αυτές να αυξηθούν τα επόμενα χρόνια.

Είναι φανερό ότι ο νέος κρατικός προϋπολογισμός, σε ό,τι αφορά τα λαϊκά εισοδήματα και τις δημόσιες κοινωνικές υπηρεσίες, προαναγγέλλει είτε μείωση είτε πάγωμα των πραγματικών κρατικών δαπανών, ενώ είναι γαλα-

ντόμος σε παροχές προς το μεγάλο κεφάλαιο και στην εξυπηρέτηση των δανειστών, της πολιτικής της ΝΑΤΟικής στρατιωτικοποίησης και των πολυδάπανων εξοπλισμών.

Ωστόσο, αν και είναι σαφές και άμεσα ορατό πως προοιωνίζεται μια παραπέρα επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης των εργαζομένων, των συνταξιούχων και των λαϊκών στρωμάτων το 2025, μια παραπέρα συνέχιση της αντιδραστικής πολιτικής της κυβέρνησης της ΝΔ, οι δυνάμεις που κυριαρχούν σήμερα στα όργανα του μαζικού κινήματος, πρώτα απ' όλα του εργατικού συνδικαλιστικού κινήματος, για μια ακόμα φορά με τη γραμμή τους μπλόκαραν την εργατική και λαϊκή κινητοποίηση. Άφησαν αναξιοποίητες τις δυνατότητες πανεργατικής και παλλαϊκής κινητοποίησης που διαφάνηκαν στην πανελλαδική απεργία της 20ης Νοέμβρη. Η ηγεσία της ΓΣΕΕ κήρυξε για μια ακόμα φορά σιωπητήριο αφήνοντας ανενόχλητη την κυβέρνηση Μητσοτάκη να προωθήσει το νέο αντιλαϊκότερο κρατικό προϋπολογισμό. Η ηγεσία της ΑΔΕΔΥ περιορίστηκε σε μια εντελώς χλωμή κινητοποίηση, περιορισμένη στα δημοσι-οϋπαλληλικά οικονομικά αιτήματα, με στάση εργασίας και συγκέντρωση στο υπουργείο Οικονομικών το μεσημέρι της Τετάρτης 11/12. Ενώ το ΠΑΜΕ εξάντλησε όλη του την «πάλη» σε ένα ξεχωριστό απογευματινό συλλαλητήριο των συνδικάτων που ελέγχει στο Σύνταγμα, την ίδια μέρα που το μεσημέρι έκανε συλλαλητήριο η ΑΔΕΔΥ.

Οι πολιτικές του συμβιβασμού και της υποταγής στην κυβερνητική πολιτική, της αδράνειας, του περιορισμού και της διάσπασης των εργατοϋπαλληλικών κινητοποιήσεων έριξαν ξανά νερό στον μύλο της αντιλαϊκής πολιτικής της κυβέρνησης Μητσοτάκη. Ωστόσο, η μεγαλύτερη όξυνση των προβλημάτων που αυτή επιφέρει δεν θα μπορέσει να αντιμετωπισθεί παρά μόνο με την **ανάπτυξη μαζικών αγώνων που πρέπει να πάρουν πανεργατικό-παλλαϊκό χαρακτήρα**. Προς αυτήν την κατεύθυνση θα εντείνουν τις προσπάθειές τους οι ταξικές αγωνιστικές δυνάμεις του εργατικού και λαϊκού κινήματος. ■

«Κόψτε απ' τις δικές σας τις παροχές
κι αφήστε τα σχολεία
στις φτωχογειτονιές»

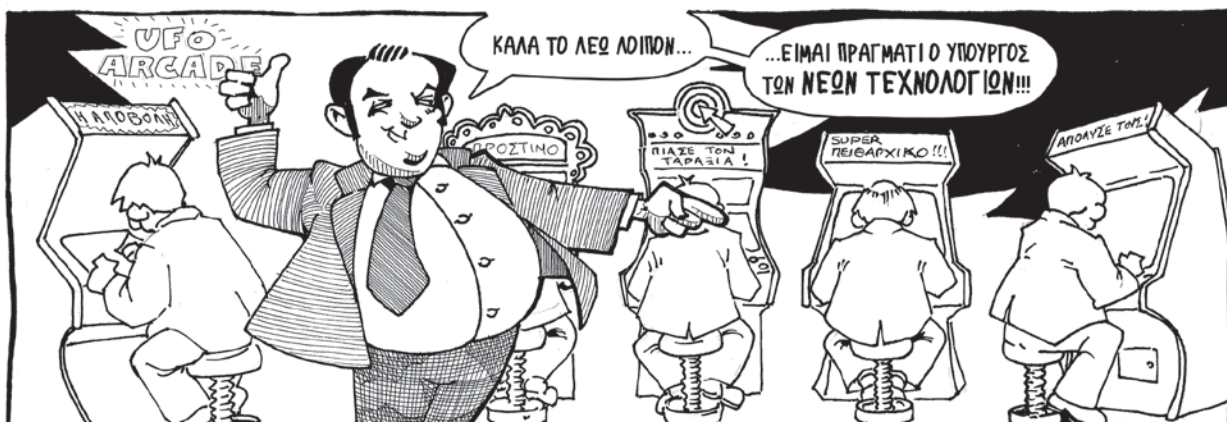
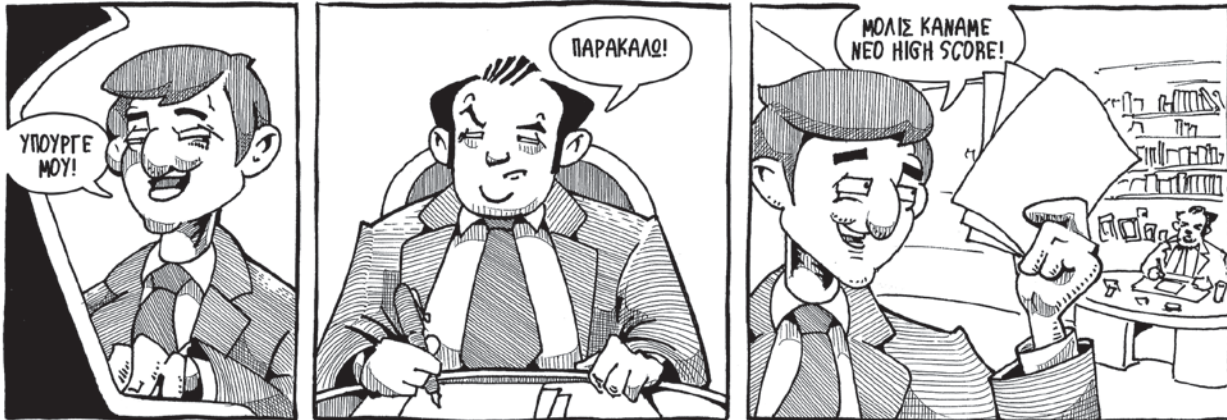
(σύνθημα συναδέλφισσας νηπιαγωγού, στην κινητοποίηση στο Υπουργείο
έναντια στις συγχωνεύσεις)

ΔΥΣΚΟΛΑ ΘΕΜΑΤΑ (ARCADEducation)

του boban...

Λευτέρης Παπαθανάσης

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΣΤΗΛΟΧΑΣΤΡΟ

Όψεις ιδιωτικοποίησης του δημόσιου σχολείου

ΤΑ ΝΕΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

γράφουν οι Τίτργος Καβαδιάς - Χρήστος Κάτσικας

Ο «μπλε φάκελος» για την παιδεία που μέσα στις γιορτές έφερε ο υπουργός παιδείας σαν τον σάκο του Άη Βασίλη δεν περιέχει δώρα για εκπαιδευτικούς και μαθητές, αλλά μέτρα που αλλάζουν δραστικά το DNA του δημόσιου σχολείου, προωθώντας μορφές ιδιωτικοποίησής του. Ο βομβαρδισμός εκπαιδευτικών ρυθμίσεων που «μαντάρουν» και «μοντάρουν» το εκπαιδευτικό DNA σε ακραίες νεοφιλελεύθερες κατευθύνσεις υποστηρίζεται από μια πρωτοφανή –σε μεταμφίεση– προπαγανδιστική πυροβολαρχία: μιλάμε για μια καλοσχεδιασμένη επιχείρηση για να παρουσιαστούν πλευρές της πολιτικής που ήδη υλοποιεί το υπουργείο Παιδείας σαν δήθεν επισημονικές προτάσεις, πολιτικά ουδέτερες και κοινωνικά ωφέλιμες. Στην επιχείρηση αυτή πρωτοστατεί βεβαίως το «τείχος» μιας «αυλικής δημοσιογραφίας», που δίνει τα ρέστα της για να παρουσιάσει το μαύρο άσπρο και να «μαυρίσει» κάθε αντίσταση από τη μεριά του εκπαιδευτικού κινήματος.

Συγκεκριμένα, ο Υπουργός μίλησε για τα νομοσχέδια και το περιεχόμενό τους, που θα αφορά στην ίδρυση και λειτουργία των 22 Δημόσιων Ωνάσειων Σχολείων, στην εισαγωγή του Διεθνούς Απολυτήριου (International Baccalaureate – IB) στα Πρότυπα και τα Πειραματικά Λύκεια, από τον Σεπτέμβριο του 2026, στην ίδρυση 2 αθλητικών σχολείων σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, στο Πρόγραμμα «Ανοιχτό Σχολείο» (ανοιχτά σχολεία τα Σαββατοκύριακα) σε συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση κ.α.

22 Ωνάσεια Σχολεία για «λίγους κι εκλεκτούς»

Όπως είναι ήδη γνωστό το πρώτο από τα νομοσχέδια του υπουργείου Παιδείας που ανακοινώθηκαν στο Υπουργικό Συμβούλιο αφορά στην ίδρυση ενός νέου δικτύου πρότυπων Γυμνασίων και Λυκείων με τη χορηγία του Ιδρύματος Ωνάση, που θα ονομάζονται «Δημόσια Ωνάσεια Σχολεία» (ΔΗΜ.Ω.Σ.). Το δίκτυο θα δημιουργηθεί από συνολικά 22 υφιστάμενα σχολεία (11 Γυμνάσια και 11 Λύκεια), «σε περιοχές που αντιμετωπίζουν κοινωνικές και οικονομικές προκλήσεις», αρχής γενομένης από τον Σεπτέμβριο του 2025, με 6+6 Γυμνάσια και Λύκεια αρχικά. Το Ίδρυμα Ωνάση θα αναλάβει την ανακαίνισή τους (έως του ποσού του 1 εκατ. ευρώ για το καθένα) και τα λειτουργικά τους έξοδα, έως και 500.000 ευρώ το έτος ανά σχολείο. Η εισαγωγή των μαθητών σε αυτά θα γίνεται με εξετάσεις, όπως ισχύει για τα πρότυπα σχολεία, και η επιλογή των εκπαιδευτικών τους από όσους ήδη υπηρετούν σε δημόσια σχολεία θα γίνεται επίσης όπως στα πρότυπα. Τα «Δημόσια Ωνάσεια Σχολεία» θα διασυνδέονται με πανεπιστημιακά ιδρύ-

ματα «με στόχο την εισαγωγή και εφαρμογή εκπαιδευτικών καινοτομιών», ενώ ερώτημα παραμένει σε ποιο βαθμό το Ίδρυμα Ωνάση θα έχει λόγο για την εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς αναφέρεται ότι «για τη λειτουργία τους θα συσταθεί Διοικούσα Επιτροπή με πλειοψηφία του Δημοσίου» και οι λεπτομέρειες θα ρυθμιστούν με σύμβαση μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και του Ιδρύματος «κατά το πρότυπο του Ωνάσειου Καρδιοχειρουργικού Κέντρου».

Η λειτουργία τους ως πρότυπα και η εισαγωγή των μαθητών σε αυτά με εξετάσεις ακυρώνει παντελώς την πρόβλεψη για λειτουργία τους σε περιοχές με κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα, αφού στην πράξη θα είναι ελίτιστικά σχολεία που θα δέχονται μαθητές από οποιαδήποτε περιοχή, ανάλογα με τις επιδόσεις τους στις συγκεκριμένες εξετάσεις. Όπως συνέβη και με τη δημιουργία των ήδη υπάρχοντων Πρότυπων Σχολείων (που η κυβέρνηση επέκτεινε πέρα από την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη σε ένα σε κάθε νομό) αυτά θα πάψουν να είναι σχολεία της γειτονιάς, δημιουργώντας τελικά μεγαλύτερη πίεση στις γειτονιές αυτές, όπου τα υπόλοιπα σχολεία τους καλούνται να απορροφήσουν τους μαθητές από τη γειτονιά που δεν διεκδικούν καν ή δεν μπορούν να επιτύχουν την εισαγωγή τους στο πρότυπο. Γι' αυτό και κατά τη διαδικασία μετατροπής σχολείων σε πρότυπα είχαμε τα προηγούμενα χρόνια μαζικές αντιδράσεις και κινητοποιήσεις σε πολλές επαρχιακές πόλεις. Το υπουργείο Παιδείας διαλαλεί ότι τα Δημόσια Ωνάσεια Σχολεία αποτελούν «ενίσχυση της πολυτυπίας της εκπαίδευσης» και θα λειτουργήσουν «σε περιοχές που αντιμετωπίζουν κοινωνικές και οικονομικές προκλήσεις». «Πολυτυπία» βέβαια σημαίνει κατηγοριοποίηση και ανταγωνισμό και όχι ένα ισχυρό, ενιαίο, ποιοτικό δημόσιο σχολείο για όλα τα παιδιά. Παράλληλα, ανοίγει ο δρόμος για τη διάσπαση του ενιαίου χαρακτήρα των προγραμμάτων σπουδών και της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αφού προβλέπεται να «συσταθεί Διοικούσα Επιτροπή» που θα καθορίζει τη λειτουργία τους. Να θυμίσουμε ότι στις εξετάσεις για την εισαγωγή μαθητών στα Πρότυπα Γυμνάσια περνάει μόλις το 20% των αιτούντων, ενώ ήδη έχει αναπτυχθεί φάμπρικα φροντιστηρίων και ιδιαίτερων μαθημάτων ειδικά για την προετοιμασία μαθητών γι' αυτές τις εξετάσεις, με μεγάλες οικονομικές απαιτήσεις για τις οικογένειες που επιλέγουν κάτι τέτοιο για τα παιδιά τους...

Αιὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων (Θμηρος, Ιλιάδα). Στην ομηρική κοινωνία οι ευγενείς λέγονταν «ἀριστοι». Ο λαός δηλωνόταν με τους όρους «λαός», «δήμος», «πληθὺς», «πολλοί». Οι ευγενείς ήταν οι κατεξοχήν πολέμι-

στές, που διέθεταν αρετή. Οι φιλελεύθεροι των προηγούμενων εποχών και οι νεοφιλελεύθεροι της εποχής μας πάντα ήθελαν μια εκπαίδευση για «λίγους και εκλεκτούς». Ένα σχολείο που αποκλείει τους «κοινωνικά αδύνατους». Και σήμερα κραδαίνουν την «αριστεία», υπονοώντας ότι αυτοί οι ίδιοι είναι οι «άριστοι» και οι άλλοι, μηδαμινός και ασήμαντος.

Τα Δημόσια Ωνάσεια Σχολεία ιδρύονται με βάση τις κατευθύνσεις της κυβερνητικής πολιτικής, εντείνοντας την εμπορευματοποίηση των κοινωνικών αγαθών. Είναι μια από τις πολλαπλές όψεις αποδόμησης του δημόσιου χαρακτήρα της εκπαίδευσης και ιδιωτικοποίησής της. Ένα ακόμα μέσο για τους κεφαλαιοκράτες να διευρύνουν τις φοροαπαλλαγές και τα προνόμιά τους, παρουσιάζοντας ένα προφίλ φιλανθρωπικό και φιλολαϊκό, διευκολύνοντας το κράτος να απαλλαγεί από ένα βάρος της κρατικής χρηματοδότησης των σχολείων και διαμορφώνοντας το κλίμα για την ανάληψη του κόστους των σπουδών από τους γονείς με βάση το δόγμα της ατομικής ευθύνης και της μετατροπής του κάθε κοινωνικού αγαθού [και στη συγκεκριμένη περίπτωση της μόρφωσης] σε εμπόρευμα που το αγοράζει όποιος έχει τη δυνατότητα. Είναι ακόμα μια προσπάθεια για τη μείωση ή και την απαλλαγή του κράτους από τη δημόσια χρηματοδότηση των σχολείων και την εισβολή των επιχειρήσεων και χορηγών

«Ανοιχτά σχολεία» σε χορηγούς και ενοικιαστές

... Πλουσιοπάροχο το Υπουργείο Παιδείας και μέσα στις γιορτές υπόσχεται: Προσεχώς «ανοιχτά σχολεία» και τα σαββατοκύριακα με πλούσιο πρόγραμμα δραστηριοτήτων για τους μαθητές. Σε συνέντευξή του ο υπουργός αναφέρθηκε στο σχέδιο που καταρτίζεται και το οποίο θα δίνει τη δυνατότητα στα σχολεία όλων των βαθμίδων να λειτουργούν και το σαββατοκύριακο, ούτως ώστε να δίνεται στους μαθητές η δυνατότητα να συμμετέχουν σε αθλητικές και λοιπές δραστηριότητες που θα συμβάλλουν στην ψυχοσυναισθηματική τους ανάπτυξη και στην καλλιέργεια δεξιοτήτων. Με εύχες διακινύξεις επιδιώκουν να αποκρύψουν ότι βασικός στόχος της εκπαιδευτικής πολιτικής της κυβέρνησης είναι να εξασφαλίζει κάθε σχολείο πόρους πέρα από τους κρατικούς, που είναι δεδομένοι, και «καλό» σχολείο θα είναι αυτό που βγάζει «το ψωμί του» μόνο του. Την ώρα που η δημόσια εκπαίδευση και τα σχολεία στενάζουν από την υποχρηματοδότηση και την πολιτική των περικοπών, το ΥΠΑΙΘ, με παλαιότερο έγγραφο που υπογράφουν οι τότε Γενικοί Γραμματείς κ.κ. Α. Κόπτης, Γ. Κаланτζής και Γ. Βούτσινος, «διευκρινίζουν» ότι με τον νόμο 4823/2021 «είναι δυνατόν με απόφαση του Σχολικού Συμβουλίου, η οποία γνωστοποιείται στον οικείο Δήμο, να διοργανώνονται και να υλοποιούνται από τη σχολική μονάδα, μετά το πέρας του ωρολογίου διδακτικού προγράμματος και τη λήξη του ολοήμερου σχολείου, με ή χωρίς συνεργασία με τρίτους φορείς, εκδηλώσεις, προγράμματα και συνέδρια που απευθύνονται στην εκπαιδευτική κοινότητα (...) Τυχόν έσοδα από τις εκδηλώσεις αυτές εισπράττονται από την αρμόδια σχολική επιτροπή και αποδίδονται στη σχολική μονάδα μέσω αυτής».

Το κράτος αποσύρεται – Χορηγοί και εταιρείες ante portas!

Είναι ακόμα μια προσπάθεια για τη μείωση ή και την απαλλαγή του κράτους από τη δημόσια χρηματοδότηση των scho-

λείων και την εισβολή των επιχειρήσεων και χορηγών. Μια εισβολή που διευκολύνεται από τη χρόνια υποχρηματοδότηση των σχολικών επιτροπών από όλες τις κυβερνήσεις, με τους προϋπολογισμούς κυρίως από το 2011 και έπειτα έχουν μειωθεί τραγικά και διατηρούνται μειωμένοι έως και σήμερα, παρόλο που τα έξοδα θέρμανσης και γενικότερα τα λειτουργικά έξοδα έχουν εκτοξευτεί, προκαλώντας οικονομική ασφυξία με πολλαπλές δραματικές επιπτώσεις στην εκπαιδευτική διαδικασία και τη μόρφωση των μαθητών. Το κράτος δια των κυβερνήσεων, αποστερεί κοινωνικούς πόρους, υποβαθμίζει μέχρι διάλυσης κάθε κοινωνική λειτουργία, και οδηγεί στις «δωρεές» και «χορηγίες». Ο ίδιος ο υπουργός είναι ξεκάθαρος. Το όραμά του τόσο νέο και «εκσυγχρονιστικό», όσο και οι χορηγοί. Για αυτό και μιλά για την «κουλτούρα των δωρητών στο κράτος». Διαβάστε τι είπε μεταξύ άλλων σε συνέντευξή του στο capital.gr στις 8 – 1 - 2025. «Θέλω σε αυτό απλώς να προσθέσω ότι πέρα από την κρατική χρηματοδότηση, θα προστεθούν και άλλα χρήματα στην πορεία από τον ιδιωτικό τομέα. Και ήδη έχουμε μιλήσει και με χορηγούς για να μπορέσουν να επενδύσουν σε συγκεκριμένες σχολικές υποδομές. Για παράδειγμα, έχει εμφανιστεί χορηγός που θέλει να βοηθήσει να γίνει αυτού του τύπου η αναβάθμιση στο σχολικό συγκρότημα της Γκράβας, έτσι ώστε τον Σεπτέμβριο να ξεκινήσει η σχολική χρονιά σε μια άλλη Γκράβα, που νομίζω έχει ένα πολύ μεγάλο συμβολισμό. Θέλουμε να προσελκύσουμε και να ξαναγεννηθεί αυτή η κουλτούρα των δωρητών στο κράτος και νομίζω ότι τα σχολεία αποτελούν πεδίο δόξης λαμπρό για να μπορέσει αυτό να επιτευχθεί».

Δημόσια σχολεία με διευθυντές - μάντζερ σε ρόλο... CEO

«Ο Διευθυντής Σχολείου θα γίνει Διευθυντής με «Δ» Κεφαλαίο» ξεκαθάρισε ο υπουργός σηματοδοτώντας τα μέτρα που ετοιμάζει για το επόμενο διάστημα. Ανάμεσα σε άλλα, ο διευθυντής ή η διευθύντρια του σχολείου θα μπορεί να επιλέγει υποδιευθυντή, να προτείνει την κατά προτεραιότητα αξιολόγηση εκπαιδευτικών της σχολικής μονάδας του και να οργανώνει το εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα, με έλεγχο παιδαγωγικής διάστασης από σύμβουλο και επόπτη ποιότητας. Σύμφωνα μάλιστα με πληροφορίες, τα παραπάνω δεν είναι η αιχμή του «υπουργικού δόρατος», αλλά θεωρήθηκε συνετό, για επικοινωνιακούς λόγους και για να μην ξεσηκώσει νέες αντιδράσεις των εκπαιδευτικών, να γίνει αναφορά μόνο στα παραπάνω.

Είναι φανερό ότι ο στόχος του υπουργού Παιδείας στο πλαίσιο του διοικητικού μηχανισμού της εκπαίδευσης είναι η τοποθέτηση οικονομικού διευθυντή-μάντζερ, που θα πριμοδοτήσει το άνοιγμα του σχολείου σε επιχειρηματικές δραστηριότητες και τη διαπλοκή του με την «ελεύθερη» αγορά. Στο πλαίσιο μιας ψευδώνυμης αποκέντρωσης οι νέοι διευθυντές επωμίζονται τον νέο ρόλο των διευθυντών-μάντζερ στο «νέο»-φτωχό «δημόσιο» σχολείο των ιδιωτικοοικονομικών κριτηρίων, ενώ παράλληλα ωθούνται να μετατραπούν σε μάντζερ-διαχειριστές, που θα είναι υποχρεωμένοι να αναζητούν πηγές χρηματοδότησης για τη λειτουργία του σχολείου. Προφανώς σύμφωνα με τη λογική αυτή «καλό» σχολείο θα είναι αυτό που εξασφαλίζει πόρους πέρα από τους κρατικούς, που είναι δεδομένοι, και «καλό» σχολείο θα είναι αυτό που βγάζει «το ψωμί του»

μόνο του! Αυτό είναι το φτηνό και ευέλικτο σχολείο της αγοράς που λειτουργεί με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια.

Στο «αυτόνομο», πειθαρχημένο σχολείο-επιχείρηση που «υφαίνει» μέρα-νύχτα το υπουργείο Παιδείας δεν θα μπορούσε παρά αφενός να «κατασκευαστεί» μια μεγάλη –αριθμητικά– στρατιά στελεχών εκπαίδευσης και αφετέρου σχεδόν να καταργηθεί κάθε ουσιαστικός ρόλος του Συλλόγου Διδασκόντων και οι εκπαιδευτικοί του να μετατραπούν σε απλά εκτελεστικά όργανα των άνωθεν εντολών, χωρίς ουσιαστικά δικαιώματα στο σχολείο. Ένα τέτοιο σχολείο φυσικά δεν μπορεί να το διοικεί παρά μόνο ένας διευθυντής-δερβέναγας, με υπερεξουσίες, αξιολογητής και πειθαρχικός προϊστάμενος, ένας διευθυντής-επιθεωρητής και παράλληλα μάντζερ που προσομοιάζει στον ιδιοκτήτη-διευθυντή ιδιωτικής επιχείρησης. Στόχος λοιπόν του υπουργείου Παιδείας είναι η θεσμική μετεξέλιξη του διευθυντή από τον παλιό γραφειοκράτη διευθυντή σε έναν «δυναμικό άρχοντα-μάντζερ», ο οποίος θα αναζητά πόρους και θα λειτουργεί ως φορέας προώθησης της νέας κουλτούρας επιχειρηματικού πνεύματος, καινοτόμων δράσεων και διασύνδεσης «του σχολείου του» με την τοπική αγορά. Οι νέοι ανάδελφοι διευθυντές ενσωματώνονται στο σώμα των «πραιτοριανών», μαζί με τους Συμβούλους Εκπαίδευσης, αναλαμβάνοντας ρόλο «αξιολογητή» που κατηγοριοποιεί τους εκπαιδευτικούς (παίζοντας ακόμα και με το ψωμί τους) και τα σχολεία. Κατηγοριοποιεί τους εκπαιδευτικούς σε «μη ικανοποιητικούς», «ικανοποιητικούς», «πολύ καλούς», «εξαιρετικούς», προκαλώντας ανταγωνισμούς και συγκρούσεις, εθίζοντας στη δουλοπρέπεια, την αυλοκολακεία, διαμορφώνοντας κλίμα υποταγής, αυστηρής πειθαρχίας και ελέγχου.

«Ανάμεσα σε άλλα θα μπορεί να προτείνει την κατά προτεραιότητα αξιολόγηση συγκεκριμένων εκπαιδευτικών στη σχολική του μονάδα. Δηλαδή να πει ότι ο συγκεκριμένος εκπαιδευτικός θα πρέπει να αξιολογηθεί τώρα, αυτή τη στιγμή, σε πιο κοντινό χρονοδιάγραμμα απ' ό,τι είχε αρχικώς προγραμματιστεί. Με βάση το θεσμικό πλαίσιο της αξιολόγησης, όπως αυτό ισχύει σήμερα. Ο διευθυντής θα πρέπει να έχει πολύ μεγαλύτερη παρέμβαση σε ό,τι αφορά το ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου, την κατανομή ωρών στους εκπαιδευτικούς. Μια σειρά από πράγματα δηλαδή τα οποία ο κόσμος που δεν γνωρίζει τον τρόπο με τον οποίο το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι σχεδιασμένο, θα περίμενε ότι ο διευθυντής ήδη κάνει, αλλά δεν κάνει» (από τη συνέντευξη του Πιερρακάκη στο capital.gr στις 8-1-2025). Με άλλα λόγια αν δεν του κάτσει ήσυχη/ος [δηλαδή υποταγμένη/ος] του Διευθυντή τότε θα διατάζει την «αξιολόγησή σου» και όχι μόνο! Θα καθορίζει και την «κατανομή των ωρών σου» και το «ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου»! Ακόμα πιο απλά «κάτσε ήσυχος και υπάκουος», γιατί το σχολείο ανήκει στον διευθυντή του και μετατρέπεται σε νεκροταφείο δικαιωμάτων!

Με «δ μικρό» και «Τ κεφαλαίο»

Παρά την ενίσχυση των αρμοδιοτήτων και εξουσιών των διευθυντών κυρίως απέναντι στους εκπαιδευτικούς, ο ρόλος τους παραμένει άχαρος, διεκπεραιωτής τη κυβερνητικής πολιτικής, με βάση τις αποφάσεις ΕΕ και ΔΝΤ, που διαλύει το

δημόσιο σχολείο, σαρώνοντας δικαιώματα εκπαιδευτικών και μαθητών. Από αυτή την άποψη ο νέος διευθυντής υποβαθμίζεται ακόμα περισσότερο σε διευθυντάκο με «δ» μικρό», υποτακτικό ενός ιεραρχικού γραφειοκρατικού μηχανισμού της εκπαίδευσης, εχθρικού και καταπιεστικού προς τους εκπαιδευτικούς. Ένα γκαουλάιτερ, μαντρόσκυλο της εξουσίας που υλοποιεί άκριτα την εκπαιδευτική πολιτική της κυβέρνησης. Ο διοικητικός μηχανισμός και τα στελέχη του υλοποιούν την κυβερνητική πολιτική, υιοθετώντας τις αντιδραστικές πρακτικές του εκφοβισμού, της τρομοκρατίας και των απειλών, της ποινικοποίησης των αγώνων, με τα χουντικής κοπής μέτρα των πειθαρχικών διώξεων των συνδικαλιστών και των απεργών συναδέλφων, με τις αγωγές εναντίον των συνδικαλιστικών οργάνων κλπ.

Επιβεβαιώνεται στην πράξη ότι απαξιώνουν και τις συσταγματικά κατοχυρωμένες συνδικαλιστικές και πολιτικές ελευθερίες, έτσι ώστε η πολιτική της φτώχειας (που μετατρέπει το μισθό σε επίδομα) και της συρρίκνωσης του δημόσιου σχολείου συμπορεύεται με την αξιολόγηση, τις διώξεις και τα μέτρα καταστολής!

Στο πλαίσιο του γραφειοκρατικού, ιεραρχικού μηχανισμού της εκπαίδευσης ο διευθυντής δεν μπορεί να είναι διευθυντής με «Δ κεφαλαίο», αλλά με «δ μικρό» ή με «Τ κεφαλαίο», δηλαδή «Τρομοκράτης». όταν δέχεται να αναλαμβάνει ΕΔΕ ή να στήνει σκευωρίες εναντίον εκπαιδευτικών για τη συνδικαλιστική τους δράση! Ακόμα και «Τρομοκράτης» των μαθητών του, όταν κινητοποιούνται ή κάνουν καταλήψεις.

Χαρακτηριστική για το ότι η εξουσία θέλει τους διευθυντές σε ρόλο «Τρομοκράτη» είναι η απάντηση που έδωσε πρόσφατα στη Βουλή ο διευθυντής της Δ/σης Δ. Ε. Ανατ. Αττικής Ανδρέας Μαρίνος για το περιστατικό του διευθυντή που έδωσε στην αστυνομία ονόματα καταληψιών μαθητών, μελών του 15μελούς, με αποτέλεσμα ανήλικοι μαθητές με τους γονείς τους να συρθούν, σαν κοινοί εγκληματίες, στο αστυνομικό τμήμα και μάλιστα με τη διαδικασία του αυτόφωρου, παρότι δεν σημειώθηκε καμία βλάβη ή φθορά στο σχολείο.

«Ο δε Διευθυντής του υπό κατάληψη δημοσίου σχολείου που δεν ζητά την απομάκρυνση των καταληψιών και την αποκατάσταση της ομαλής λειτουργίας του σχολείου και τη συνέχιση των μαθημάτων, εφόσον συντρέχει και το υποκειμενικό στοιχείο της προθέσεως, κινδυνεύει να κατηγορηθεί ότι παραβαίνει το καθήκον της υπηρεσίας του κατά το άρθρο 259 ΠΚ». Με απλά λόγια, μας λέει ότι αν ο Διευθυντής δεν τρομοκρατήσει και καταδώσει τους μαθητές του, θα πάει κατηγορούμενος για παράβαση καθήκοντος. Τόσο κεφαλαίο «Τ»...

Οι άμεσες επιπτώσεις

Η εφαρμογή ενός τέτοιου διοικητικού μοντέλου αναμένεται να επηρεάσει σημαντικά τις σχέσεις μέσα στη σχολική κοινότητα: 1. Αύξηση της γραφειοκρατίας: η ανάγκη για αναφορές, αξιολογήσεις και έγγραφα θα αυξηθεί, επιβαρύνοντας τους εκπαιδευτικούς. 2. Διάβρωση των συλλογικών οργάνων: ο Σύλλογος Διδασκόντων χάνει τον ουσιαστικό του ρόλο στη λήψη αποφάσεων. 3. Αυταρχικό περιβάλλον: οι εκπαιδευτικοί μετατρέπονται σε εκτελεστικά όργανα, ενώ οι διευθυντές αποκτούν εξουσίες που παραπέμπουν σε ιδιωτικές επιχειρή-

σεις. 4. Εντατικοποίηση της εργασίας: η πίεση για αποτελέσματα και οι αυξημένες ευθύνες οδηγούν σε εργασιακό στρες και υποβάθμιση του κλίματος συνεργασίας.

Οι σχέσεις των εκπαιδευτικών με τη διοίκηση εξατομικεύονται, καθώς μειώνονται οι ευκαιρίες συγκρότησης συναδελφικών κοινοτήτων. Το νέο δημόσιο μάντζιμεντ και οι πρακτικές οι οποίες το συγκροτούν προκαλούν αύξηση της παραγωγής διοικητικών εγγράφων και εκθέσεων, καθώς και της χρήσης των συγκεκριμένων εργαλείων για τη δημιουργία αποδοτικών και συγκρίσιμων συστημάτων πληροφόρησης. Αυτό έχει συνέπεια τόσο την αύξηση της επιτήρησης του έργου και των αποτελεσμάτων των εκπαιδευτικών, όσο και ένα διευρυνόμενο χάσμα που αφορά τις αξίες, τους σκοπούς και τις οπτικές μεταξύ του διευθυντικού προσωπικού, από τη μια πλευρά, το οποίο ενδιαφέρεται πρωταρχικά για τη διαχείριση των εντυπώσεων, και, από την άλλη, του διδακτικού προσωπικού που ενδιαφέρεται πρωταρχικά για την υλοποίηση του αναλυτικού προγράμματος, τον έλεγχο της σχολικής τάξης και τις ανάγκες των μαθητών.

Η εξαγωγή συμπερασμάτων από στοιχεία ερευνών σχετικά με την ικανοποίηση και το ηθικό των εκπαιδευτικών θα έδειχνε ότι οι επιπτώσεις και οι αλλαγές οι οποίες περιγράφονται εδώ πρόκειται να έχουν αρνητικές συνέπειες. Έρευνες πάνω στην ικανοποίηση των εκπαιδευτικών έχουν επανειλημμένα βρει ότι τόσο ο μισθός όσο και οι συνθήκες εργασίας, η εμπλοκή στη λήψη αποφάσεων και το καλό κλίμα στον σχολικό χώρο διαδραματίζουν αποφασιστικό ρόλο. Όλοι αυτοί οι παράγοντες απειλούνται ή μειώνεται η σημασία τους από τα αποτελέσματα του συνδυασμού του ανταγωνισμού, του νέου διοικητισμού και της λογοδοσίας σε κρίσιμα ζητήματα.

Μια διεθνής τάση

Σύμφωνα με μελέτες, όπως αυτή των Stephen Ball και Deborah Youdell από το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου, η εφαρμογή μάντζιμεντ στην εκπαίδευση οδηγεί σε: ● Εντατικοποίηση της εργασίας και αύξηση του στρες. ● Εξατομίκευση των σχέσεων μεταξύ εκπαιδευτικών και διοίκησης. ● Μείωση της ικανοποίησης από την εργασία, που επηρεάζει αρνητικά την προσέλευση και διατήρηση εκπαιδευτικών.

Στο νέο πλαίσιο, το νέο μάντζιμεντ εισάγει και παρακολουθεί την επιτυχία στόχων απόδοσης, ενώ η εργασία των εκπαιδευτικών εξατομικεύεται και, συγχρόνως, υπόκειται σε μορφές μέτρησης αποτελεσμάτων. Τα μέτρα αποτίμησης της απόδοσης με βάση τα αποτελέσματα και η έμφαση στη μέτρησή της υποβαθμίζουν βασικούς παράγοντες, όπως το κλίμα στο σχολείο, η εμπλοκή στη λήψη αποφάσεων και οι συνθήκες εργασίας, με αποτέλεσμα τη διάλυση του συλλογικού πνεύματος.

Αποσυγκέντρωση και «αυτονομία»

Τα νέα μέτρα του ΥΠΑΙΘΑ ούτε νέα είναι ούτε «εκσυγχρονιστικά». Αποτελούν τον πυρήνα του αποτυχημένου αγγλοσαξονικού εκπαιδευτικού μοντέλου των '50s και των '60s. Στοχεύουν στην ενίσχυση της αποσυγκέντρωσης και ενίσχυσης των αρμοδιοτήτων των διευθυντών. Σε αυτό το πλαίσιο εξαγέλλεται και η μερική αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών ανά περιοχή στα σχολεία της χώρας με την εισαγωγή μαθημάτων που θα αφορούν στην τοπική ιστορία (μια παλιά απο-

τυχημένη συνταγή) στη διδασκαλία της Ιστορίας και της Γεωγραφίας. «Τη σχολική αυτονομία πρέπει να την δούμε να λαμβάνει χώρα και στα προγράμματα σπουδών. Οι μαθητές θα πρέπει να μαθαίνουν περισσότερα στοιχεία για τη Γεωγραφία και την Ιστορία της περιοχής τους. Από την επόμενη χρονιά θα ξεκινήσουμε σε ένα μικρό ποσοστό της ύλης να αφήνουμε αυτό τον βαθμό ελευθερίας ανά διεύθυνση εκπαίδευσης με ταυτόχρονη εποπτεία από το ΙΕΠ», δήλωσε πρόσφατα ο «εκσυγχρονιστής» των πιο συντηρητικών και αποτυχημένων μέτρων, υπουργός Παιδείας. Σε αυτή την κατεύθυνση οι 116 Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της χώρας, σε συνεργασία με τις τοπικές κοινωνίες και αρχές, θα σχεδιάσουν προγράμματα διδασκαλίας τοπικής Ιστορίας και Γεωγραφίας που θα υποβάλλονται για έγκριση στο ΙΕΠ. Η μόνη αρμοδιότητα που απομένει στον διευθυντή είναι να καθορίζει το ποιος προσλαμβάνεται, ποιος απολύεται και πόσα λεφτά παίρνει, σύμφωνα με το αγγλοσαξονικό εκπαιδευτικό μοντέλο που είναι διεθνώς απαξιωμένο, αποτυχημένο, με εφαρμογή σε ελάχιστες πια χώρες του ΟΟΣΑ.

Ένα νήμα συνδέει την περιβόητη «αυτονομία» και «αποκέντρωση» των σχολείων με βασικό στόχο της κυβέρνησης την παραπέρα πρόσδεση της εκπαίδευσης στους Δήμους, την καθήλωση των κρατικών δαπανών για την εκπαίδευση και τη μετάθεση του κόστους λειτουργίας των σχολικών μονάδων στους δήμους και ουσιαστικά στους εργαζόμενους, με την επιβολή τοπικής φορολογίας και εν τέλει η διείσδυση εταιριών – χορηγών.

Η παιδαγωγική και η διδακτική οδηγούνται στο να υποταχθούν σε μια νέα αντίληψη, που έχει σχέση περισσότερο με την επιχειρηματική λογική, αφού το σχολείο θα λειτουργεί με κριτήριο την εξεύρεση κονδυλίων και πρέπει να προσαρμόζει τη λειτουργία του σ' αυτήν την προοπτική. Στο όνομα του «αποτελεσματικού σχολείου» και του ανταγωνισμού με βάση τα κριτήρια της αγοράς, είναι ορατός ο κίνδυνος δημιουργίας σχολείων πολλών και διαφορετικών ταχυτήτων, με αποτέλεσμα τη δημιουργία γκρίζων μορφωτικών ζωνών στις ήδη γκρίζες κοινωνικές περιοχές.

Χρέος των εκπαιδευτικών

η υπεράσπιση του δημόσιου δωρεάν σχολείου

Αλίμονο στους εκπαιδευτικούς αν μπροστά στο φάσμα της ακραίας λιτότητας και της ασφυκτικής συμπίεσης των δαπανών, που όντως δεν επιτρέπουν τη επαρκή λειτουργία των σχολείων, πέσουν στην παγίδα της διαμόρφωσης τετελεσμένων για τη λειτουργία του δημόσιου σχολείου με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια με το άλλοθι των οικονομικών αναγκών. Οφείλουν να σταθούν βράχοι στο ζήτημα χορηγιών και να απορρίψουν την είσοδο των εταιριών στα σχολεία, να γίνουν δηλαδή τα σχολεία όμηροι των εταιριών και των ιδρυμάτων τους. Να απορρίψουν τη λογική των χορηγιών, που υποκαθιστούν την ευθύνη και την υποχρέωση του κράτους και γίνονται ο «Δούρειος Ίππος» για την άλωση της δημόσιας εκπαίδευσης και της κοινωνικής πρόνοιας. Η συλλογική δράση, ο ενιαίος και παρατεταμένος αγώνας που υπερβαίνει τον ορίζοντα της εκπαίδευσης με κέντρο τον κόσμο της εργασίας, είναι πιο αναγκαίος από ποτέ άλλοτε. ■

να αντισταθούμε στην ιδιωτικοποίηση των σχολείων και στη μετατροπή τους σε «Ωνάσεια Σχολεία»

Καμία κατάργηση δημόσιου σχολείου τοπικά και πανελλαδικά και σύνδεσή του με τον ιδιωτικό οργανισμό «Αλέξανδρος Ωνάσης»

Η κυβέρνηση της Ν.Δ. δρομολογεί τη θέσπιση και νέων αντιλαϊκών μέτρων με τα οποία:

- Καταργεί δημόσια σχολεία (ΓΕΛ-ΓΥΜΝΑΣΙΑ).
- Ιδρύει στη θέση τους –μέσω σύμβασης με τον οργανισμό «Αλέξανδρος Ωνάσης»– νέα σχολεία ιδιωτικο-οικονομικής λειτουργίας.
- Βαφτίζει αυτά τα σχολεία «δημόσια» για λόγους λαϊκής παραπλάνησης.

► Υλοποιεί τις αντιλαϊκές αξιώσεις του Ο.Ο.Σ.Α και των συνθηκών της Ε.Ε. για σύνδεση του σχολείου με τους νόμους της αγοράς, για επίταση των ταξικών φραγμών στη γνώση και ισοπέδωση των βασικών μορφωτικών και εργασιακών κατακτήσεων στην εκπαίδευση.

Την ίδια στιγμή που εντείνει την αντιλαϊκή πολιτική της φτώχειας και της ακρίβειας θέτει στο στόχαστρό της το δημόσιο σχολείο, καταργώντας σχολεία του Δημοσίου και αντικαθιστώντας τα με τα περίφημα «Ωνάσεια», δηλ με σχολεία ιδιωτικο-οικονομικής λειτουργίας, τα οποία θα διαμορφωθούν, μέσω Σύμβασης που έχει υπογράψει το ΥΠΑΙΘΑ με τον Ιδιωτικό Οργανισμό «Αλέξανδρος Ωνάσης» και τα οποία θα έχουν αντίστοιχο καθεστώς λειτουργίας μ' εκείνο του ιδιωτικού «Ωνάσειου Καρδιοχειρουργικού Κέντρου».

Ειδικότερα, μέσω της σύμβασης με τον οργανισμό του Ωνάση, καταργούνται 22 δημόσια σχολεία (11 ΓΕΛ και 11 Γυμνάσια) και θεσπίζεται στη θέση τους ένα δίκτυο από αντίστοιχα «Ωνάσεια», τα οποία θα λειτουργήσουν μάλιστα στις πολλαπλώς χτυπημένες εργατικές ζώνες (π.χ συνοικία των Δειλινών στο Ηράκλειο) που αποκαλούνται «περιοχές αυξημένων δυσκολιών», με στόχο την περαιτέρω χτύπημα των μορφωτικών δικαιωμάτων αυτών των περιοχών, αλλά και συνολικότερα την κατεδάφιση των βασικότερων εργασιακών, δημοκρατικών και μορφωτικών κατακτήσεων, όπως επιβεβαιώνει το καθεστώς της λειτουργίας αυτών των σχολείων που ανακοινώθηκε, το πρόγραμμα των σπουδών τους, οι όροι φοίτησης των μαθητών, αλλά και οι εργασιακές συνθήκες των εκπαιδευτικών.

Τα νέα αυτά «Ωνάσεια» σχολεία θα λειτουργούν στα κτίρια των δημοσίων σχολείων που καταργούνται και συνεπώς έτσι εκχωρείται η παρουσία του Δημοσίου στον οργανισμό του Ωνάση, ο οποίος δηλώνει ότι θα ... συνεισφέρει για την ανακαίνισή τους(!) το ποσό του 1 εκ, ενώ θα καλύπτει με τη μορφή της Δωρεάς(!) ετησίως τα λειτουργικά έξοδα(!). Οι δηλώσεις αυτές συνιστούν προκάλυμμα της εκχώρησης στο ιδιωτικό κεφάλαιο της δημόσιας περιουσίας, ενώ δείχνουν την πολιτική βούληση της κυβέρνησης για γενίκευση του αντιλαϊκού θεσμού των χορηγιών για την κάλυψη των λειτουργικών δαπανών όλων των σχολείων, στο νέο τοπίο της «Αυτόνομης-Αποκεντρωμένης-Ιδιωτικοποιημένης» σχολικής μονάδας.

Στόχος της δημιουργίας των «Ωνάσειων Σχολείων» είναι η εφαρμογή «των Εκπαιδευτικών Καινοτομιών», δηλ όλων των αντιλαϊκών νόμων που αφορούν στην Αξιολόγηση-Κατηγοριοποίηση των σχολείων, στην κατεδάφιση εργασιακών, συλλογικών και δημοκρατικών κατακτήσεων και στην ακόμη πιο αντιδραστική δομή του προγράμματος των σπουδών.

Στα «Ωνάσεια» θα εισάγονται οι μαθητές Γυμνασίων και Λυκείων, μετά από εξετάσεις, όπως ισχύει στα Πρότυπα και Πειραματικά, τη διεύρυνση των οποίων υπηρετούν.

Τα «Ωνάσεια» σχολεία θα υπηρετούν «την Πολυτυπία» των Σχολείων, δηλ την ακόμη πιο ταξική κατηγοριοποίηση των σχολείων, διαβαθμίζοντας τις μορφωτικές ζώνες και αυξάνοντας τους μορφωτικούς φραγμούς για τα φτωχά λαϊκά στρώματα, ενώ προβλέπεται ότι θα παρέχουν και το περίφημο «Διεθνές Απολυτήριο», όπως και τα Πρότυπα, στη βάση της διαμόρφωσης πολλών ...διόδων πρόσβασης στα ΑΕΙ, των οποίων την πλήρη ιδιωτικοποίηση επιδιώκει η κυβέρνηση

Στα «Ωνάσεια» δεν θα ισχύει το εργασιακό καθεστώς των συναδέλ-

φων που εργάζονται στα σχολεία που προγραμματίζεται να καταργηθούν. Οι εκπαιδευτικοί των «Ωνάσειων» θα επιλέγονται, με τους όρους που επιλέγονται οι εκπαιδευτικοί των Προτύπων, δηλ με κριτήριο τους μεταπτυχιακούς τίτλους τους και την εναρμόνισή τους με τους αντιλαϊκούς νόμους. Συνεπώς, η ένταξη του εκπαιδευτικού στο «Ωνάσειο» θα συνοδεύεται από την αποδοχή της συνεχούς Αξιολόγησης, από την «υλοποίηση προγραμμάτων επαγγελματικής ανάπτυξης» (!), από το φάκελο (πορτοφόλιο) των... καλών αξιολογήσεων και από το συνεχές κυνήγι των δεξιοτήτων, σε ένα καθεστώς διαρκούς εργασιακής ανασφάλειας και μέσα σε συνθήκες αποψίλωσής του από κάθε εργασιακό και δημοκρατικό δικαίωμα.

Τα «Ωνάσεια» θα λειτουργούν, με βάση τις υποδείξεις του Ο.Ο.Σ.Α για την «Αυτονομία» της Σχολικής Μονάδας, τα «Αποτελεσματικά συστήματα Λογοδοσίας», δηλ Αξιολόγησης, ενώ προβλέπεται ακόμη μεγαλύτερη ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του Διευθυντή. [...]

Παράλληλα με τη θέσπιση των «Ωνάσειων» σχολείων, θεσπίζεται και τα περιώνυμα «Ανοικτά Σχολεία» κάθε βαθμίδας, τα οποία ορίζονται ως «πολυλειτουργικά», δηλ θα αναπτύσσουν διάφορες δράσεις, με την εποπτεία του ΙΕΠ, αλλά και την αποκλειστική οικονομική ευθύνη των Δήμων! Είναι εύλογο ότι τα περίφημα «Ανοικτά Σχολεία» σηματοδοτούν απλώς το άνοιγμα στην αγορά και δηλώνουν το κλείσιμο της στρόφιγ-γας του κρατικού προϋπολογισμού για την παιδεία, έτσι ώστε να φορτώνονται οι πολίτες νέα ανταποδοτικά τέλη των Δήμων, να καθιερώνονται οι χορηγίες ως καθεστώς λειτουργίας των σχολείων και να εδραιώνεται η ιδιωτικο-οικονομική λειτουργία της εκπαίδευσης.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, είναι πρόδηλο πως η λειτουργία του δικτύου των 22 «Ωνάσειων Σχολείων» επιβεβαιώνει, με ακόμη πιο έντονο και επιθετικό τρόπο, την πολιτική βούληση της κυβέρνησης:

- Να αποδομήσει και τις θεμελιώδεις μορφωτικές κατακτήσεις του εκπαιδευτικού και ευρύτερα λαϊκού κινήματος.
- Να μειώσει δραματικά τις δαπάνες για τη δημόσια εκπαίδευση.
- Να κατηγοριοποιήσει ταξικά τα σχολεία, διευρύνοντας το μορφωτικό και κοινωνικό χάσμα μεταξύ των κατεχόντων και των φτωχών.
- Να στοχεύσει στο μορφωτικό αποκλεισμό των φτωχών λαϊκών στρωμάτων, όπως επιβεβαιώνει και η κοινωνική ζώνη λειτουργίας των Ωνάσειων που «έχει ιδιαίτερες δυσκολίες», όπως είναι η εργατική περιοχή των πόλεων.
- Να καταργήσει τα βασικότερα συλλογικά, εργασιακά και δημοκρατικά δικαιώματα των εκπαιδευτικών.
- Να επιβάλει ένα αυταρχικό μοντέλο διοίκησης που ισοπεδώνει κάθε έννοια εργασιακής δημοκρατίας και συνδικαλιστικού δικαιώματος, όπως επιτάσσουν και οι αντισυνδικαλιστικοί νόμοι «Χατζηδάκη-Γεωργιάδη».

Απέναντι σε αυτή την αντιδραστική πολιτική της ολομέτωσης επίθεσης στο δημόσιο σχολείο, η μόνη απάντηση είναι η μαζική αντίστασή μας. **Να μην περάσουν τα νέα αντιδραστικά μέτρα της κυβέρνησης για τη λειτουργία των «Ωνάσειων σχολείων». Να μην εφαρμοστεί η απόφαση για κατάργηση δημόσιου ΓΕΛ και Γυμνασίου στο Ηράκλειο και αντικατάσταση του από «Ωνάσειο σχολείο»**

Καλούμε το νέο Δ.Σ της ΕΛ.ΜΕ

- Να καταδικάσει επί της αρχής την κατάργηση δημόσιων σχολείων και τη μετατροπή τους σε «Ωνάσεια».
- Να αντισταθεί στον προγραμματισμό για δημιουργία δυο «Ωνάσειων» στην εργατική ζώνη των Δειλινών.

Καλούμε το Σύλλογο Γονέων και την Ένωση Γονέων σε συστράτευση στον κοινό αγώνα αποτροπής αυτού του αντιδραστικού μέτρου και σε συνδιοργάνωση κοινών μαζικών αγώνων για την απόκρουση της νέας αντιλαϊκής επέλασης.

Καμία υποταγή - Καμία υποχώρηση. Η ενωτική και ανυποχώρητη λαϊκή πάλη μπορεί να αποτρέψει την αντιδραστική επέλαση κυβέρνησης - Ο.Ο.Σ.Α - κεφαλαίου. ■

διεκδικούμε την επιστημονική και παιδαγωγική μας ελευθερία

Πέρασαν αρκετές δεκαετίες που το λαϊκό κίνημα ανέτρεψε την πολιτική των επιτροπών λογοκρισίας, πιστοποιητικών κοινωνικών φρονημάτων, φίμωσης και ασφυκτικού ελέγχου κάθε φωνής και δράσης, των ποικιλόμορφων διώξεων σε βάρος εκείνων που δεν συμμορφώνονταν με την πολιτική των μετεμφυλιακών και φασιστικών κυβερνήσεων.

Δυστυχώς αυτό το κλίμα αναβίωσε η καταγγελία της ΔΕΕΠ Ημαθίας της ΝΔ, η οποία αναλαμβάνοντας τον ρόλο του ιεροεξεταστικού μηχανισμού καταφέρθηκε εναντίον του σχολείου μας στοχευμένα και επιλεκτικά, εναντίον των εκπαιδευτικών που θελήσαμε στο πνεύμα του παιδαγωγικού μας ρόλου να προσφέρουμε στους μαθητές μας σημαντικές εμπειρίες και γνώσεις.

Συγκεκριμένα, η τοπική οργάνωση της ΝΔ ενοχλήθηκε αρχικά από την πρόσκληση και παρουσία της **Αλέιδα Γκεβάρα**, διευθύντριας του Κέντρου Μελετών «Τσε Γκεβάρα» και κόρης του Τσε Γκεβάρα στο σχολείο μας, προκειμένου να γνωρίσουν οι μαθητές μας μια φωτεινή προσωπικότητα με πλούσιο επιστημονικό έργο και ανθρωπιστική-διεθνιστική προσφορά και μέσω αυτής το παγκόσμιο και πανανθρώπινο πλέον σύμβολο του Τσε Γκεβάρα. Να προσεγγίσουν μέσα από τον λόγο της τις αξίες της αγάπης στον άνθρωπο, της αγάπης στην πατρίδα, της αλληλεγγύης, της ειρήνης και φιλίας των λαών. Άραγε πόσο επικίνδυνα θεωρούνται αυτά από την Οργάνωση της ΝΔ;

Το μένος της, εκδηλώθηκε, και με έντονο ύφος μάλιστα, για την πρόσκληση στη σχολική γιορτή της 28ης Οκτωβρίου του συγγραφέα, δημοσιογράφου και μελετητή της τοπικής ιστορίας, Αλέκου Χατζηκώστα, ο οποίος παρουσίασε στους μαθητές **τη σημασία της απελευθέρωσης της Βέροιας από τις δυνάμεις του ΕΛΑΣ τον Οκτώβρη του 1944 (29 /10/44)**, με αναφορά στα ιστορικά ντοκουμέντα, φωτίζοντας ένα ιστορικό γεγονός που η Δημοτική Αρχή αναγνώρισε και αποφάσισε να καθιερωθεί ο επίσημος εορτασμός του.

Η πρωτοφανής αυτή, για τα μεταπολιτευτικά δεδομένα της χώρας μας, παρέμβαση της τοπικής οργάνωσης της ΝΔ, η οποία διατείνεται ότι διαφωνεί με την παρουσία κομμάτων στην εκπαίδευση (!) **ενεργοποίησε την αδικαιολόγητη ΕΔΕ σε βάρος μας από την ΔΙΔΕ Ημαθίας**, η οποία αφενός άνοιξε τον επικίνδυνο δρόμο για ποικίλες παρεμβάσεις, ακόμη και κομματικές, εναρμονιζόμενη με τη δυνατότητα που δίνεται από το Υπουργείο Παιδείας, ακόμα και ανώνυμα, εξωσχολικοί παράγοντες να εμπλέκονται και να καταγγέλλουν εκπαιδευτικούς, προκαλώντας μεγάλη αναστάτωση στη λειτουργία των σχολείων. Και αφετέρου εκδήλωσε την ευαισθησία της στις απαιτήσεις της ΝΔ, ενώ προσπέρασε με εκκωφαντική σιωπή και αδιαφορία άλλες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα όταν μαθητές οδηγούνταν σε βουλευτικά γραφεία της ΝΔ για έκφραση ευχαριστιών για ρουσφετολογικού τύπου εξυπηρετήσεις, γεγονός που συζητήθηκε στη βουλή. Το περιεχόμενο της καταγγελίας της ΔΕΕΠ της ΝΔ είχε πολλαπλά μηνύματα για όλους τους εκπαιδευτικούς και πολλαπλές στοχεύσεις.

Προφανώς το διαδικαστικό πλαίσιο των εκδηλώσεων που επικαλέστηκε δεν έπεισε, καθώς οι διατυπώσεις της με σαφήνεια αποκάλυψαν τη διαφωνία της με τα πρόσωπα και την αναφορά τους

στην κομμουνιστική ιδεολογία, που, ω του θαύματος!, υιοθέτησε και επαναλάμβανε και η ΔΙΔΕ στις τοποθετήσεις της. Επανάφερε ουσιαστικά με ξεκάθαρο τρόπο τον διαχωρισμό σε εθνικόφρονες και μιάσματα. Η αριστερή-κομμουνιστική ταυτότητα αυτόματα σε καθιστά ανεπιθύμητο, άσχετα με το περιεχόμενο του έργου σου και τις περγαμνές σου. Η εθνικοφροσύνη, αντίθετα, ανοίγει κάθε πόρτα, ακόμη και του δημόσιου σχολείου, ακόμα και όταν εκπροσωπεί κανείς ιδιωτικά-οικονομικά συμφέροντα, αρκεί να έχει την ιδιότητα του υποψήφιου της ΝΔ σε εκλογικές αναμετρήσεις. Το «ανοικτό σχολείο» είναι ανοικτό επιλεκτικά, κυρίως για επισκέψεις και συναντήσεις σε ιδρύματα εφοπλιστών, συντηρητικών πολιτικών, βιομηχάνων, επιχειρηματιών και διάφορων άλλων.

Επιπλέον ανέδειξε τον κεντρικό στόχο της κυβέρνησης που είναι η παραχάραξη της ιστορικής αλήθειας, η εχθρική της στάση απέναντι στον αντιφασιστικό, πατριωτικό αγώνα της Εθνικής Αντίστασης και του πρωτοπόρου ρόλου των ΕΑΜ, ΕΛΑΣ, ΕΠΟΝ, που ξεπερνά ακόμα και την αστική νομιμότητα, καθώς η Εθνική Αντίσταση έχει αναγνωριστεί από το 1982. Αναβίωσε το δόγμα του «κομμουνιστικού κινδύνου», το δόγμα «το κράτος είμαι εγώ και επιβάλλω το δικό μου αφήγημα».

Αυτή η αντιδημοκρατική, αντιδραστική εκτροπή δεύτερη σε σειρά, προφανώς όμως αναβαθμισμένη (έχει προηγηθεί το 2011 καταγγελία της ΔΑΚΕ Ημαθίας για την παρουσία στο σχολείο μας της φωνής του Πολυτεχνείου, του Δημήτρη Παπαχρήστου στη σχολική γιορτή) στοχεύει στην επιβολή κλίματος πειθαρχίας, φόβου και τρομοκρατίας των εκπαιδευτικών για τη συμμόρφωσή τους με την επίσημη γραμμή της. **Η δίωξη σε βάρος μας δεν αποτελεί κεραυνό εν αιθρία, αλλά είναι άρρηκτα δεμένη με τη βιομηχανία διώξεων που έχει ξεδιπλωθεί σε όλη την εκπαιδευτική κοινότητα για τη βίαιη επιβολή της αξιολόγησης και ιδιωτικοποίησης του δημόσιου σχολείου, αλλά και με τη γενικότερη διολίσθηση και περιστολή των δημοκρατικών μας δικαιωμάτων.** Το ερώτημα που τίθεται είναι αν θα αντισταθούμε ή αν θα υποκύψουμε και θα επιτρέψουμε να «σκοτεινιάσει» κι άλλο η ατμόσφαιρα της πολιτικής μας ζωής με ό,τι αυτό συνεπάγεται.

Στον αντίποδα αυτού του ζοφερού γεγονότος που έχει αναθερμάνει το εμφυλιοπολεμικό κλίμα ξεδιπλώθηκε ένα μαζικό, συγκινητικό κίνημα αλληλεγγύης από τα πρωτοβάθμια σωματεία της Εκπαίδευσης, από ΟΛΜΕ, ΑΔΕΔΥ, ΠΕΣΕΚ, ΠΕΦ, από Κόμματα, Εργατικά Κέντρα, εκπροσώπους του αγροτικού κινήματος, από προσωπικότητες του Πολιτισμού, από σύμβολα του αγώνα για δημοκρατία, όπως ο Δημήτρης Παπαχρήστος, από συναδέλφους και συμπολίτες μας. Η ανάσα της στήριξής τους μας δικαιώνει, μας δίνει δύναμη, και κουράγιο, μας δείχνει τον δρόμο για την οικοδόμηση μιας αρραγούς ενότητας, ενός μαζικού κινήματος αντίστασης στην ολόπλευρη επίθεση που δεχόμαστε.

Χωρίς φόβο, αλλά με αποφασιστικότητα θα συνεχίσουμε να διεκδικούμε το σχολείο της μόρφωσης, της γνώσης, της ποιότητας. Θα συνεχίσουμε να διδάσκουμε αξίες και ιδανικά στους μαθητές μας, θα συνεχίσουμε απρόσκοπτα το παιδαγωγικό μας έργο διεκδικώντας την επιστημονική και παιδαγωγική μας ελευθερία! ■

ΠΟΔΑΡΙΚΟ ΜΕ ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΥΣ «ΜΠΟΝΑΜΑΔΕΣ»

μεγαλύτερης αποδόμησης της δημόσιας, δωρεάν εκπαίδευσης
από την κυβέρνηση ΝΔ-Μητσοτάκη και ΥΠΑΙΘ

3 περιπτώσεις

γράφει ο Γιάννης Μετλιόπουλος

«Μποναμάδες» νεοφιλελεύθερης έμπνευσης και κοπής προωθούνται, σύμφωνα με κυβερνητικές ανακοινώσεις, με έναρξη το πρώτο τρίμηνο της νέας χρονιάς που μόλις ξεκίνησε. Με συνέντευξη του υπουργού ΥΠΑΙΘ, Κ. Πιερρακάκη, και δημοσιεύσεις σε έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα ανακοινώθηκε πανηγυρικά πως ξεκινά μία περίοδος «σημαντικών εξελίξεων» για τον χώρο της εκπαίδευσης. Οι αλλαγές –στο σχεδιασμό του υπουργού περιλαμβάνονται δεκάδες– μάλιστα αφορούν όλες τις βαθμίδες της. Πρόκειται για διακηρύξεις ντυμένες, όπως πάντα, με χρυσόχαρτο, ανακοινώνονται με πομπώδη και πανηγυρικό χαρακτήρα από τα αστικά ΜΜΕ και δημοσιοποιούνται λίγες ημέρες πριν την περίοδο των γιορτών φιλοδοξώντας να αποπροσανατολίσουν και να συγκαλύψουν τη ζοφερή πραγματικότητα της δημόσιας δωρεάν εκπαίδευσης που στενάζει από την κυβερνητική πολιτική.

Τα ιδιωτικά πανεπιστήμια

Καθώς οι επιχειρούμενες αλλαγές αφορούν σε όλες τις βαθμίδες πρώτιστη στόχευση της κυβέρνησης και του ΥΠΑΙΘ αποτελεί το προχώρημα στην πράξη της ίδρυσης ιδιωτικών πανεπιστημίων. Ανακοινώθηκε έτσι χρονοδιάγραμμα, με τη δεύτερη ημέρα του 2025 να ορίζεται ως ημερομηνία έναρξης υποβολής αιτήσεων, ώστε να δοθούν οι άδειες εγκατάστασης και λειτουργίας Νομικών Προσώπων Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης-ΝΠΠΕ. Με καταληκτική ημερομηνία την 1η Μαρτίου, οι αιτήσεις ενδιαφέροντος που θα κατατεθούν θα εξεταστούν από την Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης- ΕΘΑΑΕ. ΥΠΑΙΘ και κυβέρνηση ΝΔ-Μητσοτάκη προσδοκούν τα πρώτα ιδιωτικά πανεπιστήμια να ξεκινήσουν τη λειτουργία τους τον Σεπτέμβριο του 2025. Επιδιώκονται μάλιστα συνεργασίες με «κορυφαία ιδρύματα», η προσοχή εστιάζεται σε τυχόν σημαντικά ονόματα που θα επενδύσουν αλλά και στον αριθμό των αιτήσεων. Είναι όμως εύκολα αντιληπτό σε κάθε έναν που γνωρίζει ελάχιστα τι σημαίνει τριτοβάθμια πανεπιστημιακή εκπαίδευση, πως η δημιουργία ιδρύματος, που θα τιμά τον τίτλο Πανεπιστήμιο, δεν αποτελεί απλή υπόθεση και η προσήλωση στα brand names, που η κυβέρνηση υπόσχεται πως θα επενδύσουν στον χώρο, αποτελεί ξεκάθαρη προπαγανδιστική επιχείρηση στήριξης των αντιδραστικών αλλαγών.

Η προπαγανδιστική προσπάθεια είναι δύσκολο να κρυφτεί. Λίγες μόλις ημέρες πριν τη συνεδρίαση του υπουργικού συμβουλίου αλλά και στο διάστημα που ακολούθησε είναι συνεχής τα σχετικά δημοσιεύματα σε μία εξόφθαλμη προσπάθεια να στηριχτεί το κυβερνητικό αφήγημα και εγχείρημα. Το προπαγανδιστικό επιτελείο κυβέρνησης και ΥΠΑΙΘ έχουν επιδοθεί σε αδιάκοπη προσπάθεια ώστε ο σχεδιασμός να ευοδωθεί και η ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση να ωραιοποιηθεί στα μάτια της κοινωνίας. Για την κυβέρνηση και τα κυρίαρχα αστικά μέσα ενημέρωσης, που είναι επιφορτισμένα με την προπαγάνδη της πολιτικής της, το δίλημο που ακολουθεί είναι η «έναρξη εφαρμογής μιας από τις κορυφαίες μεταρρυθμιστικές παρεμβάσεις»

στο χώρο της εκπαίδευσης αλλά και συνολικότερα. Οι πηχυαίοι τίτλοι των δημοσιευμάτων «έγκριτων» αστικών εφημερίδων και ιστοσελίδων είναι χαρακτηριστικοί... Δεν λείπουν και οι συνευτεύξεις πανεπιστημιακών που λειτουργούν ως στήριγμα της προσπάθειας εμπέδωσης της ύπαρξης και λειτουργίας τους. Ποιος είναι άλλωστε πιο ειδικός από έναν πανεπιστημιακό για να στηρίξει τα ιδιωτικά ΑΕΙ και τη συγκεκριμένη πολιτική, παρόλο που στις περισσότερες περιπτώσεις εργάζεται σε δημόσιο πανεπιστήμιο. Παράλληλα ανακοινώνονται κι εκθέσεις που δείχνουν πως τα δημόσια ΑΕΙ της χώρας κατρακυλούν το τελευταίο διάστημα –τι σύμπτωση– στις διεθνείς κατατάξεις, γεγονός που αποτελεί «Καμπανάκι για τα ΑΕΙ»! Η προπαγάνδα για το ζήτημα των ιδιωτικών ΑΕΙ κρατεί καλά, παίρνοντας διάφορες μορφές, χωρίς ωστόσο μέχρι στιγμής να έχει εκδηλωθεί κάποιο σημαντικό ενδιαφέρον «εκ Παρισίων». Πέρα από τις γνωστές συμπτώσεις των πανεπιστημίων με ξένα ιδρύματα για μεταπτυχιακά, δεν φαίνεται φως στο τούνελ.

Διεθνές Απολυτήριο

Παράλληλα με την ιδιωτική πανεπιστημιακή εκπαίδευση δημοσιοποιήθηκαν και άλλες «καινοτομίες», οι οποίες δεν είναι και τόσο νέες, αλλά έχουν ακουστεί πολλές φορές στο πρόσφατο παρελθόν. Για άλλη μία φορά οι κυβερνώντες ανακοινώνουν νομοσχέδιο για το γνωστό Διεθνές Απολυτήριο- International Baccalaureate IB, πρόβλεψη που ισχύει από το 1995, ωστόσο έχει βαλτώσει επί δεκαετίες η εφαρμογή του (είναι ελάχιστα τα ιδιωτικά Λύκεια που προσφέρουν σε γόνους της μεγαλοαστικής τάξης την απόλαυση να θεωρούνται κάτοχοι Baccalaureate). Δεν είναι αναγκαίο να αναφερθούν πολλά για την επανεκκίνηση της συγκεκριμένης προσπάθειας, χρειάζεται όμως να σταθεί κανείς στην κυβερνητική προπαγάνδα πως η εφαρμογή της συγκεκριμένης, ταξικής, πρόβλεψης εντάσσεται στο πλαίσιο της «μείωσης των ανισοτήτων»! Η εισαγωγή του Διεθνούς Απολυτηρίου στα δημόσια σχολεία συνιστά μια ακόμα επίθεση στην καρδιά του δημόσιου και δωρεάν χαρακτήρα της εκπαίδευσης.

Απάντηση στα εξόφθαλμο ψέμα έχει δοθεί: «Το πρόγραμμα του IB εϊθισται να το παρακολουθούν μαθητές που δεν επιθυμούν να συμμετάσχουν στις πανελλαδικές εξετάσεις, και να εγγραφούν σε πανεπιστήμια του εξωτερικού. Επιπλέον με τον τελευταίο νόμο δίνεται η δυνατότητα στους κατόχους του IB να εγγραφονται στα υπό ίδρυση στην Ελλάδα Μη Κρατικά Πανεπιστήμια, χωρίς να απαιτείται η συμμετοχή τους σε Πανελλαδικές Εξετάσεις, κάτι που αποτελεί προϋπόθεση για τα υπόλοιπα ελληνόπουλα». Μπορεί μέχρι στιγμής η νομοθεσία να απαγορεύει την εγγραφή –και μάλιστα χωρίς τη βάση των Πανελλαδικών– κατόχων του Διεθνούς Απολυτηρίου σε δημόσια ΑΕΙ, όμως αυτό σύμφωνα με τους κυβερνώντες είναι ισότιμο και αντίστοιχο με το απολυτήριο των δημόσιων Λυκείων, γεγονός που ανοίγει πλατιά το δρό-

μο για μελλοντική εισαγωγή και στα δημόσια ΑΕΙ της χώρας. Άνθρακες ο θησαυρός για μείωση των ανισοτήτων και εξόφθαλμο ψέμα της κυβερνητικής προπαγάνδας!

Δημόσια Ωνάσεια Σχολεία

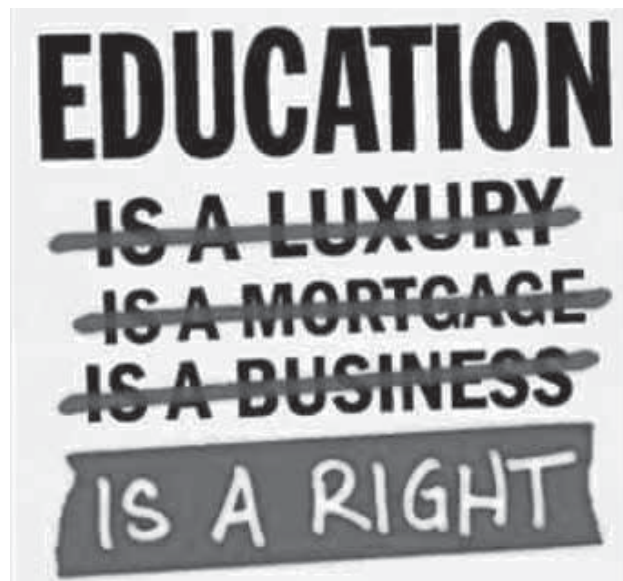
Ενδεικτική επίσης της κυβερνητικής πολιτικής αποτελεί και η επιχείρηση «Δημόσια Ωνάσεια Σχολεία-ΔΗΜ.Ω.Σ.» Σε μία πλήρη αντιστροφή της πραγματικότητας ΥΠΑΙΘ και κυβέρνηση διακηρύσσουν την αναβάθμιση της δημόσιας εκπαίδευση ιδιωτικοποιώντας τη περαιτέρω, την ίδια ακριβώς περίοδο που καταργούν και εξαφανίζουν από τον εκπαιδευτικό χάρτη της χώρας δεκάδες κι εκατοντάδες τμήματα και σχολεία! Περίοπτη θέση κατέχει η «συνέργεια», όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, δημοσίου και του γνωστού Ιδρύματος Ωνάση. Όπως το γραφείο τύπου του ιδρύματος αναφέρει η συνέργεια «έχει στόχο να ανοίξει νέους ορίζοντες στη δημόσια εκπαίδευση για να έρθει το Σχολείο του Αύριο στο σήμερα, χτίζοντας ένα μέλλον γεμάτο ευκαιρίες για όλα τα παιδιά, με επίκεντρο σχολεία ανοιχτά στις τοπικές κοινωνίες».

Το εγχείρημα παρουσιάζεται –και από τις δύο πλευρές– με τις γνωστές πομπώδεις φράσεις για καινοτομίες και εκπαιδευτικές πρακτικές υψηλού επιπέδου, που θα παρέχονται σε αρχικό στάδιο (σε 22 Γυμνάσια και Λύκεια ευάλωτων περιοχών της χώρας) από το Σεπτέμβριο του 2025 και σε ολοκληρωμένη μορφή το 2026. Στις προβλέψεις της σύμπραξης πληροφορείται κανείς πως το Ίδρυμα Ωνάση θα αναλάβει την ανακαίνιση των υπό ένταξη σχολείων διαθέτοντας ποσό ως 1 εκ. ευρώ για το καθένα, καλύπτοντας επίσης τα λειτουργικά τους έξοδα μέχρι του ποσού των 500 χιλιάδων ευρώ. Ως «φιλεκπαιδευτικό» ίδρυμα θα διαθέσει υποτροφίες. Θα συνεισφέρει επίσης στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών. Οι μαθητές-τριες που θα φοιτήσουν, θα γίνουν δεκτοί έπειτα από εξετάσεις. Κι όλα αυτά... χωρίς ανταλλάγματα!

Οι τρεις αυτές περιπτώσεις αποτελούν προσπάθεια για περαιτέρω ιδιωτικοποίηση και ακόμη μεγαλύτερη ταξική κατηγοριοποίηση, παραπλανώντας εξόφθαλμα τα εργατικά και λαϊκά στρώματα με μία ενορχηστρωμένη προπαγανδιστική επιχείρηση εξωραϊσμού. Αποκρύπτεται ότι εκχωρείται δημόσια περιουσία στο μεγάλο ιδιωτικό κεφάλαιο και επιχειρείται η γενίκευση μιας πολιτικής που διαλύει ολοσχερώς τη δημόσια και δωρεάν

εκπαίδευση. ΥΠΑΙΘ και κυβέρνηση ΝΔ-Μητσοτάκη συνεχίζουν την επίθεση ενάντια στη δημόσια δωρεάν εκπαίδευση, ενάντια σε μαθητές και εκπαιδευτικούς. Αποδομούν μέχρι διάλυσης τις θεμελιωδέστερες μορφωτικές κατακτήσεις του εκπαιδευτικού και λαϊκού μας κινήματος. Μειώνουν και με αυτές τις αλλαγές, τις δαπάνες για τη δημόσια εκπαίδευση, βαθαίνοντας ακόμη πιο πολύ την κρίση στην οποία την έχουν οδηγήσει. Κατηγοριοποιούν περαιτέρω το σχολείο, κάνοντάς το ακόμη πιο ταξικό. Διευρύνουν περισσότερο το μορφωτικό χάσμα μεταξύ των εργατολαϊκών στρωμάτων και των γόνων της κυρίαρχης αστικής τάξης. Στοχεύουν στο μορφωτικό αποκλεισμό τους. Επιβάλλουν νέο εκπαιδευτικό μοντέλο, μέσα στο οποίο δε χωρά η έννοια της ελευθερίας, της εργασιακής δημοκρατίας, του συνδικαλισμού, αλλά είναι κομμένο και ραμμένο στο νεοφιλελεύθερο πνεύμα της ιδιωτικοποίησης, του ελιτισμού, της αξιολόγησης, της χειραγώγησης και υποταγής.

Απέναντι σε αυτή την αντιεκπαιδευτική καταιγίδα που εξαγγέλλει για το επόμενο διάστημα η ηγεσία του υπουργείου Παιδείας και η κυβέρνηση και με μαεστρία πλάσσουν τα κυρίαρχα ΜΜΕ, η μόνη απάντηση είναι το ξεσκέπασμά της και ο μαζικός αγώνας εναντίον της. ■

Η υπεράσπιση της ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ χρέος των δασκάλων

Η κυβέρνηση της ΝΔ, ξεδιπλώνει μια πρωτοφανή επίθεση στα δημοκρατικά και συνδικαλιστικά μας δικαιώματα. Οι ΕΔΕ, τα πειθαρχικά, οι διώξεις, η τρομοκρατία, οι κάθε είδους απειλές και αυθαιρεσίες είναι στην ημερήσια διάταξη. Ειδικά από το καλοκαίρι και μετά δεν περνάει μέρα που να μην υπάρχει ένα νέο περιστατικό διώξης και καταστολής. Οι εκπαιδευτικοί διώκονται, επειδή συμμετέχουν σε απεργίες, επειδή κρίνουν την πολιτική του υπουργείου, επειδή τολμούν να αναφέρουν τα προβλήματα του σχολείου τους, ή ακόμη και επειδή πραγματοποιούν εκδηλώσεις με μη αρεστούς στην κυβέρνηση προσκεκλημένους. Παντού διώξεις και απειλές. Παντού ανακοινώσεις, εγκύκλιοι και υπουργικές αποφάσεις που σπέρνουν τον φόβο. Αυτή είναι η πολιτική στην οποία επιδίδονται για την επιβολή της αξιολόγησης και κάθε άλλης αντιδραστικής τομής. Αυτή είναι η νέα επικίνδυνη πραγματικότητα που επιχειρούν να επιβάλουν. Μέχρι και την 24ωρη απεργία της ΔΟΕ έβγαλαν παράνομη! Στόχος τους η **ψίμωση, η καταστολή και η κατίσχυση του φόβου**. Και απέναντι σε αυτή την επικίνδυνη επιβουλή, **οι δάσκαλοι έχουν χρέος να σταθούν στο ύψος της ανάγκης. Η υπεράσπιση της δημοκρατίας είναι χρέος, δεν είναι επιλογή!**

Τον μισό φοιτητικό πληθυσμό επιχειρεί να διαγράψει η κυβέρνηση της ΝΔ

ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

Στην άμεση και απαρέγκλιτη εφαρμογή του νόμου Κεραμέως που ψηφίστηκε τον Ιούλιο του 2022 επιθυμεί να προχωρήσει η κυβέρνηση και η ηγεσία του υπουργείου Παιδείας, ανακοινώνοντας πως από την 1η Σεπτεμβρίου του 2025 θα διαγραφούν όσοι φοιτητές έχουν ξεπεράσει τα ανώτατα όρια φοίτησης, σύμφωνα και με τις μεταβατικές διατάξεις που ψηφίστηκαν για τους φοιτητές που εισήχθησαν στο πανεπιστήμιο πριν το 2020-21. Για τους φοιτητές που μπήκαν μετά το '20-'21 θα ισχύουν τα όρια σπουδών v+2 για τις σχολές τετραετούς φοίτησης (δηλαδή έξι χρόνια) και v+3 για τις σχολές πενταετούς και εξαετούς φοίτησης (δηλαδή οκτώ ή εννιά χρόνια). Η συγκεκριμένη διάταξη στο νόμο Κεραμέως προβλέπει -εκτός των άλλων- πως τα πανεπιστήμια, οι σχολές και τα τμήματα που δε θα εφαρμόσουν το μέτρο, θα έρχονται αντιμέτωπα με τη μείωση της -ήδη πετσοκομμένης- τακτικής τους χρηματοδότησης, μια «ποινή» που φρόντισε πρόσφατα να υπενθυμίσει ο υπουργός Παιδείας Κυριάκος Πιερρακάκης, μετά τις αντιδράσεις πολλών πανεπιστημιακών τμημάτων και συλλόγων καθηγητών πανεπιστημίων απέναντι στο μέτρο των διαγραφών.

Πρόκειται για 333.741 φοιτητές σε σύνολο 695.678 εγγεγραμμένων στα πανεπιστήμια, δηλαδή για το 48% του συνολικού φοιτητικού πληθυσμού. Το μέτρο αυτό δεν είναι μόνο ένα ταξικό και αντιεκπαιδευτικό μέτρο γιατί πετάει έξω από το δημόσιο πανεπιστήμιο εκατοντάδες χιλιάδες φοιτητές, αλλά έχει ταυτόχρονα έναν βαθύ αυταρχικό και τιμωρητικό χαρακτήρα, αφού οι λεγόμενοι «αιώνιοι» φοιτητές δεν κοστίζουν απολύτως τίποτα στο ελληνικό κράτος, καθώς μετά το πέρας των χρονικών ορίων που προαναφέραμε, ήδη από το νόμο Διαμαντοπούλου το 2011, παύουν να έχουν οποιαδήποτε πρόσβαση στη φοιτητική μέριμνα (δωρεάν σίτιση, στέγαση, φοιτητικό εισιτήριο στις συγκοινωνίες, συγγράμματα κλπ).

Χαρακτηριστικά αναφέρουμε πως ήδη σε μια σειρά εστίες, στις οποίες τα τελευταία χρόνια παίρνει δωμάτιο κάτω από το 10% των φοιτητών που πληρούν τα ήδη αυστηρά οικονομικά και κοινωνικά κριτήρια για την εισαγωγή τους σ' αυτές, έχουν ξεκινήσει να εφαρμόζονται «πειθαρχικοί κανονισμοί», ενώ δεκάδες είναι οι καταγγελίες για την απειλή έξωσης φοιτητών που έχουν ξεπεράσει τα ανώτατα όρια φοίτησης. Την ίδια στιγμή, βέβαια, πάνω από τα μισά πανεπιστήμια στη χώρα δε διαθέτουν καν δικές τους εστίες, ενώ εκείνα που διαθέτουν, δεν παραχωρούν παρά ελάχιστα δωμάτια, με τους εστιακούς φοιτητές να βρίσκονται διαρκώς αντιμέτωποι με αμέτρητα προβλήματα στις κτιριακές εγκαταστάσεις.

Έργο της κυβερνητικής πολιτικής οι «αιώνιοι φοιτητές»

Το βασικό προπαγανδιστικό επιχείρημα της κυβέρνησης -που αναπαράγουν δεκαετίες τώρα τα παπαγαλάκια των ΜΜΕ- είναι πως οι διαγραφές φοιτητών είναι ζήτημα «τάξης», πως «δε γίνεται να θεωρείται «κανονικότητα» να τελειώνει κανείς τη σχολή του σε 10 και 15 χρόνια» ή πως «δεν μπορεί να νοείται επιστημονικά καταρτισμένος στο αντικείμενό του κάποιος που άργησε τόσο πολύ να πάρει το πτυχίο του». Τέτοιου είδους επιχειρήματα μπορεί κανείς να διαβάσει στις αστικές ιστοσελίδες και εφημερίδες, τέτοια επιχειρήματα αναμασούν και τα στελέχη της κυβέρνησης, ενώ με αμνηχανία στέκονται το ΠΑΣΟΚ και ο ΣΥΡΙΖΑ, αφού ήταν και οι δικές τους κυβερνήσεις που ψήφισαν ή -στην καλύτερη- άφησαν ανέπαφο το νομικό πλαίσιο των ορίων σπουδών.

Αυτή όμως είναι η μισή αλήθεια. Γιατί η άλλη μισή είναι πως το 2015, σε μεγαλύτερο αριθμό εγγεγραμμένων φοιτητών, οι «αιώνιοι» δεν ξεπερνούσαν τους 180.000. Πώς ξαφνικά σχεδόν διπλασιάστηκαν μέσα σε δέκα χρόνια οι φοιτητές που ξεπερνούν τα ανώτατα όρια φοίτησης; Η άλλη μισή αλήθεια είναι πως πλέον ένας στους δύο φοιτητές εργάζεται μερικώς ή πλήρως ήδη από το πρώτο έτος, πως οι χιλιάδες φοιτητές που πετιούνται έξω απ' τις εστίες καλούνται από νωρίς να βγουν στον εργασιακό στίβο για να μπορέσουν να τα βγάλουν πέρα. Η άλλη μισή αλήθεια είναι πως χιλιάδες οικογένειες ανεβαίνουν καθημερινά έναν «Γολγοθά» για να μπορέσουν να σπουδάσουν τα παιδιά τους, για να πληρώσουν με τους πετσοκομμένους τους μισθούς τα αυξημένα ενοίκια, τους αυξημένους λογαριασμούς, τις αυξημένες τιμές στα σουπερ μάρκετ και ο κατάλογος δεν έχει τέλος. Η άλλη μισή αλήθεια είναι πως δεκάδες τμήματα έχουν κλείσει τα τελευταία χρόνια από την πολιτική των συγχωνεύσεων και των καταργήσεων, την ίδια στιγμή που οι εισακτέοι σε αυτά, μετά και από την Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής, έχουν μειωθεί ραγδαία, με κίνδυνο να συγχωνευτούν και να καταργηθούν την επόμενη περίοδο τμήματα με μικρό αριθμό εισακτέων. Η άλλη μισή αλήθεια είναι πως οι φοιτητές καλούνται μέσα σε αυτές τις συνθήκες να παρακολουθήσουν εντατικοποιημένα προγράμματα σπουδών που ολοένα και αυστηροποιούνται, ενώ η φοιτητική μέριμνα διαρκώς περικόπεται, με τα κριτήρια για τη δωρεάν σίτιση και στέγαση να αυξάνονται συνεχώς, αποκλείοντας κάθε χρόνο ακόμη περισσότερους φοιτητές. Η άλλη μισή αλήθεια είναι πως χιλιάδες φοιτητές σταματούν τις σπουδές τους γιατί στερούνται κάθε προοπτική εργασίας πάνω στο αντικείμενό τους, γιατί βλέπουν πόσο μεγάλο είναι το ποσοστό των αποφοίτων

των πανεπιστημίων που βρίσκονται στην ανεργία, την ελαστική εργασία ή σε δουλειές άσχετες με αυτό που σπούδασαν.

Αν, λοιπόν, αναρωτιούνται η κυβέρνηση, η ηγεσία του υπουργείου Παιδείας, τα κόμματα της αστικής αντιπολίτευσης και τα φερέφωνά τους στα ΜΜΕ γιατί ένας φοιτητής καθυστερεί τις σπουδές του, ενώ κόπιασε αυτός και η οικογένειά του για να εισαχθεί στο πανεπιστήμιο, ενώ πέρασε όλο το άγχος των εξετάσεων στο Λύκειο, ενώ οι λαϊκές οικογένειες «μάτωσαν» οικονομικά στα φροντιστήρια, αρκεί να κοιτάξουν την πολιτική τους. Έργο της αντεκπαιδευτικής πολιτικής των ταξικών φραγμών και των αποκλεισμών είναι οι «αιώνιοι φοιτητές». Οι φοιτητές που πετιούνται έξω από τις εστίες. Οι φοιτητές που αναγκάζονται από νωρίς να εργαστούν για να τα βγάλουν πέρα. Οι φοιτητές που αδυνατούν να παρακολουθήσουν την εντατικοποίηση και την αυξημένη δυσκολία των διαρκώς μεταβαλλόμενων προγραμμάτων σπουδών. Οι φοιτητές που αναγκάζονται να πληρώνουν χιλιάδες ευρώ σε φροντιστήρια για να περνούν τα μαθήματά τους, χιλιάδες ευρώ σε αναλώσιμα και βιβλία που δεν παρέχει το «δημόσιο και δωρεάν» κατά τ' άλλα πανεπιστήμιο.

Η πραγματική στόχευση

Οι επιχειρούμενες διαγραφές φοιτητών δεν υπηρετούν κανένα «δημοσιονομικό» στόχο. Αποτελούν κομμάτι της ευρύτερης αντεκπαιδευτικής πολιτικής διάλυσης της δημόσιας και δωρεάν τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και εντάσσονται σε ένα συνολικό πλαίσιο «κολεγιοποίησης» των ελληνικών πανεπιστημίων. Τους ίδιους σκοπούς υπηρετεί ο νόμος για τα ιδιωτικά πανεπιστήμια που ψηφίστηκε τον Μάρτη του περασμένου έτους και η προσπάθεια επιβολής των ηλεκτρονικών εκλογών και των ενιαίων ψηφοδελτίων για τη διάλυση των φοιτητικών συλλόγων. Και όλα αυτά, στα πανεπιστήμια που στενάζουν κάτω από το βάρος της υποχρηματοδότησης, για να σπρώχνονται ολοένα και περισσότερο στην επιβολή ιδιωτικοοικονομικών κριτηρίων, όπως τα δίδακτρα στα μεταπτυχιακά, στην ίδρυση προπτυχιακών τμημάτων στην Κύπρο επίσης με δίδακτρα -όπως έκανε πρόσφατα το ΕΚΠΑ- στη συνεργασία με κολοσσοί της αμερικάνικης πολεμικής βιομηχανίας που χρηματοδοτούν και στηρίζουν τη γενοκτονία του Παλαιστινιακού λαού από το φασιστικό κράτος του Ισραήλ -όπως η Lockheed Martin με το ΕΚΠΑ- και πολλά ακόμη.

Κι όταν παρ' όλη την οικονομική και υλική εγκατάλειψη, τα ελληνικά πανεπιστήμια διακρίνονται στα καλύτερα πανεπιστήμια του κόσμου, τότε σύσσωμη η πολιτική ηγεσία τα «επιχαίρει» για το έργο τους. Και είναι τέτοια και τόσο η υποκρισία της κυβέρνησης και της ηγεσίας του υπουργείου Παιδείας, που αντί να πάρουν μέτρα στήριξης των φοιτητών, θυμούνται ξαφνικά τους «έλληνες φορολογούμενους» που οι ίδιοι ξεζουμίζουν, κουνούν το δάχτυλο και απειλούν με έξωση τους φοιτητές που υπερέβησαν τα όρια σπουδών τους, οι οποίοι δεν κοστίζουν απολύτως τίποτα. Την ίδια στιγμή, πληρώνουν ανεργηθρία με τον ιδρώτα και τις θυσίες του φορολογούμενου λαού το φιάσκο της πανεπιστημιακής αστυνομίας, τις μπάρες ηλεκτρονικής εισόδου που θέλουν να βάλουν στα πανεπιστήμια, ενώ παίρνουν κάθε μέτρο καταστολής των δίκαιων αγώνων του φοιτητικού κινήματος, προχωρώντας ακόμη και σε πειθαρχικές διώξεις φοιτητών για συνδικαλιστική δράση, θυ-

μίζοντας σκοτεινές εποχές, που το φοιτητικό κίνημα με τους αγώνες του κατάφερε να ανατρέψει.

Ο αγώνας του φοιτητικού κινήματος

Ήδη οι περισσότεροι φοιτητικοί σύλλογοι έχουν πάρει αγωνιστικές αποφάσεις ενάντια στην εφαρμογή του μέτρου των διαγραφών, ενώ αρκετά τμήματα, σχολές και ιδιαίτερα σύλλογοι πανεπιστημιακών πήραν αντίστοιχες αποφάσεις. Ακόμη κι η πρόσφατη Σύνοδος των Πρυτάνεων τον Δεκέμβριο υποχρεώθηκε να «εκφράσει τον προβληματισμό της» σε σχέση με το συγκεκριμένο μέτρο, γεγονός που αναδεικνύει το μέγεθος του προβλήματος. Οι αγωνιστικές διαθέσεις των χιλιάδων φοιτητών που απειλούνται με διαγραφή, αλλά και των χιλιάδων που καλούνται να σπουδάσουν στις ασφυκτικές αυτές συνθήκες με τον μπαμπούλα των διαγραφών να τους απειλεί μπορούν να βρουν διέξοδο μόνο μέσα από την ανυποχώρητη, μαζική και ενωτική πάλη του φοιτητικού κινήματος. Με γενικές συνελεύσεις σε όλες τις σχολές, με πλατιές καμπάνιες ενημέρωσης των φοιτητών για τους πραγματικούς στόχους του μέτρου των διαγραφών, με ενιαίες αγωνιστικές κινητοποιήσεις στο πλευρό των εργατικών-λαϊκών αγώνων.

Αυτές οι αγωνιστικές διαθέσεις υποσκάπτονται και βρίσκουν εμπόδια τόσο από την πολιτική αδράνειας της ΠΚΣ, που όσο περισσότερο κυριαρχεί στους φοιτητικούς συλλόγους, τόσο μειώνεται η συμμετοχή των φοιτητών στις συλλογικές διαδικασίες -με την τελευταία να έχει αρκεστεί φέτος σε καλέσματα για γενικές συνελεύσεις μόνο εν όψει της επετείου του Πολυτεχνείου-, όσο και από την τυχοδιωκτική πολιτική των ΕΑΑΚ, που καλλιεργούν την ίδια αδράνεια μαζί με αυταπάτες για τον ρόλο των πρυτανικών αρχών, καλώντας όλη αυτή την περίοδο όχι σε συνελεύσεις και μαζικές κινητοποιήσεις των φοιτητικών συλλόγων, αλλά σε παραστάσεις διαμαρτυρίας των μελών τους στη Σύνοδο Πρυτάνεων και σε κάθε συνεδρίαση των πρυτανικών αρχών των πανεπιστημίων, προβάλλοντας ως νίκες του φοιτητικού κινήματος τις -κατά τ' άλλα θετικές- αποφάσεις ενάντια στις διαγραφές φοιτητών.

Κόντρα στις ρεφορμιστικές αυταπάτες, τους διαγκωνισμούς για την επιβολή της μιας ή της άλλης κατεύθυνσης στους φοιτητικούς συλλόγους, το φοιτητικό κίνημα, όπως το έκανε την περασμένη άνοιξη, έτσι και τώρα μπορεί και πρέπει να ξαναβγεί στους δρόμους και με τον ενιαίο, ανυποχώρητο, μαζικό και ενωτικό αγώνα να ανατρέψει το μέτρο των διαγραφών, υπερασπίζοντας το δικαίωμα των παιδιών της εργατικής τάξης και του λαού να σπουδάζουν στο δημόσιο και δωρεάν πανεπιστήμιο.

- Σήκω παιδί μου να πας σχολείο...
- Δε θέλω μαμά...
- Σήκω παιδί μου, θ' αργήσεις...
- Δε θέλω να πάω σχολείο μαμά!
- Μα... δε γίνεται παιδί μου, είσαι ο δάσκαλος!

Όταν γράφεις ένα κείμενο κι έχεις ένα σχετικό ανέκδοτο είναι καλό να το αφήνεις για κατακλείδα. Έτσι στον αναγνώστη θα μείνει το αστείο σαν επίγευση, και θα τον βοηθήσει να «χωνέψει» καλύτερα το κείμενο. Δυστυχώς όμως ο παραπάνω διάλογος έχει πάψει εδώ και μερικά χρόνια να είναι αστείο, είναι μάλλον μια, όλο και πιο στενάχωρη, πραγματικότητα!

Με όσους συναδέλφους κι αν μίλησα μετά την Πρωτοχρονιά, συνειδητοποιήσα πως κανείς δεν ήθελε να πάει σχολείο! Η επιστροφή στο σχολείο φάνταζε ανήφορος, βουνό ολόκληρο, άχθος πραγματικό. Όλοι περιμέναμε κάτι να συμβεί και να απομακρύνει λίγο την ημέρα της επιστροφής, όχι αναγκαστικά για να παραταθούν οι ημέρες ξεκούρασης, αλλά για να παραταθεί η απόσταση από την καθημερινότητα του σχολείου. Γιατί αυτό είναι το πρόβλημα. Μια καθημερινότητα που έχει γίνει ενοχλητική και τείνει να γίνει ανυπόφορη, μια καθημερινότητα πειστική.

Πρώτα απ' όλα είναι η πίεση της ύλης, το άγιο δισκοπότηρο των συμβουλών παιδαγωγικής ευθύνης του εκάστοτε σχολείου. Σε μαθήματα κατευθύνσεων και Τράπεζας Θεμάτων (ΤΘ). Όλοι τρέχουν σαν τρελοί να κάνουν κάτι που από τα πρώτα χρόνια εφαρμογής της ΤΘ είδαμε πως δε γίνεται. Αντί όμως να τροποποιηθεί η ύλη στους ρυθμούς του σχολείου, προσαρμόστηκε το σχολείο. Έτσι, τα μαθήματα που δεν έχουν εξετάσεις από ΤΘ περικόπτονται κατά το δοκούν, δίνοντας τις ώρες τους για την προετοιμασία των παιδιών για τις εξετάσεις.

Εξετάσεις. Η μανία που έχει πιάσει τους «άριστους» τεχνοκράτες να μετρήσουν, να παραμετροποιήσουν και να κωδικοποιήσουν τα πάντα, προϋποθέτει μέτρα και σταθμά παντού, άρα εξετάσεις! Τα παιδιά εξετάζονται διαρκώς, για την εισαγωγή στα ΑΕΙ, για την ΤΘ, διαγνωστικά στην αρχή, στο τέλος κάθε κεφαλαίου, στο τέλος κάθε τετραμήνου, σε προσομοιώσεις Πανελληνίων, σε έκτακτα διαγωνίσματα τα Σάββατα ή μετά τις σχολικές γιορτές, σε διαγωνισμούς κάθε είδους...

Διαγωνισμοί. Άλλο κι αυτό... και δεν αναφέρομαι απλώς στους κλασικούς, κάτι μαθηματικά, κάτι Φυσική, κάτι Φιλολογικούς και τέλος... Κάθε σχολείο για να αποδείξει ότι είναι καλύτερο από τα άλλα, προωθεί πλέον τους μαθητές του σε πάσης φύσεως διαγωνισμούς, «Ολυμπιάδες», δράσεις και τα τιάτα! Μέχρι διαγωνισμό μεταξύ των εκπαιδευτικών συστημάτων έχουμε, τον περίφημο Διαγωνισμό Πίζα. Έτσι έχουμε και μια ομάδα κατηγορίας «άλογα κούρσας» και κάποιους καθηγητές να κάνουν τους προγυμναστές, «επιωφελεία της κοινωνίας βεβαίως βεβαίως» και, κυρίως, του ανταγωνισμού. Από τους πρωταρχικούς στόχους του σχολείου είναι πλέον να ξεχωρίσει από τα άλλα, να διακριθεί με κάθε τρόπο, να επικρατήσει στον ανταγωνισμό. Και να το γνωστοποιήσει παντού!

Όλα αυτά στρεσάρουν τα παιδιά αλλά κι εμάς, μόνιμα, προσθετικά και αυξανόμενα. Αυξάνουν την πίεση, τις προστριβές μεταξύ όλων και μειώνουν τα αποθέματα ψυχραιμίας και υπομονής μας. Ευνοούν τις εξάρσεις και τις εκρήξεις στη συμπεριφορά τόσο των παιδιών, όσο και των καθηγητών. Αυτή η ένταση αντιμετωπίζεται με μέτρα όλο και πιο αστυνομικά, πιο τιμωρητικά. Αντί να αντιμετωπιστεί η αιτία που προκαλεί την ένταση, προωθούνται λογικές κατα-

Σήκω παιδί μου να πιάς σχολείο...

στολής, σκληραίνουν οι ποινές, αυστηροποιείται το πλαίσιο και οι κανόνες στους σχολικούς κανονισμούς, ενώ προωθούνται πλατφόρμες και τηλεφωνικά κέντρα για να καταδίδουμε ο ένας τον άλλον... Ούτε λόγος για «πυροσβεστική», έστω, βοήθεια, όπως ουσιαστική και μόνιμη παρουσία ψυχολόγου και

κοινωνικού λειτουργού στα σχολεία για να συζητούν με μαθητές και καθηγητές. Όπου αυτοί υπάρχουν περιοδεύουν σε πέντε σχολεία και δεν προλαβαίνουν ούτε τα ονόματα των παιδιών να μάθουν.

Και βέβαια αυτή η σκληρή στάση της Πολιτείας δε στρέφεται μόνο εναντίων των μαθητών. Για να μη φωνάζουν οι καθηγητές γι' αυτό το χάλι του Δημόσιου Σχολείου και για να υπάρχει πάντα ένας αποδιοπομπαίος τράγος, επιχειρείται να εφαρμοστεί η φίμωση και η τρομοκράτηση των εκπαιδευτικών, με την εφαρμοζόμενη αξιολόγηση να αποτελεί βασικό μοχλό πίεσης. Έχουν κοπεί πλέον εκείνα τα «παιδαγωγικά» για τη βελτίωση της σχολικής μονάδας μέσω της ενδοσκοπήσης και για την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού και του έργου του, και έχουμε πάει στους ωμούς εκβιασμούς και τις απειλές. Ένα Υπουργείο απαξιωτικό και προσβλητικό, αυθαίρετο και παράνομο, ακόμα και σε αυτούς τους δικούς του νόμους, «σύμβουλοι»-επιθεωρητές που η μόνη τους συμβουλή είναι «κάντο τώρα να ξεμπερδεύεις» και διευθυντές εκπαίδευσης με συμπεριφορά διοικητή στρατοπέδου, συνθέτουν ένα σκηνικό τρομοκρατίας, ψυχολογικών εκβιασμών και καθημερινής τριβής στα σχολεία. Και από κοντά κάποιοι διευθυντές σχολείων με «δ» μικρό, που ξεχνούν πως είναι παιδαγωγοί και συναδέλφοι και συμπεριφέρονται σαν μάνατζερ σε πολυεθνικές, καταστρατηγώντας ωράρια, εργασιακά δικαιώματα και κανόνες, προσπαθώντας να δείξουν «έργο» στους προϊστάμενους τους...

Αυτά σε γενικές γραμμές είναι οι λόγοι που κάθε μέρα που περνά, το σχολείο δημιουργεί αποστροφή και γίνεται πειστικό για τους ενοίκους του, ενήλικους και μη... Δηλαδή δεν υπάρχει τίποτα που να θέλγει πια, τίποτα απολαυστικό, ή έστω απλώς ευχάριστο στην καθημερινότητα μας; Μα φυσικά!

Εμείς, τα παιδιά μας και η σχέση μας! Η χαρά του δασκάλου όταν βλέπει στα μάτια του μαθητή μια λάμψη, για μια στιγμή, όταν καταλαβαίνει αυτό που ο δάσκαλος προσπαθούσε τόση ώρα να του εξηγήσει. Ή το αστείο που θα κάνει την τάξη να γελάσει και θα εκτονώσει λίγο το «πρήξιμο». Ή η χορωδία στη γιορτή που μετά από τόσες πρόβες έκανε τα παιδιά και τους συναδέλφους που παρακολουθούν να δακρύσουν...

Το σχολείο, η μάθηση, η επαφή με τα παιδιά, η γνώση, είναι πράγματα που μας κάνουν να νιώθουμε όμορφα, γεμάτοι και ασφαλείς μέσα στην τάξη, στον σύλλογο, στην εκπαιδευτική κοινότητα. Το σχολείο δεν είναι πεδίο ανταγωνισμού, διάκρισης, πρωταθλητισμού, δεν είναι πεδίο μάχης και επιβολής. Όσο το έχουμε αυτό καθαρό στον νου μας και όσο παλεύουμε να μην το χάσουμε, υπάρχει ακόμα περιθώριο να ακούμε το «...Μα... δε γίνεται παιδί μου, είσαι ο δάσκαλος!» ως αστείο και να γελάμε! ■

–Υ.Γ. Αλήθεια, αν ήμουν νεοδιόριστος και μου έλεγε κάποιος να κάνω κάτι για να «μονιμοποιηθώ και να ξεμπερδεύω», να φροντίσω δηλαδή με τη συμμετοχή μου όχι να αλλάξω, αλλά να παγιώσω αυτές τις συνθήκες, που λογικά σταδιακά θα χειροτερεύουν, και να περάσω έτσι τα επόμενα 30-35 χρόνια του εργασιακού μου βίου... Πόσο ελκυστικό ακούγεται αυτό;

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ ΑΠΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ για την επιβολή της αξιολόγησης *δεν θα περάσει!*

Σε κάποιες ΔΔΕ και σχολεία διακινείται αυτές τις μέρες έγγραφο του υπουργείου παιδείας για τις κηρυχθείσες απεργίες-αποχές εκπαιδευτικών κατά της αξιολόγησης και τις σχετικές δικαστικές αποφάσεις, με το οποίο το υπουργείο «γνωμοδοτεί» **σαν να είναι δικαστήριο και αποφάνεται πως η συμμετοχή στην απεργία - αποχή από την ατομική αξιολόγηση είναι παράνομη!** Το υπουργείο και η κυβέρνηση της ΝΔ σκόπιμα επικαλείται παλιότερες δικαστικές αποφάσεις σχετικά με την κήρυξη απεργίας-αποχής από την ατομική αξιολόγηση των συνδικαλιστικών μας οργάνων, αποκρύπτοντας ότι τα σωματεία έχουν προχωρήσει σε νέα προκήρυξη της που βρίσκεται σε πλήρη ισχύ. **Γνωρίζει πολύ καλά πως το Δημόσιο ως εργοδότης των εκπαιδευτικών δεν προσέφυγε ποτέ για τη συγκεκριμένη απεργία αποχή (ΑΔΕΔΥ, 15/7/2024) στα δικαστήρια για να κριθεί.** Πρόκειται για μια ακόμη κίνηση εκφοβισμού του ΥΠΑΙΘΑ, άλλη μια απόδειξη της πλήρους αδυναμίας του, 4 χρόνια μετά, να πείσει για την αξιολόγηση, έστω και στο ελάχιστο, τον κόσμο της εκπαίδευσης. Αποδεικνύεται ότι αξιολόγηση σημαίνει απειλές, εκφοβισμός και παραβίαση των δικαιωμάτων μας. **Εδώ και 4 χρόνια επιχειρούν να ρίξουν στο σκοτάδι τα σχολεία μας και τις ζωές μας και δεν τα έχουν καταφέρει! Αδυνατούν και καταφεύγουν στα ψέματα, την τρομοκρατία, τις απειλές και τους εκβιασμούς, για να εφαρμόσουν την αντιεκπαιδευτική και αντιλαϊκή πολιτική τους.**

Παράνομη και αντισυνταγματική κάθε προσπάθεια κατάργησης του απεργιακού μας δικαιώματος!

Δηλώνουμε κατηγορηματικά ότι η απεργία-αποχή από την ατομική αξιολόγηση της ΑΔΕΔΥ προκηρύχθηκε στις 15-7-2024, είναι σε πλήρη ισχύ και δεν έχει γίνει προσφυγή εναντίον της, αφού ΚΑΘΕ ΑΠΕΡΓΙΑ ΚΡΙΝΕΤΑΙ ΑΥΤΟΤΕΛΩΣ από το κάθε δικαστήριο που θα κληθεί να την κρίνει! Αν η απεργία αποχή της ΟΛΜΕ έχει κηρυχθεί από το δικαστήριο παράνομη, δεν κρίνονται παράνομες και οι απεργίες που θα κηρυχθούν από την ΑΔΕΔΥ ή από τις ΕΛΜΕ ή και το αντίστροφο! Όπως αναφέρεται και στη γνωμοδότηση του νομικού συμβούλου Π. Παλαιολόγου στις 5/11/2021: «*Με άλλα λόγια, για την κήρυξη παράνομης απεργίας και την επέλευση των προβλεπόμενων δυσμενών συνεπειών σε βάρος των απεργών απαιτείται προσφυγή του εργοδότη (και επί απεργίας δημοσίων υπαλλήλων, του Δημοσίου) ενώπιον της Δικαιοσύνης και έκδοση αμετάκλητης δικαστικής απόφασης. Μέχρι τότε ισχύουν όλες οι έννομες συνέπειες νόμιμα προκηρυχθείσας απεργίας*».

Επίσης, το δικαστήριο μπορεί να κρίνει μια απεργία ως παράνομη ή/και καταχρηστική, αλλά η απεργία μπορεί να επαναπροκηρυχθεί και από το δευτεροβάθμιο ή πρωτοβάθμιο σωματείο με απόλυτα νόμιμο τρόπο. Η νέα απεργία αποχή θα πρέπει να στηρίζεται σε διαφορετικά και ευρύτερα αιτήματα από αυτήν που έχει κηρυχθεί παράνομη με βάση την προαναφερθείσα γνωμοδότηση στις 5/11/2021. Και κάθε νέα απεργία οφείλει κατά τον νόμο να κρίνεται από την αρχή με νέα προσφυγή του εργο-

γοδότη εναντίον της συγκεκριμένης απεργίας. **Η νέα απεργία-αποχή από την ΑΔΕΔΥ (15-7-2024) και από πολλές ΕΛΜΕ δεν προσβλήθηκε με οποιοδήποτε ένδικο μέσο στα δικαστήρια, διατηρώντας, με τον τρόπο αυτό, το τεκμήριο της νομιμότητάς τους σε όλη τη διάρκειά τους.**

Ο αγώνας του εκπαιδευτικού κινήματος ενάντια στην αξιολόγηση, την υποβάθμιση και τον ανταγωνισμό σχολείων κι εκπαιδευτικών άρχισε πριν 30 χρόνια και κορυφώνεται εδώ και 4 χρόνια, έχει κατορθώσει να μπλοκάρει σημαντικές αντιεκπαιδευτικές αναδιαρθρώσεις που προωθεί η κυβέρνηση.

Οι δικαστικές αποφάσεις μονιμοποίησης των νεοδιόριστων, η μονιμοποίηση χωρίς αξιολόγηση από το ΠΥΣΠΕ Α' Αθήνας για συναδέλφους/ισσες του 2020 που δικαιώθηκαν από τα εφετεία Αθηνών και Χανίων, επιβεβαιώνουν το δί-καιο του αγώνα μας!

Δεν είναι τυχαίο ότι σε αυτή τη χρονική φάση οι διαδικασίες εκκίνησης της ατομικής αξιολόγησης συνοδεύτηκαν εξ αρχής από μία συστηματική προσπάθεια τρομοκρατίας και εκφοβισμού των συναδέλφων, που, ακολουθώντας τις αποφάσεις των συλλογικών τους οργάνων, συμμετέχουν σε νόμιμη απεργία - αποχή από κάθε διαδικασία ατομικής αξιολόγησης. Υπουργείο και διοίκηση χρησιμοποιούν κάθε μέσο για να αποσπάσουν την υποταγή μας. Τα «επιχειρήματά» τους ξεκινούν από το φόβο και τελειώνουν στη διεκπεραίωση! Από σκόπιμα ψευδείς αναφορές ότι η απεργία-αποχή είναι παράνομη και δε μας καλύπτει, μέχρι τις παντελώς αυθαίρετες απειλές περί απολύσεων και από τον εξωραϊσμό της αξιολόγησης δήθεν για «να ξεμπερδώσουμε», μέχρι τις υποσχέσεις για «άριστη βαθμολόγηση» και εύκολες παρακολούθησεις διδασκαλιών, ο στόχος είναι ένας, να επιβάλουν το σχολείο της αξιολόγησης με τα καλοπιάσματα, αλλά κυρίως με τον φόβο και τις απειλές!

Δυναμώνουμε τη συλλογική μας δράση και αντίσταση

Δεν θα δεχτούμε το κατηγοριοποιημένο, υποβαθμισμένο και φτωχό σχολείο των διακρίσεων και των ταξικών φραγμών και των αποκλεισμών, που αγνοεί τις ανάγκες των μαθητών, διαιρεί τους εκπαιδευτικούς, συνθλίβει την παιδαγωγική ελευθερία και τα δικαιώματα.

► Παίρνουμε όλα τα συνδικαλιστικά, αγωνιστικά, ένδικα μέτρα που θα απαιτηθούν εναντίον όποιου κι όποιος κάνει κατάχρηση εξουσίας και παραβιάζει το απεργιακό μας δικαίωμα για να εξυπηρετήσει τα αντιλαϊκά κι αντιεκπαιδευτικά σχέδια του υπουργείου και της κυβέρνησης της ΝΔ.

► Υπογράφουμε όλοι/ες τη δήλωση συμμετοχής στην απεργία - αποχή που έχουν κηρύξει οι ΕΛΜΕ ή η ΑΔΕΔΥ για την ΟΛΜΕ, την πρωτοκολλούμε, ακολουθούμε συλλογικά-αποφασιστικά τα βήματα και τις σχετικές ενέργειες των σωματείων μας!

ΕΝΙΣΧΥΟΥΜΕ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΩΡΕΑΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ/ΕΣ, ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ! ΜΕ ΑΠΕΡΓΙΑ- ΑΠΟΧΗ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΔΕΝ ΘΑ ΠΕΡΑΣΕΙ!

σε δημόσια σχολεία από το 2026 Μαθητές και Υποψήφιοι δύο ταχυτήτων

γράφει ο Γιώργος Καβαδίας

Το International Baccalaureate (IB), το πρόγραμμα του διεθνούς απολυτηρίου, μπαίνει στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση με απόφαση του υπουργείου Παιδείας εντείνοντας την εμπορευματοποίηση της παιδείας και την όξυνση των κοινωνικών και εκπαιδευτικών ανισοτήτων. Το Διεθνές Απολυτήριο (IB) γίνεται πλέον το χρυσό εισιτήριο για την εισαγωγή στα ιδιωτικά πανεπιστήμια, προσπερνώντας τις διαδικασίες που δεσμεύουν χιλιάδες μαθητές των δημόσιων σχολείων. Στόχος η συρρίκνωση της δημόσιας εκπαίδευσης και η ανάπτυξη της ιδιωτικής, κυρίως, τριτοβάθμιας (ιδιωτικά πανεπιστήμια) που επιβλήθηκε κατά παράβαση του άρθρου 16 του Συντάγματος.

Το υπουργείο σχεδιάζει να το εισάγει πιλοτικά σε πρότυπα λύκεια από τον Σεπτέμβριο του 2026 για τους μαθητές της Β' λυκείου. Θα εφαρμοστεί παράλληλα με το ισχύον σύστημα του γενικού και επαγγελματικού λυκείου, κατάληξη του οποίου είναι οι πανελλαδικές εξετάσεις εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, χωρίζοντας τούς υποψηφίους σε δυο κατηγορίες με βάση το κοινωνικό τους προφίλ. Το πρόγραμμα του IB πιλοτικά θα μπει σε πέντε πρότυπα λύκεια από τα 21 που λειτουργούν σήμερα στην Ελλάδα.

Το πρόγραμμα του διεθνούς απολυτηρίου ξεκίνησε να οργανώνεται το 1968 στην Ελβετία (η έδρα του οργανισμού του IB είναι έως σήμερα στη Γενεύη). Πρόκειται για διετές πρόγραμμα στα αγγλικά και απευθύνεται σε μαθητές της Β' και Γ' λυκείου που έχουν την οικονομική δυνατότητα να σπουδάσουν σε διεθνή πανεπιστήμια.

Να σημειωθεί ότι ήδη, όπως ορίζει το άρθρο 147 του φετινού νόμου 5094 για την θεσμοθέτηση μη κρατικών Α.Ε.Ι. οι κάτοχοι IB μπορούν να εγγραφούν σε μη κρατικό Α.Ε.Ι., χωρίς να έχουν δώσει πανελλαδικές εξετάσεις και να έχουν ξεπεράσει την ελάχιστη βάση εισαγωγής των ελληνικών Α.Ε.Ι., με την οποία κόβονται από αυτά περί τους 20.000 φοιτητές ετησίως. Τώρα αυτό αλλάζει αφού η «μεταρρύθμιση» Κ. Πιερρακάκη δίνει στους κατόχους του αυτοδικαίως «δικαίωμα εγγραφής» στα ιδιωτικά πανεπιστήμια – δικαίωμα που φυσικά στερεί από τους χιλιάδες «κανονικούς» μαθητές. Το International Baccalaureate (IB) γίνεται το υπέρτατο κίνητρο για όσους έχουν τα χρήματα να το αγοράσουν. Διαμορφώνουν μια εκπαίδευση δύο ταχυτήτων. Όσοι έχουν τη δυνατότητα να πληρώσουν και να αγοράσουν το IB, θα διαλέξουν τη λεωφόρο της επιτυχίας, χωρίς περιορισμούς. Οι υπόλοιποι θα βαδίσουν το μετ' εμποδίων μονοπάτι (ταξικών φραγμών) των πανελλήνιων εξετάσεων. Οι μαθητές που προέρχονται από τις ασθενέστερες κοινωνικές τάξεις και στρώματα και τις απομακρυσμένες περιοχές της χώρας μαθαίνουν από μικροί ότι το σύστημα δεν τους αντιμετωπίζει με ίσους όρους. Το μήνυμά της ατομικής ευθύνης είναι σαφές: Ή έχει ο μαθητής τις οικονομικές δυνατότητες να σπουδάσει ή δεν τις έχει, οπότε δε χρειάζεται «να προχωρήσει στα γράμματα».

Ιστορία – αμαρτία του International Baccalaureate (IB)

Το IB θεσμοθετήθηκε πρώτη φορά το 1995 επί υπουργίας Γιώργου Παπανδρέου, όμως δεν εφαρμόστηκε ποτέ στα δημόσια σχολεία λόγω των αντιστάσεων της εκπαιδευτικής κοινότητας. Να θυμίσουμε ότι τον Ιούλιο του 2009 ξέσπασε το σκάνδαλο με τη διαρροή στην Ελλάδα θεμάτων του Διεθνούς Απολυτηρίου (με την εμπλοκή μαθητών μερικών από τα μεγαλύτερα ελληνικά ιδιωτικά σχολεία) προκαλώντας σοβαρό πλήγμα στην αξιοπιστία του. Οι γονείς είχαν αγοράσει τα θέματα κάθε εξεταζόμενου μαθήματος έναντι 75.000 ευρώ. Παρόλο που δεν δημοσιεύτηκαν ονόματα κατηγορούμενων, στο πλαίσιο διερεύνησης της υπόθεσης «εξετάστηκε ενδεχόμενη εμπλοκή επιχειρηματιών, αλλά και υψηλόβαθμων πολιτικών προσώπων», ενώ οι «πωλητές των θεμάτων» κατάφεραν να βάλουν στην τσέπη τους περί το 1,5 εκατ. ευρώ. Η πολιτική ηγεσία του υπουργείου Παιδείας διέταξε ΕΔΕ η οποία ολοκληρώθηκε τον Αύγουστο του 2009, όμως το πόρισμά της αρχειοθετήθηκε. Το πόρισμα διαβιβάστηκε στην Εισαγγελία Αθηνών τον Οκτώβριο του 2009, η οποία στη συνέχεια άσκησε ποινική δίωξη κατά 21 ατόμων για τη διαρροή θεμάτων στις εξετάσεις του IB την περίοδο 2008-2009. Δύο καθηγητές και ένας ιδιώτης κατηγορούνταν για κακουργηματική παθητική δωροδοκία στον ιδιωτικό τομέα, ενώ 18 μαθητές και γονείς για ενεργητική δωροδοκία. Ο ΙΒΟ αφαίρεσε την άδεια από τη Σχολή Ζηρίδη.

Δεκαέξι χρόνια μετά το σκάνδαλο ιδιωτικά σχολεία διαφημίζουν ποσοστά επιτυχίας που αγγίζουν το 100% επιτυχίας στην πρόσβαση στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ευρώπης και της Αμερικής μέσω του Διεθνούς Απολυτηρίου.

Ας μην ξεχνάμε ότι η τέως υπουργός Παιδείας Νίκη Κεραμέως είχε ευθέως παραδεχτεί στη Βουλή ότι ιδιωτικά εκπαιδευτήρια περιλαμβάνονται στους οικονομικούς χορηγούς της ΝΔ με αφορμή νομοθέτημα του 2020 για το νέο «απελευθερωμένο» πλαίσιο λειτουργίας των ιδιωτικών σχολείων.

Σε αυτή την κατεύθυνση ο υπουργός Παιδείας και η κυβέρνηση επιλέγουν να επιβραβεύουν τους λίγους, εις βάρος των πολλών. Η δημόσια εκπαίδευση υποβαθμίζεται ποικιλοτρόπως και οι «εκλεκτοί» του IB θα περάσουν στην ανώτατη εκπαίδευση με την αίσθηση ότι δεν χρειάζεται καν να προσπαθήσουν – αρκεί να πληρώσουν...

**Δημόσιο σχολείο για όλα τα παιδιά
χωρίς αποκλεισμούς και διακρίσεις**

Η στήριξη όλων των μαθητών και η υπεράσπιση των μορφωτικών τους δικαιωμάτων συνδέεται αναπόσπαστα με την ανάπτυξη και τον ριζοσπαστικό προσανατολισμό του εκπαιδευτικού κινήματος. Για ένα σχολείο Δημόσιο και Δωρεάν, που θα χωρά όλα τα παιδιά, απορρίπτοντας Τράπεζες θεμάτων, ΕΒΕ, εξετάσεις τύπου PISA, και όλους τους εκπαιδευτικούς, ενάντια στην κατηγοριοποίηση σχολείων, μαθητών, εκπαιδευτικών. ■

ΔΙΕΘΝΕΣ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟ (IB)

Ένα ακόμη χτύπημα στο δημόσιο σχολείο
και την ισότητα στην εκπαίδευση

Η εισαγωγή του Διεθνούς Απολυτηρίου (International Baccalaureate - IB) στα δημόσια σχολεία που ανακοίνωσε ο υπουργός Παιδείας ότι θα νομοθετήσει μέχρι το τέλος της σχολικής χρονιάς, συνιστά μια ακόμα επίθεση στην καρδιά του δημόσιου και δωρεάν χαρακτήρα της εκπαίδευσης. Η κυβέρνηση, αφού πέρασε στα ψιλά την πρώτη ανακοίνωση, ανοίγει τώρα σιγά σιγά τα χαρτιά της, αποκαλύπτοντας τις πραγματικές της προθέσεις: την προώθηση ενός ακόμα εργαλείου ιδιωτικοποίησης και ταξικής διαφοροποίησης στο εκπαιδευτικό σύστημα.

Αρχικά, επιχειρήθηκε να παρουσιαστεί το IB ως «ευκαιρία» για μαθητές που θέλουν να σπουδάσουν στο εξωτερικό, ώστε να μην αναγκάζονται να φοιτήσουν σε ιδιωτικά σχολεία. Πολύ σύντομα, όμως, έγινε ξεκάθαρο ότι οι μαθητές αυτοί, πέρα από την πρόσβαση στα ιδιωτικά πανεπιστήμια του εξωτερικού, θα αποκτούν και προνομιακή πρόσβαση στα δημόσια πανεπιστήμια της χώρας, χωρίς να υποβληθούν στη διαδικασία των πανελλαδικών εξετάσεων!

Ένα ακόμα δώρο στα ιδιωτικά συμφέροντα

Με την καθιέρωση του IB, θεσμοθετείται για πρώτη φορά μετά από δεκαετίες η είσοδος στα δημόσια πανεπιστήμια με κριτήρια πέρα από τις πανελλαδικές εξετάσεις. Και ποιοι ωφελούνται; Οι μαθητές των ιδιωτικών σχολείων, που θα αποκτούν πρόσβαση στα δημόσια πανεπιστήμια μέσω του IB, καταργώντας κάθε έννοια ισότητας. Είναι προφανές ότι αυτή η κίνηση αποτελεί ένα τεράστιο δώρο στα ιδιωτικά σχολεία και τους επιχειρηματίες της εκπαίδευσης, ενισχύοντας την ήδη υπάρχουσα ταξικότητα στο εκπαιδευτικό μας σύστημα.

Επιπλέον, το IB ανοίγει τον δρόμο για διαφοροποιημένα προγράμματα σπουδών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, που θα οδηγούν σε διαφοροποιημένη πρόσβαση στα πανεπιστήμια. Τα σχολεία που θα προσφέρουν IB –αρχικά τα «πρότυπα» σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη– θα λειτουργήσουν ως μοχλός πίεσης για τη διάδοση αυτών των προγραμμάτων και σε άλλες περιοχές, δημιουργώντας ένα εκπαιδευτικό τοπίο δύο ταχυτήτων: σχολεία «αριστείας» για λίγους και σχολεία για τους πολλούς, που θα συνεχίσουν να περνούν από τη δοκιμασία των πανελλαδικών.

Ανοιχτός δρόμος
για δίδακτρα και μπίζνες στην εκπαίδευση

Η κυβέρνηση δεν σταματά εδώ. Προβλέπεται η δυνατότητα παρακολούθησης του IB από μαθητές του εξωτερικού, με ειδικά προγράμματα στα αγγλικά, τα οποία θα συνοδεύονται από δίδακτρα. Η εμπορευματοποίηση της εκπαίδευσης επεκτείνεται, με τα δημόσια σχολεία να μετατρέπονται σε οχήματα άντλησης πόρων για τις ανάγκες της αγοράς.

Και όλα αυτά σε ένα πλαίσιο που συνοδεύεται από μια θρασύτατη προπαγάνδα περί «διόρθωσης αδικιών». Η κυβέρνηση και τα συμφέροντα που εξυπηρετεί προσπαθούν να παρουσιάσουν το IB ως μέσο «ισότητας», ενώ στην πραγματικότητα αυτό

που επιτυγχάνεται είναι η διεύρυνση των ανισοτήτων. Σε μια κοινωνία όπου η πλειοψηφία των ανθρώπων δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να πληρώσει για «ευκαιρίες», το IB είναι απλώς ένας ακόμα μηχανισμός διεύρυνσης του χάσματος.

Αγώνας ενάντια στη διάλυση του δημόσιου σχολείου

Καταγγέλλουμε την εισαγωγή του Διεθνούς Απολυτηρίου στα δημόσια σχολεία ως ένα ακόμα εργαλείο ταξικής διαφοροποίησης και επίθεσης στο δημόσιο σχολείο. Αντί για πολιτικές που ενισχύουν τη δωρεάν και ισότιμη πρόσβαση στη γνώση, η κυβέρνηση επιλέγει την εισαγωγή επιχειρηματικών πρακτικών και την αναπαραγωγή των πιο ακραίων ταξικών ανισοτήτων. Είναι ώρα η εκπαιδευτική κοινότητα, οι ΕΛΜΕ και η ΟΛΜΕ, το εκπαιδευτικό κίνημα, να τοποθετηθούν και να πάρουν θέση μάχης.

- ▶ Να αποσυρθεί τώρα το IB από τα δημόσια σχολεία!
- ▶ Στροφή του λυκείου και του δημόσιου σχολείου στις σύγχρονες μορφωτικές ανάγκες της νέας γενιάς και ελεύθερη πρόσβαση σε μια αποκλειστικά δημόσια πανεπιστημιακή παιδεία.
- ▶ Δημόσιο, δωρεάν σχολείο για όλους, χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς!

Ο αγώνας για ένα σχολείο που εξυπηρετεί τις ανάγκες των πολλών και όχι των λίγων είναι πιο επίκαιρος από ποτέ. Δεν θα επιτρέψουμε το δημόσιο σχολείο να γίνει ένα ακόμα εργαλείο στα χέρια των αγορών και της νεοφιλελεύθερης πολιτικής.

20 Νοέμβρη
απεργούμε
ΟΛΟΙ ΣΤΙΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΠΟΡΕΙΕΣ

Ουσιαστικές αυξήσεις σε μισθούς και συντάξεις.

ΑΜΕΣΗ ΠΑΥΣΗ ΤΩΝ ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΩΝ ΔΙΩΣΕΩΝ.
ΚΑΤΩ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΣΩΜΑΤΕΙΑ ΚΑΙ ΘΕΟΥΣ ΑΓΩΝΙΖΟΝΤΑΙ.
ΑΜΕΣΗ ΑΚΩΛΥΤΗ ΜΟΝΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΟΛΩΝ ΤΩΝ "ΝΕΟ"ΔΙΟΡΙΣΤΩΝ

Συνεχίζουμε τον αγώνα ενάντια στην υποβάθμιση,
τους αποκλεισμούς και την ιδιωτικοποίηση
που φέρνει στο δημόσιο σχολείο η αξιολόγηση.

Τεύχος 139 | Αντιτετράδιο της εκπαίδευσης | 25
ΕΝΩΘΟΥΜΕ ΤΗ ΦΩΝΗ ΜΑΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΣΕ ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ

Αγωνιστικές Παρέμβασεις - Συσπειρώσεις - Κινήσεις ΔΕ

2 Νοέμβρη ΑΠΕΧΟΥΜΕ

από τις εκλογές - παρωδία για τα Υπηρεσιακά Συμβούλια

κόντρα στην κυβέρνηση των απειλών και των διώξεων και της πολιτικής διάγνωσης του Δημόσιου σχολείου

Συναδέλφισσες και συνάδελφοι, η κυβέρνηση των «αρίστων» της ΝΔ επιβάλλει για τρίτη φορά μετά το 2020 τις ηλεκτρονικές εκλογές για τα Υπηρεσιακά Συμβούλια, όπου η Διοίκηση αλωνίζει χωρίς αντίλογο σε βάρος των δικαιωμάτων μας. Πρόκειται για την απόλυτη περιφρόνηση της μεγαλειώδους αποχής του κλάδου από τις αντίστοιχες ηλεκτρονικές κάλπες του 2020 και του 2022. Οι λόγοι για τους οποίους και ο νέος Υπουργός Παιδείας Κ. Πιερρακάκης «αποφασίζει και διατάζει» τις ηλεκτρονικές εκλογές-παρωδία είναι προφανείς. **Αποσκοπεί, σύμφωνα με τον κατάπτυστο νόμο Χατζηδάκη, στην απονέκρωση των σωμάτων μας και στη μετατροπή τους από δημοκρατικές και ζωντανές συλλογικότητες υπεράσπισης των εργασιακών μας δικαιωμάτων και του δημόσιου σχολείου σε θλιβερούς χειροκροτητές της κυβερνητικής βαρβαρότητας.** Συγχρόνως, οι ηλεκτρονικές εκλογές είναι δι-άτρητες και ξέφραγο αμπέλι στη νοθεία και τους κάθε λογής εκβιασμούς συναδέλφων, καθώς δεν προστατεύεται η μυστικότητα της ψηφοφορίας, δεν διασφαλίζεται η ταυτοπροσωπία, και η ψήφος μπορεί να αλλάζει διαρκώς μέχρι το τέλος της ψηφοφορίας, η οποία παρατάθηκε σε κάποιες περιοχές έως και τρεις ώρες το 2022! Δεν είναι τυχαίο ότι στις προηγούμενες ηλεκτρονικές εκλογές ουδέποτε δόθηκαν οι εκλογικοί κατάλογοι και οι καταστάσεις ψηφισάντων, παρά τα σχετικά αιτήματα των σωμάτων μας. Την ίδια στιγμή, στον υπόλοιπο δημόσιο τομέα οι εκλογές για την ανάδειξη αιρετών στα Υπηρεσιακά Συμβούλια γίνονται κατά κανόνα διά ζώσης, ενώ ακόμη κι ο περιβόητος ΣΕΒ απορρίπτει τις ηλεκτρονικές, γιατί δεν μπορεί να είναι αδιάβλητες!...

Αποδεικνύεται περίτρανα ότι οι ηλεκτρονικές κάλπες δεν είναι εργαλείο «ψηφιακής αναβάθμισης» αλλά πλήρους ελέγχου των σωμάτων μας και νεκρανάστασης μιας παλιάς εποχής του «άβατου» των ΠΥΣΔΕ. Η Διοίκηση με τους ψευδοαιρετούς-υποχείριά της πίσω από κλειστές πόρτες, χωρίς την ενεργό συμμετοχή μας και τη συλλογική μας θέληση, θέλουν να υλοποιήσουν ανενόχλητοι την κυρίαρχη αντιεκπαιδευτική πολιτική, με τις υπερεξουσίες των διευθυντών εκπ/σης, με απειλές, διοικητική επιβολή και την αυθαιρεσία του ΟΠΣΥΔ. Προωθούν συγχωνεύσεις σχολείων και τμημάτων –τινάζοντας στον αέρα τις οργανικές μας θέσεις και τα μορφωτικά δικαιώματα των μαθητών/τριών μας– την αξιολόγηση και τις υπηρεσιακές μεταβολές, σε καθεστώς αδιαφάνειας, εξυπηρητήσεων και ρουσφετιού, ενώ δεν μονιμοποιούν αμέσως και χωρίς αξιολόγηση τους/τις συναδέλφους/ισσες «νεοδιόριστους/ες» παρά τις πρόσφατες αποφάσεις των Διοικητικών Εφετείων.

Τη στιγμή που ο κλάδος έχει δώσει με τη μαζική αποχή του το 2020 και το 2022 πικρότατο χαστούκι στην κυβέρ-

νηση, πολύτιμες υπηρεσίες της προσφέρει ο θλιβερός κυβερνητικός συνδικαλισμός των ΔΑΚΕ-ΣΥΝΕΚ-ΠΕΚ, αλλά και όλοι όσοι συμμετέχουν και νομιμοποιούν τις ηλεκτρονικές εκλογές, σπεύδοντας να καταλάβουν μια θέση ψευδοαιρετού που πολύ δύσκολα θα κατείχαν σε πολλά ΠΥΣΔΕ με τις διαζώσης εκλογές και την πλατιά και ουσιαστική συμμετοχή των παρατάξεων της εκπαιδευτικής αριστεράς. Τέτοιο συνδικαλισμό του προσκυνημάτος και της υποταγής στα τετελεσμένα και στην υποτιθέμενη παντοδυναμία της κυβέρνησης χρειάζονται μόνο η ηγεσία του ΥΠΑΙΘΑ και το Μέγαρο Μαξίμου. Άλλωστε, οι ΔΑΚΕ-ΣΥΝΕΚ-ΠΕΚ όχι μόνο αποχώρησαν τελικά την τελευταία μέρα από το 21ο Συνέδριο της ΟΛΜΕ τον Ιούλιο, μόλις υπερψηφίστηκε με μεγάλη πλειοψηφία από τους συνέδρους η απεργία-αποχή από κάθε μορφή αξιολόγηση, **αλλά τώρα εμφανίζουν με πρωτοφανή λαθροχειρία ως απόφαση του πρόσφατου Συνεδρίου τη συμμετοχή στις ηλεκτρονικές εκλογές για τα Υπηρεσιακά Συμβούλια, ενώ ουδέποτε τέθηκε σε ψηφοφορία ως θέμα!**

Συναδέλφισσες και συνάδελφοι, αγωνιζόμαστε για την εργασιακή και μισθολογική μας αξιοπρέπεια, για το ελεύθερο και δημοκρατικό δημόσιο δωρεάν σχολείο, για την ολόπλευρη μόρφωση όλων των παιδιών, για την ανατροπή της πολιτικής τους, κόντρα στην κυβέρνηση και τους κυρίαρχους κύκλους. Σεβόμαστε τους μεγάλους αγώνες του κλάδου και τη μακρόχρονη δημοκρατική παράδοση της ΟΛΜΕ, υπερασπιζόμαστε το αναφαίρετο δικαίωμά μας στον ελεύθερο και ακηδεμόνευτο συνδικαλισμό και

► **Καλούμε σε καθολική αποχή** από τις ηλεκτρονικές εκλογές, για να ηττηθεί για μια ακόμη φορά η αντιεκπαιδευτική και αντιλαϊκή πολιτική της κυβέρνησης της ΝΔ, που θέλει τα σώματά μας παραμάγαζά της.

► Καλούμε τα σχήματα που δεν έχουν αναφορά στις παρατάξεις του κυβερνητικού συνδικαλισμού και της υποταγής, να αποσύρουν έστω και τώρα τα ψηφοδέλτιά τους, ενισχύοντας το μέτωπο των δυνάμεων που υπερασπίζονται με συνέπεια τον ακηδεμόνευτο ζωντανό συνδικαλισμό της πραγματικής συμμετοχής των συναδέλφων/ισσών.

► Καλούμε να μην συμμετάσχει κανένας/μία συνάδελφος/ισσα ως εφορευτική επιτροπή και μάλιστα Σάββατο, δηλαδή, εκτός ημέρας και ωραρίου εργασίας. Παρέχουμε πλήρη συνδικαλιστική κάλυψη για να μην αποδεχτούν διορισμό και καθήκοντα που αντιστρατεύονται τα συλλογικά συμφέροντα του κλάδου.

**Ο αυταρχισμός και η χειραγώγηση δεν θα περάσουν!
Οι αγώνες μας θα πουν την τελευταία λέξη!**

Με τη νέα (ν)τροπολογία θα ανοίξει ο δρόμος για την πλήρη καταπάτηση των εργασιακών δικαιωμάτων αναπληρωτών/τριών και νέων πτυχιούχων

Το Υπουργείο Παιδείας θεσμοθέτησε παράλληλο τοπικό σύστημα ανεξέλεγκτων προσλήψεων αναπληρωτών. Με βάση το ψευδές αφήγημά τους, ένα πραγματικό παραμύθι, ότι «οι εκπαιδευτικοί φταίνε που δεν πάνε να δουλέψουν», στήνουν έναν δούρειο ίππο! Επιδιώκουν να αντικαταστήσουν μεθοδικά και σταδιακά το κεντρικό σύστημα των πινάκων κατάταξης με ένα αυθαίρετο κι ανεξέλεγκτο τοπικό σύστημα φεουδαρχικών προσλήψεων ημετέρων, με μηδαμινά εργασιακά δικαιώματα. Θα κυριαρχεί η ατομική ευθύνη και η ακόμη μεγαλύτερη υποβάθμιση της εργασίας των εκπαιδευτικών, αφού ο τρόπος πρόσληψης θα θυμίζει πρόσληψη σε εταιρία, με τους εκπαιδευτικούς να δίνουν το βιογραφικό τους και ο διευθυντής εκπαίδευσης σε περιφέρεια ή διεύθυνση (και ίσως αργότερα και ο διευθυντής του σχολείου;) να κρίνει αυθαίρετα αν θα τους προσλάβει. Αντί για νέους διορισμούς καλούν ακόμη και συνταξιούχους εκπαιδευτικούς και οι αναπληρωτές γίνονται έρμαιο των Διευθυντών Εκπαίδευσης, αφού το νέο τοπικό σύστημα προσλήψεων:

- Θα εφαρμοστεί συγχρόνως με το «ΚΑΝΟΝΙΚΟ» με πρόσχημα ότι δεν βρίσκουν να προσλάβουν εκπαιδευτικούς, κάτι το οποίο είναι ψέμα και εκ του πονηρού.

- Θα είναι εκτός διαδικασίας ΑΣΕΠ, δηλαδή, εκτός ελέγχων και των υπαρχόντων πινάκων.

- Δεν θα προβλέπει την προσμέτρηση προϋπηρεσίας (!) με στόχο την ανακύκλωση της ανεργίας και η εναλλαγή από την εργασία στην ανεργία να εμπεδωθεί ως μόνιμο και «φυσικό» φαινόμενο για τους νέους/ες εκπαιδευτικούς, ενώ το Υπουργείο Παιδείας και το κράτος δεν θα έχει καμία υποχρέωση απέναντί τους!

- Θα λειτουργεί χωρίς ενιαία κριτήρια.

- Θα είναι τοπικού χαρακτήρα σε κάθε ΔΔΕ ή ΔΠΕ (βλ. και δεσμεύσεις ΝΔ) για να περάσουν τα σχολεία πλήρως στους Δήμους.

- Οι προσλήψεις θα γίνονται με ευθύνη των δ/ντών εκπαίδευσης και των περιφερειακών! Ο δ/ντής γίνεται πανίσχυρο αφεντικό που προσλαμβάνει αναλώσιμους εκπαιδευτικούς και αξιολογεί. Όμως, με ποιες συμβάσεις, με ποια δικαιώματα και μισθούς, από ποιους πόρους;

- Αποκλείει και πάλι ακόμα και από αυτήν την κατάπτυστη διαδικασία και τιμωρεί ξανά τους τιμωρημένους του ΑΣΕΠ με αποκλεισμό 2 χρόνων, δηλαδή, όσες και όσους, λόγω ανυπέριθτων οικονομικών δυσχερειών, παραιτήθηκαν.

- Επιτρέπει την ένταξη συνταξιούχων μέχρι 67 χρόνων στους πίνακες! Κάλυψη κενών και εργασία «όσο αντέξεις» πάνε πακέτο, μετά και τις δηλώσεις Γεωργιάδη για συνταξιούχους που μπορούν να δουλεύουν για να συμπληρώνουν την πενιχρή σύνταξη. Ένα ακόμα άλλοθι στις πολιτικές και των περιορισμένων διορισμών (με βάση τις πραγματικές ανάγκες) και της αδιοριστίας για τους νέους συναδέλφους. Αν και έχουν θεσπίσει δυσθεώρητα όρια συνταξιοδότησης όλες οι κυβερνήσεις μέχρι σήμερα, τώρα προτείνουν να επιστρέψουν στην υπηρεσία οι συνταξιούχοι!

Όμως, τι συμβαίνει πραγματικά;

Το προσοντολόγιο διέλυσε την παραμικρή ασφάλεια που δημιουργούσαν οι πίνακες προσλήψεων με βάση το πτυχίο και την προϋπηρεσία, όπου καθένας και καθεμία προσλαμβάνονταν με τη σειρά χωρίς τις ετήσιες εναλλαγές στους πίνακες λόγω των κριτηρίων.

Οι θέσεις στα σχολεία μας μένουν κενές γιατί το υπουργείο κάνει λίγες προσλήψεις με βάση τις πραγματικές ανάγκες, ενώ η κυβέρνηση με τους πενιχρούς μισθούς, τα ενοίκια που εκτοξεύονται και τα μηδαμινά μέτρα που παίρνουν γι' αυτά, εξαναγκάζει τους αναπληρωτές εκπαιδευτικούς να παραιτηθούν ακόμη και στην μέση της χρονιάς αφού

ο μήνας δεν βγαίνει. Παράλληλα, κλειδώνει τους πίνακες αναπληρωτών/τριών αφήνοντας εκτός εκατοντάδες νέες/νέους συναδέλφους/ισες. Αντί να αυξήσει τις προσλήψεις και να καλύψει όλα τα κενά των εκπαιδευτικών με μαζικούς μόνιμους διορισμούς, κλείνει σχολεία, συγχωνεύει τμήματα και θεσπίζει το ψηφιακό σχολείο, περικόπτοντας ακόμα περισσότερες θέσεις εργασίας.

Μετά το προσοντολόγιο, αυτό το νέο σύστημα, σε πλήρη εναρμόνιση με τις επιταγές ΕΕ και ΟΟΣΑ για ανακύκλωση της ανεργίας-εργασίας των εργαζομένων, θα διαμορφώσει ένα πολύ αρνητικό πλαίσιο που δεν θα διασφαλίζει καμία σταθερότητα ούτε στις προσλήψεις αναπληρωτών! Κανείς εκπαιδευτικός, είτε επί χρόνια αναπληρωτής είτε αδιόριστος, δεν θα μπορεί να διασφαλίσει την πρόσληψη ή επαναπρόσληψή του. Διότι τα κριτήρια και η μοριοδότησή τους θα υπόκεινται σε διαρκείς αλλαγές, αλλά και η πρόσληψή τους θα γίνεται με αυθαίρετο τρόπο από τους δ/ντές εκπαίδευσης. Το αποτέλεσμα θα είναι η συνεχής εναλλαγή των εργαζομένων που θα ανακυκλώνονται ως αναλώσιμα υλικά ώστε να μην αποκτούν δικαιώματα με τη σταθερή μόνιμη εργασία. Μετά το σένασ κοινής προσόντων, τον ανταγωνισμό-καπιταλισμό του προσοντολογίου, μετά τις προσλήψεις τριμήνων με αφορμή τον κορονοϊό και περιμένοντας τον νέο ΑΣΕΠ, έρχεται νέο χτύπημα για τις προσλήψεις των εκπαιδευτικών! Αν ο Υπουργός πραγματικά «κόπτεται» να καλύψει τις θέσεις, τότε να υλοποιήσει τα αιτήματα του εκπαιδευτικού κινήματος:

- 1) Αύξηση των μισθών και πραγματική λύση στο πρόβλημα στέγασης.
- 2) Μαζικοί μόνιμοι διορισμοί εκπαιδευτικών για την κάλυψη όλων των αναγκών. Άμεσος διορισμός και μονιμοποίηση ΤΩΡΑ ΟΛΩΝ των αναπληρωτών που έχουν έστω και μία σύμβαση, αποκλειστικά με βάση τον χρόνο κτήσης πτυχίου και ολόκληρη την προϋπηρεσία.
- 3) Ούτε σκέψη για διαγωνισμό ΑΣΕΠ και συνεντεύξεις. Κατάργηση του ν. 4589/19 του προσοντολογίου και του ν. 4692/20 Κεραμέως.
- 4) Δημιουργία οργανικών θέσεων για κάθε υπάρχουσα ειδικότητα σε όλα τα σχολεία. Κάλυψη ΟΛΩΝ των κενών με διορισμούς.
- 5) Κατάργηση της ελαστικής εργασίας. Πλήρης εξίσωση προς τα πάνω των εργασιακών, ασφαλιστικών και συνδικαλιστικών δικαιωμάτων των αναπληρωτών με αυτά των μόνιμων. Πλήρης προστασία της μητρότητας.

Ελάτε, θα έχει και μπουφέ!

Τράφει η Ειρήνη Σωπιάδου

Σε αυτήν την πρόταση συνοψίζεται - συμπεκνώνεται όλη η συνδικαλιστική ενημέρωση, και κατά συνέπεια και πολιτική στάση, που εκφωνήθηκε από την Πρόεδρο της Β' ΕΛΤΕΕ και Γεν. Γραμματέα της ΟΛΤΕΕ, τις προάλλες σε ΕΠΑΛ της Δυτικής Θεσσαλονίκης στο πλαίσιο συνδικαλιστικής ενημέρωσης για τις εκλογές που έχει το εν λόγω σωματείο.

Το πρώτο που ακούστηκε ήταν ότι έχουν εφαρμόσει, τα προηγούμενα δύο χρόνια, και συνεχίζουν να εφαρμόζουν υβριδικό σύστημα εκλογών, ηλεκτρονική ψηφοφορία και διαζώσης, διότι καταργήθηκε η εκλογική άδεια και έπρεπε να εξυπηρετηθούν οι συνάδελφοι που θέλουν να ψηφίσουν και δεν μπορούν, λόγω κατάρτησης της συγκεκριμένης άδειας. Βέβαια, για το ότι συμπιπτεται χρονικά με την εφαρμογή του αντεργατικού νόμου Χατζηδάκη δεν έγινε καμία αναφορά, ούτε φυσικά για το ότι πρόκειται για ένα δικαίωμά μας κατακτημένο, που μας το αφαίρεσαν.

Στη συνέχεια, ακούστηκε ότι το Υπουργείο Παιδείας αναγνωρίζει την ΟΛΤΕΕ, και με Αριθμό Πρωτοκόλλου(!) βεβαιώνω, ως το πιο αντιπροσωπευτικό σωματείο για την Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση. Ένα Υπουργείο, που επιθυμεί διακάως και παλεύει να κομματιάσει και να διαλύσει το ενιαίο δημόσιο σχολείο, συμπαρασύροντας μαθητές και εκπαιδευτικούς. Ένα Υπουργείο που τα τελευταία χρόνια το μόνο που έχει να επιδείξει είναι άσκηση τρομοκρατίας, εκφοβισμού και φίμωσης ανθρώπων που υποστηρίζουν τον ενιαίο δημόσιο δημοκρατικό χαρακτήρα του σχολείου, και αντιστέκονται στην κατηγοριοποίηση και υποβάθμιση του.

Βέβαια, ακούστηκαν προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα

ΕΠΑΛ μόνο, και αυτά είναι η μαθητεία και οι ηλεκτρονικές εγγραφές των μαθητών με ό,τι συνεπάγεται για τα σχολεία. Εννοείται πως δεν είναι η πολιτική του Υπουργείου που προσπαθεί σιγά σιγά να απαξιώσει την Επαγγελματική Εκπαίδευση στο σύνολό της (τα τελευταία νομοσχέδια και όσα θα ακολουθήσουν, εξετάσεις PISA, τράπεζα θεμάτων, εθνικό απολυτήριο, διεθνές απολυτήριο) και να στρέψει τους μαθητές των ΕΠΑΛ στις δίχρονες σχολές εκπαίδευσης και πολλούς εκτός σχολείου τελικά.

Όπως αναφέρθηκε, έχουν κάνει πολλές παρεμβάσεις. Βέβαια πού, σε ποιον και γιατί δεν αναφέρθηκε. Για παράδειγμα, για τις καταργήσεις και συγχωνεύσεις των τμημάτων και τις ελλείψεις των εκπαιδευτικών, για τις προνομιακές τοποθετήσεις και την έλλειψη διαφάνειας δεν υπήρξε ενημέρωση, ούτε επίσης για το καυτό θέμα της αξιολόγησης. Μα πώς θα πουν κάτι στους συναδέλφους που αντιστέκονται όταν μέλη των ΔΣ των σωματείων αυτών την εφαρμόζουν;

Για τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών και τα βιβλία των ΕΠΑΛ είχαν την ενημέρωση ότι αυτά θα αργήσουν γιατί τρέχουν πρώτα των Πρότυπων ΕΠΑΛ...

Για να μην αποκρύψουμε το οτιδήποτε και θεωρηθούμε προκατειλημμένοι, οφείλουμε να αναφέρουμε ότι η Β' ΕΛΤΕΕ εισηγήθηκε τη δημιουργία ΕΠΑΛ Ωραιοκάστρου και έγινε δεκτή από τον Δήμο Ωραιοκάστρου.

Κλείνοντας, η αιτιολόγηση της Προέδρου στο θέμα της συνδρομής των εκπαιδευτικών, τους οποίους καλούν να ψηφίσουν στις εκλογές, ήταν ότι «εμείς έχουμε τη συνδρομή μας στα 10 ευρώ, γιατί έτσι θέλουμε, έτσι μας αρέσει!»

Ελάτε, λοιπόν, να ψηφίσετε. Θα περάσετε ωραία. Θα έχουμε και μπουφέ...

ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ για την ημερίδα ΟΛΜΕ στα Γιάννενα

Στις 29/11/24 διοργανώθηκε στα Γιάννενα ημερίδα από την ΟΛΜΕ, το ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και την ΕΛΜΕ Ιωαννίνων, προκειμένου να γιορταστούν τα 100 χρόνια από την ίδρυση της Ομοσπονδίας. Χωρίς να μηδενίζει κανείς την πρωτοβουλία και τα όσα ενδιαφέροντα κατατέθηκαν από τους εισηγητές, δεν πρέπει να μείνει ασχολίαστο το γεγονός ότι στην ημερίδα αυτή προσκλήθηκαν και παρευρέθηκαν στελέχη της διοίκησης που λίγες μέρες πριν επέδωσαν παραπεμπτικά για πειθαρχικές διώξεις σε συναδέλφους/ισσες για τη συνδικαλιστική τους δράση! Πιο συγκεκριμένα, παραπέμφθηκαν για τη συμμετοχή τους στην απεργία αποχή από την αξιολόγηση, που έχει νόμιμα προκηρυχτεί από την ΑΔΕΔΥ, καθώς το ΥΠΑΙΘΑ δεν έχει προσφύγει στο δικαστήριο για την περίπτωση αυτή.

Καταγγέλλουμε την παρουσία τους, καθώς θεωρούμε ότι αυτοί που σέρνουν τους εκπαιδευτικούς σε πειθαρχικές διώξεις, υλοποιώντας (κατά δήλωσή τους) άνωθεν εντολές (που συχνά τους διαβιβάζονται μέσω των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης), δεν έχουν καμία θέση σε εκδηλώσεις που τιμούν την ιστορία μιας Ομοσπονδίας που έχει συνδέσει το όνομά της με μεγάλους αγώνες και σημαντικές κινηματικές πρωτοβουλίες. Η πρόσκλησή τους αφήνει εκτεθειμένους τους διοργανωτές, καθώς μία ημέρα πριν τα ίδια αυτά στελέχη της διοίκησης δέχτηκαν στα γραφεία τους κλιμάκιο της ΟΛΜΕ, της τοπικής ΕΛΜΕ και μέλη της ΑΔΕΔΥ, που συμμετείχαν σε κινητοποίηση κατά των πειθαρχικών και των διώξεων! Μάλιστα είχαν το θράσος να φτάσουν στο σημείο να μνηστήσουν την αξιολόγηση στην ημερίδα, ενώ γνωρίζουν ότι αυτό έρχεται σε αντίθεση με τις πάγιες θέσεις του κλάδου.

Ο σεβασμός που δείξαμε κυρίως απέναντι στους μαθητές, τις μαθήτριες, τους συναδέλφους και τις συναδέλφισσες του Μουσικού σχολείου Ιωαννίνων, που εργάστηκαν για να προσφέρουν ένα ποιοτικότερο πρόγραμμα στο πλαίσιο της εκδήλωσης, δεν θέλουμε να εκληφθεί ως αποδοχή και συναίνεση σε όσα προαναφέρθηκαν, και γι' αυτό τα καταγγέλλουμε κατηγορηματικά!

Η διοργάνωση από την ΟΛΜΕ ανάλογων εκδηλώσεων είναι επιβεβλημένη και δεν χρειάζεται να γίνεται μόνο με αφορμή κάποια επέτειο. Η συγκυρία όμως και το δυστοπικό τοπίο που έχει διαμορφωθεί στο δημόσιο σχολείο, επιβάλλουν ο εορτασμός των 100 χρόνων της ΟΛΜΕ να γίνει στον δρόμο.

ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟ

ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΑΣΗ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΑΣ

Στο σχολείο των νομοθετημάτων και των εγκυκλίων «Το εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα (Ε.Ω.Π.) στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση συντάσσεται εντός του μηνός Σεπτεμβρίου από το Διευθυντή του σχολείου σε συνεργασία με το διδακτικό προσωπικό. Το Ε.Ω.Π. εγκρίνεται από το Σχολικό Σύμβουλο που έχει την παιδαγωγική ευθύνη των σχολείων σε συνεργασία με τον αρμόδιο Διευθυντή Εκπαίδευσης.» (Αριθμ. Φ.353.1/28/126721/Δ1). Στο πραγματικό σχολείο οι μαθητές και οι μαθήτριάς μας στοιβάζονται κατά κανόνα στα λίγα τετραγωνικά της σχολικής τους τάξης και αναγκάζονται να βιώσουν έμπρακτα τις συνέπειες μιας πολιτικής που περιφρονεί τις ανάγκες τους και αντιλαμβάνεται την παιδεία ως κόστος. Τα παιδιά μας καλούνται, δηλαδή, να εκλάβουν ως κανονικότητα τις συγχωνεύσεις τμημάτων, την αιματηρή υποχρηματοδότηση, τις ελλείψεις σε εκπαιδευτικό προσωπικό και σε υλικοτεχνικές υποδομές, αλλά και την απουσία σταθερού εκπαιδευτικού προσωπικού στο εκάστοτε σχολείο. Στο πραγματικό σχολείο οι μαθητές καλούνται να συμβιβαστούν όχι απλώς με το ενδεχόμενο αλλά και με το δεδομένο της αστάθειας και των κενών. Ένα από τα πρώτα πράγματα που μαθαίνουν οι μαθητές σε αυτό το σχολείο είναι ότι το εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα σχεδόν ποτέ δεν είναι έτοιμο εντός του μηνός Σεπτεμβρίου, αλλά οριστικοποιείται πολλές φορές λίγο πριν τα Χριστούγεννα. **Η διάσταση, επομένως, ανάμεσα στην εκπαιδευτική/ σχολική πραγματικότητα και την εκάστοτε κυρίαρχη και κυριαρχική αποτύπωσή της απέχει πολύ.**

Σε αυτό το πλαίσιο και εστιάζοντας στις αρμοδιότητες και στο εν γένει έργο των σχολικών συμβούλων, διαπιστώνουμε ότι εκ του νόμου βασικό έργο του σχολικού συμβούλου είναι «Να διαχειρίζεται στον τομέα της ευθύνης του την εκπαιδευτική πολιτική και να υποστηρίζει την εφαρμογή των εκπαιδευτικών καινοτομιών οι οποίες εισάγονται στην Εκπαίδευση» (Απόσπασμα από το ΦΕΚ 1340/2002 - Φ.353.1/324/105657/Δ1, άρθρο 8). Το πλαίσιο είναι σαφές και ο ρόλος επίσης, ενώ δεν επιτρέπει την παραμικρή αυταπάτη σε σχέση με αυτόν: πέρα από παιδαγωγικός, καθοδηγητικός και διευκολυντικός, ο ρόλος των σχολικών συμβούλων είναι πρωτίστως διαχειριστικός. Είναι, ωστόσο, σαφές ότι, αν ο οιοσδήποτε σχολικός σύμβουλος θελήσει να ενεργοποιήσει τον παιδαγωγικό, καθοδηγητικό του ρόλο, θα πρέπει να αρθεί πάνω από τον διαχειριστικό, λαμβάνοντας ιδίως υπόψιν του ότι ασκεί το έργο του απευθυνόμενος σε ένα επιστημονικά κατηρητισμένο, μάχιμο και έμπειρο ανθρώπινο δυναμικό, όπως αυτό των εκπαιδευτικών.

Απευθυνόμαστε ως Α' ΕΛΜΕ Δυτικής Αττικής στους σχολικούς συμβούλους της περιοχής μας και τους καλούμε να σταθούν εμπράκτως υποστηρικτικά και συναδελφικά απέναντι στις αντικειμενικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν εκπαιδευτικοί και μαθητές.

Αντίθετα, η επιλογή του μοντέλου της διοικητικής επιβολής και της διαχείρισης με εκφοβισμό, απειλές και υποτίμηση της προσωπικότητας των συναδέλφων, δεν μπορεί παρά να προκαλέει αυτομόνη την αντίδραση των εκπαιδευτικών και της ΕΛΜΕ μας ως του συνδικαλιστικού οργάνου που τους εκπροσωπεί. Πολύ περισσότερο, είναι ανεπιτρεπτες οι πρακτικές σχολικών συμβούλων που:

◀ Είναι άφωνοι μπροστά στις αθρόες φετινές συγχωνεύσεις τμημάτων στα σχολεία παιδαγωγικής ευθύνης τους και μάλιστα

με το μικρονοϊκό πρόσχημα «είμαι δημόσιος υπάλληλος, δεν μπορώ να εκφράσω γνώμη»! Τι θα έλεγαν άραγε όλοι οι φωτισμένοι παιδαγωγοί του λαού μας, όπως ο Δημήτρης Γληνός ή η Ρόζα Ιμβριώτη, αλλά και ο Δημήτρης Μαρωνίτης και τόσοι άλλοι δάσκαλοι και δασκάλες που αφήφσαν αγέρωχα επί του μεσοπολέμου, της δεκαετίας του 1940 και της χούντας τις βάρβαρες πολιτικές και τις διώξεις των απείρως αγριότερων καιρών τους, διδάσκοντας όχι απλώς με την επιστημονική τους συγκρότηση, αλλά και με το παράδειγμά τους;

◀ Είναι χειροκροτητές της ατομικής αξιολόγησης και μάλιστα πέρα από κάθε συναδελφική δεοντολογία, όταν φτιάχνουν βιογραφικό με κάθε είδους «δράσεις» και το πρώτο πράγμα που ξεστομίζουν στους «νεο»διόριστους συναδέλφους δεν είναι καν το εγκάρδιο καλωσόρισμα αλλά η εκφοβιστική υπενθύμιση «εσένα θα σε αξιολογήσω». Για να μην αναφέρουμε καν την ερώτησή τους προς αξιολογούμενους συναδέλφους «οι μαθητές της τάξης σας πρώτη φορά έβλεπαν και διάβαζαν τα θέματα;», αποκαλύπτοντας περίτρανα ότι ολόκληρη η αξιολογική διαδικασία συνίσταται στο υποκριτικό τρίπτυχο «σημαιοστολισμένες τάξεις-προβαρισμένα μαθήματα στο πρότυπο επιθεώρησης στρατών-νέες τεχνολογίες», τη στιγμή που κατά κανόνα είναι ανύπαρκτες η υλικοτεχνική υποδομή, ακόμα και η συνδεσιμότητα στο διαδίκτυο.

◀ Είναι «συμβουλάτορες» για την αυτοαξιολόγηση της σχολικής μονάδας, έχοντας φτάσει στο σημείο να προτείνουν ακόμη και τη βοήθεια του chat gpt στα κείμενα των περιβόητων «δεικτών», ενώ σε σχετικά σεμινάρια έχουν βρεθεί άπειρες φορές αντιμέτωποι με τον επιχειρηματολογημένο αντίλογο των συναδέλφων για τις εκρηκτικές λειτουργικές ανάγκες των σχολείων και το management και τις συνταγές ιδιωτικοποίησης και κατηγοριοποίησης των σχολικών μονάδων. Λες και η διδασκαλία, καθημερινή κοπιώδης διδακτική πράξη, με όλη τη μαγεία και την περιπέτεια που εμπεριέχει είναι πάρεργο και το πρώτιστο οι κάθε λογής «δράσεις» για την κατηγοριοποίηση των σχολικών μονάδων σαν να είναι σουπερμάρκετ.

Ούτε βήμα πίσω από τις ανάγκες του δημόσιου σχολείου και την εργασιακή μας αξιοπρέπεια!

• Ετήσια περιοδική επιμόρφωση με απαλλαγή από τα διδακτικά καθήκοντα. Επιμόρφωση στην αρχή της σχολικής χρονιάς και μετά το πέρας των ενδοσχολικών και πανελλαδικών εξετάσεων. Όχι στην τηλε-ανοησία των εξ αποστάσεως επιμορφώσεων.

• Κατάργηση ολόκληρου του θεσμικού πλαισίου της αξιολόγησης της σχολικής μονάδας και του εκπαιδευτικού. Γενναίες μισθολογικές αυξήσεις και δαπάνες για την παιδεία, ολόπλευρη μόρφωση, παιδαγωγική ελευθερία και δημοκρατία στο σχολείο. Κατάργηση της Τράπεζας θεμάτων, της Ελάχιστης Βάσης Εισαγωγής και του ν. Πιερρακάκη για την ΤΕΕ.

• Ριζική μείωση των μαθητών ανά τμήμα για στοιχειωδώς καλύτερα μαθησιακά, παιδαγωγικά και ψυχοκοινωνικά αποτελέσματα. Μαζικοί διορισμοί μόνιμων εκπαιδευτικών, επαγγελματιών ψυχικής υγείας και επαγγελματικού προσανατολισμού.

• Γενναίες δαπάνες στις σχολικές επιτροπές, σύγχρονα και ασφαλή σχολικά κτήρια με πιστοποιητικά αντισεισμικής-αντιπλημμυρικής-αντιπυρικής προστασίας.

Περιστέρι, Δεκέμβριος 2024

ο «μπλε φάκελος» του υπουργείου έκρυβε πολλή μυστικά

ΜΑΥΡΑ ΜΑΝΤΑΤΑ ΓΙΑ ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ:

επιχείρηση «κοπίδι»

γράφει ο Χρήστος Κάτοικας

Τους μπλε φακέλους με τις προτεραιότητες και τις νέες στοχεύσεις κάθε υπουργείου για το 2025 παρέλαβαν, στο Μέγαρο Μαξίμου τα μέλη της κυβέρνησης με τους κεντρικούς κυβερνητικούς στόχους και τις δράσεις για τη διετία 2025 – 2027. Ο «μπλε φάκελος» για την παιδεία περιγράφει έναν νέο εκπαιδευτικό χάρτη που συγκροτείται από προτεραιότητες, προσανατολισμούς και στοχεύσεις. Το φως της δημοσιότητας είδαν οι δυο επικείμενες νομοθετικές πρωτοβουλίες του ΥΠΑΙΘΑ, τις οποίες παρουσίασε ο Πιερρακάκης. Πρόκειται για τα νομοσχέδια και το περιεχόμενό τους, που θα αφορά στην ίδρυση και λειτουργία των 22 Δημόσιων Ωνάσειων Σχολείων, στην εισαγωγή του Διεθνούς Απολυτηρίου (International Baccalaureate – IB) στα Πρότυπα και τα Πειραματικά Λύκεια, από τον Σεπτέμβριο του 2026, στην ίδρυση 2 αθλητικών σχολείων σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, στο Πρόγραμμα «Ανοιχτό Σχολείο» (ανοιχτά σχολεία τα Σαββατοκύριακα) σε συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση κ.α.

Η αθέατη ατζέντα του υπουργείου Παιδείας: Τι σημαίνει η αναδιάρθρωση του χάρτη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Ανάμεσα στις στοχεύσεις που περιλαμβάνονται στο μπλε φάκελο για το υπουργείο Παιδείας είναι η αναδιάρθρωση του χάρτη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, που δεν είναι νέο, καθώς τον ίδιο στόχο βρίσκουμε και το φθινόπωρο του 2022 και το 2023. Και τότε η υπουργός Παιδείας Κεραμέως θεώρησε ότι έφτασε η ώρα να «ξεμπερδεύει» με τα τμήματα που θερίστηκαν από υποψήφιους με όχημα την Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής. Ωστόσο η προσπάθεια τότε της Κεραμέως δεν καρποφόρησε.

Η ανακοίνωση των βάσεων εισαγωγής των τελευταίων Πανελλαδικών Εξετάσεων (2024) φώτισε για μια ακόμη φορά τις συνέπειες των τεχνητών εμποδίων που στήθηκαν τα τελευταία χρόνια με την Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής στις πανελλαδικές εξετάσεις με τις εκατόμβες εξοστρακισμένων υποψηφίων. Από τις συνολικά 62.248 θέσεις εισακτέων για την εισαγωγή των υποψηφίων των Γενικών Λυκείων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, στις φετινές Πανελλαδικές Εξετάσεις καλύφθηκαν μόλις οι 52.128, δηλαδή έμειναν 10.120 κενές θέσεις. Για μια ακόμη χρονιά σε ένα μεγάλο αριθμό τμημάτων έμειναν οι περισσότερες προσφερόμενες θέσεις κενές. Θυμίζουμε ότι τα 4 τελευταία χρόνια, κυρίως με την εφαρμογή της ελάχιστης βάσης εισαγωγής (ΕΒΕ), στα Πανεπιστήμια έχουμε περίπου 48.000 κενές θέσεις. Ήδη, καθώς φέτος έκλεισε ο τέταρτος χρόνος της εφαρμογής της ΕΒΕ υπάρχουν δεκάδες τμήματα τα οποία σε κάθε έτος σπουδών τους έχουν περίπου όσους μαθητές έχει ένα ή δύο μαζί τμήματα ενός Γυμνασίου ή

ενός Λυκείου. Στο βάθος περιμένει η αρχή μιας νέας «μαύρης εποχής» για τα δημόσια Πανεπιστήμια που αντιμετωπίζουν την αποψίλωση και η αρχή μιας «χρυσής εποχής» για τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια. Γιατί είναι φανερό ότι μετά την εκκένωση έρχεται για τα δημόσια Πανεπιστήμια η συρρίκνωση και για τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια (και όχι μόνο) η πελατεία!

Ο νόμος ν. 4957/ 2022 «Νέοι Ορίζοντες στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα» για τη λειτουργία των Πανεπιστημίων ορίζει ως ένα από τα κριτήρια ύπαρξής τους τον δυσανάλογα μεγάλο ή μικρό ετήσιο αριθμό φοιτητών του εκάστοτε ΑΕΙ σε σύγκριση με τον αριθμό των μελών ΔΕΠ, καθώς και την ιδιαίτερα χαμηλή προτίμηση για εισαγωγή στα προγράμματα σπουδών τυπικής εκπαίδευσης που παρέχουν. Ας ρίξουμε μια ματιά στο μέλλον με τον φακό της μαθηματικής ακρίβειας: οι χιλιάδες αυτές θέσεις εισακτέων που έμειναν κενές (σε συνδυασμό με τη «δράση των μετεγγραφών») αποψιλώνουν περίπου 50-60 τμήματα κυρίως περιφερειακών Πανεπιστημίων. Στο σημείο αυτό, το ΥΠΑΙΘΑ, επιδέξια, με τη βοήθεια του μιντιακού λόγου που προβάλλει τα ρετάλια της εκπαιδευτικής πολιτικής του ως νέα μεταρρυθμιστική σταυροφορία, οδηγεί τον προβληματισμό της κοινής γνώμης σε μια αυτοεκπληρούμενη προφητεία: όσα τμήματα δεν έχουν «φοιτητές-πελάτες» πρέπει να κλείσουν ή να αναμορφωθούν. Έτσι το υπουργείο νομιμοποιημένα θα σύρει τα «κενά» τμήματα στον «ανακριτικό» φακό της Εθνικής Αρχής για την Ανώτατη Εκπαίδευση (ΕΘΑΑΕ), η οποία, σαν έτοιμη από καιρό, αναμένεται να εισηγηθεί μείωση των πανεπιστημιακών τμημάτων της χώρας.

Μάλιστα, ο Πρόεδρος της Εθνικής Αρχής Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΘΑΑΕ), καθηγητής και πρώην πρότανης Περικλής Μήτκας, σε συνέντευξή του εξηγεί αναλυτικά τον τρόπο με τον οποίον η Αρχή θα γνωμοδοτήσει για τις επικείμενες συγχωνεύσεις στα ΑΕΙ και τονίζει ότι ο κίνδυνος για τα τμήματα που δεν προσελκύουν αρκετούς φοιτητές εξαρτάται από την ικανότητα των ΑΕΙ και του κράτους να αναπτύξουν στρατηγικές για την ενίσχυση της ελκυστικότητάς τους.

Από τη μια, η κυβέρνηση αυστηροποιεί (και παράλληλα ακριβαίνει) τα κριτήρια εισαγωγής στη δημόσια πανεπιστημιακή εκπαίδευση και, από την άλλη, αφού εξίσωσε τα πτυχία των κολεγίων με αυτά των δημοσίων Πανεπιστημίων όσον αφορά στα επαγγελματικά δικαιώματα (και τα Ακαδημαϊκά πλέον με τον νόμο για τη Σύμβαση της Λισαβόνας), επιχειρεί τώρα να ενισχύσει τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια μέσω της τροφοδότησής τους με φοιτητές - πελάτες.

Αλλάζουν τα ανεμολόγια και οι ορίζοντες

Αν όμως η συρρίκνωση της Πανεπιστημιακής εκπαίδευσης και η δημιουργία σχολών διαφορετικών ταχυτήτων είναι

η μια έγνοια του ΥΠΑΙΘΑ, η άλλη είναι η «αναμόρφωση» των Πανεπιστημιακών σπουδών. Και το βασικό εργαλείο για την αναμόρφωση των Πανεπιστημίων, των Τμημάτων και των Σχολών είναι η αξιολόγηση και η σύνδεσή τους με τη χρηματοδότηση. Η κατεύθυνση είναι η εξής: Από νομικής πλευράς τα Πανεπιστήμια παραμένουν δημόσια. Ωστόσο, οι αποφάσεις για το τι διδάσκεται, πότε διδάσκεται, το περιεχόμενο των πτυχίων, την έρευνα κ.λπ. λαμβάνονται στο πλαίσιο της ζήτησης και της προσφοράς, οι οποίες μετριούνται στη βάση των λογιστικών μονάδων που συνδέονται με το σύστημα αξιολόγησης. Ακριβώς με όχημα τον μηχανισμό της αξιολόγησης και βάσει αυτής διά της στοχευμένης χρηματοδότησής τους τα Πανεπιστήμια εκβιάζονται να δημιουργήσουν πεδία ζήτησης των «υπηρεσιών» τους, εργαλειοποιώντας πλήρως τη διδασκαλία και την έρευνα. Να προωθήσουν τις «πωλήσεις» των υπηρεσιών αυτών υποτασσόμενα στις εκάστοτε εκτιμήσεις για τις ανάγκες της αγοράς, να μετατοπίσουν τη μέριμνα των προγραμμάτων σπουδών προς τις απαιτήσεις της κατάρτισης και πολύ σύντομα να ορίσουν δίδακτρα. Το επόμενο χρονικό διάστημα με σημαία τις εύχες λέξεις και φράσεις «αξιολόγηση - κοινωνική λογοδοσία», «αυτοτέλεια - αυτονομία», «σύνδεση με την οικονομία και την κοινωνία», η πολιτική ηγεσία του υπουργείου Παιδείας, λίγο καιρό μετά την κατάργηση του πανεπιστημιακού ασύλου, πιστή στη συνταγή Μακιαβέλι (όλα τα χτυπήματα μαζί για να ζαλιστεί ο αντίπαλος) είναι έτοιμη να ολοκληρώσει τον νέο της στόχο.

Στο πλαίσιο αυτό η ιδιωτικοποίηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, εκτός από τη ύπαρξη ιδιωτικών Πανεπιστημίων, περιλαμβάνει και την «επιχειρηματοποίηση» του δημόσιου Πανεπιστημίου το οποίο, σύμφωνα με την κυρίαρχη αντίληψη, προκειμένου να επιβιώσει στις νέες ανταγωνιστικές συνθήκες θα πρέπει να λειτουργήσει με όρους ιδιωτικής επιχείρησης, διαφορετικά θα αντιμετωπίσει πρόβλημα επιβίωσης. ■

Η Κυβέρνηση της ΝΔ επεξεργάζεται σχέδια αλλαγής στη σύνθεση και λειτουργία των Πειθαρχικών Συμβουλίων των δημοσίων υπαλλήλων με στόχο τον απόλυτο έλεγχο και την πειθάρχηση.

«Μη μιλάς, μην αντιστέκεσαι, μην διεκδικείς!»

Αυτό είναι το μήνυμα της κυβέρνησης στις/τους Δημόσιους Υπαλλήλους! Η κυβέρνηση, ενώ προωθεί εντατικά σειρά νομοσχεδίων και μέτρων που αποδομούν τα δημόσια αγαθά, ταυτόχρονα καταστέλλει και τιμωρεί εργαζόμενους που αγωνίζονται για την υπεράσπιση των αγαθών αυτών. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται η πρόθεσή της να «μεταρρυθμίσει» το θεσμικό πλαίσιο σύνθεσης και λειτουργίας των πειθαρχικών συμβουλίων για τους δημόσιους υπαλλήλους. Δημοσιεύματα με πηχυαίους τίτλους, που καλλιεργούν τον κοινωνικό αυτοματισμό, διακηρύσσουν τη δήθεν «διαφάνεια» και «ταχύτητα» στις πειθαρχικές διαδικασίες, αποκρύπτοντας ότι πρόκειται για ένα μοντέλο υποταγής και εκφοβισμού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο αποκλεισμός των σωμάτων αστυνομίας και στρατού από τις νέες ρυθμίσεις.

Η κυβέρνηση της διαφθοράς, των παρακολουθήσεων πολιτών, της συγκάλυψης εγκλημάτων όπως αυτό των Τεμπών και της απαξίωσης δικαστικών υποθέσεων, σχεδιάζει τις εξής αλλαγές για τα πειθαρχικά συμβούλια:

1. Νέο Πειθαρχικό Όργανο: Ένα βήμα πιο κοντά στον αυταρχισμό. Η σύνθεση των πειθαρχικών συμβουλίων αλλάζει ριζικά, με αντικατάσταση των Πρωτοβάθμιων και Δευτεροβάθμιων συμβουλίων από ένα ενιαίο όργανο, στελεχωμένο αποκλειστικά από μέλη του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (ΝΣΚ) αντί της πενταμελούς μέχρι τώρα σύνθεσης ένας (1) δικαστής/εισαγγελέας, ένα (1) μέλος από το ΝΣΚ, ένας (1) μόνιμος υπάλληλος, προϊστάμενος Διεύθυνσης υπουργείου, Αποκεντρωμένης Διοίκησης, Περιφέρειας ή νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου και δύο (2) αιρετούς εκπροσώπους.

Οι αιρετοί εκπρόσωποι των εργαζομένων αποκλείονται, καταργώντας κάθε συμμετοχική διαδικασία. Αυτό οδηγεί σε συγχώνευση πειθαρχικού και ποινικού δικαίου, δημιουργώντας ένα δικαστικό όργανο πλήρως ελεγχόμενο από την κυβέρνηση.

2. Πλήρως απασχολούμενοι στα πειθαρχικά! Τα μέλη του ΝΣΚ θα ασχολούνται αποκλειστικά με τα πειθαρχικά συμβούλια. Ενώ το Δημόσιο υποφέρει από υποστελέχωση, ελαστικές σχέσεις εργασίας και υποχρηματοδότηση, προτεραιότητα δίνεται στην «τιμωρία» των εργαζομένων. Υπάρχουν παραδείγματα όπου στο παρελθόν τα πειθαρχικά συμβούλια χρησιμοποιήθηκαν ως εργαλείο ελέγχου των αντίθετων με τη διοίκηση φωνών, οι οποίες προσπαθούσαν να κάνουν σωστά τη δουλειά τους υπηρετώντας το δημόσιο συμφέρον και παραπέμφθηκαν, για να δικαιωθούν στη συνέχεια από το ΣτΕ, το οποίο ακύρωσε την ποινή που τους είχε επιβληθεί (παραδείγματα σχετικά από υπουργείο γεωργίας).

3. Επιτάχυνση της διαδικασίας: Εκδίκαση-εξηρές. Η πειθαρχική διαδικασία απλοποιείται με την κατάργηση ενδιάμεσων σταδίων και την επιβολή αυστηρών προθεσμιών. Στόχος είναι η γρήγορη επιβολή ποινών, χωρίς τη δυνατότητα ουσιαστικής υπεράσπισης.

4. Ψηφιακό φακέλωμα. Ενισχύεται η κεντρική διαχείριση δεδομένων μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας «e-Peitharchika», δημιουργώντας ένα εργαλείο επιτήρησης και φακελώματος.

5. Εξ αποστάσεως συνεδριάσεις. Προωθείται η χρήση πληροφοριακού συστήματος και εφαρμογών τηλεματικής, ώστε η πειθαρχική διαδικασία και οι συνεδριάσεις του νέου οργάνου να μπορούν να διεξαχθούν και εξ αποστάσεως μέσω τηλεδιάσκεψης, για εξοικονόμηση χρόνου!! Η χρήση τηλεδιάσκεψης στις συνεδριάσεις αποκλείει κάθε παρέμβαση εργαζομένων ή κοινωνικών φορέων, ενώ θυμίζει τη λογική των ηλεκτρονικών πλειστηριασμών.

Αυταρχισμός – καταναγκασμός – τρομοκρατία – υποταγή – συμμόρφωση. Αυτή είναι η πολιτική κυβέρνησης και ΥΠΕΣ! [...]

σφιέρωμα
έψινε η νεολαία μας βίαιη;

Ένα φάντασμα πλανιέται τη δεκαετία
του '50 πάνω από τη διχασμένη Ευρώπη
που πασχίζει να ανασυγκροτηθεί:

Για τις εξαγγελίες της κυβέρνησης για το "bullying" Δόγμα: «Νόμος-τάξη-κέρδος»

ΝΕΟΣΥΝΤΗΡΗΤΙΣΜΟΣ, ΤΕΧΝΟΜΑΝΙΑ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟ ΣΤΟΧΑΣΤΡΟ ΚΑΙ ΣΤΟ ΒΑΘΟΣ ΜΑΘΗΤΙΚΕΣ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Οι εξαγγελίες της κυβέρνησης για την αντιμετώπιση του "bullying" και της νεανικής παραβατικότητας εν γένει, έχουν όλα τα χαρακτηριστικά που θα περίμενε κάποιος από την κυβέρνηση της Ν.Δ.: θεωρούν ότι η επιβολή του δόγματος «νόμος και τάξη», παράλληλα με την επένδυση στις νέες τεχνολογίες και την ψηφιοποίηση, θα επιλύσει σοβαρά και πολύπλοκα κοινωνικά προβλήματα, ικανοποιούν το συντηρητικό ακροατήριο της κυβέρνησης και φυσικά στο βάθος βλέπουν τις μαθητικές κινητοποιήσεις και θωρακίζουν προληπτικά την επιβολή της αναδιάρθρωσης της εκπαίδευσης. Κινούνται στο ίδιο μήκος κύματος με την πολιτική επιβολής όλων των αντιεκπαιδευτικών μέτρων στο δημόσιο σχολείο, και έρχονται μετά την ιδιαίτερη αναφορά του νέου ποινικού κώδικα σε χώρους της εκπαίδευσης όπου παρατηρούνται "φωνασκίες", φωτογραφίζοντας τις κινητοποιήσεις, απειλώντας με ποινή φυλάκισης μέχρι και δύο έτη.

Πώς φτάσαμε εδώ; Ένα από τα αγαπημένα θέματα των ΜΜΕ το τελευταίο διάστημα είναι η νεανική βία. Η νεολαία παρουσιάζεται να είναι εκτός ελέγχου, η συμμετοχή σε βίαια περιστατικά να έχει αυξηθεί κατακόρυφα. Οποιοδήποτε βίαιο περιστατικό στο οποίο εμπλέκονται έφηβοι, κερδίζει τεράστια δημοσιότητα. Η ανησυχία των μεγαλύτερων για τη νεολαία λαμβάνει όλο και περισσότερο τον χαρακτήρα του ηθικού πανικού. Ας μην ξεχνάμε ότι ακόμα και μέσα στην πανδημία, «η ανευθυνότητα των νέων» φερόταν να έχει μεγάλες ευθύνες για την υγεία ή όχι των μεγαλύτερων. Μέσα σε αυτό το κλίμα δεν είναι τυχαίο ότι η συζήτηση μετατοπίζεται από τα προβλήματα της νεολαίας, στο πρόβλημα «νεολαία».

Το περίεργο είναι βέβαια ότι –παρά το περί του αντιθέτου αξίωμα– η νεολαία δεν φαίνεται να γίνεται συλλήβδην περισσότερο βίαιη από ότι ήταν πριν 10 χρόνια. Τα στοιχεία που παρουσιάζει η ελληνική αστυνομία και τα οποία στηρίζουν την επιχειρηματολογία της κυβέρνησης σκλώνουν πολλή κουβέντα, μια και έχουν το όχι αμελητέο μεθοδολογικό πρόβλημα ότι συγκρίνουν τις χρονιές που είχε σταματήσει η κοινωνική ζωή (τα χρόνια των lockdown) με το 2023 και το 2024. Αντίθετα το ίδιο το υπουργείο (στην παρουσίαση των νέων μέτρων), παραδέχεται ότι το ποσοστό των μαθητών που αναφέρει ότι έχει πέσει θύμα εκφοβιστικών ενεργειών έχει μειωθεί.

Σε ακόμα μεγαλύτερη αντίθεση με το κοινό αξίωμα βρίσκονται τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει και έρευνα του ΕΠΙΨΥ, σύμφωνα με την οποία «Την τελευταία δετία (2014-2022) μειώνεται σταδιακά το ποσοστό των εφήβων που αναφέρουν πρόσφατη εμπλοκή

σε βίαιους καυγάδες, φτάνοντας το 2022 στην χαμηλότερη τιμή της τελευταίας 20ετίας (...) Σε όλους τους δείκτες της επιθετικής συμπεριφοράς και του εκφοβισμού, η Ελλάδα βρίσκεται κοντά ή/και κάτω από το μέσο όρο των συνολικά 41 χωρών που συμμετέχουν στο διεθνές ερευνητικό πρόγραμμα HBSC/WHO». Στο ίδιο μήκος κύματος και τα στοιχεία της Eurostat, δείχνουν ότι η μεγαλύτερη αύξηση στην εμπλοκή νέων σε εγκληματικές δραστηριότητες έρχεται στα χρόνια της κρίσης, το 2013 και έπειτα, με τάσεις σταθεροποίησης τα τελευταία χρόνια.

Φυσικά τα παραπάνω δεν σημαίνουν ότι δεν υπάρχουν προβλήματα. Ως εκπαιδευτικοί που κάθε μέρα ζούμε με τη νεολαία βλέπουμε τα προβλήματα. Όμως η συζήτηση για την «παραστρατημένη νεολαία» όχι μόνο δεν θα εντοπίσει τα προβλήματα, αλλά έχει και συγκεκριμένη πολιτική στόχευση.

Η βία στο σχολείο είναι πάνω από όλα η βία της κοινωνίας. Η βία δεν είναι δομικό στοιχείο της νεολαίας, ούτε γεννιέται στο εσωτερικό της. Η βία στο σχολείο έρχεται από την κοινωνία, μια ταξική κοινωνία εξαντλημένη από την παρατεταμένη οικονομική κρίση και τα τραύματα του εγκλεισμού την περίοδο της πανδημίας, που αποθεώνει τον ατομισμό, τον ανταγωνισμό, το «δίκαιο του ισχυρότερου», τον σεξισμό και τον ρατσισμό. Στην οποία η φτώχεια και η ανέχεια, τα εξαντλητικά ωράρια εργασίας γονέων, η ανεργία, η αδυναμία οικογενειακού προγραμματισμού λόγω οικονομικών δυσκολιών, η απουσία ελεύθερου και ποιοτικού χρόνου με τα παιδιά, η έλλειψη ελεύθερων και ασφαλών χώρων παιχνιδιού και ψυχαγωγίας εκτός σπιτιού, η κατάρρευση κοινωνικών δομών ψυχικής υγείας και συμβουλευτικής, είναι μερικές από τις γενεσιουργές αιτίες του φαινομένου αυτού.

Η βία στο σχολείο έρχεται από τα βασικά χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού συστήματος. Ενώ εκπαιδευτικού συστήματος βαθιά ταξικού και σταθερά υποχρηματοδοτούμενου, που αφήνεται να ρημάξει, με άθλιες και συχνά επικίνδυνες κτιριακές υποδομές, με περιεχόμενο που εξορίζει τη χαρά, τον διάλογο και τη δημιουργία, που αποθεώνει την εξετασιομανία, τον ανταγωνισμό και τη βαθμοθηρία. Με τη βία της ελάχιστης βάσης εισαγωγής (ΕΒΕ) που τους/τις αποκλείει από τα πανεπιστήμια, της Τράπεζας Θεμάτων και της αύξησης των φροντιστηρίων, της εντατικοποίησης της σχολικής ζωής και της εκμηδένισης του ελεύθερου χρόνου, έρχεται να λειτουργήσει από την πλευρά του επιβαρυντικά στην ψυχосύνθεση των παιδιών και, άρα, στις συμπεριφορές τους.

ΣΤΙΣ ΑΙΘΟΥΣΕΣ ΤΗΣ ΠΛ

ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ ΤΗΣ «ΠΑΡΑΣΤΡΑΤΗΜΕΝΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ» ΚΑΙ ΤΗΣ «ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΡΟΠΗΣ ΤΗΣ»

Έφη Αβδελά, «Φθοροποιοί και ανεξέλεγκτοι απασχολήσεις»
Ηθικός πανικός για τη νεολαία στη μεταπολεμική Ελλάδα του '50

Η εξαγγελία των μέτρων αυτών γίνεται τη στιγμή που το σχολικό πλαίσιο γίνεται ακόμη πιο ταξικό, πιο αυταρχικό και πιεστικό. Το σχολείο έχει μετατραπεί σε ένα απέραντο εξεταστικό κέντρο, όπου οι εξετάσεις αποτελούν την αρχή και το τέλος της μαθησιακής διαδικασίας. Σε αυτό το σχολείο, το συνεχές κυνήγι της ύλης και η σταδιακή μετατροπή της μαθησιακής διαδικασίας σε μια διεκπεραιωτική υπόθεση, σε αίθουσες διδασκαλίας που είναι ασφυκτικά γεμάτες με 27 παιδιά, τείνουν να αποτελέσουν την κυρίαρχη μορφή παιδαγωγικής σχέσης. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο αυτή η επιλογή της κυβέρνησης αποδεικνύει ότι είναι μια συνειδητή επιλογή συγκάλυψης των ευθυνών της και προσπάθειας δημιουργίας αποδιοπομπαίων τράγων.

Το ΥΠΑΙΘΑ και η κυβέρνηση, εφαρμόζοντας την πολιτική ΕΕ-ΟΟΣΑ, ιδιωτικοποιεί - εμπορευματοποιεί το δημόσιο σχολείο, πρωτοστατώντας στη βία εναντίον του κλάδου των εκπαιδευτικών, με μια πρωτοφανή επιχείρηση φίμωσής του και κατάργησης ουσιαστικά του απεργιακού δικαιώματος: βιομηχανία δικαστικών αγωγών και αποφάσεων, καταιγισμός απειλητικών εγκυκλίων, με τελευταία τη χουντικής έμπνευσης εγκύκλιο με την οποία απειλεί να παύσει εκατοντάδες προϊσταμένες/μένους και διευθυντές/ντριες, μπαραζ συνδικαλιστικών διώξεων και πειθαρχικών κατά εκπαιδευτικών. Οι αντιδημοκρατικές, τρομοκρατικές μέθοδοι για να επιβληθεί η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και των σχολείων, η αντιδημοκρατική δομή της εκπαίδευσης, η συστηματική περιφρόνηση των απόψεων εκπαιδευτικών και μαθητών στη χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής, τα αυξανόμενα κρούσματα διοικητικής αυθαιρεσίας, η επέκταση των μη μόνιμων και ελαστικών σχέσεων εργασίας και της οικονομικής ανέχειας των εκπαιδευτικών, αποτελούν πλευρές της ίδιας αυταρχικής και βίαιης αντεκπαιδευτικής πολιτικής τους.

Αλλαγή ατζέντας

Αυτοί, λοιπόν, που κράτησαν στην πανδημία κλειστά τα σχολεία για δύο χρόνια και όχι μόνο δεν αποτίμησαν στο ελάχιστο την επιλογή τους αυτή, αλλά αμέσως μετά άρχισαν να προσπαθούν να επιβάλουν την πολιτική της ιδιωτικοποίησης και της αξιολόγησης - κατηγοριοποίησης, σαν να μη μεσολάβησε τίποτα, έρχονται τώρα να μιλήσουν για τη βία της νεολαίας και τη βία στην εκπαίδευση. Στην πραγματικότητα έχουμε να κάνουμε με μια επιλογή αλλαγής ατζέντας στη δημόσια συζήτηση: αντί για την επιλογή της κυβέρνησης να προχωρήσει στην άμεση και έμμεση ιδιωτικοποίηση της δημόσιας εκπαίδευσης, αντί να μιλάμε για την επιλογή της να προχωρήσει με την ΕΒΕ και την Τράπεζα θεμάτων στον αποκλεισμό χιλιάδων μαθητών, αντί δηλαδή να αντιμετωπιστεί η νεολαία ως στόχος των νεοφιλελεύθερων πολιτικών, η κυβέρνηση επιδιώκει

να συζητάμε για τη νεολαία ως απειλή, για την αντιμετώπιση της οποίας απαιτείται η επιβολή του νόμου και της τάξης. Άλλωστε και ο τρόπος με τον οποίο η κυβέρνηση επιδιώκει να αντιμετωπίσει τα νέα μέτρα έχει όλα τα βασικά χαρακτηριστικά της πολιτικής της.

■ **Η κυβέρνηση προβάλλει ως κεντρικό της μέτρο την αυστηροποίηση των ποινών.** Πρόκειται για την παραλλαγή της επιβολής του δόγματος «νόμος και τάξη» στην εκπαίδευση και ικανοποιεί το συντηρητικό ακροατήριο. Πρόκειται για μια νεοσυντηρητική ιδεολογική εμμονή που γυρίζει την εκπαίδευση πίσω. Επαναφέρει το αναχρονιστικό μοντέλο του διευθυντή που τριγυρνάει και μοιράζει αποβολές. Ένας ρόλος που ταιριάζει με τις υπερεξουσίες που του δίνει ο 4823/21. Αδιαφορεί πλήρως για τη μεθοδολογία του διαλόγου, της συζήτησης με τους μαθητές και τις μαθήτριες και τους συμπεριφέρεται ως δυνάμει παραβατικούς και έτοιμους να εγκληματίσουν με την πρώτη ευκαιρία. Οι μαθητές και οι μαθήτριες αντιμετωπίζονται ως ενήλικοι και κυρίως ως αντίπαλοι και εχθροί της κοινωνίας. Ξεκινάει ότι πουθενά δεν αντιμετωπίστηκαν με αυτόν τον τρόπο τα εκπαιδευτικά προβλήματα -αν ήταν έτσι, δεν θα υπήρχαν- όπως δεν αντιμετωπίστηκε η εγκληματικότητα με την αυστηροποίηση των ποινών. Πρόκειται για επιλογή που θα οξύνει τα προβλήματα αντί να τα αντιμετωπίσει και θα κάνει το σχολείο χειρότερο.

■ **Η πεποίθηση ότι με την ψηφιοποίηση μπορούν να αντιμετωπιστούν περίπλοκα παιδαγωγικά και κοινωνικά προβλήματα σχετίζεται και με τις ιδεολογικές εμμονές της κυβέρνησης.** Με την επιλογή να χρησιμοποιήσει την ψηφιοποίηση για να περάσει την πολιτική της θα εμποδίσει την επικοινωνία των γονέων με το σχολείο. Αναφέρει η κυβέρνηση ότι «Μέσω της ειδικής ηλεκτρονικής εφαρμογής η οποία θα ενταχθεί στην πλατφόρμα eParents, οι γονείς θα ενημερώνονται: Για την πορεία βαθμολογικών επιδόσεων των παιδιών τους σε τεστ, προφορικά κλπ. Τις ενδεχόμενες "κοπάνες" που κάνουν από το σχολείο. Τον αριθμό απουσιών. Τις παρατηρήσεις και σχόλια που κάνει το σχολείο για το παιδί τους (επίδοση στα μαθήματα, συμπεριφορά κλπ)». Η πλατφόρμα είναι χρήσιμη μόνο για την ποσοτικοποίηση των εργασιών του σχολείου στο πλαίσιο της αξιολόγησης. Το παιδαγωγικό της αποτέλεσμα θα είναι καταστροφικό. Αντί να δημιουργήσει μια σχέση του σχολείου με τους γονείς, φτιάχνει εργαλεία που θα διευκολύνουν την απομάκρυνση των γονιών από το σχολείο και θα είναι χρήσιμα για μια εικονική επικοινωνία με το σχολείο, σε μια καθημερινότητα που κινείται όλο και περισσότερο με φρενήρεις ρυθμούς. Αντί, λοιπόν, να φροντίζει οι γονείς να έχουν άδειες και να μπορούν να πηγαίνουν στο σχολείο, να οικοδομούν σχέσεις με τους διδάσκοντες και το σχολείο, θεσμοθετεί

την απομάκρυνση των γονιών από το σχολείο, αδιαφορώντας και εδώ για κάθε παιδαγωγική αρχή.

■ **Η πολυδιαφημισμένη ηλεκτρονική πλατφόρμα καταγγελιών βρίσκεται στο ίδιο μήκος κύματος.** Αντί η κυβέρνηση να προχωρήσει σε πραγματική ενίσχυση των κοινωνικών υπηρεσιών, αντί να ενισχύσει τα σχολεία με ψυχολόγους και ειδικούς επιστήμονες, δημιουργεί άλλη μια ηλεκτρονική πλατφόρμα με στόχο την καταγραφή και την ποσοτικοποίηση των καταγγελιών, που θα είναι χρήσιμη μόνο για την αξιολόγηση των σχολείων και παράλληλα μεταθέτει τις ευθύνες για όλα τα προβλήματα στους εκπαιδευτικούς. Αντιμετωπίζει ένα περίπλοκο κοινωνικό φαινόμενο, όπως η βία με τον τρόπο που αντιμετωπίζουν οι δήμοι τα παράπονα των πολιτών για τις αρμοδιότητές τους. Αντί να φροντίζει να δημιουργηθεί ένα περιβάλλον όπου ο κάθε μαθητής και μαθήτρια θα μπορεί να μιλάει μέσα στο σχολείο, κάνει την επιλογή των ηλεκτρονικών καταγγελιών που διαταράσσουν τη σχολική καθημερινότητα, διαμορφώνοντας και με αυτόν τον τρόπο ένα κλίμα παρακολούθησης, ένα περιβάλλον πέρα και έξω από κάθε παιδαγωγική έννοια και αρχή, ένα περιβάλλον που δε θα κυριαρχεί η συνεργασία, η αλληλεγγύη και η δημοκρατικά οργανωμένη κοινότητα και ένα περιβάλλον που δε θα είναι το αποκούμπι των μαθητριών και μαθητών όταν νιώθουν ότι περιθωριοποιούνται.

■ **Η προληπτική καταστολή των μαθητικών κινητοποιήσεων είναι βασικό μέλημα της κυβέρνησης.** Μετά τα τηλεμαθήματα στις καταλήψεις και στις κινητοποιήσεις των μαθητών και μαθητριών, προσπαθώντας με αυτόν τον τρόπο να θέσει σε μια τεχνητή αντιπαράθεση εκπαιδευτικούς και μαθητές, στις συγκεκριμένες εξαγγελίες τον τόνο δίνει η ρύθμιση για «πληρωμή των ζημιών από τους παραβάτες», που φυσικά φωτογραφίζει τις καταλήψεις. Άλλωστε το είπε ξεκάθαρα και ο πρωθυπουργός ότι αν οι γονείς δεν πληρώνουν τις ζημιές των παιδιών τους, αυτά στο πανεπιστήμιο «θα πάρουν και τη μολότοφ και θα θεωρούν ότι όλα είναι κοινωνικός αγώνας». Και εδώ υπάρχει η γνωστή ρητορική που ταυτίζει τις κινητοποιήσεις με βανδαλισμούς και φθορές, αλλά κυρίως διαφαίνεται ο φόβος της κυβέρνησης για τις κινητοποιήσεις που θα προκαλέσει η πολιτική της. Με τη γενίκευση της τράπεζας θεμάτων,

το εθνικό απολυτήριο και την επιχείρηση έξωσης χιλιάδων μαθητών από το λύκειο, οι μαθητικές κινητοποιήσεις είναι δεδομένες και γι' αυτό η κυβέρνηση παίρνει τα μέτρα της. Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και η επαναφορά της διάκρισης δικαιολογημένων και αδικαιολογητών απουσιών, σε συνδυασμό με όλα τα άλλα μέτρα που έχει πάρει για τις μαθητικές κινητοποιήσεις, η κυβέρνηση ελπίζει ότι θα περιορίσει τις μαθητικές κινητοποιήσεις που όλο και πιο συχνά έχουν τη μορφή της αποχής. Και ενώ ψάχνει τρόπους ελέγχου των μαθητικών κινητοποιήσεων με τις απουσίες, την ίδια στιγμή κυριολεκτικά κοροϊδεύει τον κόσμο, διατηρώντας τον τραγελαφικό θεσμό του «γριπόχαρτου».

■ **Αποκορύφωμα του νεοσυντηρητικού χαρακτήρα των κυβερνητικών εξαγγελιών είναι η τοποθέτηση ότι «αν ο γονιός δεν υπογράφει τον κανονισμό λειτουργίας του σχολείου» το παιδί δεν θα μπορεί να πάει σχολείο.** Ο ίδιος ο υπουργός Παιδείας, κάνει την απαράδεκτη δήλωση ότι η ποινή στέρησης του δικαιώματος στην εκπαίδευση είναι ένα πραγματικό ενδεχόμενο στην Ελλάδα του 2024! Ο υπουργός νομίζει ότι τα σχολεία μπορούν να λειτουργούν σαν τα ακριβά ιδιωτικά σχολεία στα οποία συνήθως πηγαίνουν τα παιδιά των υπουργών... Ο νεοσυντηρητισμός και η άγνοια της εκπαίδευσης σε όλο τους το μεγαλείο!

Φυσικά όλα τα παραπάνω δεν συνοδεύονται με καμιά ουσιαστική εξαγγελία για το πώς θα βοηθηθούν εκπαιδευτικοί, γονείς και μαθητές για να αντιμετωπίσουν τα σύγχρονα εκπαιδευτικά προβλήματα, πέρα από την εξαγγελία κάποιων σεμιναρίων. Δεν υπάρχει καμιά εξαγγελία για το πώς το σχολείο θα γίνει λιγότερο ανταγωνιστικό, θα μπορεί να στηρίξει όλα τα παιδιά και θα επιδιώκει να περιορίσει, αντί να ενισχύει, τις κοινωνικές ανισότητες. Αντίθετα όλη η κυβερνητική πολιτική κινείται στην κατεύθυνση όξυνσής τους. Αν κυβέρνηση και Υπουργείο ήθελαν να αντιμετωπίσουν τη «σχολική βία», πρώτιστα θα έπρεπε να αντιμετωπίσουν τα βαθύτερα αίτια που τη γεννούν και ταυτόχρονα να ικανοποιήσουν τα αιτήματα του εκπαιδευτικού κινήματος.

Αγωνιζόμαστε- απαιτούμε :

► Δημόσιο δωρεάν σχολείο για όλα τα παιδιά, της ολόπλευρης μόρφωσης, της χαράς και της δημιουργίας, της αλληλεγγύης, της συλλογικότητας, της παιδαγωγικής ελευθερίας και του ανθρωπισμού. Όχι στο αγοραίο σχολείο, εξεταστικό και αξιολογικό κέντρο για μαθητές και εκπαιδευτικούς.

► Παιδαγωγική ελευθερία και δημοκρατία στο σχολείο.

► Μείωση του αριθμού των μαθητών ανά τμήμα, 20 μαθητές/τριες, καμία συγχώνευση - κατάργηση σχολείου.

► Μαζικοί διορισμοί μόνιμων εκπαιδευτικών, 20.000 φέτος στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, αύξηση των δαπανών για την εκπαίδευση.

► Πραγματικές, σταθερές δομές υποστήριξης, με διορισμό μόνιμου εξειδικευμένου προσωπικού σε κάθε σχολείο (ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, νοσηλεύτες) και σε επαρκή αναλογία με βάση το πλήθος μαθητών κάθε σχολικής μονάδας.

► Ουσιαστικά μέτρα για την αντιμετώπιση των μαθησιακών κενών και ενίσχυσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας (ενισχυτική, πρόσθετη, ΖΕΠ κ.ά.).

► Δημιουργία χώρων δωρεάν άθλησης και ψυχαγωγίας για τα παιδιά, με ουσιαστική ευθύνη του Κράτους και της Τοπικής Διοίκησης (Δήμος - Περιφέρεια).

► Επαναφορά των μαθημάτων των κοινωνικών επιστημών και της καλλιτεχνικής παιδείας. ■

γράφει ο Γιώργος Νικολαΐδης

ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Ανήλικη παραβατικότητα στην Ελλάδα και στην Ευρώπη

Στις 29 Σεπτέμβρη του 2023¹ ο συντηρητικός Σουηδός πρωθυπουργός σε διάγγελμά του προς το σουηδικό έθνος ανακοίνωσε ότι απαιτείται πλέον η συνδρομή του σουηδικού στρατού προκειμένου να βοηθηθεί η αστυνομία για την πάταξη της παραβατικότητας των ανηλίκων στη σκανδιναβική αυτή χώρα. Η είδηση αυτή προβλήθηκε από όλα τα ΜΜΕ στην Ευρώπη, τα οποία έσπευσαν να κρούσουν τον κώδωνα του κινδύνου για τη νεοαναδυόμενη αυτή απειλή από τη νεολαία των ευρωπαϊκών κοινωνιών. Όσοι βέβαια παρακολούθησαν την εξέλιξη της είδησης αναφορικά με τη Σουηδία τις επόμενες ημέρες κατάλαβαν ότι η συνδρομή του σουηδικού στρατού περιόριζαν μόνο στο να αναλαμβάνει τη φύλαξη κάποιων κτηρίων προκειμένου να απελευθερώνονται αστυνομικοί για να κάνουν περιπολίες. Ωστόσο το γαϊτανάκι του ηθικού πανικού είχε ήδη ξεκινήσει.

Στα μέσα του Οκτώβρη η Ελληνική Αστυνομία, με παρουσία του τότε υπουργού Προστασίας του Πολίτη, έκανε διευρυμένη σύσκεψη² για το θέμα της παραβατικότη-

τας των ανηλίκων στην Ελλάδα, δίνοντας μεγάλη δημοσιότητα στην παρατηρούμενη αύξηση κρουσμάτων το 2023 σε σχέση με προηγούμενες χρονιές όπως το 2020 ή το 2021³. Ακολούθησε μπαράζ δηλώσεων του τότε υπουργού Προστασίας του Πολίτη επί του θέματος σε διάφορα ΜΜΕ⁴. Φυσικά οι πάντες παρέλειψαν να σημειώσουν πως τα έτη 2020 και 2021 όλα σχεδόν τα αδικήματα που έλαβαν χώρα σε δημόσιο χώρο είχαν ποσοτική μείωση, καθώς λόγω καραντίνας ή και φόβου η παρουσία του πληθυσμού σε δημόσιους χώρους ήταν πολύ περιορισμένη. Η δε παρατηρούμενη «αύξηση» στα χρόνια 2022 και 2023 είναι μάλλον μια αναμενόμενη «διόρθωση» επαναφοράς του αριθμού των κρουσμάτων στα προ πανδημίας επίπεδα περίπου.

Τις ίδιες πάνω-κάτω ημέρες του Οκτώβρη του 2023 ανάλογες διαπιστώσεις έκαναν με δημόσιες παρεμβάσεις τους το Υπουργείο Παιδείας⁵ και η Αστυνομία της Κύ-

tin-antimetopisi-tis-vias-kai-tis-paravatikititas-ton-anilikon/

3 <https://www.nantiareport.gr/elas-ayxisi-stin-aniliki-paravatikitita-me-syllipseis-os-drastes-apo-8eton/>

4 <https://www.especial.gr/paravatikothta-anilikwn-ti-eipe-o-yp-prostasias-toy-politi-gia-peristatika-se-scholikoy-chwroys/>

5 <https://politis.com.cy/696376/article>

1 <https://www.news247.gr/kosmos/soudia-o-prothipourgos-zitati-voitheia-tou-stratou-gia-na-antimetopisei-to-kima-vias/>

2 <https://www.minocp.gov.gr/2023/10/17/17-10-2023-syskepsi-y-po-ton-ypourgo-prostasias-tou-politi-k-gianni-oikonomou-gia->

Από την εκδήλωση των Παρεμβάσεων στην ΕΣΗΕΑ, με ομιλητή τον Γιώργο Νικολαΐδη

Αγωνιστικές Παρεμβάσεις Συστηρώσεις - Κινήσεις ΔΕ

Εκδήλωση με ομιλητή τον **Γιώργο Νικολαΐδη** και θέμα

Έχιναν οι νέοι
μας βίαιους
Μύθοι και
πραγματικότητα.

Ο Γιώργος Νικολαΐδης είναι
Διευθυντής της Διεύθυνσης
Ψυχικής Υγείας & Κοινωνικής
Πρόνοιας του Ινστιτούτου
Υγείας του Παιδιού.

Πέμπτη 28 Νοέμβρη 2024 - 18:30
Αίθουσα Εκδηλώσεων ΕΣΗΕΑ - Ακαδημίας 20 (1ος όροφος)
η εκδήλωση θα μεταδοθεί
σε live streaming

ο φίερωμο έγινε η νεοδημία μας βίαιη;

που, κάνοντας παρόμοιες συγκρίσεις του αριθμού των ανήλικων δραστών το 2023 με τα αντίστοιχα νούμερα του 2020 και του 2021. Στην Ελλάδα η ηγεσία της ΕΛ.ΑΣ. συνέχιζε να δίνει δημοσιότητα σε συγκρίσεις στοιχείων αναφορικά με την ανήλικη παραβατικότητα το 2023 σε σχέση με αμέσως προηγούμενες χρονιές και τον Γενάρη⁶ και τον Φλεβάρη⁷ του 2024. Απνυχώντας ίσως όλον αυτό τον καταϊγισμό προειδοποιήσεων προς την κοινωνία, τον Φλεβάρη του 2024 ο πρωθυπουργός ανακοίνωσε⁸ τη σύσταση Επιτροπής για την εκπόνηση Εθνικής Στρατηγικής για τη Βία και την Παραβατικότητα των Ανηλίκων στην Ελλάδα.

Σε αυτό το σημείο πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι τα αστυνομικά στοιχεία για τέτοια ζητήματα –όχι μόνο της ΕΛΑΣ αλλά όλων των αστυνομικών σωμάτων ανά τον πλανήτη– επηρεάζονται ως προς την αύξηση ή τη μείωσή τους από συστηματικούς παράγοντες πολιτικών της κάθε αστυνομίας, όπως π.χ. πόσο αυστηρά ακολουθείται η διαδικασία άσκησης δίωξης σε περιπτώσεις εφήβων που βρίσκονται στην κατοχή τους μικροποσότητες των λεγόμενων «μαλακών» ναρκωτικών ή που συλλαμβάνονται να διαπράττουν παραβάσεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας (όπως π.χ. να οδηγούν μηχανή ή Ι.Χ. χωρίς δίπλωμα ή υπό την επήρεια αλκοόλ κ.ο.κ.): στις χρονιές που οι αστυνομίες ανά την Ευρώπη είναι αυστηρές στα δυο προαναφερθέντα θέματα και κάθε έφηβος ο οποίος προσάγεται για τους παραπάνω λόγους οδηγείται στον εισαγγελέα, τα κρούσματα «αυξάνονται». Αντιθέτως, όταν σε τέτοιες περιστάσεις οι αστυνομίες υιοθετούν μια πιο ελαστική προσέγγιση, τα κρούσματα «μειώνονται». Αλλά αυτό είναι παντελώς τεχνητή μεταβολή, που δεν αντανakλά καμία μεταβολή της έκτασης και της έντασης της βίας και της παραβατικότητας των ανηλίκων στις κοινωνίες.

Μολαταύτα αυτές οι ορθολογικές διαπιστώσεις και επιφυλάξεις δεν σταμάτησαν το γαϊτανάκι του «ηθικού πανικού» και των κατασταλτικών μέτρων: τον Απρίλιο του 2024 η ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας της χώρας ανακοίνωσε την αυστηροποίηση του πλαισίου αντιμετώπισης της βίας από τα παιδιά στο σχολείο⁹ με την επαναφορά της πενθήμερης αποβολής, άλλων κατασταλτικών μέτρων και εγκαινιάζοντας επιπλέον το «μαυροπίνακα των ανώνυμων καταγγελιών». Στο ίδιο χρονικό διάστημα η ΕΛ.ΑΣ. ενέτεινε την εκστρατεία δημοσιοποίησης συγκρίσεων του αριθμού των ανηλίκων συλληφθέντων το 2023 σε σχέση με προηγούμενα έτη¹⁰. Είχε προηγηθεί η αναθεώρηση

του Ποινικού Κώδικα από το Υπουργείο Δικαιοσύνης¹¹, όπου τελευταία στιγμή αποσοβήθηκε η θεσμοθέτηση της δυνατότητας να φυλακίζονται δεκάχρονα παιδιά, πέρασε όμως η επέκταση του φάσματος των αδικημάτων λόγω των οποίων παιδιά από 12 χρονών και πάνω μπορεί να οδηγηθούν στη φυλακή (και όχι να παραπέμπονται για θεραπευτικά αναμορφωτικά μέτρα). Έτσι, ανάμεσα στα άλλα, στη χώρα μας, από το τέλος Φεβρουαρίου 2024 και μετά, ένας ανήλικος άνω των 12 μπορεί να οδηγηθεί στη φυλακή για παραβίαση της νομοθεσίας περί πνευματικών δικαιωμάτων, δηλαδή επειδή «κατέβασε» ένα «σπασμένο» λογισμικό ή παράνομα μια ταινία.

Λίγο αργότερα, στα μέσα του Απριλίου του 2024¹², ο Γάλλος πρωθυπουργός Γκαμπριέλ Ατάλ και ο πρόεδρος Εμμανουέλ Μακρόν ανακοίνωσαν επίσης σειρά δρακόντειων μέτρων αυστηροποίησης του πλαισίου αντιμετώπισης της ανήλικης παραβατικότητας στη Γαλλία. Ανάλογες κυβερνητικές πρωτοβουλίες και κινήσεις ανάδειξης του ζητήματος της ανήλικης παραβατικότητας εξελίχθηκαν σε σειρά από Ευρωπαϊκές χώρες. Άλλωστε, εδώ και μια δεκαετία τουλάχιστον, στο ευρωπαϊκό περιβάλλον υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον (με την ανάλογη χρηματοδότηση σε ευρωπαϊκά προγράμματα) σχετικά με τη γενική θεματική της “radicalization of youth-ριζοσπαστικοποίησης των νέων”. Φαίνεται, λοιπόν, ότι στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχει μια μεγάλη ανησυχία για το πώς θα προχωρήσει το κοινωνικό συγκείμενο, και μέσα σε αυτό πώς θα αντιδράσει ειδικά το κομμάτι της νεολογίας. Όσο για τις αιτίες μιας τέτοιας ανησυχίας του ευρωπαϊκού κατεστημένου, εκείνες μάλλον θα πρέπει να αναζητηθούν σε εκείνο που όλοι λίγο-πολύ ξέρουμε: ότι σε αυτήν ακριβώς την συγκυρία, η ευρωπαϊκή νεολογία έχει την πιο υποβαθμισμένη κοινωνική και επαγγελματική προοπτική από ό,τι ποτέ άλλοτε στην ιστορία της μεταπολεμικής Ευρώπης.

Το πιο εντυπωσιακό όμως είναι ότι, αν κανείς ανατρέξει στα επίσημα στοιχεία της EUROSTAT¹³ σχετικά με τον αριθμό των ανηλίκων που ήταν δράστες ή κατηγορούμενοι για αδικήματα την τελευταία δεκαετία στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν προκύπτει καθόλου μια εικόνα αντικειμενικής αύξησης κρουσμάτων βίας από τα παιδιά. Σε χώρες μάλιστα όπως η Ελλάδα η οποία ποσοτική αύξηση φαίνεται να συντελέστηκε στα χρόνια που κορυφώθηκε η οικονομική κρίση (2009-2014), ενώ στη συνέχεια ο αριθμός των ανηλίκων δραστών δείχνει να έχει σταθεροποιηθεί και να πέφτει την περίοδο της πανδημίας.

Πίνακας 1: Ανήλικοι ύποπτοι ή δράστες εγκλημάτων ανά 100.000 πληθυσμού 2012-2021 (πηγή: EUROSTAT)

elegchoys-tis-el-as-se-ena-triimero/

6 <https://www.iefimerida.gr/ellada/stoiheia-sok-gia-tin-parabatikotita-anilikon>

7 <https://www.in.gr/2024/02/03/greece/aniliki-paravatikotita-ayksithike-kata-70-ta-teleytaia-tria-xronia-sokaroun-ta-stoixeia-tis-el/>

8 https://www.businessdaily.gr/politiki/107301_systithike-epitropi-stratigikis-gia-ti-bia-kai-parabatikotita-ton-anilikon

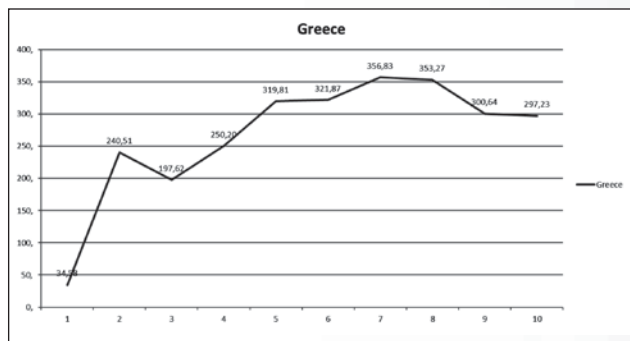
9 <https://www.naftemporiki.gr/society/1638830/ta-metra-gia-ton-scholiko-ekfovismo/>

10 <https://www.naftemporiki.gr/society/1640445/via-kai-paravatikotita-anilikon-33-syllipseis-se-pano-apo-4-300->

11 <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/paratiriseis-epi-toy-neoyshedioy-nomoy-me-tis-allages-se-pk-kai-kpd-apo-ton-synigoro-toy>

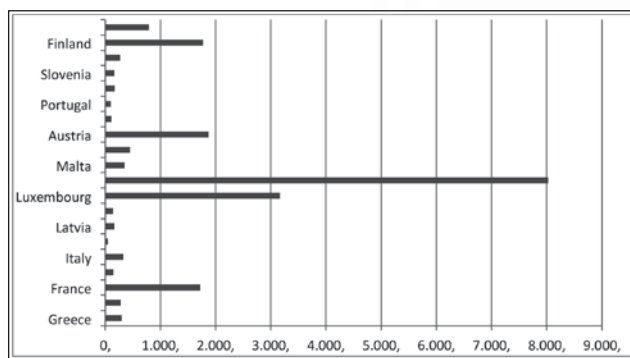
12 <https://www.cnn.gr/kosmos/story/415496/makron-afstires-kyroseis-gia-tin-paravatikotita-ton-anilikon>

13 <https://ec.europa.eu/eurostat/web/crime/database>

Ανάλογη εικόνα δίνουν τα στοιχεία και για άλλες ευρωπαϊκές χώρες που επλήγησαν ιδιαίτερα από την πρόσφατη οικονομική κρίση. Επίσης από τα ίδια στοιχεία προκύπτει ότι η Ελλάδα αναφορικά με τα κρούσματα ανήλικης παραβατικότητας είναι από τις τελευταίες ανάμεσα στις χώρες-μέλη της Ε.Ε.

Πίνακας 2: Ανήλικοι ύποπτοι ή δράστες εγκλημάτων ανά 100.000 πληθυσμού, 2021 (πηγή: EUROSTAT)

Ίδια εικόνα προκύπτει και για την ανήλικη παραβατικότητα και για την εμπλοκή ανηλίκων σε βίαια συμβάντα γενικότερα και ειδικότερα περιστάσεις εκφοβισμού (bullying) από τα αποτελέσματα των περιοδικών ερευνών επί του ζητήματος που διεξάγει με την τυποποιημένη μεθοδολογία του το Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας (ΕΠΙΨΥ) του Πανεπιστημίου Αθηνών από το 1998 ως σήμερα, για λογαριασμό του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας και σε τυχαία επιλεγμένα δείγματα μαθητών.

Με βάση τις μετρήσεις του ινστιτούτου αυτού¹⁴ ο αριθμός των παιδιών που είχαν εμπλοκή είτε σε βίαια συμβάντα είτε σε συμβάντα εκφοβισμού ως δράστες ή ως θύματα σημείωσε στη χώρα μας μια παροδική αύξηση τα χρόνια γύρω από την οικονομική κρίση, ενώ μετά το 2014 εμφανίζει σαφή και σταθερή πτώση. (Εικόνα 1, 2, 3)

Το μόνο είδος βίαιων συμβάντων που παρουσιάζει σταθερή αύξηση όλα τα τελευταία χρόνια είναι ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός (το επονομαζόμενο cyber-bullying), όπως προκύπτει από τις αναφορές των παιδιών στις ίδιες περιοδικές έρευνες του ΕΠΙΨΥ για τις εμπειρίες τους είτε ως δράστες είτε ως θύματα ανάλογων περιστάσεων. Ω-

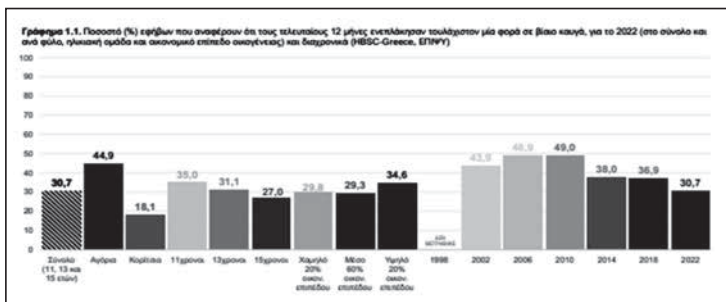
στόσο, αυτό δεν αναπαριστά μια πραγματική αύξηση του συνόλου των βίαιων περιστατικών ανάμεσα στους ανηλίκους. Αναπαριστά περισσότερο μια αλλαγή στα μέσα που χρησιμοποιούν οι ανήλικοι οποτεδήποτε επιθυμούν να προκαλέσουν ψυχική οδύνη ο ένας στον άλλο: όπως σε όλα τα πεδία της ζωής, έτσι και στον εκφοβισμό η χρήση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας καθίσταται το κατ' εξοχήν εργαλείο πρόκλησης οδυνης ξεπερνώντας γρήγορα άλλες παλαιότερες μεθόδους (την φυσική βία, την διασπορά φημών στόμα με στόμα κ.ο.κ.). (Εικόνα 4, 5)

Γιατί όμως, ενώ τα ποσοτικά στοιχεία δεν συνηγορούν καθόλου υπέρ μιας όψης «ανησυχητικής αύξησης της ανήλικης παραβατικότητας», σε όλη την Ευρώπη λίγο-πολύ και με συντονισμένα παρόμοια ρητορική, τρόπους και μέτρα που λαμβάνουν οι ηγεσίες των ευρωπαϊκών χωρών και τα συστημικά ΜΜΕ επιχειρείται να καλλιεργηθεί μια κίβδηλη εικόνα ότι αίφνης απειλούμαστε από τα παιδιά μας; Τούτο είναι άκρως ανησυχητικό. Γιατί η πρόκληση και διατήρηση ενός κλίματος φόβου και ενός «ηθικού πανικού» για το παρόν και το μέλλον των ανηλίκων της κοινωνίας μας όχι μόνο δεν θα βοηθήσει ώστε να αντιμετωπιστούν τα όποια κρούσματα βίας και παραβατικότητας με δράστες παιδιά και εφήβους, αλλά με μαθηματική ακρίβεια θα χειροτερέψει την κατάσταση. Και τούτο γιατί γνωρίζουμε από τα αποτελέσματα ερευνών των τελευταίων αρκετών δεκαετιών, πως ο φοβισμένος είτε σε ατομικό είτε σε συλλογικό επίπεδο επιτίθεται. Συνεπώς προβλέπεται το παιδί (ή ο γονιός του παιδιού), έχοντας πλέον πειστεί ότι το διπλανό παιδί είναι έτοιμο να το χτυπήσει, να το τραυματίσει, να το σκοτώσει, θα του επιτεθεί πρώτο (ή πρώτος), για να γλυτώσει. Κι αυτό θα κλιμακώσει τη βία ανάμεσα στα παιδιά. Τέτοια είναι άλλωστε και τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων της αποτελεσματικότητας των μέτρων «μηδενικής ανοχής» στη βία, που εφαρμόστηκαν πριν από δυο δεκαετίες στις ΗΠΑ, επιδεινώνοντας και μη βελτιώνοντας κατά τίποτα την κατάσταση σε εκείνη τη χώρα.

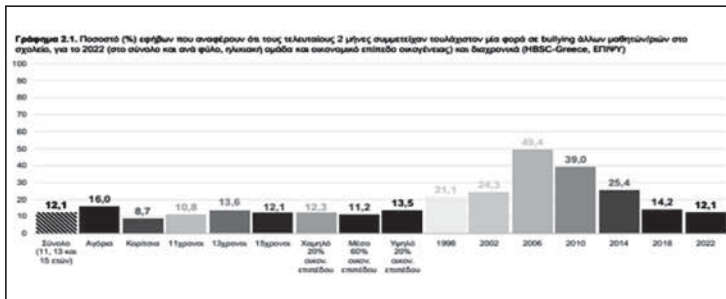
Οι ΗΠΑ, μάλιστα, είναι μια χώρα-αντιπαράδειγμα σε τέτοια ζητήματα. Καθώς εκεί δεκαετίες πριν έγινε η επιλογή της αντιμετώπισης του φαινομένου της βίας με καταστολή, αυστηροποίηση και επένδυση σε τεχνολογίες επιτήρησης και αστυνόμευσης (π.χ. ανιχνευτές μετάλλων στην είσοδο των σχολείων, οπλισμένες υπηρεσίες ασφαλείας εντός των σχολικών και πανεπιστημιακών μονάδων, κάμερες παντού κ.ο.κ.), η χώρα παγιδεύτηκε σε ένα αρνητικό σπιράλ: η επένδυση σε τέτοιες τεχνολογίες έφερνε περισσότερη βία, η νέα αύξηση ερμηνευόταν ως δήθεν «ελαστικότητα» και «χαλαρότητα» και αντιμετωπιζόταν με ακόμα μεγαλύτερη επένδυση σε τεχνικές ασφαλείας και επιτήρησης, που με τη σειρά της «έφερνε» ακόμα περισσότερη βία κ.ο.κ. Το αποτέλεσμα είναι ότι οι ΗΠΑ όλες τις προηγούμενες δεκαετίες φιγούραραν σταθερά και με διαφορά «μπροστά» όσον αφορά και στον αριθμό και τη βαρύτητα των περιστατικών ανήλικης βίας και παραβατικότητας σε σχέση με τις ευρωπαϊκές χώρες.

¹⁴ <https://www.epipsi.gr/index.php/research/97-ereuna-hbsc-who>

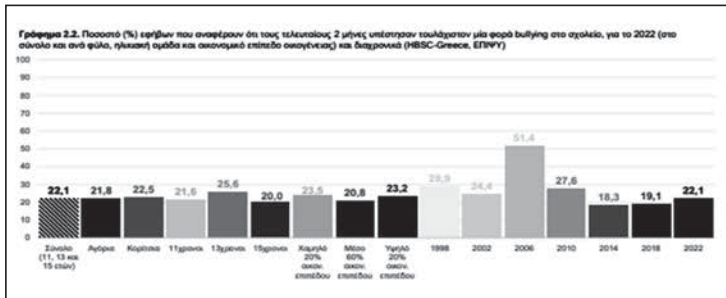
Εικόνα 1: Εμπλοκή ανηλίκων σε βίαια συμβάντα (ΕΠΙΨΥ, 1998-2022)

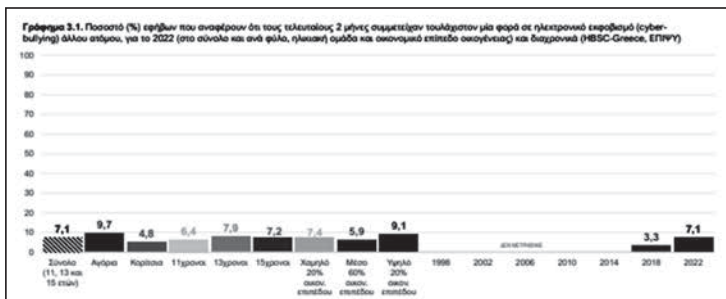
Εικόνα 2: Εμπλοκή ανηλίκων ως δράστες σε βίαια συμβάντα εκφοβισμού (ΕΠΙΨΥ, 1998-2022)

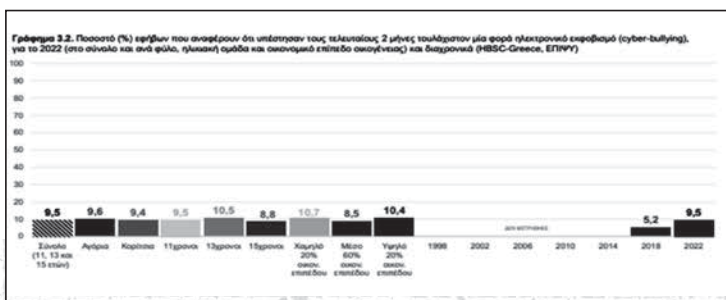
Εικόνα 3: Εμπλοκή ανηλίκων σε βίαια συμβάντα ως θύματα εκφοβισμού (ΕΠΙΨΥ, 1998-2022)

Εικόνα 4: Εμπλοκή ανηλίκων ως δράστες σε συμβάντα ηλεκτρονικού εκφοβισμού (ΕΠΙΨΥ, 1998-2022)

Εικόνα 5: Εμπλοκή ανηλίκων θυμάτων ηλεκτρονικού εκφοβισμού (ΕΠΙΨΥ, 1998-2022)

Δεδομένων τούτων, προκαλούν πραγματική απορία οι πρόσφατες κυβερνητικές εξαγγελίες για την ανήλικη παραβατικότητα: κατά μέτωπο επίθεση στους ανήλικους που υποτίθεται πως πάνε να μας επιτεθούν! Γιατί πώς αλλιώς να ερμηνεύσει κανείς αυτήν τη μονοδιάστατη αναφορά σε πλήθος κατασταλτικών μέτρων (φυλάκιση ανηλίκων για πλείστα όσα αδικήματα, κατέβασμα του ηλικιακού ορίου έκτισης ποινής σε αναμορφωτήριο από ανήλικους, ποινές φυλάκισης με μη ανασταλτικό χαρακτήρα για γονείς ανηλίκων που συλλαμβάνονται για παραβάσεις κ.ο.κ.); Η αλήθεια είναι πως, ακόμα κι αν κάποιος δεν έχει διαβάσει κλασική λογοτεχνία (από τον Ουγκό ως τον Ζολά, κι από τον Ντοστογιέβσκι ως τον Ντίκενς), δεν θέλει και πολλή σκέψη για να αντιληφθεί ότι οι φυλακές ανηλίκων και τα αναμορφωτήρια στις περισσότερες περιπτώσεις δεν αποτελούν παρά «πανεπιστήμια του εγκλήματος» και ότι τοποθετώντας έναν ανήλικο εκεί σε τόσο νεαρή ηλικία ουσιαστικά «κλειδώνεις» το μέλλον αυτού του ανήλικου παραβάτη σε μια μελλοντική «σταδιοδρομία» στον χώρο του ποινικού εγκλήματος. Ούτε πάλι θέλει πολύ μυαλό για να καταλάβει κανείς ότι οι γονείς των συλληφθέντων ανηλίκων οι οποίοι εντέλει θα καταδικαστούν σε έκτιση ποινής φυλάκισης μάλλον δεν θα είναι οι εύποροι «έχοντες» που δεν έμαθαν το παιδί τους να σέβεται τα δικαιώματα του διπλανού του, αλλά πιθανότερα οι Ρομά γονείς, οι μονογονείς σεξεργάτριες, οι μετανάστες, οι ψυχικά πάσχοντες, οι κοινωνικά αποκλεισμένοι: όσοι δεν θα έχουν καμία δυνατότητα στίβαρης νομικής υπεράσπισης. Συνεπώς σε ένα παιδί προερχόμενο από μια περιθωριοποιημένη και κοινωνικά αποκλεισμένη οικογένεια, το οποίο φλερτάρει με την παραβατικότητα, τι ακριβώς περιμένουμε να γίνει άμα βάλουμε τους γονείς του φυλακή; Δεν καταλαβαίνουμε άραγε ότι έτσι θα το σπρώξουμε στις ανοιχτές αγκάλες κάθε εγκληματικής συμμορίας που μετά χαράς θα αναλάβει να το... «φροντίζει»; Μοιάζει ως εάν οι αρχιτέκτονες και εισηγητές των μέτρων που εξήγγειλε η κυβέρνηση να μην είχαν κανέναν άλλο στόχο παρά μόνο να προμηθεύουν επιπρόσθετα κορμιά στις συμμορίες του κοινού ποινικού δικαίου για τις επόμενες δεκαετίες. Γιατί, όμως, να επιμείνουμε ως κοινωνία σε πολιτικές δήθεν «πυγμής» που έχουν αποδειχθεί αναποτελεσματικές και ολέθριες διεθνώς, σε πολιτικές αντιθέτως έχει αποδειχθεί ότι επιφέρουν τα αντίθετα με τα διακηρυκτικά επιδιωκόμενα αποτελέσματα;

Κι όλη αυτή η προώθηση μιας αδιέξοδης και αναποτελεσματικής πολιτικής στηρίζεται

στον πραγματολογικώς ελεγχόμενο ισχυρισμό μιας δήθεν «αύξησης» των περιστατικών παραβατικότητας των ανηλίκων (που, ως εκ τούτου, επιτάσσει έκτακτα μέτρα...).

Ακόμα όμως κι αν δεν τεκμηριώνεται κάποια ποσοτική αύξηση των κρουσμάτων στην χώρα μας τουλάχιστον, ωστόσο, κάποιοι ισχυρίζονται εύλογα πως υφίσταται μια ποιοτική μεταβολή στους χαρακτήρες των κρουσμάτων της ανήλικης παραβατικότητας. Ότι, δηλαδή, τα περιστατικά βίας με δράστες ανηλίκους στην χώρα μας πλέον παρουσιάζουν χαρακτήρες ιδιαίτερης σκληρότητας, εμφανίζουν μια αναλγησία που δεν εμφανιζόταν παλαιότερα. Αυτό εν πρώτοις μοιάζει να είναι αληθές, παρότι δεν υφίσταται μέχρι σήμερα κάποια συνεκτική εμπειρική τεκμηρίωση προς τούτο (ούτε όμως περί του αντιθέτου του). Και επειδή το πρώτο βήμα για τον αποτελεσματικό έλεγχο ενός φαινομένου είναι η σε βάθος κατανόησή του, η κατανόηση των αιτιών που μπορεί να οδηγούν τους ανηλίκους σήμερα να ασκούν βία με ιδιαίτερη αναλγησία, αποτελεί προϋπόθεση της εφαρμογής οποιωνδήποτε αποτελεσματικών πολιτικών αντιμετώπισης της βίας από ανηλίκους – πέρα από ηθικούς πανικούς και αδιέξοδες επιδείξεις πυγμής και εξαγγελίες καταστολής και αυστηροποίησης.

Μια πρώτη αιτία της ποιοτικής αλλαγής των όποιων βίαιων συμβάντων στις μέρες μας είναι η μεταβολή που επιφέρει η επικράτηση των νέων τεχνολογιών στην άσκηση βίας στις μέρες μας. Οι σύγχρονες τεχνολογίες επικοινωνίας και πληροφορικής κάνουν διάφορα συμβάντα να γίνονται γνωστά και να αφορούν πολύ μεγάλεςμάζες πληθυσμού, ενώ παλιότερα η κοινοποίηση αυτή θα περιοριζόταν σε ένα πολύ μικρό κομμάτι της μικροκοινωνίας, του μικροπεριβάλλοντος ενός παιδιού. Τώρα πια ένα περιστατικό π.χ. εκφοβιστικής θυματοποίησης ενός ανηλίκου από άλλους ανηλίκους δεν θα γίνει γνωστό μόνο στο μικρο-περιβάλλον των ανηλίκων. Επειδή όλα τα παιδιά έχουν κινητό, το βίντεο που θα καταγράψει το συμβάν θα ανέβει σε εφαρμογές όπως το tik tok, θα γίνει viral και πολύ γρήγορα θα το έχει δει το πανελλήνιο. Αυτό δημιουργεί ένα «χρηματιστήριο αξιών», ένα «στίβο» όπου τα παιδιά «ανταγωνίζονται» ποιο θα είναι το πιο κοινωνικά επιθυμητό και ορατό. Σε αυτόν το «ανταγωνισμό» ακόμα και η αρνητική επιθυμητότητα είναι καλύτερη από τη μη ορατότητα. Όταν μπει κανείς σε αυτή την ανταγωνιστική λογική, θα κάνει όλο και πιο σκληρά πράγματα, κάτι που να τραβήξει την προσοχή, ακόμα και αν αυτό είναι ιδιαίτερα ειδικό. Το πρόβλημα με αυτό είναι ότι είναι εύκολο να δαιμονοποιούμε τα παιδιά και να λέμε πόσο κακό δρόμο πήραν, μόνο που αυτόν τον δρόμο έχουμε πάρει οι ενήλικες όλοι μαζί. Και αν θέλουμε τα παιδιά να μην πράττουν στη βάση της προσμονής της κοινωνικής ορατότητας και επιθυμητότητας, θα πρέπει πρώτα από όλα να αναθεωρήσουμε τι κάνουμε και εμείς οι ενήλικες. Γιατί αν δεν αλλάξει αυτό και αν δεν υποκατασταθεί από μια αντίληψη της «πραγματικής πραγματικότητας» και όχι από αυτή την εικονική πραγματικότητα στην οποία αρκούμαστε να νομίζουμε ότι μπορούμε να ζούμε για πάντα,

νομίζω ότι θα έχουμε αρνητικές συνέπειες όχι μόνο στα παιδιά αλλά και σε εμάς τους ίδιους. Αυτή είναι η πρώτη εξήγηση της ποιοτικής μεταβολής των περιστατικών βίας με δράστες ανηλίκους.

Υπάρχει και μια δεύτερη, που αφορά στις βιωμένες εμπειρίες των εφήβων στην Ελλάδα του 2025. Ένας έφηβος σήμερα, τι έχει να θυμηθεί από τη ζωή του; Οι άνθρωποι θυμόμαστε συνήθως από τότε που μιλάμε, δηλαδή από τα ενάμισι, δύο, δυόμισι χρόνια, άρα ένας έφηβος που είναι 15 χρόνων το 2025, θυμάται από το 2010. Τι θυμάται; Θυμάται οικονομική καταστροφή, θυμάται τον κίνδυνο του να χρεωκοπήσουμε, είτε συλλογικά ως κοινωνία είτε και ατομικά. Αμέσως μετά στην Ελλάδα περάσαμε από την οικονομική κρίση κατευθείαν στην υγειονομική κρίση. Και αμέσως μετά, μόλις τελείωσε η υγειονομική κρίση άρχισε η γεωπολιτική κρίση, οι πόλεμοι στην ευρύτερη περιοχή, ενώ μια νέα οικονομική κρίση ίσως έχει ήδη ξεκινήσει. Ένας έφηβος, λοιπόν, που μεγάλωσε αυτά τα χρόνια και ζει σήμερα στην Ελλάδα, δεν έχει να θυμηθεί καμία θετική προσμονή, καμία θετική προσδοκία. Δεν έχει να θυμηθεί να περιμένει η ζωή να γίνει καλύτερη. Περιμένει ότι η ζωή θα γίνει χειρότερη και κοιτά να εισπράξει τον λιγότερο αρνητικό αντίκτυπο από αυτά που έρχονται. Κι ακόμα περισσότερο: τα τελευταία 15 χρόνια, το μήνυμα των ενηλίκων στα παιδιά που μεγάλωναν ήταν πανομοιότυπα ατομικιστικό. Το μήνυμα των ενηλίκων στα παιδιά και στους εφήβους στις πρόσφατες διαδοχικές κρίσεις ήταν ότι ο άλλος είναι στην καλύτερη περίπτωση ανταγωνιστής για τους ίδιους πόρους (οικονομική κρίση), στη χειρότερη είναι «κίνδυνος-θάνατος για σένα» (υγειονομική κρίση). Δεδομένου τούτου, δεν πρέπει να κάνει καθόλου εντύπωση ότι αυτά τα παιδιά που έφτασαν στην εφηβεία έτσι, μ' αυτά και μ' αυτά, έχουν πολύ λιγότερες αναστολές στο πόσο πόνο, πόση οδύνη μπορεί να προκαλέσουν στον συνάνθρωπό τους.

Γιατί αντίθετα με την κυρίαρχη δημόσια ρητορική τού πανικού και της καταστολής, εκείνο που μας συγκρατεί και δεν γινόμαστε ένας εφιάλτης για τον διπλανό μας, δεν είναι άλλο παρά η ψυχική μας επένδυση σε εκείνον. Το ότι περιμένουμε από τον άλλον άνθρωπο πως μπορεί με αυτόν η ζωή μας να είναι καλύτερη. Γιατί μόνο αυτό μπορεί να βάλει ουσιαστική φραγή στο πόσο βίαιος μπορεί να γίνει ο ένας στον διπλανό του. Η κοινωνική αλληλεγγύη και η συλλογικότητα, το ότι είμαστε κοινωνία και μας συνέχει κάτι παραπάνω από το απλώς να ανταγωνιζόμαστε μεταξύ μας, αυτά κάνουν την κοινωνία εν συνόλω, αλλά και τις επιμέρους υποομάδες πληθυσμού να μπορούν να λειτουργούν χωρίς βία. Γιατί το αντίθετο στην διαπροσωπική βία δεν είναι η βία της καταστολής. Είναι αντίθετα η συλλογικότητα, η κοινωνική αλληλεγγύη, η από κοινού υπεράσπιση κανόνων που διαφυλάττουν τα δικαιώματα όλων στο εσωτερικό μιας κοινότητας.

Ιδιαίτερα αναφορικά με την εκφοβιστική βία ανάμεσα στα παιδιά, όλα τα παραπάνω αναδεικνύονται ανάγλυφα. Η εκφοβιστική βία είναι πρωτίστως άσκηση εξουσίας από ένα ισχυρό άτομο (ή ομάδα ατόμων) απέναντι σε ένα ανί-

Η Υποκρισία ενός Βάρβαρου Συστήματος

Τράπεζα ο Φοίβος Αδριανός

σχυρο (ή μια ομάδα)¹⁵ που επιτελείται επιδεικτικά για να καταγραφεί και κατοχυρωθεί η θέση ισχύος στην κοινότητα, η οποία παρακολουθεί στο μικρο- και στο μακροπεριβάλλον των ανηλίκων¹⁶. Ως εκ τούτου το να προσπαθεί κανείς να αντιμετωπίσει την εκφοβιστική βία με επίδειξη πυγμής είναι, αν μη τι άλλο, ανόητο αφού μια τέτοια προσέγγιση δεν αντιλαμβάνεται καθόλου πως ο εκφοβισμός αντιμετωπίζεται με την τόνωση της συλλογικής πεποίθησης ότι κανένας, οσοδήποτε ισχυρός και να είναι, δεν δικαιούται να ασκεί βία¹⁷ – και οποτεδήποτε κάποιος αποπειράται να το κάνει σύσσωμη η κοινότητα των γύρω δεν θα μείνει αμέτοχη, αλλά θα υπερασπιστεί τον θυματοποιούμενο ανήλικο. Αντιθέτως, προγράμματα και δράσεις που κινούνται σε αντιδιαμετρική κατεύθυνση με εκείνη της δήθεν αυστηροποίησης και καταστολής, όσα δηλαδή αντί να φοβίζουν τα παιδιά και να τα κάνουν να αποεπενδύουν από τον διπλανό τους, αντιθέτως αποσκοπούν στην ενίσχυση των δεσμών ανάμεσα στα παιδιά και στην καλλιέργεια της αλληλεγγύης και της αίσθησης συλλογικότητας μεταξύ τους, έχουν μετρήσιμη αποτελεσματικότητα στη μείωση των κρουσμάτων βίας με ανήλικους δράστες. Τέτοια προγράμματα συμπερίληψης, κοινωνικής αλληλεγγύης και ενίσχυσης της συλλογικότητας των παιδιών υπάρχουν και υλοποιούνται και στη χώρα μας από πλειάδα φορέων.

Γενικότερα, τώρα, μια πραγματικά αποτελεσματική απάντηση στα κρούσματα βίας με δράστες ανηλίκους – στο βαθμό και στην έκταση που τους αντιστοιχεί – θα ήταν να επενδύσουν οι κοινωνίες στην ενίσχυση του κοινωνικού δεσμού ανάμεσα στα παιδιά και στους εφήβους. Στο να δίνεται θετική προοπτική στη νεολαία και όχι να της προετοιμάζεται μια ζωή διαρκούς διακινδύνευσης και επισφάλειας. Στο να υπάρξει πραγματικό κοινωνικό κράτος που, ιδιαίτερα στις πιο ευάλωτες κοινωνικά οικογένειες με παιδιά, να δρα προληπτικά στηρίζοντάς τες, δίνοντας στα παιδιά τους τα εργαλεία για να ακολουθήσουν μια διαδρομή ζωής – άλλη από εκείνη που τους προδικάζει ο κοινωνικός αποκλεισμός, η ακραία φτώχεια και η οικογενειακή δυσλειτουργία. Στο να δίνονται δυνατότητες και στα παιδιά που μπλέκουν με παραβατικές ενέργειες στην εφηβεία τους να βρουν τη δική τους «δεύτερη ευκαιρία». Γιατί η πραγματικά αποτελεσματική απάντηση στη διαπρωποική βία ανάμεσα στα παιδιά δεν είναι άλλη από το δημοκρατικό, δικαιωματικό, συμπεριληπτικό σχολείο, από τη δημοκρατική κοινωνία, που παλεύει συλλογικά και κατακτά με μαζικούς αγώνες. ■

**Ο Γιώργος Νικολαΐδης είναι Ψυχίατρος,
Διευθυντής Διεύθυνσης Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής
Πρόνοιας του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού**

¹⁵ <https://dictionary.apa.org/bullying>

¹⁶ <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK441930/>

¹⁷ <https://www.unicef.org/parenting/child-care/bullying>

Πολύς λόγος γίνεται τελευταία για την ενδοσχολική βία και εν γένει τη νεανική παραβατικότητα, ιδιαίτερα στα κυρίαρχα μέσα ενημέρωσης, που αξιοποιούν περιστατικά όπως ο ξυλοδαρμός της 14χρονης μαθήτριας στη Γλυφάδα, όχι για να ευαισθητοποιήσουν και να επιμορφώσουν, αλλά για να κανιβαλίσουν τον ανθρώπινο πόνο με στόχο τα υψηλά νούμερα τηλεθέασης και τον αποπροσανατολισμό της κοινής γνώμης από τις πραγματικές αιτίες των φαινομένων βίας, που δεν είναι άλλες από τις πολιτικές των κυβερνήσεων των συμφερόντων που αυτές υπηρετούν.

Βαθύτερα αίτια της νεανικής βίας

Επιφανειακές προσεγγίσεις αποδίδουν τα φαινόμενα βίας στη νεολαία στις κακές επιρροές, τη μουσική τραπ, τα βιντεοπαιχνίδια ή το οικογενειακό περιβάλλον. Όμως το οικογενειακό περιβάλλον, η μουσική και η κουλτούρα της νεολαίας, αν και φυσικά επιδρούν στη συμπεριφορά των παιδιών, αποτελούν ταυτόχρονα παράγοντες που διαπλάθονται και οι ίδιοι μέσα σε συγκεκριμένες συνθήκες, πρώτα και κύρια οικονομικές, που αν αγνοηθούν καταλήγουμε σε ατομοκεντρικές και ψυχολογιστικές ερμηνείες που ούτε εξηγούν, ούτε λύνουν το πρόβλημα.

Είναι αναμενόμενο πως τα ΜΜΕ είναι κουρδισμένα στη συχνότητα της κυβερνητικής προπαγάνδας, γι' αυτό και υπερτονίζουν την παραβατικότητα της νεολαίας με σκοπιμότητα, όμως αναμφισβήτητα οι σκληροί καιροί της καπιταλιστικής κρίσης έχουν ανασύρει στην επιφάνεια του σχολικού περιβάλλοντος βίαιες συμπεριφορές με μεγαλύτερη συχνότητα και ένταση.

Το σχολείο δεν είναι χωρισμένο από τη κοινωνία μέσω κάποιας αόρατης υγειονομικής ζώνης, στον αντίποδα, είναι μια μικρογραφία της κοινωνίας, και τα παιδιά είναι φορείς των αντιλήψεων αλλά και των προβλημάτων των ενηλίκων, που στην πλειονότητά τους αποτελούν τη μάζα των βιοπαλαιστών του εκμεταλλευόμενου λαού.

Σε αντίθεση με μια διαδεδομένη αντίληψη δεν «ξεκινούν όλα από την οικογένεια», αλλά η οικογένεια υφίσταται το καπιταλιστικό σύστημα της εκμετάλλευσης και της εμπορευματοποίησης κάθε πτυχής της ανθρώπινης δραστηριότητας. Όλα γίνονται με γνώμονα το κέρδος, οι εργαζόμενοι εργάζονται για να καταναλώνουν, μια χούφτα ιδιοκτήτες πλουτίζουν, ενώ οι κοινωνικές ανισότητες και ο ανταγωνισμός, παρά τις εμφανώς καταστρεπτικές τους συνέπειες, παρουσιάζονται ως κάτι αιώνιο και φυσικό. Αυτές οι αξίες και τα ιδανικά καθίστανται κυρίαρχα, από το σχολείο μέχρι το πανεπιστήμιο και από τα σαλόνια της υψηλής κοινωνίας μέχρι τα καφενεία, ο πλουτισμός, η αγοραπωλησία και η κερδοσκοπία, το άτομο απέναντι στο σύνολο, ο ανταγωνισμός, ακόμα και η βία καθεαυτή, αυτές είναι οι αντιλήψεις που διακινούνται και κατακτούν τις συ-

νειδήσεις ακόμα και όσων καταπιέζονται από την σημερινή τάξη πραγμάτων.

Με αυτές τις αρχές πλάθεται και το σημερινό σχολείο του νεοφιλελευθερισμού, το σχολείο των «λίγων και εκλεκτών», το σχολείο των ταξικών φραγμών, όπου η γνώση μετατρέπεται σε εμπόρευμα για τους έχοντες, για όσους διαθέτουν τους πόρους για να ανταπεξέλθουν στα αλληπάλληλα εξεταστικά φίλτρα, σε μια αγχώδη πορεία προς το πανεπιστήμιο, ενώ σε αυτή τη δαιδαλώδη διαδρομή ο καθένας εμφανίζεται μόνος του, απέναντι σε όλους τους άλλους.

Υπό αυτές τις παραμέτρους μάλλον υποκρίνονται οι υποστηρικτές του υπάρχοντος συστήματος όταν εκπλήσσονται από την προσφυγή της νεολαίας στο bullying, τη γηπεδική βία και σε κάθε είδους παραβατική συμπεριφορά. Σε τελευταία ανάλυση τα παιδιά μιμούνται αυτά που βλέπουν, και το «τέλος της ιστορίας» γράφει στη σημαία του «ο θάνατός σου η ζωή μου», ό,τι κι αν ισχυρίζονται οι θιασώτες του.

Δηλώσεις και εκδηλώσεις προθέσεων:

«...και ξέρετε δεν υπάρχει αυτό που λέγεται κοινωνία. Υπάρχουν τα άτομα...», Θάτσερ, 1925 – 2013, πρώην Πρωθυπουργός Ηνωμένου Βασιλείου

«...Τι πάει να πει όλοι στο Πανεπιστήμιο; Δεν είμαστε όλοι ίδιοι, δεν είμαστε όλοι ίσοι, και δεν πρόκειται γίνουμε ποτέ...», Μητσοτάκης, Πρωθυπουργός Ελλάδας

«...Όταν κάποιος είναι επιθετικός, είναι επιθετικός επειδή είναι γεννημένος επιθετικός...»

«...Είναι η φύση των πραγμάτων το αρσενικό να είναι επιθετικό, κατά συνέπεια η έννοια της γυναικοκτονίας έχει μια βιολογική βάση...», Βαρτζόπουλος, Υφυπουργός Υγείας

Η στατιστική της κρίσης:

- 1 στα 2 φτωχά νοικοκυριά δυσκολεύεται να πληρώσει τους λογαριασμούς του έγκαιρα.
- 1 στα 3 φτωχά νοικοκυριά στερείται τροφές υψηλής θρεπτικής αξίας.
- 1 στα 3 φτωχά νοικοκυριά αδυνατεί να ζεστάνει επαρκώς το σπίτι του τον χειμώνα.
- 7 στους 10 γονείς περιέκοψαν παροχές προς τα παιδιά τους.
- 1 στα 3 παιδιά στην Ελλάδα έχουν οδηγηθεί στη φτώχεια.
- 4 στα 5 παιδιά βιώνουν καταστάσεις άγχους σχετιζόμενες με τις σχολικές επιδόσεις.

Σωρεία από στατιστικά στοιχεία που συλλέχθηκαν από ιδρύματα του αστικού συστήματος και όχι από κάποιον ριζοσπαστικό φορέα, από αυτούς δηλαδή που προσπαθούν να χρυσώσουν το χάπι της σύγχρονης λιτότητας και εξαθλίωσης, αναδεικνύουν τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα λαϊκά νοικοκυριά και κατ'επέκταση τα πιο ευαίσθητα μέλη της κοινωνίας, τα παιδιά των φτωχών οικογενειών. Είναι προφανές πως το βιοτικό επίπεδο της κοινωνικής πλειοψηφίας είναι χειρότερο ακόμα και από τη μαύρη εικόνα που συνθέτουν οι αστικές στατιστικές μελέτες, ενώ τα βάρη της επιβίωσης τα κουβαλούν οι μαθητές, ακόμα και όταν βρίσκονται στα καλύτερα σχολεία.

Οι συνέπειες των lock down

Ιδιαίτερα στις συνθήκες της πανδημίας, των κυβερνητικών lock down και της αντιπαιδαγωγικής μεθόδου της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, η απομόνωση των μαθητών γιγάντωσε τόσο τα μαθησιακά προβλήματα όσο και τις δυσκολίες στην κοινωνικοποίη-

ση. Είναι χαρακτηριστικό πως για το διάστημα εφαρμογής της τηλεκπαίδευσης 7 στους 10 μαθητές δήλωναν πως αφομοίωναν ελάχιστα ή καθόλου τη διδαχθείσα ύλη, ενώ 9 στους 10 δήλωναν πως ήταν κυριευμένοι από αρνητικά αισθήματα, κύρια το άγχος, την ψυχική εξάντληση και την αίσθηση ρουτίνας. Τα σημάδια της μακράς απουσίας από το σχολικό περιβάλλον στον βωμό της κατασταλτικής διαχείρισης της πανδημίας από την κυβέρνηση άφησαν αναμφισβήτητο το στίγμα τους στη σχολική καθημερινότητα και την ψυχосύνθεση των μαθητών.

Σε αυτές τις συνθήκες πρέπει να προστεθεί και όλο το αντεργατικό οπλοστάσιο που θεσμοθέτησαν οι κυβερνήσεις της κρίσης, η κατάργηση του 8ώρου και της κυριακάτικης αργίας, η επέκταση της ελαστικής και μαύρης εργασίας, οι απαντωτές περικοπές συντάξεων, επιδομάτων και βοηθημάτων, ενώ τα βάρη των ανατιμήσεων και της ακρίβειας στην ιδιωτικοποιημένη ενέργεια και τα σουπερμάρκετ εξανεμίζουν το λαϊκό εισόδημα, σε ένα γλέντι κερδοσκοπίας μας χούφτας μεγαλοεπιχειρηματιών.

Οι γονείς επομένως είναι καταδικασμένοι να τρέχουν σε μία κούρσα επιβίωσης, μεταφέροντας τα άγχη τους στην οικογενειακή εστία, ενώ απουσιάζουν τόσο οι πόροι όσο και ο ελεύθερος χρόνος που απαιτούνται για την ποιοτική και ολόπλευρη ανατροφή των παιδιών.

Η ζοφερή πραγματικότητα στα σχολεία της «Ελλάδας 2.0»

Αναμφίβολα η τόσο εκτεταμένη προβολή των περιστατικών βίας στα δημόσια σχολεία αποσκοπεί εκτός των άλλων και στη συκοφάντηση της δημόσιας εκπαίδευσης και την ημιμόδοση της ιδιωτικής παιδείας. Άλλωστε, μόλις την περασμένη ακαδημαϊκή χρονιά ψηφίστηκε ο νόμος για την ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων. Πράγματι τα δημόσια σχολεία έχουν πολλά προβλήματα, τα οποία όμως δεν εκπορεύονται από κάποιους «βίαιους» μαθητές, αλλά από τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της κυβέρνησης και του υπουργείου παιδείας.

Το υποστελεχωμένο και υποχρηματοδοτούμενο δημόσιο σχολείο δέχεται απανωτά χτυπήματα από την αντιλαϊκή πολιτική των κυβερνήσεων και του υπουργείου παιδείας. Κτίρια χωρίς θέρμανση και φωτισμό, απαρχαιωμένες κτιριακές υποδομές που κοστίζουν μέχρι και ζωές μαθητών, τμήματα και σχολεία συγχωνευμένα και μαθητές στοιβαγμένοι. Εκπαιδευτικοί που απειλούνται με αξιολόγηση, αναπληρωτές που ζουν σαν σύγχρονοι νομάδες, ενώ καλύπτουν μόνιμα κενά, αγωνιζόμενοι δάσκαλοι που επιστρατεύονται και δίδονται ποινικά.

Το εκπαιδευτικό σύστημα της Τράπεζας Θεμάτων, της Ελάχιστης Βάσης Εισαγωγής, των Πανελλαδικών και της παραπαιδείας των φροντιστηρίων υποβάλλει τη νεολαία σε μία διαρκή συνθήκη άγχους και ανταγωνισμού, σε μία σύγκριση επιδόσεων όπου ζητούμενο καθίσταται η στείρα και πρόσκαιρη αποστήθιση πληροφοριών, μακριά από οποιαδήποτε παιδαγωγική λογική και ουσιαστική μόρφωση. Είναι ευνόητο ότι το ανταγωνιστικό και πιεστικό κλίμα του «σχολείου - εξεταστικού κάτεργου» επιδρά στην νεανική ψυχосύνθεση, τροφοδοτώντας όχι μόνο την απομόνωση, αλλά και την αποξένωση και εχθρότητα μεταξύ των μαθητών.

Η εκπαιδευτική κοινότητα έχει επανειλημμένα εγκαλέσει το υπουργείο για την έλλειψη κοινωνικών λειτουργιών και ψυχολόγων, εκ των οποίων ως τον Οκτώβριο του 2024 δεν είχε γίνει ούτε μία νέα πρόσληψη ενώ η καθυστερημένη προκήρυξη προέβλεπε μερικές εκατοντάδες για τις ανάγκες δεκάδων χιλιάδων μαθητών,

διαγωνίζοντας την κάλυψη πολλών σχολείων από έναν κοινωνικό λειτουργό ή ψυχολόγο, που αντικειμενικά αδυνατεί να ικανοποιήσει ουσιαστικά και τακτικά τις ανάγκες των χιλιάδων μαθητών που καλείται να υποστηρίξει.

Αυτή την πιεστική καθημερινότητα καλείται να υπομείνει η σημερινή νεολαία δίχως ελπιδοφόρα προοπτική, με μοναδική ανταμοιβή τη ζοφερή πραγματικότητα του σύγχρονου εργασιακού μετασάιωνα, μια ζωή ανασφάλειας μακριά από τις επιδιώξεις και τα όνειρα της νέας γενιάς, όχι ζωή, αλλά επιβίωση, τόσο δύσκολη που εκατοντάδες χιλιάδες νέοι προτιμούν τη μετανάστευση.

Κυβερνητική πολιτική και υποκρισία

Όμως η κυρίαρχη πολιτική φαίνεται να έχει ανεξάντλητα αποθέματα βιαιότητας: στο βωμό του κέρδους και της διάλυσης κάθε κοινωνικής κατάκτησης δεν διστάζει να καίει και να πνίγει ανθρώπους με την παραμικρή πλημμύρα ή πυρκαγιά, να αφήνει το λαό χωρίς νοσοκομεία, ΜΕΘ και ασθενοφόρα, να γεννά κρατικά εγκλήματα όπως τα Τέμπη, θυσιάζοντας μέχρι και ανθρώπινες ζωές στη λογική «κόστους-οφέλους».

Οι ζωές του λαού δεν μετράνε όταν ξεπλένονται ή αποφυλακίζονται οι εκλεκτοί της Δεξιάς, ακόμα κι αν αυτοί είναι παιδοβιαστές ή δολοφόνοι, όπως ο Λιγνάδης, ο Μίχος και ο Κορκονέας. Η κυρίαρχη πολιτική εξοικειώνει κάθε μέρα τη νεολαία με τον θάνατο, με την αντίληψη πως είμαστε όλοι αναλώσιμοι, εξοικειώνει τη νεολαία με μια πρωτόγνωρη απαξίωση της ανθρώπινης ζωής, γυρνώντας το ρολόι της ιστορίας αιώνες προς τα πίσω, καθιστώντας τη βία παρούσα σε κάθε πτυχή της κοινωνίας.

Η απάντηση της πρώην υπουργού παιδείας Νίκης Κεραμέως στα περιστατικά βίας ήταν η «καταδίκη της βίας από όπου κι αν προέρχεται», η δημιουργία μίας ηλεκτρονικής πλατφόρμας ανώνυμων καταγγελιών, δηλαδή η ενίσχυση της αποξένωσης και του καταδοτισμού, καθώς και το τσουβάλιασμα των μαθητικών μορφών διεκδίκησης, όπως η αποχή και η κατάληψη, στις εκδηλώσεις «βίας και εκφοβισμού». Όπως ο απεργοκτόνος νόμος Χατζιδάκη – Βρούτση ποινικοποιεί την απεργία με πρόφαση το ατομικό «δικαίωμα στην εργασία», το οποίο η κυβέρνηση επιλεκτικά θυμάται μόνο όταν πρόκειται για απεργοσπασία, έτσι και το υπουργείο παιδείας αξιοποιεί τα περιστατικά ενδοσχολικής βίας για να στοχοποιήσει τους αγώνες του εκπαιδευτικού κινήματος. Άλλωστε δεν ήταν λίγα τα περιστατικά ξυλοδαρμών, συλλήψεων και διώξεων ανήλικων μαθητών από την αστυνομία και από το δικαστικό σώμα τα τελευταία χρόνια επειδή διεκδίκησαν αγωνιστικά το δικαίωμα σε δημόσια – δωρεάν παιδεία.

Είναι προφανές πως όταν ο πρωθυπουργός κάνει λόγο για αυστηροποίηση των ποινών στους «παραβατικούς» μαθητές και τους γονείς τους δεν ενισχύει απλώς το πνεύμα «ατομικής ευθύνης», δηλαδή κρατικής ανευθυνότητας, δεν επιβαρύνει απλά με ανούσιο τιμωρητισμό το ήδη νοσηρό κλίμα του «σχολείου της αγοράς», αλλά επιχειρεί να εμπλουτίσει την κατασταλτική φαρέτρα του κράτους με ένα ακόμα εργαλείο διώξεων και πειθάρχησης για όποιον αγωνίζεται, που θα στιγματίζεται αυτομάτως ως «παραβάτης», ενώ ο νομικός και συνάμα οικονομικός εκβιασμός θα επεκτείνεται και στην οικογένειά του.

Φυσικά η «καταδίκη της βίας από όπου κι αν προέρχεται», σημαίνει καταδίκη των λαϊκών αγώνων και εξωραϊσμό της βίας όταν είναι η βία των κυρίαρχων, η βία της αστυνομίας απέναντι σε διαδηλωτές, η βία του λιμενικού και της Frontex απέναντι σε πρόσφυγες, η γενοκτονία του Ισραήλ απέναντι στον παλαιστινιακό

λαό, οι νατοϊκές βόμβες στην Ουκρανία και τη Μέση Ανατολή και ο κατάλογος δεν έχει τελειωμό ... Η εξίσωση ναζισμού – κομμουνισμού αποτελεί επίσημη ιδεολογία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των αστικών κομμάτων, από τη Νέα Δημοκρατία μέχρι το ΠΑΣΟΚ και τον ΣΥΡΙΖΑ, ένα ανιστόρητο αφήγημα που επί της ουσίας αφήνει στο απυρόβλητο τη φασιστική βία. Άλλωστε δεν είναι λίγα τα ακροδεξιά στελέχη της κυβέρνησης, Βορίδης, Πλεύρης, Γεωργιάδης και άλλοι, ούτε αυτοί που επιθυμούσαν μια «πιο σοβαρή Χρυσή Αυγή». Πρόσφατα με αφορμή την 28η Οκτωβρίου του 2024 ο βουλευτής της ΝΔ Σιμόπουλος δε δίστασε να δηλώσει «... Τιμούμε τον Μεταξά...», ενώ δηλώσεις του υφυπουργού υγείας αποδίδουν τη βία και τις γυναικοκτονίες στα γενετήσια χαρακτηριστικά του ανδρικού φύλου, θεωρία που δεν έχει τίποτα να ζηλέψει από τον Μένγκελε, αρχιγιατρό των χιτλερικών. Η κυβερνητική πολιτική σπρώχνει τη νεολαία στην Ακροδεξιά, όχι μόνο γιατί αναπαράγει τον εθνικισμό, την ξενοφοβία και τον αντικομμουνισμό λυσσασμένα, αλλά κύρια γιατί οι αντιλαϊκές και ξενόδουλες πολιτικές των κομμάτων του ευρωμονόδρομου δίνουν πάτημα στον αντιδραστικό λαϊκισμό των φασιστικών δυνάμεων. Σε αυτό το έδαφος αναπτύσσονται περιστατικά όπως οι επιθέσεις σε αριστερούς μαθητές σε σχολεία του Ευόσμου και της Σταυρούπολης, ή ο προπηλακισμός τρανς ατόμων στη Θεσσαλονίκη.

Στην πραγματικότητα δεν μπορεί να υπάρξει καμία ατομική ή μεμονωμένη λύση σε ένα κοινωνικό πρόβλημα. Μόνο μέσα στους αγώνες χτίζεται η αλληλεγγύη στον αντίποδα του ανταγωνισμού, και η νεολαϊστική αγανάκτηση διοχετεύεται απέναντι σε αυτούς που μαυρίζουν το παρόν και το μέλλον των νέων ανθρώπων. Μοναδικό αντίδοτο στον κοινωνικό κανιβαλισμό αποτελούν οι λαϊκοί αγώνες, η συλλογική οργάνωση της νεολαίας για τα κοινά συμφέροντα όλων των καταπιεζόμενων ανθρώπων, η συστράτευση στους αγώνες για το ψωμί, την παιδεία, τα δημοκρατικά δικαιώματα, την αποτίναξη της καπιταλιστικής και ιμπεριαλιστικής εκμετάλλευσης, για την οικοδόμηση ενός μέλλοντος αντάξιου των προσδοκιών της νέας γενιάς. ■

εκπαιδευτικά νέα
από όλο τον κόσμο

ΗΠΑ

Σχολείο αντικαθιστά τους καθηγητές με τεχνητή νοημοσύνη (AI)

«Φανταστείτε να ξεκινάς ένα σχολείο και να διακηρύσσεις 'Δεν έχουμε καθόλου ακαδημαϊκούς δασκάλους'. Αυτό ακριβώς κάναμε!»

Του Andrew Paul, στο Popular Science, 19 Δεκεμβρίου 2024

Ένα ενταγμένο στο εθνικό δίκτυο σχολείο στο Όστιν προσφέρει σε μαθητές εκπαίδευση καθοδηγούμενη από την τεχνητή νοημοσύνη (AI). Λειτουργώντας με ένα μοντέλο που ονομάζεται «2Ώρες Μάθηση», μια εταιρεία με την ίδια επωνυμία διαφημίζει επιταχυνόμενους ρυθμούς, τάξεις βασισμένες σε εφαρμογές, σχεδιασμένες να διδάσκουν τους μαθητές με «x2» της ταχύτητας μιας παραδοσιακής τάξης, ό,τι κι αν σημαίνει αυτό. Υπόσχονται στους γονείς ότι το σύστημα δουλεύει για το 80-90% των παιδιών. Πέραν του να παράγει μαθητές που σκοράρουν ψηλά στα εθνικά τεστ ωστόσο, ένας από τους άλλους εξαιρετικούς στόχους του «2Ώρες Μάθηση» είναι η αφαίρεση των εκπαιδευτικών από τις αίθουσες διδασκαλίας. *«Φανταστείτε να ξεκινάς ένα σχολείο και να διακηρύσσεις, 'Δεν έχουμε καθόλου ακαδημαϊκούς δασκάλους'». Αυτό ακριβώς κάναμε!»* αναφέρει σε ένα σημείο το φυλλάδιο της εταιρείας.

Αντίθετα, αυτά τα ενταγμένα στο εθνικό σύστημα σχολεία αναζητούν υποψήφιους για θέσεις όπως «Καθοδηγητής Γυμνασίου». Αυτοί οι με 50 δολάρια την ώρα υπάλληλοι θα βοηθήσουν στον σχεδιασμό «δημιουργικών εμπειριών μάθησης που διδάσκουν στους μαθητές να χρησιμοποιούν τελευταίας τεχνολογίας εργαλεία AI και καινοτόμες στρατηγικές», μεταξύ άλλων καθκόντων.

«Αναλογιστείτε τον εαυτό σας ως εμπορικό σύμβουλο για 50 νεοφυείς επιχειρήσεις ταυτόχρονα, καθοδηγώντας διαφορετικές επιχειρηματικές ανάγκες από την εταιρική μέχρι την προσωπική κάλυψη θέσεων» αναφέρει μια αγγελία. Πέρα από την ανάπτυξη της επιχείρησης των μαθητών, η αγγελία επίσης αναφέρει ότι οι υποψήφιοι πρέπει να κατέχουν «έμπρακτη γνώση στη διαχείριση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, τη δημιουργία περιεχομένου και την εμπλοκή του κοινού».

Έξω από την αίθουσα διδασκαλίας, μια αγγελία αναζητά έναν με 100 δολάρια την ώρα «Προικισμένο και Ταλαντούχο Ευαγγελιστή της Εκπαίδευσης», ο οποίος θα αναλάβει την «αναγνώριση και δημιουργία περιεχομένου που αξίζει να γίνει viral, το οποίο αμφισβητεί το στάτους κβο γύρω από την προικισμένη εκπαίδευση». Προκειμένου να το πετύχει αυτό, ο ευαγγελιστής θα πρέπει να θέσει «στάνταρτ ποιότητας», ενώ «θα βελτιώνει περιεχόμενο δημιουργημένο από AI για να αυξήσει την εμβέλεια μας». Οι υποψήφιοι πρέπει να έχουν τουλάχιστον 1.000 ακόλουθους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης!

Το σχολείο Alpha -η κεντρική ομπρέλα πολλών από τα δίκτυα «2Ώρες Μάθηση»- έχει αυτή τη στιγμή παραρτήματα στο

Τέξας και τη Φλόριντα και στοχεύει να επεκταθεί και σε άλλες πολιτείες πριν από τη σχολική χρονιά 2025-2026.

Στις 16 Δεκεμβρίου, για παράδειγμα, το Πολιτειακό Διοικητικό Συμβούλιο για τα ενταγμένα σχολεία στην Αριζόνα, ενέκρινε μια αίτηση για μια συνδεόμενη με το Alpha «Βασισμένη στην AI εικονική ακαδημία», με την επωνυμία Αδέσμευτη Ακαδημία.

Μιλώντας με τον δημόσιο ραδιοφωνικό σταθμό του Φοίνις KJZZ, ο Κοσμήτορας Γονέων της Αδέσμευτης Ακαδημίας, Tim Eyerman, περιέγραψε τι μπορούν να περιμένουν οι μαθητές έξω από τις δίωρες επιβλεπόμενες από AI εκπαιδευτικές συνεδρίες τους. Μετά από κάθε πρωινό μαθησιακό δώρο, οι μαθητές περνούν τα απογεύματά τους με τους ανθρώπους καθοδηγητές τους σε εργασίες που *«να εντρυφήσουν πραγματικά σε αυτές τις τεχνικές της ζωής»*, όπως η επιχειρηματικότητα, η ηγεσία, η ομαδική εργασία και η κοινωνικότητα.

Ο KJZZ αναφέρει ότι το σύστημα AI του «2 Ώρες Μάθηση» δεν φέρεται να βασίζεται σε μοντέλα OpenAI's GPT ή στο Google Gemini, αν και είναι αυτή τη στιγμή αδιαφανές ποιος έφτιαξε την τεχνολογία και τι δεδομένα χρησιμοποιήθηκαν. Το Popular Science δεν έλαβε διευκρινήσεις ύστερα από την αποστολή πολλαπλών ερωτημάτων σε διάφορα σχολεία αυτού του τύπου, μέχρι τη στιγμή που γράφονταν αυτό το άρθρο.

Τα δίδακτρα για κάθε σχολείο διαφέρουν ανά περιοχή, η Αδέσμευτη Ακαδημία, για παράδειγμα, διαφημίζει 40.000 δολάρια δίδακτρα για την επόμενη σχολική χρονιά 2025-2026. Ένα διαφημιστικό βίντεο για ένα άλλο σχολείο με τίτλο GT School υπόσχεται *«να πάρει το κορυφαίο 10% των παιδιών και να τα μετατρέψει σε κορυφαία σε όλα τα αντικείμενα για 25.000 δολάρια το χρόνο»*.

«Κανένας δεν το τόλμησε ποτέ αυτό» υπόσχονται οι σχεδιαστές του «2 Ώρες Μάθηση». ■

Επιμέλεια-Μετάφραση: Τεωχρία Μυλωνάκη

Τι θα μπορούσε να σημαίνει η 2η θητεία του Τραμπ για τη Δημόσια Εκπαίδευση

Η γεννημένη στο Χιούστον και ειδικός στην εκπαίδευση Diane Ravitch καλεί σε αγώνα «για το μέλλον του Τέξας και το μέλλον των παιδιών» υπό τις προσεχόμενες μεταρρυθμίσεις του Τραμπ.

Της Josephine Lee, Texas Observer, 3 Δεκεμβρίου 2024

Από τον Μακαρθισμό μέχρι τον (φυλετικό) διαχωρισμό του δημόσιου σχολείου και τα προγράμματα της Μεγάλης Κοινωνίας του Λίντον Τζόνσον και τώρα σε μια ακόμη διακυβέρνηση του Τραμπ, η Diane Ravitch, γεννημένη στο Χιούστον, έχει γίνει μάρτυρας και έχει γράψει για την ιστορία της εκπαίδευσης. Δι-ατέλεσε ως βοηθός γραμματέας εκπαίδευσης υπό τον Πρόεδρο Τζορτζ W. Μπους, προτού εισαχθεί στο Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης ως ερευνήτρια καθηγήτρια της εκπαίδευσης από τη δεκαετία του 1990 έως το 2020.

Ως καθηγήτρια, η Ravitch άλλαξε τις απόψεις της σχετικά με τις εξετάσεις και την ιδιωτικοποίηση των σχολείων μέσω προγραμμάτων voucher και άσκησε κριτική στο πρόγραμμα του Μπους «Κανένα παιδί να μην μείνει πίσω» στο βιβλίο της «Θάνατος και Ζωή στο Μεγάλο Αμερικανικό Εκπαιδευτικό Σύστημα: Πώς οι Εξετάσεις και η Επιλογή Υπονομεύουν την Εκπαίδευση». Ίδρυσε επίσης το Δίκτυο για τη Δημόσια Εκπαίδευση, μια εθνική συλλογικότητα υπέρ της δημόσιας εκπαίδευσης. Η Ravitch μίλησε στο Texas Observer για τα δημόσια σχολεία την εποχή του Μακαρθισμού και για το πως η δεύτερη θητεία Τραμπ μπορεί να επηρεάσει τα δημόσια σχολεία και τους μαθητές.

Αν και πολλοί από τους αναγνώστες μας γνωρίζουν ποια είστε, μπορεί να μην γνωρίζουν τη σχέση σας με το Χιούστον, πείτε μας περισσότερα.

Γεννήθηκα στο Χιούστον το 1938 και οι γονείς μου δούλευαν ένα, δύο ή τρία ποτοποιεία. Ήταν άνθρωποι της εργατικής τάξης, αν και δεν έβλεπαν έτσι τον εαυτό τους. Σπούδασα στο δημοτικό σχολείο Montrose, το οποίο αργότερα έγινε το Γυμνάσιο Χιούστον για τις Παραστατικές Τέχνες. Στη συνέχεια πήγα στο Γυμνάσιο Albert Sidney Johnston. Και μετά στο Γυμνάσιο San Jacinto, το οποίο νομίζω τώρα είναι το Πολιτειακό Κολέγιο του Χιούστον. Ήμουν στα δημόσια σχολεία του Χιούστον την εποχή του Μακάρθι και το διοικητικό συμβούλιο του σχολείου άλλαζε κάθε δύο χρόνια και μερικές φορές διοικούσαν από τις Minute Women. Και οι Minute Women ήταν το θηλυκό αντίστοιχο της John Birch Society. Όταν ανέλαβαν, υπήρχε μια εξουσία τρόμου, επειδή στους δασκάλους έλεγαν τι δεν μπορούν να διδάξουν και έπρεπε να είναι πολύ προσεκτικοί επειδή οι Minute Women έρχονταν και κάθονταν στο πίσω μέρος της τάξης για να παρακολουθούν τι λένε οι καθηγητές. Κατά περιόδους θα καθαιρούνταν και ένα κεντρικό διοικητικό συμβούλιο θα αναλάμβανε. Το άλλο μεγάλο γεγονός που ήταν τεράστιο όταν ήμουν στο γυμνάσιο ήταν όταν έπεσε η απόφαση Brown. Όλα μου τα σχολεία διαχωρίστηκαν. Ήταν όλα λευκά. Το σχολικό διοικητικό συμβούλιο του Χιούστον διακήρυξε ότι ποτέ δεν θα αείρονταν ο διαχωρισμός. Αλλά, φυσικά, τα πράγματα αλλάζουν.

Αν και οι άνθρωποι μπορεί να ξέρουν για τον Τραμπ και τα σχέδια του Προγράμματος 2025 να καταργηθεί το Αμερικανικό υπουργείο Εκπαίδευσης, μπορεί να μην γνωρίζουν τι κάνει αυτό και με ποιο τρόπο η κατάργησή του μπορεί να επηρεάσει τα σχολεία και τα παιδιά τους. Μπορείτε να εξηγήσετε;

Το σχέδιό του είναι όντως το Πρόγραμμα 2025 και κατά τη διάρκεια των εκλογών παρίστανε ότι δεν το έχει ακούσει ποτέ, δεν ήξερε ποιος είναι πίσω του και τώρα οι βασικές του προσωπικότητες προσλαμβάνονται για την νέα του διοίκηση. Συνεπώς, ξεκάθαρα του Πρόγραμμα 2025 αντανακλά αυτό που θέλει να κάνει. Αυτό που πρέπει να καταλάβετε για το υπουργείο είναι ότι δεν πρόκειται για ένα τμήμα που λείει στους ανθρώπους τι να διδάξουν. Για την ακρίβεια απαγορεύεται από τον νόμο να κάνουν οτιδήποτε για το εγκύκλιο πρόγραμμα. Αλλά αυτό που κάνουν είναι ότι παραδίδουν τα χρήματα. Και ο νόμος που πέρασε υπό τον Λίντον Τζόνσον, με τον τίτλο Νόμος για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (ESEA), ο σκοπός αυτού του νόμου ήταν να υπάρχει δίκαιη χρηματοδότηση, επειδή τα σχολεία, ιδιαίτερα στον Νότο, αλλά και σε άλλες περιοχές, ήταν τόσο υποχρηματοδοτούμενα, είχαν τόσα φτωχοποιημένα παιδιά. Ο σκοπός ήταν να διασφαλιστεί ότι οι πλούσιες πολιτείες θα βοηθούσαν τη χρηματοδότηση των πιο υποχρηματοδοτούμενων. Δεν εξάλειπτε τις ανισότητες, αλλά ήταν ένα βήμα προς αυτή την κατεύθυνση.

Υπάρχουν δύο μεγάλα προγράμματα που διαχειρίζεται το υπουργείο Εκπαίδευσης. Ο τίτλος I του ESEA στέλνει χρήματα σε σχολεία που έχουν μεγάλο αριθμό πολύ φτωχών παιδιών. Το υπουργείο Εκπαίδευσης είναι ένα από τα μικρότερα τμήματα στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση, αλλά η μεγαλύτερη ροή χρήματος είναι ο Τίτλος I. Η άλλη μεγάλη είναι η IDEA (Νόμος περί Εκπαίδευσης για Άτομα με Αναπηρία). Τα χρήματα για παιδιά με αναπηρίες υποτίθεται ότι πηγαίνουν σε παιδιά με αναπηρίες οπουδήποτε κι αν βρίσκονται.

Συνεπώς, η χρηματοδότηση αυτών των δύο προγραμμάτων και σχεδόν όλων των άλλων, υπό το Πρόγραμμα 2025, θα στέλνονταν στις πολιτείες και θα μετατρέπονταν σε αυτό που οι Ρεπουμπλικάνοι αποκαλούν block grants. Ένα block grant σημαίνει ότι δεν είναι πλέον ανά κατηγορία. Η πολιτεία λαμβάνει τα χρήματα και αποφασίζει. Έτσι, τα χρήματα για παιδιά με αναπηρίες μπορεί να διοχετευτούν σε κάποιο άλλο σκοπό. Τα χρήματα για παιδιά φτωχά μπορεί να διοχετευτούν αλλού. Και η γλώσσα του Προγράμματος 2025 λέει ότι, με την πάροδο του χρόνου, τα χρήματα θα σταματήσουν.

Σε πολιτείες όπως το Τέξας, που έχει μια νομοθεσία που στοχεύει ευάλωτους πληθυσμούς όπως τους LGBTQ+ φοιτητές, δαιμονοποιώντας κάθε αναφορά διαφορετικότητας, ένταξης και συμπερίληψης ή φυλής και που χρόνια υποχρηματοδοτεί σπουδαστές με ειδικές ανάγκες, με ποιο τρόπο το Αμερικανικό υπουργείο Εκπαίδευσης παρέχει κάποια προστασία στους Τεξανούς;

Η υπεράσπιση των ατομικών δικαιωμάτων στην εκπαίδευση

ση είναι μία από τις κυριότερες λειτουργίες του υπουργείου της Εκπαίδευσης. Το μεγάλο σφυρί που διαθέτει αυτή τη στιγμή το τμήμα, που σπάνια χρησιμοποιείται, είναι να πει «Δεν θα στείλουμε χρηματοδότηση μέχρι να συμμορφωθείτε με την νομοθεσία». Μόλις δώσουν τα χρήματα δεν έχουν καμία εξουσία. Υπάρχει ένα Γραφείο Ατομικών Δικαιωμάτων στο υπουργείο Εκπαίδευσης που θα μπορούσε να μεταφερθεί στο υπουργείο Δικαιοσύνης.

Πόσο πιθανό θεωρείτε να μπορέσει ο Τραμπ να διαλύσει το υπουργείο Παιδείας, δεδομένου ότι χρειάζεται υπερπλειοψηφία στο Κογκρέσο για να το πράξει;

Δεν μπορούν να διαλύσουν το υπουργείο Παιδείας χωρίς το Κογκρέσο. Το Κογκρέσο πρέπει να νομοθετήσει αναδιαμορφώνοντας το υπουργείο και αλλάζοντας πράγματα. Πιστεύω ότι μάλλον δεν θα συγκεντρώσει τις ψήφους. Έχουν τόσο στενό περιθώριο και στις δύο βουλές που χρειάζεται απλώς αρκετοί Ρεπουμπλικάνοι να πουν «Δεν μου αρέσει όπως πάει αυτό. Δεν θα το υποστηρίξω». Άρα νομίζω ότι το υπουργείο θα επιβιώσει, αλλά με ηγεσία που δεν θα είναι πολύ φιλική στις λειτουργίες του.

Ποια η γνώμη σας για την πρόσφατη επιλογή του Τραμπ για τη γραμματέα εκπαίδευσης Λίντα ΜακΜάχον;

Νιώθω ανακούφιση επειδή τα ονόματα που είχα ακούσει να διαγκωνίζονται ήταν άνθρωποι που εμπλέκονταν πολύ σε πολεμικές μάχες και εκείνη δεν φαίνεται τέτοια. Είναι μια επιχειρηματίας πρώτα από όλα. Διεύθυνε μια αυτοκρατορία πάλης και διατέλεσε για ένα χρόνο στο Διοικητικό Συμβούλιο Εκπαίδευσης του Κονέκτικατ, άρα αυτό είναι στα συν. Αλλά αυτό έγινε πριν από αρκετό καιρό και δεν αρκεί για να γίνεις γραμματέας εκπαίδευσης. Αλλά αν με ρώταγες ποιες είναι οι εκπαιδευτικές της απόψεις, θα έλεγα, από όσα δικά της διάβασα ότι πιστεύει στην επιλογή του γονιού.

Σκέφτομαι άλλους υποψηφίους που σκεφτόταν ο Τραμπ, όπως ο Μπάιρον Ντόναλντς, από τη Φλόριντα, και θα ήταν μια τραγική επιλογή. Η γυναίκα του είναι πολύ ενεργή στις Μαμάδες για την Ελευθερία. Αυτοί είναι άνθρωποι που πιστεύουν στη λογοκρισία, που αντιτίθενται στα εμβόλια, που είναι ενάντια σε κάθε μέτρο δημόσιας υγείας στα δημόσια σχολεία και έχουν ένα ιστορικό εχθρότητας απέναντι στα δημόσια σχολεία. Και δεν ξέρω τι πιστεύει γενικά για την εκπαίδευση η Λίντα ΜακΜάχον, αλλά θα κάνει ό,τι θέλει ο Τραμπ. Και αυτό που θέλει ο Τραμπ είναι να διαλύσει τη δημόσια παιδεία.

Στο Τέξας, υπάρχει τεράστια μάχη ενάντια στα vouchers για τα ιδιωτικά σχολεία. Τί έχει στο μυαλό του ο Τραμπ για ένα ομοσπονδιακό επιπέδου πρόγραμμα πόρων για την εκπαίδευση και τί θα σήμαινε για τις πολιτείες, ειδικά όταν είχατε μόλις ψηφίσαντες σε τρεις πολιτείες που ψήφισαν εναντίον των vouchers;

Τα δύο μεγάλα προγράμματα θα γίνονταν με vouchers και τα παιδιά με αναπηρία θα μπορούσαν να πάρουν τη χρηματοδότηση IDEA και του Τίτλου Ι και να τη χρησιμοποιήσουν σε οποιαδήποτε εκπαιδευτική δομή, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης στο σπίτι. Αυτό που θα προσπαθήσουν να κάνουν με το ομοσπονδιακά δολάρια είναι να τα διανέμουν όσο γίνεται περισσότερο με vouchers. Τα ιδιωτικά και τα θρησκευτικά σχολεία δεν υποστηρίζονται από τον Τίτλο Ι, αλλά αν καταφέρουν να το κάνουν μέσω vouchers, πράγμα που θα μπορέσουν να κάνουν πιο εύκολα από το να διαλύσουν το υπουργείο, τότε η

ομοσπονδιακή χρηματοδότηση θα γίνει vouchers.

Η ειρωνεία του ζητήματος των vouchers είναι ότι κάθε φορά που τέθηκαν σε ψηφοφορία έχασαν. Για παράδειγμα, στη Φλόριντα, έγινε δημοψήφισμα για τα vouchers το 2012 και ο Τζεμπ Μπους ήταν ο βασικός υποστηρικτής αυτού που ονομάστηκε Πράξη Θρησκευτικής Ελευθερίας. Και το να ψηφίσεις εναντίον των vouchers σήμαινε να ψηφίσεις εναντίον της θρησκευτικής ελευθερίας, σωστά; Και πήρε μόνο 55% (λιγότερο από την ενισχυμένη πλειοψηφία). Αλλά συνήθως, η ψήφος εναντίον των vouchers είναι ανάμεσα σε 65, 70 ακόμα και 80%. Η Μπέτσυ ΝτεΒος χρηματοδότησε ένα δημοψήφισμα για τα vouchers στο Μίσιγκαν τον Νοέμβριο του 2000 και έχασε με μεγάλη διαφορά. Έτσι, όταν βλέπεις αυτά τα δημοψηφίσματα, σκέφτεσαι ότι ο κόσμος θέλει τα δημόσια σχολεία. Θέλει να υποστηρίξει τα δημόσια σχολεία του, επειδή τα γνωρίζει και δεν θέλει να δει δημόσιο χρήμα να πηγαίνει σε θρησκευτικά σχολεία.

Στις ΗΠΑ μιλάμε για την εκπαίδευση σαν να είναι ο μεγάλος εξισωτής από τα δημόσια σχολεία K-12 μέχρι το κολλέγιο. Πώς τα σχέδια του Τραμπ θα επηρεάσουν αυτό το ιδανικό για τους σπουδαστές;

Δεν άκουσα ποτέ τον Τραμπ να μιλάει για ισότητα ή συμπεριληψη. Δεν ανήκουν στο λεξιλόγιό του. Οι γονείς επιλέγουν – αυτή είναι η υπέρτατη αξία. Ο άλλος τρόπος να δεις την εκπαίδευση θα ήταν να πεις ότι τα δημόσια σχολεία παρέχουν ισότιμες ευκαιρίες για όλους και θα πρέπει να το κάνουν. Συχνά δεν το κάνουν, αλλά θα έπρεπε και αυτός είναι ο στόχος. Η ιδέα ήταν ότι αν όλοι είχαν μια δίκαιη ευκαιρία, όλοι θα μπορούσαν να αναπτύξουν τα ταλέντα και τις ικανότητές τους στο μέγιστο και αυτό θα ήταν καλό για την κοινωνία. Αυτή ήταν η λογική για τη δημόσια εκπαίδευση από την αρχή. Αν πας πίσω και δεις τα έργα στο Horace Mann, που θεωρήθηκε ο πατέρας της δημόσιας εκπαίδευσης, μιλούσε για τα δημόσια σχολεία ως μέσα κοινωνικής ισότητας.

Τώρα που έχουμε έναν αριθμό πολιτειών με vouchers, η πλειονότητα αυτών σε κάθε πολιτεία παίρνεται από παιδιά που δεν πήγαν ποτέ σε δημόσιο σχολείο. Άρα φαίνεται να είναι βοηθήματα για την ανώτερη μεσαία τάξη και τους πλούσιους επειδή ήδη έστελναν το παιδί τους σε ένα σχολείο που κοστίζει ας πούμε 15.000 δολάρια το χρόνο και οι πολιτείες τους λένε «θα πληρώσουμε τα μισά σου δίδακτρα». Ξεκίνησαν τα vouchers λέγοντας «πρέπει να σώσουμε τα φτωχά μειονοτικά παιδιά από το να μην τα καταφέρνουν στα δημόσια σχολεία». Και μετά είπαν «γιατί να μην παίρνουν όλοι ένα voucher;» Επειδή αυτό που πραγματικά θέλουν να κάνουν είναι να κάνουν το σχολείο για εκείνους που τους ψηφίζουν, που είναι καλά οικονομικά και αυτοί είναι που μιλούν για τα vouchers. Έτσι φαίνεται ότι τα vouchers γυρνούν στον αρχικό τους στόχο, που είναι η διατήρηση του διαχωρισμού.

Για τους υπερασπιστές της δημόσιας παιδείας που βρίσκει η ελπίδα;

Πρέπει απλώς να συνεχίσετε να μάχεστε, επειδή τα πράγματα αλλάζουν. Κοιτάω πίσω στη ζωή μου και κατά τη διάρκεια του Μακαρθισμού υπήρχε πολλή απελπισία. Και ωστόσο εκείνος έφυγε και το κίνημα που προωθούσε εξαλείφθηκε, αλλά επανήλθε. Πρέπει να βάλουμε τα δυνατά μας, να παλέψουμε, για το μέλλον της χώρας μας, για το μέλλον του Τέξας και για το μέλλον των παιδιών. ■

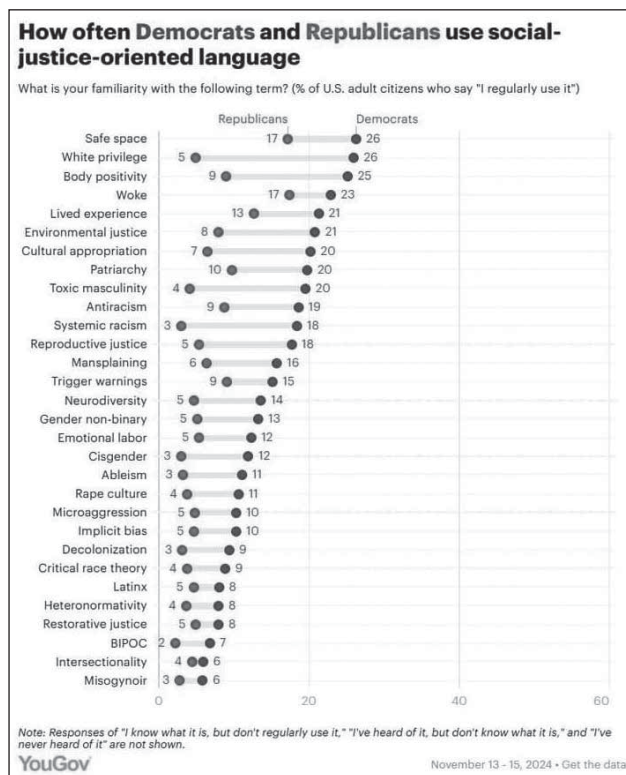

εκπαιδευτικά νέα από όλο τον κόσμο

Η γνωστή δημοσκοπική εταιρεία YouGov έκανε στις 12-13 Νοεμβρίου μετά τις εκλογές μια δημοσκόπηση. Στο ερώτημα για τη σημασία γεγονότων για το αποτέλεσμα των εκλογών: Πόσο σημαντικά πιστεύετε ότι ήταν η πολιτική ορθότητα ή «woke» για το αποτέλεσμα των προεδρικών εκλογών του 2024; Η πλειοψηφία των Αμερικανών (57%) πιστεύει ότι η πολιτική ορθότητα ή η νοοτροπία του «woke» διαδραμάτισε πολύ ή σχετικά σημαντικό ρόλο στο αποτέλεσμα των εκλογών του 2024. Καμιά έκπληξη, αλλά υπήρχαν πιο σημαντικά θέματα όπως ο πληθωρισμός-οικονομία ακολουθούμενα από τη μετανάστευση κ.ά. (https://d3nkl3psvnxpxre9.cloudfront.net/documents/econTabReport_IHMRRoV.pdf#page=21.12).

Η YouGov έκανε όμως μια παραπέρα διερεύνηση στις 13-15 Νοεμβρίου για τα θέματα «κοινωνικής δικαιοσύνης» — και ειδικότερα για τη γλώσσα που τα περιβάλλει.

Αλλά πόσο εξοικειωμένοι είναι οι Αμερικανοί με αυτήν

την ορολογία, που κατά καιρούς έχει χαρακτηριστεί ως woke, πολιτικά ορθή, ή σχετική με τη διαφορετικότητα, την ισότητα και την ένταξη (DEI); Ρώτησαν Αμερικανούς εάν χρησιμοποιούν 30 όρους που σχετίζονται με την «κοινωνική δικαιοσύνη»—πολλοί από τους οποίους είναι σχετικά νέοι και συνδέονται με σύγχρονα πολιτικά κινήματα, ενώ

Ένας άλλος κόσμος εκτός των Πανεπιστημίων και echo chambers

κάποιοι είναι παλαιότεροι, αλλά εξακολουθούν να αποτελούν μέρος συγκεκριμένων πολιτικών συζητήσεων.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι πολλοί από τους όρους που συχνά προσελκύουν την προσοχή στα ΜΜΕ δεν είναι μέρος της καθημερινής γλώσσας των περισσότερων Αμερικανών. Από τους 30 όρους της έρευνας, ο πιο συχνά χρησιμοποιούμενος είναι ο «ασφαλής χώρος» (safe space), που χρησιμοποιείται τακτικά από μόλις έναν στους πέντε (20%). Άλλοι όροι που είναι πιθανότερο να χρησιμοποιούνται τακτικά περιλαμβάνουν τους «woke» (19%), «βιωμένη εμπειρία» (lived experience, 16%), «λευκό προνόμιο» (white privilege, 15%) και «θετικότητα σώματος» (body positivity, 15%). Η χρήση των όρων είναι πιο συχνή μεταξύ των Δημοκρατικών, αλλά ούτε αυτοί τους χρησιμοποιούν ευρέως, με κανέναν όρο να μην χρησιμοποιείται τακτικά από πάνω από το 26%. Τον όρο «woke» τον χρησιμοποιούν κατά 23% οι Δημοκρατικοί, οι Ρεπουμπλικανοί κατά 17%. Υποθέτω οι δεύτεροι με αρνητική σημασία. (<https://today.yougov.com/society/articles/50975-few-americans-regularly-use-woke-or-social-justice-terms>).

Υπάρχει λοιπόν ένα χάσμα μεταξύ του δημόσιου διαλόγου που διαμορφώνεται στα πανεπιστήμια και στους κύκλους των μέσων ενημέρωσης από τη μια, και του τρόπου με τον οποίο οι όροι αυτοί γίνονται αντιληπτοί ή υιοθετούνται από τον μέσο Αμερικανό και τις λαϊκές τάξεις, από την άλλη.

Εκεί έξω υπάρχει ένας άλλος κόσμος, πέρα από τα πανεπιστήμια και τα «echo chambers» των social media... ■

Δημήτρης Αναστασίου

Διευκρίνιση: Στις ΗΠΑ από τις εκλογές περίπου του 2016, ο όρος «κοινωνική δικαιοσύνη» έχει ταυτιστεί σε μεγάλο βαθμό με την πάλη ενάντια στον ρατσισμό και σεξισμό. Το κατεστημένο του Δημοκρατικού Κόμματος ακολουθεί αυτή τη γραμμή από το 2016, όταν στο ντιμπέιτ των προκριματικών τους εκλογών τον Φεβρουάριο του 2016 η Χίλاري Κλίντον έδωσε στον Μπέρνι Σάντερς της εξής απάντηση:

Clinton: «If we broke up the big banks tomorrow... would that end racism? Would that end sexism?» «No!» the crowd yells out.

«We will send education back to the states» Θα επιστρέψουμε την εκπαίδευση στις πολιτείες

Ο Τραμπ επέλεξε τη δισεκατομμυριούχα Λίντα ΜακΜάον για Υπουργό Παιδείας. Η ΜακΜάον, φίλη και χρηματοδότης του, είναι συνιδρύτρια της World Wrestling Entertainment (WWE), μιας επιχείρησης αγώνων Κατς που χάρισε θρυλικές αναμετρήσεις τύπου «Τρομάρας εναντίον Σαγόνια» και «Σουγκλάκος εναντίον Μασκοφόρου Εκδικητή». Με τέτοια εμπειρία, θεωρείται φυσική επιλογή για την εκπαίδευση από την προσχολική ηλικία μέχρι και την ειδική αγωγή.

Μέχρι εδώ θα μπορούσαμε να γελάμε στον πρωινό καφέ μας. Όμως, η ανακοίνωση για την υποψηφιότητά της συνοδεύτηκε από τη δήλωση του Τραμπ: «Θα επιστρέψουμε την εκπαίδευση στις πολιτείες, και η Λίντα θα ηγηθεί αυτής της προσπάθειας.» «We will send education back to the states, and Linda will spearhead that effort». Αυτό σημαίνει ότι η ΜακΜάον θα αναλάβει να συρρικνώσει ή ακόμα και να καταργήσει το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Παιδείας, το οποίο ο Ντόναλντ Τραμπ έχει εξαγγείλει αρκετές φορές και ήταν προεκλογική «υπόσχεσή» του.

Η εμπειρία της περιλαμβάνει τη συμμετοχή της στο America First Policy Institute, ένα συντηρητικό think tank που επεξεργάζεται πολιτικές για τη δεύτερη θητεία του Τραμπ. Εκεί, η ΜακΜάον υποστήριξε πολιτικές όπως η διεύρυνση προγραμμάτων σχολικής επιλογής (κουπόνια και charter schools), η προώθηση θρησκευτικών και ιδιωτικών σχολείων, καθώς και η ενίσχυση της εκπαίδευσης κατ'οίκον. Στις προτάσεις του οργανισμού περιλαμβάνεται επίσης η κατάργηση «αντιαμερικανικών αντιλήψεων» και η υιοθέτηση πατριωτικών προγραμμάτων σπουδών.

Η ΜακΜάον υπήρξε χρηματοδότης των πολιτικών εκστρατειών του Τραμπ και του Trump Foundation, της «φιλανθρωπικής οργάνωσης» που πλέον έχει διαλυθεί. Το 2016, δώρισε περισσότερα από 7 εκατομμύρια δολάρια σε

δύο super PACs υπέρ του Τραμπ, σύμφωνα με δεδομένα της OpenSecrets. Το 2024, δώρισε 10 εκατομμύρια δολάρια στο Make America Great Again PAC. Παρότι φημολογούνταν ότι θα αναλάβει το Υπουργείο Εμπορίου, ανέλαβε τελικά το Υπουργείο Παιδείας με βασικό ρόλο... να το καταργήσει.

Και κάπως έτσι, με τον τρόπο που διαλύεις μια ομοσπονδιακή υπηρεσία, ίσως να δούμε σύντομα ένα νέο αγώνα κατς: «Υπουργός Παιδείας εναντίον Ομοσπονδιακού Υπουργείου Παιδείας, Παιδιών με Αναπηρία και άλλων Ευάλωτων Ομάδων».

Γενικά, οι ανακοινώσεις για την κυβέρνηση θυμίζουν ένα Libertarian Βιβλίο της Αποκάλυψης, που έχει τουλάχιστον Τέσσερις Καβαλάρηδες. ■

(Από ανάρτηση του Δ.Α. στην ιστοσελίδα του στο fb)

**Υπάρχει μια αίρεση στις ΗΠΑ.
Η αίρεση της άγνοιας. Πάντοτε υπήρχε.
Επιτίθεται στο πνεύμα, τυλίζει μόνιμα την πολιτική και πολιτιστική μας ζωή
και τρέφεται από την ψεύτικη εντύπωση ότι δημοκρατία σημαίνει
«η άγνοιά μου είναι εξίσου καλή με την γνώση σου».**

Isaac Asimov

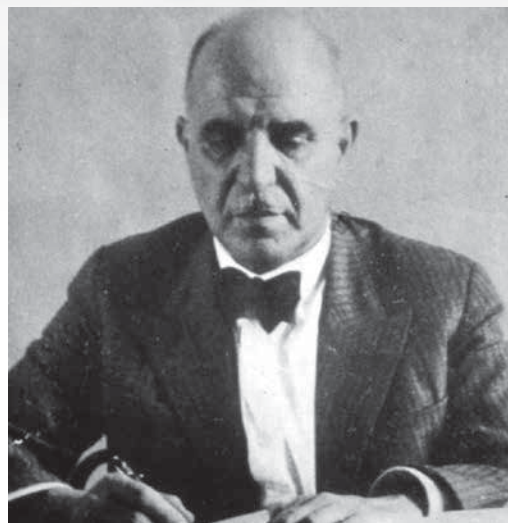
εκπαιδευτικά νέα από τον κόσμο

Η Πανελλήνια Ένωση Συνταξιούχων Εκπαιδευτικών (ΠΕΣΕΚ), τιμώντας το έργο του στην εκπαίδευση καθώς και την κοινωνική προσφορά του, διοργάνωσε μια πολύ ενδιαφέρουσα εκδήλωση για τον άκαματο παιδαγωγό και αγωνιστή, Δημήτρη Γληνό, την Τρίτη 12 Νοέμβρη 2024, με εισηγτές:

- τη Μάρω Δημάκου, η οποία εστίασε στη «ζωή και το παιδαγωγικό-εκπαιδευτικό έργο του Δημήτρη Γληνού» και
- τον Γιώργο Τριβιζάκη, με θέμα «Ο αγωνιστής-κομμουνιστής Δημήτρης Γληνός».

Δημήτρης Γληνός

«Ο δάσκαλος, που θα υποχρεωθεί να καταπνίξει τη σκέψη του, θα γίνει διπλά σκλάβος ή θα καταντήσει ένας ψυχικά ανάπηρος άνθρωπος, ανίκανος να μορφώσει άλλους»

Δημήτρης Γληνός
(1882-1943)

| γράφει η Μάρω Δημάκου

Η ζωή και το παιδαγωγικό-εκπαιδευτικό έργο του

Αν και έχουν περάσει περισσότερα από 80 χρόνια από τον θάνατό του, ο μεγάλος ριζοσπάστης παιδαγωγός, ο δάσκαλος Δημήτρης Γληνός (22 Αυγούστου 1882 - 26 Δεκεμβρίου 1943), παραμένει επίκαιρος όσο ποτέ, σήμερα που η Δημόσια Δωρεάν Παιδεία «δρομολογείται» για χάρη των «εμπόρων της μόρφωσης» και των επιχειρήσεων:

Ο λόγος για την ελευθερία του λόγου, που δίδεται σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, για την ποινικοποίηση των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων, όπως η Απεργία-Αποχή από την «αξιολόγηση», για την ισοπέδωση των εργασιακών δικαιωμάτων των εκπαιδευτικών και την εξαθλίωσή τους με μισθούς και συντάξεις πείνας, την ώρα που συρρικνώνονται τα δημοκρατικά δικαιώματα και οι ελευθερίες ενός ολόκληρου λαού.

Είναι πολύ δύσκολο ωστόσο σε μια σύντομη ομιλία να παρουσιαστεί και να ξεδιπλωθεί το μέγεθος μιας μοναδικής πολυσχιδούς προσωπικότητας, όπως αυτής του Γληνού. Μιλάμε για τον άνθρωπο, τον ενεργό πολίτη, τον δάσκαλο που έκανε σκοπό της ζωής του τον φωτισμό, και μέσα από τον φωτισμό, το χτίσιμο της γλωσσικής, ιστορικής, κοινωνικής, πολιτικής συνείδησης του ελληνικού λαού σε όλες τις φάσεις του παιδαγωγικού του έργου. Η επίδρασή του ξεπερνάει τα εθνικά μας σύνορα, καθώς συγκαταλέγεται από την UNESCO στους 100 πιο σημαντικούς πολιτικούς και πνευματικούς ανθρώπους, που με τον στοχασμό και τη δράση τους συνέβαλαν στην υπόθεση της παιδείας και του πολιτισμού από καταβολής κόσμου μέχρι σήμερα.

Η ζωή του είναι απόλυτα συνυφασμένη με το έργο του. Γεννήθηκε στη Σμύρνη, στις 22 Απριλίου 1882, πρώτο παιδί του Αλέξανδρου Γληνού, κρασέμπορου από την Άνδρο και της Αικατερίνης Χατζηπαυλίδη από τη Σμύρνη. Στη διάρκεια των γυμναστικών του σπουδών στην Ευαγγελική Σχολή της Σμύρνης, εργαζόταν στην ταβέρνα του πατέρα του για να τον βοηθάει, καθώς τα οικονομικά της οικογένειας δεν ήταν ανθηρά. Ολοκλήρωσε τις σπουδές του με άριστα και γράφτηκε στη Φιλοσοφική της Αθήνας το 1899. Δύο χρόνια αργότερα παίρνει μέρος στα Ευαγγελικά (σύγκρουση δημοτικιστών και καθαρευουσιάνων για τη μετάφραση του Ευαγγελίου) ως καθαρευουσιάνος γλωσσασμύντορας, όταν όμως την ίδια χρονιά γνωρίζει τους Δελμούζο και Τριανταφυλλίδη, σταδιακά αλλάζει απόψεις και εξελίσσεται σε δεινό και μαχητικό δημοτικιστή. Το 1901 διακόπτει τις σπουδές του για οικονομικούς λόγους και διορίζεται δάσκαλος στον Κασαμπά της Μ. Ασίας. Αυτή τη χρονιά παρουσιάζεται πρώτη φορά στα γράμματα, στα 19 του, με μια επιστολή στο «Περιοδικόν μας» που αναφέρεται στην αυθαίρετη χρήση ξένων λέξεων στη δημοτική γλώσσα. Δύο χρόνια μετά, διορίζεται για έναν χρόνο διευθυντής της Αστικής Σχολής Κάστρου-Λήμνου. Αυτή τη χρονιά (1904) γίνεται μέλος της Εταιρείας «Η εθνική μας γλώσσα» των Δελμούζου – Παλαμά – Χατζόπουλου. Το 1905 παίρνει το πτυχίο του και το διδακτορικό του δίπλωμα με άριστα παμψηφεί και γίνεται διευθυντής στην «Αναξαγόρειο Σχολή» στα Βουρλά Σμύρνης, από την οποία παραιτείται έναν χρόνο μετά, όταν δημοσίευσμά του στη δημοτική προκαλεί αντιδράσεις στη Σμύρνη. Διορίζεται καθηγητής στο Ελληνοκοινοτικό Λύκειο Σμύρνης, όπου έχει μαθητή τον Κορδάτο. Εν τω μεταξύ συνεργάζεται με διάφορα περιοδικά Αθήνας και Σμύρνης. Λίγο αργότερα παντρεύεται και φεύγει για την Ιένα της Γερμανίας όπου σπουδάζει παιδαγωγική και φιλοσοφία. Εκεί, στη Γερμανία, γνωρίζει τον κοινωνιολόγο Γιώργο Σκληρό και έρχεται για πρώτη φορά σε επαφή με τον επιστημονικό σοσιαλισμό. Την επόμενη χρονιά (1909) παρακολουθεί επίσης φιλοσοφία, παιδαγωγικά και ψυχολογία στη Λειψία, ενώ εργάζεται στο ψυχολογικό εργαστήριο του καθηγητή Βουντ. Εκεί, στη Λειψία, ιδρύει τον ελληνικό φοιτητικό σύλλογο Λειψίας που διανέμεται από τάσεις σοσιαλιστικές.

Το 1911 επιστρέφει στην Αθήνα. Συμμετέχει στον Εκπαιδευτικό Όμιλο. Την επόμενη χρονιά γίνεται διευθυντής του Διδασκαλίου Μ. Εκπαίδευσης και συνεργάζεται με τον υπουργό Παιδείας της κυβέρνησης Βενιζέλου, Τσιριμώκο. Συντάσσει εκπαιδευτικά νομοσχέδια. Ιδρύει τον Σύλλογο Εκπαιδευτικών Λειτουργών και δραστηριοποιείται στον Εκπαιδευτικό Όμιλο. Το 1916, συνεργάζεται με τον Βενιζέλο και σχηματίζει με τους Δελμούζο και Τριανταφυλλίδη την «Εκπαιδευτική Επιτροπή». Την ίδια χρονιά, στα Νοεμβριανά, φυλακίζεται ως οπαδός του Βενιζέλου, στις φυλακές Αβέρωφ. Με την επάνοδο του Βενιζέλου, το 1917, αποφυλακίζεται και γίνεται πρόεδρος του Εκπαιδευτικού Συμβουλίου. Συνεχίζει τη συγγραφή εκπαιδευτικών νομοσχεδίων και πετυχαίνει να εισαχθεί η δημοτική γλώσσα στο δημοτικό σχολείο. Την ίδια χρονιά γίνεται γενικός γραμματέας του υπουργείου Παιδείας. Μετά τις εκλογές του 1920, παραιτείται. Το

1921 ιδρύει την «Ανωτέρα Γυναικεία Σχολή». Μετά τη Μικρασιατική καταστροφή και την επανάσταση Πλαστήρα, διορίζεται ξανά εκπαιδευτικός σύμβουλος. Οργανώνει την Παιδαγωγική Ακαδημία όπου διδάσκει Κοινωνιολογία και Φιλοσοφία. Προτείνεται ως πρύτανης στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, αλλά αρνείται τη θέση. Συντάσσει όμως τον οργανισμό του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καθώς και άλλα εκπαιδευτικά νομοσχέδια. Τον Γενάρη του 1926, με τη δικτατορία Παγκάλου απολύεται ξανά. Είναι η τελευταία φορά που εργάζεται στο δημόσιο. Την ίδια χρονιά, διαλύεται η Παιδαγωγική Ακαδημία και εκδίδει το περιοδικό «Αναγέννηση». Το 1927 διασπάται ο Εκπαιδευτικός Όμιλος με την αποχώρηση του Δελμούζου και ο Γληνός γράφει τη διακήρυξη του Ομίλου. Το 1928 εκδίδει το περιοδικό «Νέος Δρόμος», όργανο του Εκπαιδευτικού Ομίλου. Για βιοποριστικούς λόγους πλέον εργάζεται ως συντάκτης στην εγκυκλοπαίδεια Ελευθερουδάκη, ενώ γράφει άρθρα ενάντια στην ψευδομεταρρύθμιση Γόντικα στην ακόμα πιο συντηρητική νέα διακυβέρνηση Βενιζέλου. Η λειτουργία του Εκπαιδευτικού Ομίλου στο μεταξύ έχει ανασταλεί. Το 1932 και 1933 αντίστοιχα κάνει διαλέξεις για τον Χέγκελ και τον Μαρξ. Το 1934, ταξιδεύει με τον Βάρναλη στη Σοβιετική Ένωση και εκπλησσεται με τα επιτεύγματα του σοσιαλιστικού κράτους. Γνωρίζει Ρώσους διανοοούμενους μεταξύ των οποίων, τον Γκόρκυ. Το 1935 εκτοπίζεται με τον Βάρναλη στον Άν Στράτη. («Τυχερό, εκείνο το άθλιο δειλινό σε δέσαν με τον δάσκαλο Γληνό»). Το 1936 εκλέγεται βουλευτής με το «Παλλαϊκό Μέτωπο» συγκεντρώνοντας το μεγαλύτερο ποσοστό ψήφων. Την ίδια χρονιά προσχωρεί στο ΚΚΕ.

Με τη δικτατορία Μεταξά εξορίζεται στην Ανάφη. Το 1937, μετάγεται στην Ακροναυπλία και το 1938 στη Σαντορίνη. Το 1939 απολύεται και υφίσταται περιορισμό κατ' οίκον. Το 1941 παραδίνεται από την Ασφάλεια στους Ιταλούς και κρατείται. Απολύεται για λόγους υγείας. Συμμετέχει στην Εθνική Αντίσταση και συντάσσει το μνημειώδες κείμενο «Τι είναι και τι θέλει το ΕΑΜ». Είναι έτοιμος να ανέβει στο βουνό αλλά, για να είναι υγιέστερος, ούτως ώστε να προσφέρει περισσότερο, επιλέγει να εγχειρισθεί. Αυτή η αναγκαία επέμβαση του στοιχίζει τη ζωή. Πεθαίνει στο νοσοκομείο στις 26 Δεκέμβρη 1943, σε ηλικία 61 ετών, μέχρι την τελευταία στιγμή με ακατάβλητο αγωνιστικό φρόνημα.

► Στο καθαρά παιδαγωγικό – νομοθετικό του έργο, που συμβαδίζει με την εξέλιξη της πολιτικής του συνειδητοποίησης, μπορούμε να διακρίνουμε τρεις βασικές περιόδους:

Πρώτη περίοδος (1922-1920)

Συντάσσει εκπαιδευτικά νομοσχέδια επί υπουργίας Τσιριμώκου στην κυβέρνηση Βενιζέλου, πιστεύοντας στον Βενιζέλο και στις καλές προθέσεις της αστικής τάξης, αν και δεν θεωρεί ότι η Παιδεία είναι υπερταξική. Οι κυριότερες παιδαγωγικές του θέσεις είναι:

α) Είναι αναγκαίο να συσταθεί δχρονο δημοτικό σχολείο υποχρεωτικό και ενιαίο για όλα τα ελληνόπουλα, αγόρια και κορίτσια, συγχρονισμένο και προσαρμοσμένο στις τρέχουσες εκπαιδευτικές αρχές.

β) δχρονν μέση εκπαίδευση, όχι μονόπλευρη, αλλά εκτός της κλασικής κατεύθυνσης, πρέπει να ιδρυθούν τμήματα πρακτικά και εμπορικά ώστε να υπάρχουν πολλές επιλογές για τα παιδιά στην προοπτική ανώτερης μόρφωσης.

γ) Πληγή για την Παιδεία είναι η προγονοπληξία, ο ψευτοκλασικισμός, η στείρα μίμηση της αρχαιότητας. Είναι αναγκαίος ο γνήσιος ανθρωπισμός και ο δημιουργικός ιστορισμός. Λέει συγκεκριμένα: «Ο ιστορισμός διαφέρει από την ιστορική επιστήμη. Η ιστορία καθ' εαυτήν, ως καθαρή γνώση, έχει διακοσμητική μόνο και έμμεση σημασία για τη ζωή, ουσιαστική σημασία έχει ο ιστορισμός, η συνειδητή δηλαδή προσπάθεια για να διατηρηθούν οι αξίες του παρελθόντος, ως απόλυτες ή για να μετουσιωθούν και να γίνουν σπέρματα νέας ζωής».

Παρατίθεται εδώ ένα απόσπασμα από τη «Δημοκοπία, αντίδραση, παιδεία».

«Η μνήμη είναι χωρίς άλλο ένας από τους δημιουργικούς παράγοντες του πολιτισμού. Η συνειδητή βέβαια μνήμη, όχι η εμπειρία που περνάει στην έξη και γίνεται ένστιχτο. Όσο κατεβαίνουμε τα σκαλοπάτια του πολιτισμού, όσο κατεβαίνουμε τη ζωική κλίμακα, βρίσκουμε λιγότερη μνήμη. Ένας λαός χωρίς ομαδική μνήμη δεν αυτοελέγχεται, δε συγκρίνει, δε σχηματίζει οδηγητικές γραμμές στη ζωή του. Σε τέτοιους λαούς βρίσκουν εύκολα θέση οι δημαγωγοί, όσοι κολακεύουν τα ταπεινά ένστιχτα, όσοι φοβίζονται το δειλό ζώο, που δεν μπορεί να θυμηθεί, να συγκρίνει και να κρίνει. Η αυτοσυνειδησία λείπει στους λαούς που δεν έχουν μνήμη.

Στον ελληνικό λαό από το 1880 και έπειτα, οι λόγιοί του, οι διανοούμενοί του, οι μεγάλοι δάσκαλοι πρόβαλαν ιδανικά σφαλερά και απόλυτα απροσάρμοστα στη ζωή του. Τον δίδαν πως για να ζήσει, να γίνει μεγάλος και δοξασμένος, σαν τους αρχαίους προγόνους, πρέπει να ξαναζωντανέψει τις φόρμες της ζωής τους. Ανάσταση του αρχαίου πολιτισμού! Στη νεότερη Αθήνα θα ξαναπερπατήσουν Σωκράτηδες και Πλάτωνα, Φειδίες και Ικτίνοι, Ασχύλοι και Σοφοκλήδες και Δημοσθένηδες και Θουκυδίδηδες, αρκεί να ξαναγράψουμε και να ξαναμιλήσουμε την αρχαία γλώσσα. Ότι ανάσταση του αρχαίου πολιτισμού ήταν ιδανικό ολότελα κούφιο, ο λαός δεν ήταν σε θέση να το κρίνει. Αρχαίος πολιτισμός χωρίς την αρχαία θρησκεία, χωρίς την κοινωνική και πολιτειακή σύσταση, χωρίς την άμεση αρχαία παράδοση.

Αρχαίος πολιτισμός με Χριστιανισμό; Αρχαίος πολιτισμός και ανάσταση βυζαντινής αυτοκρατορίας; Ελληνικός πολιτισμός και ρωμαϊκό δίκαιο; Αρχαίος πολιτισμός χωρίς γένη, φατρίες, φυλές και άστυ; Αρχαίος πολιτισμός χωρίς δούλους; Αρχαίος πολιτισμός με σιδηροδρόμους και μηχανές και κάρβουνο του Κάρντιφ;

Μόνο λίγοι ρομαντικοί Ευρωπαίοι φιλόλογοι, μόνο καλλιτέχνες που νοσταλγούν χαμένες μορφές της ζωής, μόνο αφιλοσόφητοι φιλόσοφοι και αντιστόρητοι ιστορικοί, μπορούσαν να έχουν κάποια ελπίδα να πραγματοποιηθεί ένα τέτοιο ιδανικό. Και ήταν πολύ φυσικό να καταντήσει όλη αυτή η παράλογη μεταρσίωση σε αστεία μίμηση μέσων αορίστων και αττικών αναδιπλασιασμών, σε κάποιες αντιγραφές από αρχαίες κολώνες και στο απ' όλα αστειότερο μασκάρεμα μερικών κυριών με τον αρχαίο χιτώνα και τα σαντάλια. Αυτό ήταν όλο».

δ) Είναι απαραίτητη η επιστημονική κατάρτιση των δασκάλων.

ε) Αναγκαία ακόμη είναι η δημιουργία ανώτατου εκπαιδευτικού συμβουλίου και εποπτικών συμβουλίων, καθώς η διοίκηση της Παιδείας είναι καταπιεστική, αυταρχική, φαυλοκρατική και επιστημονικά ακαθοδήγητη. Εδώ συνάντησε πολλές αντιδράσεις, αλλά ο Βενιζέλος ενέκρινε μόνο το εκπαιδευτικό συμβούλιο όπου διόρισε δικούς του εμπιστούς.

Στα πλαίσια της ανάγκης επιστημονικής κατάρτισης των δασκάλων, ως διευθυντής του Διδασκαλείου Μέσης Εκπαίδευσης, ασχολείται με την έρευνα του κοινωνικού χαρακτήρα της αγωγής.

Καινοτομία είναι τα παιδαγωγικά φροντιστήρια όπου ζητούνται κάθε είδους προβλήματα της αγωγής. Προωθεί την αυτενέργεια έναντι της παθητικής ακροαματικής διδασκαλίας. Όπως προαναφέρθηκε, απολύθηκε με την επικράτηση του Κωνσταντίνου, αλλά επανήλθε ως Γενικός Γραμματέας στο Υπουργείο Παιδείας με την επιστροφή του Βενιζέλου, πιστεύοντας ακόμα ότι ο Βενιζέλος θα προχωρήσει στον εκσυγχρονισμό του δημοτικού σχολείου.

Το μεγάλο του επίτευγμα είναι η εισαγωγή της δημοτικής στο δημοτικό σχολείο. Προκαλούνται αντιδράσεις, αλλά η κυβέρνηση δεν υποχωρεί. Εισάγονται επίσης τα καινούργια αναγνωστικά από τα οποία μέχρι σήμερα θεωρείται μακράν το καλύτερο «Τα ψηλά βουνά» του Ζ. Παπαντωνίου. Το 1920, με την επιστροφή της βασιλικής κυβέρνησης, η καινούργια επιτροπή αποφαινεται ότι πρέπει να καούν τα νέα βιβλία.

Στο βιβλίο του με τίτλο «Οι χοίροι υίζουσιν, τα χοιρίδια κοΐζουσιν, οι όψεις υίζουσιν» σατιρίζει την επαναφορά της αρχαΐζουσας.

«Τα παιδιά ενύσταζαν, ενύσταζαν, Θεέ μου πώς ενύσταζαν. Η σκιά της ηλιθιότητας εκάλυπτε την τάξιν. Τα καλύτερα επαπαγάλιζαν ευσυνειδήτως. Το βόδι λέγεται καλύτερον βους. Το πόδια λέγεται καλύτερον πους. Τα κέρατά του; Του βου. Ο δάκτυλος του; του πους. Ω Θεέ μου, τι λες παιδί μου; Πρόσεχε: ο βους, του βοός. Ο πους, του ποδός. Λοιπόν, τα κέρατα του βοδός. Οι δάκτυλοι του; του πους... πους. Α! Μα είσθε κτήνη! Είσθε ζώα. Δεν υποφέρεσθε. Γκαπ, γκουπ!»

Υποστηρίζει ακόμα, «Το σχολείο δεν είναι αρχή, αλλά ουσιαστικά το τέλος των επαναστάσεων και των μεταρρυθμίσεων, ο τελευταίος πύργος που, άμα πέσει, δείχνει ολοφάνερα το πέσιμο του παλιού κόσμου».

Δεύτερη περίοδος (1921-1927)

Το έργο του Γληνού γκρεμίζεται κυριολεκτικά. Επανέρχεται η καθαρεύουσα στο δημοτικό. Ο ίδιος ο Γληνός διώκεται. Κέντρο πλέον της δράσης του είναι ο Εκπαιδευτικός Όμιλος. Πιστεύει ότι είναι η ώρα της κριτικής και της αυτοκριτικής. Τα βασικά του πορίσματα είναι: α) Τα νέα αναγνωστικά άσκησαν θετική επίδραση. β) είναι πλέον σαφές ότι δεν υπάρχει υπερκομματική παιδεία. Είναι αναγκαίο να πολιτευθούν οι παιδαγωγοί ώστε να ασκήσουν πολιτική επιρροή και να αγωνιστούν για τη δημοκρατία. γ) υπήρξε λάθος ότι η μεταρρύθμιση βασίστηκε στις κυβερνητικές επιλογές, θα πρέπει να γίνει λαϊκό αίτημα. Να γίνει διαφώτιση του λα-

ού και κυρίως των εκπαιδευτικών. Το έργο αυτό αναλαμβάνει ο Εκπαιδευτικός Όμιλος. δ) Για να ριζώσει η μεταρρύθμιση, δεν αρκεί η δημοτική γλώσσα και ο εκσυγχρονισμός της Παιδείας, χρειάζεται να δοθεί σ' αυτήν και κοινωνικό περιεχόμενο. ε) αναγκαία η ίδρυση πρότυπου σχολείου για να εφαρμοσθούν οι νέες παιδαγωγικές αρχές.

Ενδεικτικά εδώ η άποψή του για την ελευθερία σκέψης των δασκάλων, αλλά και η κριτική του στην αστική τάξη για την υποβάθμιση της Παιδείας:

«Ο δάσκαλος και η λευτεριά της σκέψης του»

«Γι' αυτό ήταν αναγκαίο να τονιστεί πια και μέσα στις προγραμματικές αρχές του Ομίλου το δικαίωμα του δασκάλου πρώτα-πρώτα να στοχάζεται και να έχει γνώμη για τα εκπαιδευτικά ζητήματα μα και ακόμη τη γνώμη του αυτή να την ανακοινώνει στους συναδέλφους του και να συνεργάζεται μαζί τους για να δια φωτίσει την κοινωνία γι' αυτά. Γιατί ο δάσκαλος δε γίνεται ποτέ πολιτικός με το να σκέφτεται πώς θα καλυτερέψει η παιδεία και να ζητάει να φωτίσει και τους άλλους, έτσι που η σκέψη του να γίνει

αναγνωρισμένη πράξη ή κατάσταση. Έτσι μόνο εκτελεί σωστά το χρέος του απέναντι στο κράτος και στην κοινωνία. Η αντίθετη αντίληψη ίσα-ίσα είναι εκείνη, που κάνει τον δάσκαλο ένα απλό και άψυχο μισθωτό όργανο, του αφαιρεί την κυριότερη προϋπόθεση της προσωπικότητας, δηλαδή τη λεύτερη σκέψη και τον κάνει από ιεροφάντη μιας κοινωνικής λειτουργίας, έναν απλό πνευματικό προλετάριο που δουλεύει μηχανικά για να κερδίσει ένα κομμάτι ψωμί. Και ούτε είναι διαφορετικό αποτέλεσμα αν πει κανένας πως έχει το δικαίωμα να στοχάζεται ελεύθερα ο δάσκαλος, όμως δεν έχει το δικαίωμα να ανακοινώνει στους άλλους τη γνώμη του και να συνεργάζεται μαζί τους για να αλλάξει την πραγματικότητα. Πώς θα αφαιρέσουν από τον δάσκαλο το δικαίωμα αυτό, που έχει κάθε άνθρωπος και κάθε μέλος της κοινωνίας;»

Κι εδώ για την αστική τάξη:

«Διστακτική, αναποφάσιστη, πισωδρομική η άρχουσα τάξη σήμερα, αφήνει να ξεπέσει οριστικά όλος ο εκπαιδευτικός της οργανισμός σε συμφεροντολογική βιομηχανία προσοντούχων αγραμμάτων. Την παιδεία την αισθάνεται για βάρος η σημερινή ελληνική κοινωνία, ούτε να δαπανήσει γι' αυτή θέλει, ούτε να στοχαστεί σοβαρά. Η οργάνωσή της παλιά, άχρηστη, αντιλαϊκή, τα προγράμματά της και οι μέθοδοί της καθυστερημένες, η διοίκησή της κακή, ο δάσκαλος φτωχός βιοπαλαιστής και άτελα μορφωμένος, τα χτίριά της στάβλοι, τα διδαχτικά μέσα πρωτόγονα ή ανύπαρχτα. Και όμως το κράτος θέλει οικονομίες από την παιδεία. Το κράτος, που με εξήμισι εκατομμύρια ψυχές, ξοδεύει σήμερα ακόμη για ολόκληρη τη μέση και δημοτική παιδεία τα μισά

απ' όσα ξοδεύει μόνο η συντριμμένη από τον πόλεμο Βιέννη με πληθυσμό 1.800.000 για τα δικά της δημοσυντήρητα σχολεία».

Στην περίοδο αυτή, ένα ακόμα σημαντικό επίτευγμα του Γληνού είναι η ίδρυση της «Ανωτέρας Γυναικείας Σχολής» πρότυπου Λαϊκού Πανεπιστημίου. Σκοπός της «Να πάρει η γυναίκα τη θέση της, την αντίστοιχη με την αξία της θέσης στις ανώτερες εκδηλώσεις της κοινωνικής ζωής. Όχι εξανδρισμός, μα εξανθρωπισμός της γυναίκας είναι το ιδανικό τέρμα του αγώνα της, όπως παραμένει και το ιδανικό τέρμα για τον άνδρα. Να μείνει γυναίκα, ιδιότυπο πλάσμα διαφορετικό από τον άνδρα, μα συνάμα ένας ολοκληρωμένος άνθρωπος», λέει στη εισαγωγική του ομιλία «Γυναικείος Ανθρωπισμός». Να δοθεί δηλαδή στη γυναίκα ανώτερη ιστορική, φιλοσοφική, κοινωνιολογική, καλλιτεχνική μόρφωση. Ο ίδιος δίδαξε σ' αυτή τη σχολή φιλοσοφία. Εν τω μεταξύ, η νέα αποπομπή του Κωνσταντίνου, οδηγεί στην κυβέρνηση Πλαστήρα που επαναφέρει τον Γληνό στο Υπουργείο Παιδείας.

Συντάσσει ξανά εκπαιδευτικά νομοσχέδια που τα πιο ση-

μαντικά, τουλάχιστον, δεν εφαρμόζονται. Είναι πολύ σκληρός ο αγώνας του αλλά τα αποτελέσματα πολύ φτωχά. Διευθύνει την Παιδαγωγική Ακαδημία που είναι το προπύργιο της αναγέννησης της παιδείας. Εκεί διδάσκει φιλοσοφία και κοινωνιολογία. Γίνεται πλέον ολοένα και πιο ριζοσπαστικός. Φιλελεύθεροι και ψευδοδημοκρατικοί φατριάζουν, προετοιμάζουν τον φασισμό. Η αντίδραση φουντώνει και δημιουργεί τα Μαρασλειακά όπου συκοφαντείται η σπου-

δαία παιδαγωγός Ρόζα Ιμβριώτη και αποπέμπεται από το Μαράσλειο.

Η δικτατορία Παγκάλου ολοκληρώνει το έργο των αντιδραστικών. Η δημοτική διώχνεται και διαλύεται η Παιδαγωγική Ακαδημία. Ο Γληνός αντιλαμβάνεται πλέον ότι είναι μάταιη η μεταρρύθμιση με κυρίαρχο το αστικό κράτος.

Το περιοδικό «Αναγέννηση» γίνεται βήμα κοινωνικής και πνευματικής ανάπλασης. «Το σύμβολό μας δεν είναι υπόσχεση, επαγγελία, είναι αίτημα πόνου και πόθου κραυγή. Και ο πόνος όταν είναι αληθινός, είναι δικαίωμα». Στις σελίδες της «Αναγέννησης» διαμορφώνεται ο σοσιαλιστής επαναστάτης, πνευματικός ηγέτης του έθνους.

Τρίτη περίοδος (1927-1943)

Διασπάται ο Εκπαιδευτικός Όμιλος και η διάσπαση σπρώχνει τον Γληνό να κάνει το αποφασιστικό βήμα προς τον επιστημονικό σοσιαλισμό. Έχει πλέον χάσει κάθε ελπίδα και δεν πιστεύει στις καλές προθέσεις της αστικής τάξης. Η διάσπαση του Ε.Ο. συνίσταται στη διχογνωμία ανάμεσα στις δύο ομάδες, τη συντηρητική-αντιδραστική με αρχηγό τον Δελμούζο και τη ριζοσπαστική-σοσιαλιστική με αρχηγό τον

Γληνό. Παρά τις προσπάθειες να μη συντελεστεί η διάσπαση, ο Δελμούζος ελπίζοντας ότι θα πάρει την πλειοψηφία, υποστήριζε ότι ήταν λάθος να συνδεθεί η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση με ορισμένο κόμμα και επιπλέον να συνδεθεί η παιδεία με την κοινωνική σύνθεση. Θεωρούσε ότι ήταν πολιτικό λάθος γιατί ταυτίζονται ο κομμουνισμός και ο δημοτικισμός, ενώ ήταν επιστημονικό λάθος η συσχέτιση της εκπαίδευσης με τους ταξικούς αγώνες. Η παιδεία, κατά τη γνώμη του, έπρεπε να είναι υπερταξική και υπερκομματική. Ο Εκπαιδευτικός Όμιλος δεν πρέπει να είναι κόμμα, η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση είναι αναγκαίο να αποχρωματισθεί. Θεωρούσε, επίσης, απαραίτητη την εθνική και θρησκευτική αγωγή. Ο Γληνός απαντά ότι η παιδεία καθορίζεται πάντοτε από τη σύθεση της κοινωνίας και είναι όργανο της κυρίαρχης τάξης. Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση δεν μπορεί παρά να έχει φορέα εκείνες τις κοινωνικές τάξεις που αγωνίζονται να λυτρωθούν και να κατακτήσουν τα δικαιώματά τους, και μάχονται για την πραγματοποίηση κοινωνικών μεταρρυθμίσεων αναγκάζοντας έτσι και την άρχουσα τάξη να βελτιώνει τους θεσμούς της.

Γι' αυτό ο Εκπαιδευτικός Όμιλος, σαν σωματείο εκπαιδευτικής πρωτοπορίας έχει χρέος να εργάζεται για να εκφράζει και να διαμορφώνει τα εκπαιδευτικά αιτήματα, αλλά και να διαμορφώνει την εκπαιδευτική συνείδηση των λαϊκών τάξεων (εργατικής, αγροτικής, μικροαστικής).

Απαντά ακόμη αντίστοιχα για το θρησκευτικό και το εθνικό ζήτημα: Το θρησκευτικό ζήτημα είναι ζήτημα συνείδησης, ενώ η εθνική αγωγή είναι καλλιέργεια φυλετικού μίσους και θεωρία περί ανωτερότητας της ελληνικής φυλής, άρα εμπόδιο για την ευημερία του λαού και την άνθιση του νεοελληνικού πολιτισμού. Το εθνικό σύνολο καλύπτει τις αδικίες και τις αντιθέσεις συμφερόντων και διατηρεί την αδικία και την εκμετάλλευση. Η εθνική αγωγή πρέπει να καλλιεργεί το αίσθημα της εθνικής ανεξαρτησίας, να οδηγεί στο χτύπημα του ξένου κατακτητή κι ακόμα να αναπτύσσει τα στοιχεία του εθνικού πολιτισμού.

Η πλειοψηφία ακολούθησε τον Γληνό. Μετά από αυτό το ξεκαθάρισμα, ο Γληνός προχωράει αποφασιστικά στη μάχη και γίνεται ένας ακατάβλητος αγωνιστής για τη ριζική αναγέννηση της παιδείας. Με τον «Νέο Δρόμο» (1928) μαστιγώνει την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του υπουργού του Βενιζέλου Γόντικα, που τη θεωρεί τυπική και επιφανειακή (μόνο στη γλώσσα). Βλέπει ότι δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί η μεταρρύθμιση χωρίς τη σοσιαλιστική ανοικοδόμηση του κράτους. Μόνο ο λαός μπορεί να δώσει λύση στο εκπαιδευτικό πρόβλημα.

Λέει σχετικά στη «Διακήρυξη της διοικητικής επιτροπής του "Εκπαιδευτικού Ομίλου"»:

«Μόνο λοιπόν άμα (ο Όμιλος) αναγνωρίσει την αλήθεια για τον κοινωνικό καθορισμό της Παιδείας, τότε και μόνο τότε εργάζεται πραγματικά για το σύνολο, τότε και μόνο τότε αγκαλιάζει ολόκληρο το πρόβλημα της Παιδείας.

Γιατί βλέπει τότε την αλήθεια και ερμηνεύει σωστά. Βλέπει ως ποιο σημείο μπορεί να προχωρήσει η άρχουσα τάξη στην οργάνωση της παιδείας και ακόμα πως το σημείο αυτό, που άγρυπνα φυλάγεται, είναι η γραμμή του ταξικού συμφέροντος.

Βλέπει πως κανένας ρομαντικός φιλανθρωπισμός και μόνο ο αγώνας μπορεί να δώσει ένα μέρος ή το σύνολο από τα πνευματικά αγαθά σε κείνους που σήμερα δεν τα έχουν, όπως μόνο με τον αγώνα μπορούν να κατακτήσουν οι αδικημένοι ένα μέρος ή το σύνολο από τα υλικά αγαθά».

«Κάθε σημαντική κοινωνική μεταρρύθμιση, άρα και η εκπαιδευτική, γίνεται με μέσο την πάλη των κοινωνικών τάξεων. Η ελληνική αστική τάξη, όπως έδειξε η ως τώρα πείρα του Εκπαιδευτικού Ομίλου, ή καταπολεμάει άμεσα ή δεν επιδιώκει ειλικρινά μια ουσιαστική λαϊκή εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Γι' αυτό ο Όμιλος βλέπει πως η μεταρρύθμιση δεν μπορεί να έχει άλλο κοινωνικό φορέα και πρόμαχο παρά εκείνες τις κοινωνικές τάξεις που, σαν αδικημένες, συνειδητοποιούν καθαρά τα κοινωνικά προβλήματα».

Η επίσκεψή του στη Σοβιετική Ένωση ενισχύει τις ήδη διαμορφωμένες απόψεις του. Προσχωρεί στο ΚΚΕ και γίνεται ανώτατο ηγετικό στέλεχος του. Η απαξίωση εκ μέρους της αστικής τάξης, η οποία προσπάθησε να τον προσεταιριστεί προσφέροντάς του τιμές και αξιώματα, έχει ως συνέπεια πλέον τους συνεχείς διωγμούς του. Όπως είπαμε, από το 1935 έως το 1939 εξορίζεται διαδοχικά στον Άη Στράτη, στην Ανάφη, στην Ακροναυπλία και στη Σαντορίνη, όπου δεν παύει κι εκεί ακόμα να είναι δάσκαλος. Ζητάει να αποδοθούν βιβλία και τετράδια ξανά στους κρατούμενους και να δοθεί άδεια για διαλέξεις και ψυχαγωγικές ασχολίες όπως σκάκι κ.λ.π. Οργανώνει τάξεις από το δημοτικό ως το γυμνάσιο. Προγραμματίζει μαθήματα Ιστορίας, Λογοτεχνίας, Φιλοσοφίας, Κοινωνιολογίας κι εκόμα θετικών Επιστημών με τη συμβολή και συγκαταμέμενών του, πνευματικών ανθρώπων. Δεν κρατάει όμως για πολύ ο αέρας αυτός πνευματικής ανάτασης, καθώς ο περιβόητος υπουργός Δημόσιας Ασφάλειας του Μεταξά, Μανιαδάκης, απαγορεύει τα μαθήματα σε φυλακές και εξορίες. Στη διάρκεια του αναγκαστικού του περιορισμού στο σπίτι επιδίδεται σε πνευματική εργασία. Μια από τις πιο σημαντικές του συμβολές στην αρχαία γραμματεία, φιλοσοφία και διαλεκτική σκέψη είναι η μετάφραση, η εισαγωγή και τα σχόλια στον «Σοφιστή» του Πλάτωνα που ολοκληρώνει λίγο πριν την Κατοχή. Τελευταία πολιτική και συνάμα παιδαγωγική του πράξη, το μανιφέστο της Αντίστασης του ελληνικού λαού, «Τι είναι και τι θέλει το ΕΑΜ» ένα μοναδικό εγχειρίδιο ήθους και πράξης για τους κατακτημένους απέναντι στους κατακτητές.

Για τον ίδιο, όπως γράφει στην «Αυτοβιογραφία» του, τρεις ήταν οι κεντρικές πράξεις στη ζωή του. 1. Το 1917. Η εισαγωγή της δημοτικής γλώσσας στο σχολείο. 2. Το 1927. Η διάσπαση του Εκπαιδευτικού Ομίλου. 3. Το 1936 Ο Κομμουνισμός, η προσχώρησή του στο ΚΚΕ.

Λέει συγκεκριμένα: «Με κόπο και αγωνία άνοιξα τον δρόμο, ένα μονοπάτι για την αλήθεια, για το φως. Έγινα στα 18 μου δημοτικιστής, στα 25 μου φωτιστή για το κοινωνικό ζήτημα. 20 χρόνια αγώνα χρειάστηκα για να μπορέσω να πω την αλήθεια που είχα μέσα μου. «Όλη μου η ζωή μια πορεία προς την αριστερά. Από τον Μιστριώτη στον Λένιν».

Αυτή η αναζήτηση της αλήθειας είναι ο βασικός πυλώνας της ζωής και της δράσης του. Ο ίδιος γράφει: «Η αλήθεια πρέπει να είναι ο κανόνας και το θεμέλιο της ζωής μας». Φρά-

ση ενδεικτική του ήθους του που χαρακτηρίζεται από σεμνότητα, εξαιρετική αυστηρότητα για τον εαυτό του, τελειοθηρία, εργατικότητα, μαχητικότητα. Το μότο του: «Δούλεψε, αγωνίσου, πάλεψε». Σπάνιος άνθρωπος και σπάνιος δάσκαλος. Άφθαστος ομιλητής αλλά και στυλίστας της γραφής. Βασικά χαρακτηριστικά του λόγου του, η διαύγεια, η απλότητα και η φυσικότητα, πολύ μακριά από τον βερμπάλισό που αντιπαθούσε. Συνδύαζε την άρτια θεωρητική κατάρτιση, αλλά και τη μοναδική διδακτική ικανότητα με βάση τη διαλεκτική. Όλη του η ζωή ήταν μια διαρκής αναμέτρηση με τον εαυτό του, ζωή μελέτης και ακαταπόνητης πνευματικής δουλειάς. (Όπου βρισκόταν, άκουγε, διάβαζε, κρατούσε σημειώσεις για το παραμικρό). Οι μαθητές του μαρτυρούν αυτόν τον μοναδικό συνδυασμό ανθρώπου και δασκάλου. Η Ιμβριώτη, ο Βάρναλης, ο Κορδάτος. Ο Βάρναλης συγκεκριμένα λέει ότι οι ώρες της Ηθικής και Παιδαγωγικής που δίδασκε ο Γληνός ήταν οι πιο ευτυχισμένες ώρες της ημέρας. Παραθέτουμε εδώ τη μαρτυρία του Γιάννη Κορδάτου, μαθητή του στο Ελληνογερμανικό Λύκειο Σμύρνης: «Ο Γληνός ήταν κάτι παραπάνω από γόνος στη διδασκαλία του. Δε θυμάμαι κανέναν άλλον καθηγητή να μου κάνει τέτοια εντύπωση. Κρεμνιούμαστε όλοι μας απ' το στόμα του και δεν καταλαβαίναμε πώς περνούσε η ώρα ή πιο σωστά θα θέλαμε η ώρα του μαθήματος να γίνει δυο και τρεις. Όχι μόνο δεν κούραζε, αλλά και έκανε τη γραμματική και το συντακτικό ευχάριστο μάθημα, ήταν παιχνίδι όπως τα δίδασκε. Έπειτα, και στο μάθημα των εκθέσεων πρόσεχε πολύ. Μας έβαζε να διαβάζουμε νεοελληνικά κείμενα και χωρίς να φαίνεται δημοτικιστής, γιατί εκείνο τον καιρό οι δημοτικιστές παύονταν από τα σχολεία, μας προπαγάνδιζε τον δημοτικισμό».

Θα μπορούσαμε να μιλάμε ώρες ατέλειωτες για τον δάσκαλο Γληνό, για τον τρόπο διδασκαλίας του που μάγευε και καθήλωνε τους μαθητές του, αλλά και για το ήθος που αποτέλούσε μοναδικό παράδειγμα γι' αυτούς.

Κλείνουμε με κάποιες βασικές απόψεις του για την παιδεία. Όπως και από τα προηγούμενα μπορούμε να συναγάγουμε, πίστευε ότι η μόρφωση του λαού και το δημοκρατικό σχολείο δεν είναι ζήτημα μόνο εκπαιδευτικό, αλλά εθνική υπόθεση. Στοίχεία αυτής της παιδείας πρέπει να είναι η ζωτικότητα, το στοιχείο της ζωής, η καλλιέργεια της δύναμης ζωής που έχουν οι άνθρωποι από τη γέννησή τους. Το σχολείο δεν πρέπει να βρίσκεται έξω από τη ζωή. Λέει συγκεκριμένα στο κείμενό του: «Το βασικό πρόβλημα της Παιδείας». «Η Παιδεία δεν μπορεί να είναι αυθαίρετη διάπλαση υπό οιοσδήποτε εξωτερικές επιδράσεις. Η παιδεία μοιάζει με το σκάψιμο της γης, με την προσφορά διαλεγμένων θρεπτικών χυμών, με το στήριγμα, με το κλάδεμα και όλη την άλλη εξωτερική χειραγώγηση του φυτού. Η Παιδεία δεν μπορεί να παραγνωρίζει το δεδομένο, την ψυχική πραγματικότητα, ούτε να τα βιάζει, πρέπει να εναρμονίζει την ενέργειά της μ' αυτήν. Η παιδεία πρέπει να είναι προσφορά κατάλληλων ερεθισμών. Η σοφία του συστήματος των ερεθισμών είναι η προσαρμογή του στα δεδομένα της ψυχικής πραγματικότητας. Υπάρχει η ψυχή του παιδιού. Πρόσεξε την, μελέτησέ την, προσαρμόσου στους νόμους της, υπο-

βοήθησέ την στο οργανικό της ξετύλιγμα». «Η Παιδεία είναι άμεση και έμμεση μορφή της ζωής, μπορεί λοιπόν να πετύχει μόνο μέσα στη ζωή και σαν ζωή». Είναι ο δρόμος που από τη ζωική κατάσταση με τη ζωτικότητα και τη δραστηριότητα οδηγεί στην ολοκλήρωση, στην τελείωση, στην αυτονομία. Είναι αναγκαία η συμφιλίωση με το περιβάλλον, το γκρέμισμα των τοίχων που χωρίζουν το σχολείο από την πραγματική ζωή.

Ένα δεύτερο στοιχείο, λοιπόν, είναι η πληρότητα – τελείωση. Σκοπός της παιδείας είναι ο ολοκληρωμένος άνθρωπος. Δεν πρέπει να ξεχωρίζουμε σώμα από πνεύμα, πνεύμα από συναίσθημα. Όχι μόνο πνεύμα, όχι μόνο χέρι αλλά και συναίσθημα. Η τελείωση αυτή δεν αφορά μόνο το άτομο. Η πληρότητα πλουτίζει τον ανθρωπισμό, ώστε να κατορθώνει να ξεπεράσει τον ατομικό χαρακτήρα προς την πλευρά της κοινότητας διατηρώντας μαζί την αυτονομία του ατόμου.

Αυτό το σχολείο δεν μπορεί να είναι α-πολιτικό. Λέει συγκεκριμένα: «Όποιος είναι τυφλός δεν μπορεί να οδηγή, όποιος είναι φελλός, μπορεί να πηγαίνει δώθε-κειθε, όποιος όμως είναι γερά προσγειωμένος στέκεται ακλόνητος και δημιουργεί. Αυτός ξέρει ότι ο πολιτικός αγώνας είναι απαραίτητος για να πετύχουμε τη μόρφωση του λαού. Όσο ξέρουμε ότι εκατομμύρια παιδιά υποφέρουν από ανείπωτη δυστυχία κι ότι κανείς δεν τα λογαριάζει, ούτε θα τα λογαριάσει για ανθρωπινες αξίες, είναι ανάγκη να εργαστούμε σαν αγωνιστές και να ωθούμε προς την εξάλειψη της αδικίας. Ο άνθρωπος, ο κάθε άνθρωπος, ολοκληρώνεται όταν έχει εξασφαλίσει τη ζήση του, τη μόρφωσή του και τη δυνατότητα να είναι ελεύθερος. Αυτό είναι «ανθρωπισμός» και αυτό πρέπει να ζητάμε ανέπδοτα. Είναι χρέος ανθρώπινο να μη θέλουμε τον άνθρωπο ανδράποδο. Όποιος σκέφτεται έτσι, δεν κάθεται μουνδιασμένος, διδάσκει τους γέροντες και τους νέους τι μπορεί να γίνει. Είναι αυταπόδεικτο ότι οι μεγαλοβιομήχανοι και οι μεγαλοκαρχαρίες δεν θα δώσουν ποτέ με τη θέλησή τους σωστή μόρφωση στον λαό. Δεν θέλουν να μορφωθούν όλα τα παιδιά του λαού. Αυτό φοβούνται».

Στην «Αναγέννηση» στα 1927 γράφει επίσης:

«Κάτω λοιπό τα ψέματα όλα. Είμαστε σύμφωνοι. Το σχολείο το θέλετε εσείς όργανο της κυριαρχίας σας και μεις (οι σοσιαλιστές) αγωνιζόμαστε να σας το πάρουμε, γιατί εμείς αγωνιζόμαστε για μια δικαιότερη και ανθρωπινότερη κοινωνία, λιγότερο υποκριτική, λιγότερο απάνθρωπη. Και η δύναμη θα περάσει αργά ή γρήγορα στο μέρος της δικαιοσύνης».

Σ' αυτόν τον αγώνα για παιδεία σε όλο τον λαό αφιερώθηκε. Μέχρι το τέλος της ζωής του έλεγε ότι «ο αγώνας είναι χαρά. Κι ο θάνατος ακόμα για τέτοιον αγώνα είναι μεθύσι και χαρά».

Σαν άλλος Προμηθέας πάλεψε για τον φωτισμό του λαού, μη λογαριάζοντας αφαίρεση αξιωμάτων, αξιώματα που ποτέ δεν επεδίωξε, αντιθέτως περιφρόνησε, μην υπολογίζοντας διώξεις, φυλακίσεις, εξορίες, τον ίδιο τον θάνατο.

Ας συμμεριστούμε την αισιοδοξία του, αισιοδοξία του αγωνιζόμενου ανθρώπου: «Και προσμένω. Κι αυτό που προσμένω θα 'ρθει ασφαλώς. Αργά ή γρήγορα θα 'ρθει. Διάβασε τον Προμηθέα Δεσμώτη του Αισχύλου και πρέπει να ξέρεις, ότι ο Ηρακλής έρχεται. Έρχεται».

Ο αγωνιστής-κομμουνιστής Δημήτρης Γληνός

Ο Γληνός ήταν ταυτόχρονα, θεωρητικός της γλώσσας, της εκπαίδευσης, μαχόμενος εκπαιδευτικός, κοινωνικός επαναστάτης, ηγέτης του ΚΚΕ, αλύγιστος δεσμώτης του φασισμού. Όλα αυτά αξεδιάλυτα αφού κάθε πλευρά του δεν υπήρχε χωρίς τις άλλες. Η ιδιότητα του στρατευμένου επαναστάτη-κομμουνιστή καθόρισε τη θέση στην οποία τον τοποθέτησε το επίσημο μεταπολεμικό κράτος: Αν ο Γληνός παρέμενε όλα τα άλλα εκτός από αυτό, αν ήταν δηλαδή ένας διανοούμενος, με κοινωνικές ευαισθησίες, πρωτοπόρες ιδέες για την εκπαίδευση και τη γλώσσα του λαού και μέχρι εκεί, σήμερα θα ήταν άλλη η θέση του στην επίσημη ιστορία. Πιθανότατα θα είχε ανακηρυχτεί Μέγας διδάσκαλος του Γένους και Πανεπιστημιακά Ιδρύματα, κεντρικοί δρόμοι και πλατείες θα είχαν το όνομά του.

Ας αρχίσουμε από το τέλος.

Στις 30 Δεκεμβρίου του 1943, ο παράνομος Ριζοσπάστης της κατοχής, στην πρώτη του σελίδα, μέσα σε μαύρο πένθιμο πλαίσιο, φιλοξενούσε την εξής ολιγόλογη ανακοίνωση:

*«Το Π.Γ. της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ με βαθύτατη θλίψη αγγέλλει στον ελληνικό λαό ότι ύστερα από σοβαρή εγχείρηση πέθανε στις 26.12.1943 ο εκλεκτός εκπρόσωπος της ελληνικής διανόησης Δημήτρης Γληνός, μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ και της Γραμματείας του Πολιτικού Γραφείου της. Με το θάνατο του Δ. Γληνού ο Ελληνικός λαός χάνει έναν από τους πιο **θαρραλέους μαχητές του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα, χτίστη του νεοελληνικού πολιτισμού, τα ελληνικά γράμματα η επιστήμη και η διάνοηση τον πιο πρωτοπόρο αντιπρόσωπό τους, το κόμμα μας έναν από τους πιο αγαπημένους του ηγέτες**».*

Ένα χρόνο αργότερα, τον Νοέμβριο του 1944 και ενώ, στην απελευθερωμένη Αθήνα, οι συγκρούσεις που θα οδηγούσαν στα Δεκεμβριανά έχουν ήδη αρχίσει, ο Γιάννης Ζεύγος, μέλος της ηγεσίας του ΚΚΕ, υπουργός γεωργίας στην κυβέρνηση Παπανδρέου, στον πρόλογο της πρώτης νόμιμης έκδοσης του «τι είναι και τι θέλει το ΕΑΜ», αναφέρεται στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του ελληνικού λαού και καταλήγει:

«Σ' αυτό τον αγώνα ο Δ. Γληνός, ο πιο σοφός και πιο αγνός άνθρωπος της Νεοελληνικής ιστορίας, βρίσκεται στο καθοδηγητικό πόστο του Κ.Κ.Ε.»

Αυτές οι 6 γραμμές της ανακοίνωσης του ΚΚΕ, καθώς και τα λόγια του Ζεύγου, είναι, κατά τη γνώμη μου, ό,τι πιο ακριβές και συμπυκνωμένο έχει γραφτεί για να χαρακτηρίσει συνολικά τον Γληνό και το έργο του.

Η πρώτη επαφή του Γληνού με τις σοσιαλιστικές ιδέες γίνεται στη Γερμανία τη διετία 1910 -1911 όταν έρχεται σε επαφή με τον Γεώργιο Σκληρό. Όμως το κρίσιμο διάστημα στην ιδεολογική-πολιτική συγκρότησή του είναι η διετία 1926-27. Τον Σεπτέμβριο του 26 αρχίζει την έκδοση του περιοδικού «Αναγέννηση» με σαφή προσανατολισμό προς τον σοσιαλισμό. Έχει οριστικά οδηγηθεί στο συμπέρασμα ότι η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση δεν μπορεί να πραγματοποιη-

θεί χωρίς βαθιά κοινωνική και πολιτική αλλαγή. Τον Μάρτη του 1927, κατά τη διάσπαση του «Εκπαιδευτικού Ομίλου», επιχειρηματολογώντας υπέρ της άποψης ότι το σωματείο έπρεπε να πάρει πολιτικό προσανατολισμό θα πεί ότι:

«Κάθε σημαντική κοινωνική μεταρρύθμιση, άρα και η εκπαιδευτική, γίνεται με μέσο την πάλη των κοινωνικών τάξεων. Η ελληνική αστική τάξη ή καταπολεμεί άμεσα ή δεν επιδιώκει ειλικρινά μια ουσιαστική λαϊκή εκπαιδευτική μεταρρύθμιση».

Αυτή η θέση του αποτέλεσε την «προγραμματική βάση» για τη διάσπαση του Εκπαιδευτικού Ομίλου.

Το 1932 αρχίζει να συνεργάζεται, χωρίς ακόμη να είναι μέλος του ΚΚΕ, με τους «Νέους Πρωτοπόρους» και τον Ριζοσπάστη.

Το 1934, μαζί με τον Κ. Βάρναλη, πηγαίνουν στη Μόσχα, προσκαλεσμένοι στο συνέδριο των Σοβιετικών συγγραφέων. Η Σοβιετική Ένωση στάθηκε για τον Γληνό αληθινή αποκάλυψη. Με την επιστροφή του, γράφει στην εφημερίδα «Νέος Κόσμος» μια σειρά άρθρων, όπου δίνει τις εντυπώσεις του, επιχειρώντας μια ανατομία του σοβιετικού καθεστώτος. Μετά το ταξίδι στη Σ.Ε. ο Γληνός, είναι πλέον οριστικά πεισμένος για την ανάγκη (και) οργανωτικής ένταξης στο Κομμουνιστικό κίνημα.

Ένα χρόνο μετά είναι πάλι μαζί με τον Βάρναλη, αυτή τη φορά κάτω από εντελώς διαφορετικές συνθήκες: στο τμήμα μεταγωγών της Αθήνας, και μετά του Πειραιά. Η δικτατορία του Κονδύλη τους έχει συλλάβει, μαζί με πολλές εκατοντάδες άλλους (κυρίως κομμουνιστές) για να τους εξορίσει στον Άη Στράτη. Στη διαδρομή για το λιμάνι, οι κρατούμενοι ανά ζεύγη, δεμένοι με χειροπέδες που πιάνουν το δεξί καρπό του ενός με τον αριστερό του άλλου.

Η επάνοδος του Βασιλιά Γεωργίου Β' μετά το δημοψήφισμα της 10ης Οκτωβρίου 1935 επέβαλε την αλλαγή του Συντάγματος γι' αυτό και ο Βασιλιάς διέλυσε τη Βουλή και προκήρυξε εκλογές για τη σύσταση Αναθεωρητικής Βουλής. Ο Γληνός επιστρέφει από την εξορία και στις εκλογές του Γενάρη 1936 κατεβαίνει υποψήφιος βουλευτής του Παλλαϊκού Μετώπου, ενός εκλογικού συνδυασμού που συγκρότησε το ΚΚΕ με τη συμμετοχή του Αγροτικού Κόμματος και κάποιων ανεξάρτητων προσωπικοτήτων, όπως του Δ. Γληνού. Το Π.Μ. συγκεντρώνει 5,8% και εκλέγει 15 βουλευτές, μεταξύ των οποίων και τον Γληνό.

Λίγες μέρες αργότερα, τέλος Φλεβάρη ή αρχές Μάρτη του 36, γίνεται μια παράνομη συνάντησή του με τον Νίκο Ζαχαριάδη, διωκόμενο εκείνη την περίοδο, αρχηγό του ΚΚΕ και αμέσως μετά γίνεται μέλος του κόμματος.

Η βουλευτική του θητεία τερματίζεται με το πραξικόπημα της 4ης Αυγούστου. Συλλαμβάνεται και μετά από 8 μέρες κράτησης στις φυλακές Αβέρωφ, τον στέλνουν στην Ανάφη. Μαζί του οι, επίσης βουλευτές και στελέχη του ΚΚΕ, Γ. Σιάντος και Μ. Πορφυρογέννης.

Τον Μάη του 1937 μεταφέρεται με 100 ακόμη συνεξοριστούς του στην Ακροναυπλία.

Δuo λόγια για την Ακροναυπλία (ΑΚΡΟ στην αργκό των κρατουμένων)

Η Ακροναυπλία ήταν το παλιό ενετικό φρούριο Ιτς Καλέ στο άκρο του Ναυπλίου - εξ ου και το όνομα Ακροναυπλία. Το 1884, στον πρώην στρατώνα του Καποδίστρια, κατασκευάζονται οι Στρατιωτικές Φυλακές της Ακροναυπλίας. Αργότερα λειτούργησαν σαν κανονικό σωφρονιστικό ίδρυμα. Μάλιστα από το 1922 ξεκίνησαν να στέλνονται στην Ακροναυπλία στελέχη του ΚΚΕ.

Στις 22 Φλεβάρη του 1937, επί δικτατορίας Μεταξά, υπάρχει μια ποιοτική αλλαγή: οι φυλακές της Ακροναυπλίας μετονομάζονται σε "Στρατόπεδο Κράτησης Κομμουνιστών". Η επιλογή των κρατουμένων που θα οδηγούνταν στην Ακροναυπλία χοντρικά γινόταν κυρίως με το εξής κριτήριο: Οι κομμουνιστές που είχαν περάσει από τις κατά τόπους Ασφάλειες και από την Ειδική Ασφάλεια Αθηνών και είχαν δώσει δείγματα γραφής ότι δε λύγιζαν στα βασανιστήρια και κρίνονταν άκρως επικίνδυνοι για το καθεστώς, στέλνονταν στο κάτεργο αυτό ή στο 2ο εξίσου απάνθρωπο, τις φυλακές της Κέρκυρας. Όχι για αναμόρφωση, αλλά για να απομονωθούν από τις παράνομες οργανώσεις του ΚΚΕ και τη μαζική δράση. Με τον τρόπο αυτό η δικτατορία του Μεταξά, είχε σκοπό να τελειώσει με τον ελληνικό κομμουνισμό, τσακίζοντας την οργανωτική ραχοκοκαλιά του ΚΚΕ, τα πιο διαλεκτά, δηλαδή, στελέχη του.

Στο παλιό αυτό φρούριο - φυλακή υπήρχαν τέσσερις μεγάλοι θάλαμοι, τρεις μικρότεροι και ένας χώρος αυλισμού των κρατουμένων. Η Χούντα γκρέμισε αυτό το μνημείο και έχτισε ξενοδοχείο.

Οι συνθήκες πολύ δύσκολες. Όμως οι κρατούμενοι, με την καθοδήγηση του κόμματος οργάνωσαν τη ζωή τους μέσα από την Ομάδα Συμβίωσης και με ενότητα, πειθαρχία και δίνοντας πρωταρχική σημασία στην ανάπτυξη της συντροφικότητας, κατάφεραν να σταθούν όρθιοι απέναντι στα σοβαρά ζητήματα διαβίωσης που προέκυπταν από τις απάνθρωπες συνθήκες του κάτεργου. Όχι μόνο αυτό, αλλά και να μετατρέψουν την Ακροναυπλία, στην ουσία, σε «ανώτατη σχολή κομματικών στελεχών του ΚΚΕ».

Για πολλά χρόνια μετά, μέχρι και τις μέρες μας, η λέξη ακροναυπλιώτης σημαίνει αλύγιστος κομμουνιστής και ταυτόχρονα θεωρητικά επαρκής. Την περίοδο ανασυγκρότησης του ΚΚΕ (πόλεμος-κατοχή-απελευθέρωση) το να είναι κάποιος ακροναυπλιώτης ήταν βασικό διαπιστευτήριο για την ανάδειξη σε ηγετικές θέσεις. Το ότι η Ακροναυπλία απέκτησε αυτό τον χαρακτήρα οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στον Γληνό παρ' όλο που έμεινε στην ΑΚΡΟ μόνο 7 μήνες.

Η Ακροναυπλία αδειάζει οριστικά στο τέλος του 1942 όταν και οι 600 κρατούμενοι που βρίσκονται εκεί παραδίνονται στους Γερμανούς. Οι περισσότεροι εκτελέστηκαν. Από τους 200 της Καισαριανής οι 135 ήταν ακροναυπλιώτες.

Ο Γληνός λοιπόν μεταφέρεται στην ΑΚΡΟ τον Μάη του 37. Εγκαθίσταται στον Β' θάλαμο («θάλαμος διανοουμένων»). Αρχίζει να οργανώνει την εκπαίδευση των κρατουμένων (οι περισσότεροι με ανύπαρκτη θεωρητική κατάρ-

τιση, ανάμεσά τους αρκετοί αναλφάβητοι). Οργανώνει ένα δίκτυο δασκάλων από κρατούμενους εκπαιδευτικούς και φοιτητές και σχολικές τάξεις δημοτικού και γυμνασίου. Τα εισαγωγικά μαθήματα που έκανε ο ίδιος ο Γληνός, είχαν 3 θέματα: «πώς πρέπει να μιλάμε», «πώς πρέπει να γράφουμε», «πώς πρέπει να μελετάμε». Εκτός από τα μαθήματα, ο δάσκαλος συγκρότησε καλλιτεχνικές επιτροπές που οργάνωναν την ψυχαγωγία των κρατουμένων, στις ατέλειωτες βραδυνές ώρες που οι θάλαμοι ήταν κλειστοί. Οργάνωσε ο ίδιος την πρωινή γυμναστική. Μόλις άνοιγαν το πρωί οι θάλαμοι, ο Γληνός χτυπούσε παλαμάκια φωνάζοντας «όλα τα παλικάρια στη γυμναστική».

Ένας τρόπος ψυχαγωγίας ήταν και τα «έμμετρα πορτραίτα», που έκαναν πολλοί κρατούμενοι, σατιρίζοντας τους συντρόφους τους. Τα απάγγελλε ο «ανιματέρ» και οι κρατούμενοι έπρεπε να βρουν σε ποιον κρατούμενο αντιστοιχούσε κάθε πορτρέτο. Βασικό βοηθό του στη γυμναστική και ανιματέρ στις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις είχε έναν νεαρό κρατούμενο ονόματι Ναπολέοντα Σουκατζίδη.

Ένα βράδυ, ο Σουκατζίδης, απάγγειλε το εξής έμμετρο πορτραίτο:

*Ευθυτενής κι αλύγιστος,
Ακούραστος μελετητής,
ευρύτερνος σαν αθλητής,
Παλαμοκρούστης πρωινός
και πάτρων της γυμναστικής*

Ποιος είναι; Ρώτησε ο Σουκατζίδης. «Ο Γληνός, ο Γληνός» απάντησε με χειροκροτήματα όλος ο θάλαμος.

Η πολύ γρήγορη ανάδειξή του λίγα χρόνια αργότερα στην κορυφή της ηγεσίας του ΚΚΕ, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό και στην εμπιστοσύνη που προκάλεσε στους κομμουνιστές κρατούμενους της Ακροναυπλίας η άκαμπτη στάση, το αγωνιστικό του ήθος και η σημαντική συμβολή του στο να κρατηθούν όρθιοι οι συγκρατούμενοί του.

Φυσικά μπήκε στο μάτι του καθεστώτος και της διέυθυνσης των φυλακών. Τη νύχτα της 30ής Αυγούστου του 1937, ο Β' θάλαμος δέχεται μια ομοβροντία πυροβολισμών που καταλήγουν στον θάνατο του νεαρού δασκάλου Παύλου Σταυρίδη. Ο πραγματικός στόχος της δολοφονικής επίθεσης ήταν ο Δημήτρης Γληνός. Αυτό αναφέρει τόσο ο Σπύρος Λιναρδάτος, όσο και συγκρατούμενοι του Γληνού, που θυμούνται τα λόγια του χωροφύλακα Κωστούλεα «Μωρέ δυο σφαίρες δεν πρόσεχαν για το Γληνό! Κρίμα!». Ο Σπύρος Λιναρδάτος αναφέρει και άλλες ανώνυμες εξομολογήσεις χωροφυλάκων που έγιναν αργότερα, ότι στόχος τους ήταν κυρίως ο Γληνός.

Αφού απέτυχαν να τον δολοφονήσουν, αποφασίστηκε η απομάκρυνσή του. Τον Δεκέμβρη του 1937 τον έστειλαν για απομόνωση στη Σαντορίνη.

Στη Σαντορίνη, ο Γληνός θα γράψει το περίφημο βιβλίο του «Τριλογία του πολέμου», με τον υπότιτλο «Μονόλογοι του ερημίτη της Σαντορίνης». Είναι ένα δοκίμιο στο οποίο αναλύει τον πόλεμο, εξηγεί τις αιτίες του, βλέπει τον ερχομό του και καλεί τους λαούς να παλέψουν εναντίον του. Ο Βάρναλης χαρακτηρίζει το βιβλίο «Μοναδικό βιβλίο στην Ιστορία της ελληνικής Σκέψης και προφητικό». Στη Σαντο-

ρίνη αρρώστησε βαριά και η δικτατορία Μεταξά, φοβούμενη τη λαϊκή κατακραυγή και την παγκόσμια διαμαρτυρία, τον μεταφέρει στην Αθήνα υπό αυστηρή επιτήρηση.

ΚΑΤΟΧΗ

Συλλαμβάνεται από τους Ιταλούς τον Ιούλιο του 1941. Κρατείται στην Ειδική Ασφάλεια, στην πλατεία Κυριακού (σημερινή πλατεία Βικτωρίας) με σκοπό να μεταφερθεί στο στρατόπεδο της Λάρισας. Όμως επειδή ήταν άρρωστος μεταφέρθηκε στο Πολιτικό Νοσοκομείο υπό φρουρηση και αργότερα τέθηκε σε καθεστώς κατ' οίκον περιορισμού.

Στις 27 Σεπτεμβρίου του 1941 ιδρύεται στην Αθήνα το ΕΑΜ. Ο Γληνός συμμετέχει στις διαδικασίες για τη συγκρότησή του και τον Σεπτέμβριο του 1942, έναν χρόνο μετά την ίδρυσή του, γράφει την μπροσούρα «Τι είναι και τι θέλει το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο».

Τον Δεκέμβριο του 1942 συνέρχεται παράνομα στην κατεχόμενη Αθήνα η Β' Πανελλαδική συνδιάσκεψη του ΚΚΕ. Ο Δ.Γ. εκλέγεται στην Κ.Ε. και στην ολομέλεια του οργάνου, που συνέρχεται αμέσως μετά, μέλος του Π.Γ. Το Π.Γ. συγκροτεί μια τριμελή γραμματεία για την καθημερινή καθοδήγηση του κόμματος και του αγώνα αποτελούμενη από τους Γιώργη Σιάντο, Γιάννη Ιωαννίδη και Δημήτρη Γληνό. Σε αυτούς, μετά τη δραπέτευσή του, προστίθεται και ο Γιάννης Ζεύγος. Ο Γληνός συμμετέχει λοιπόν στην κορυφή της ηγεσίας που διαμόρφωσε την πολιτική του κόμματος εκείνη την περίοδο.

Τον Δεκέμβριο του 1943, αποφασίζει να χειρουργηθεί από τον φίλο του καθηγητή Συμπούνη, για να σουχάσει από τις όλο και πιο οδυνηρές ηπατικές κρίσεις και ν' αποκαταστήσει την κλονισμένη από τους διωγμούς υγεία του. Η απόφασή του αυτή συνάντησε τις έντονες αντιρρήσεις των μελών της ηγεσίας του ΚΚΕ, αλλά ο Δάσκαλος ήταν αμετάπειστος. Είχε αποφασίσει ν' ανέβει στο βουνό και ήθελε να είναι απολύτως υγιής. Ο Βασίλης Μπαρτζώτας, μέ-

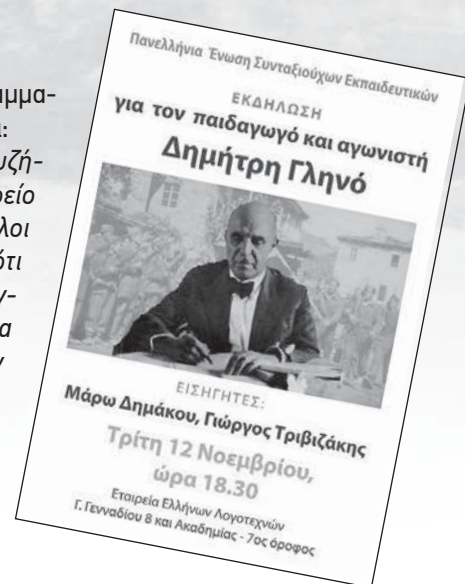
λος της ηγεσίας και γραμματέας της ΚΟΑ, διηγείται:

«Κάναμε μεγάλη συζήτηση στο Πολιτικό Γραφείο και προσπαθούσαμε όλοι μας να τον πείσουμε ότι δεν έπρεπε να κάνει εγχείρηση. Ήταν και τα χρόνια τα πολλά που τον βάραιναν, οι κακουχίες που πέρασε στις εξορίες και την Ακροναυπλία σε μεγάλη ηλικία. Δε θέλαμε, ακό-

μα (δεν το κρύβαμε), να κάνει την εγχείρηση ο στενός φίλος του Γληνού και ικανός χειρουργός, επειδή ανήκε τότε στη λεγόμενη 'χρυσή αντίσταση'. Ο Δάσκαλος, αντίθετα, προσπαθούσε να μας πείσει ότι η εγχείρηση ήταν εύκολη και ότι η φιλία του με τον χειρουργό θα σταθεί πιο ψηλά από τη διαφορά της ιδεολογία τους!»

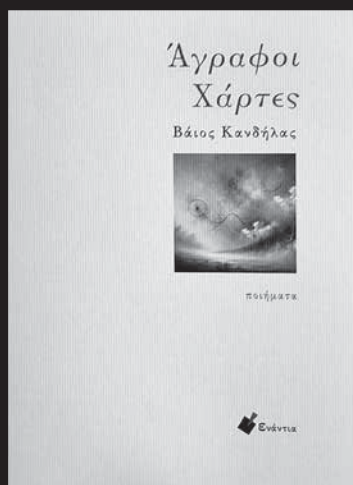
Ο Γληνός δεν συνήλθε από την εγχείρηση. Ο θάνατος τον βρήκε τα Χριστούγεννα του 43. Τη στιγμή που το ΕΑΜ προετοίμαζε τη συγκρότηση της κυβέρνησης του Βουνού με επικρατέστερο υποψήφιο για τη θέση του Προέδρου τον ίδιο. Γι' αυτό τον σκοπό το κόμμα τον είχε ορίσει βασικό εισηγητή στη 10η Ολομέλεια της ΚΕ, ώστε «με βάση τα αποτελέσματα των επαφών και διαπραγματεύσεων που θα γίνονταν στο μεταξύ και τις γενικότερες εξελίξεις θα πρότεινε τον άμεσο σχηματισμό του κεντρικού καθοδηγητικού οργάνου στην Ελεύθερη Ελλάδα».

Προφανώς ο θάνατός του στέρησε το Κ.Κ. από τις υπηρεσίες ενός φωτισμένου μυαλού, που αν ζούσε θα είχε πολλά να συνεισφέρει στις κρίσιμες μέρες που ακολούθησαν. ■

Βάιος Κανδήλας Άγραφοι Χάρτες

Εκδόσεις Ενάντια

Κυκλοφορεί η πρώτη ποιητική συλλογή του Βάιου Κανδήλα «Άγραφοι Χάρτες»! «όσο μακριά κι αν θες να πας κι άλλο μακριά θα υπάρχει» Εικόνες καθάριες, κρυστάλλινες. Συναισθημα βαθύ κι υπόρρητο. Λόγος καίριος και απροσδόκητος. Στίχος δυνατός με μέτρο κι ομοιοκαταληξία! Καλοταξίδευτη η πρώτη ποιητική σου συλλογή, Βάιε!

ΕΙΠΘΟΤΩΝ ΛΗΞΗ

με τα τελευταία όνειρα λουσμένη στην άμμο σαν αυγής πρώιμο χρώμα χαραγμένο γέλιο που απομένει το σκούρο στα μάτια σου που λάμπει ακόμα μαγνητίζει ίδιος ήλιος που πάει να σβήσει μόνο ο νους μου πια θα σε προφτάσει κάπου 'κει στου καραβιού τη δύση μ' ένα σου βλέμμα να χορτάσει τώρα που ξεγλιστρούν κείνες οι μέρες κι απομένεις μόνο εσύ στη μνήμη στον ακριβότερο καμβά σε ζωγραφίζω όνειρο που άπιαστο έμελλε να μείνει

ΑΝΤΙΜΑΛΟ

ΕΝΑΣ ΔΡΟΜΟΣ ΣΤΡΩΜΕΝΟΣ ΜΕ ΠΑΡΑΤΗΜΕΝΑ ΑΡΒΥΛΑ

επιμέλεια - κείμενα Νίνα Γεωργιάδου

Με τη φονική Αμερικανο-Ευρωπαϊκή νεοαποικιοκρατία, που ανατέμνει ξανά όλη τη Μέση Ανατολή, με τις κατζάρες του ΙΣΙΣ μεταμφιεσμένες με κουστούμια, με την ξέφρενη χαρά και τους άγριους βομβαρδισμούς των σιωναζί στη Συρία, με τις νεο-οθωμανικές βλέψεις να έχουν αέρα στα πανιά τους και τα πηχτά βοθρολύματα των ΜΜΕ, είναι αυτό που βλέπει κανείς κοιτώντας τη Συρία.

Αξιωματικοί και κληρωτοί του Συριακού στρατού, παραδόθηκαν αμαχητί. Εξήγηση, η εξαγορά τους, η γενικευμένη διαφθορά της χώρας, οι στερήσεις μετά από μακρόχρονο εμπάργκο της Δύσης, η εξάντληση και η πτωπάθεια, μετά από πολυετή πόλεμο; Όπως και να 'χει η άνευ όρων παράδοση, είναι δύσκολα εξηγήσιμη.

Η φονική Αμερικανο-Ευρωπαϊκή νεοαποικιοκρατία έχει εγκατασταθεί, από καιρό, στις πετρελαιοπηγές της Συρίας και λυμαίνεται τον βασικό πόρο της εθνικής της οικονομίας, ελέω των Κούρδων, που –τι θλίψη– συμμεχισαν με το θηρίο, ξεχνώντας πως όποιος συμμαχεί με τον διάβολο, πρέπει να περιμένει την κόλαση.

Η συμμαχία των νεοαποικιοκρατών, που διαμέλισε τη Λιβύη και τη μετέτρεψε σε απέραντο σκλαβοπάζαρο, και πυροδότησε, μέσα από τα έγκατα της CIA, τις πορτοκαλί «επαναστάσεις» –από την Ουκρανία ως τη Γεωργία– θα ρημάξει μια ιστορική χώρα, με προεκτάσεις που θα φτάσουν από την ολοσχερή γενοκτονία του λαού της Παλαιστίνης, ως τις νεο-οθωμανικές βλέψεις στο Αιγαίο.

Τα βοθρολύματα των ΜΜΕ έφτασαν –κατά παραγγελία– στην απόλυτη κατάντια, να αποκαλούν «αντάρτες» τους πιο άγριους φονταμενταλιστές, μέσα στις τάξεις των οποίων δρουν και δυτικοί ποινικοί εγκληματίες, ως μισθοφόροι. Να καταπίνουν αμάσητη την ισλαμοφοβία, με την οποία ως τώρα τάζαν τα πιο καθυστερημένα, ακροδεξιά, αντιπροσφυγικά στοιχεία και να θριαμβολογούν για την «αποκατάσταση της δημοκρατίας» στη Συρία.

Όσο για τη στάση της ελληνικής κυβέρνησης, που εξέφρασε επίσημα τη χαρά της για τη «δημοκρατία» στη Συρία, παρακάμπτοντας το γεγονός πως νικητές πάνω στην καθημαγμένη Συρία είναι –εκτός από τους νεοαποικιοκράτες και τους σιωναζί– και ο ασυγκράτητος νεο-οθωμανισμός, ισχύει το «γλείψε-γλείψε, ποτέ δεν έκανε το σκατό γλειφιτζούρι». ■

Πολεμική προσευχή

Τώρα, που ο αναδασμός των κόκκινων κατοικιών ακολουθείται από τον πιο άγριο αναδασμό ολόκληρων χωρών και ο νεο-αποικισμός της πλανηταρχίας, των σιωναζί και των "Δυτικών αξιών" προελαύνει και κανείς πια δεν μπορεί να νοιώθει σιγουριά, ιδιαίτερα σε μια χώρα με πουλημένη πολιτική ηγεσία, τώρα που πλησιάζουν τα Χριστούγεννα και αναβοσβήνουν τα φωτάκια της αφέλειας, η Πολεμική Προσευχή του Μαρκ Τουέιν, γίνεται τραγικά επίκαιρη.

"Κύριε και Θεέ μας,

βοήθησέ μας να ξεσκίσουμε τους στρατιώτες τους, σε ματωμένα κομμάτια με τις οβίδες μας.

Βοήθησέ μας να καλύψουμε τους χαρωπούς αγρούς τους με τις ωχρές μορφές των νεκρών τους.

Βοήθησέ μας, να πνίξουμε τη βροντή των όπλων μας, στα ουρλιαχτά των πληγωμένων τους, καθώς θα συσπώνται από πόνο.

Βοήθησέ μας να κάνουμε σκόνη τα ταπεινά τους σπίτια, μ' ένα τυφώνα φωτιάς.

Βοήθησέ μας, να γεμίσουμε τις καρδιές των αθώων γυναικών τους με ανώφελη οδύνη.

Βοήθησέ μας να τις διώξουμε από τα σπίτια τους, να περιπλανώνται με τα μικρά παιδιά τους, χωρίς φίλους, στην ερημωμένη γη τους, ρακένδυτες, πεινασμένες και διψασμένες, κάτω απ' τον ήλιο, στις φλόγες του καλοκαιριού και στον παγωμένο άνεμο του χειμώνα, με καταρρακωμένο πνεύμα, ξεσχισμένες από πόνο, να εκλιπαρούν για το καταφύγιο ενός τάφου, που τους το στερήσαμε.

Για χάρη μας, Κύριε, που σε λατρεύουμε, κατακεραύνωσε τις ελπίδες τους, κατάστρεψε τις ζωές τους, παράτεινε το πικρό τους μαρτύριο, βάρυνε τα βήματά τους, πότισε το δρόμο τους με τα δάκρυά τους, και βάψε κόκκινο το λευκό χιόνι, με το αίμα των πληγωμένων ποδιών τους!

Το ζητάμε, στο πνεύμα της αγάπης, από Αυτόν που είναι η Πηγή Αγάπης, και το παντοτινό καταφύγιο και ο φίλος όλων όσοι, προσεύχονται για τη βοήθειά Του, με ταπεινή και μεταμελημένη καρδιά.

Αμήν."

(Γράφτηκε απ τον Μαρκ Τουέιν το 1899, καταδικάζοντας την επίθεση των ΗΠΑ στις Φιλιππίνες. Ανατυπώθηκε και κυκλοφόρησε, σαν μπροσούρα, στη διάρκεια του πολέμου στο Βιετνάμ.)

(https://youtu.be/_kGOAWnvyWA?si=eFCh2w_EA6QC8ryk

Pink Floyd - Goodbye Blue Sky)

ΕΜΕΙΣ ΓΙΑ ΑΛΛΟΥΣ ΠΕΝΘΟΥΜΕ

ο κακός άνθρωπος, ούτε ως νεκρός δεδικαίωται

Όσο κι αν οι συστημικές φυλλάδες και τα βοθορόκανα πλέκουν τον επικήδειο του «εκσυγχρονιστή», αυτός ήταν ένας κακός άνθρωπος κι ένας κακός Έλληνας. Στα 8 χρόνια της πρωθυπουργίας του, από το 1996 μέχρι το 2004, συνέχισε το «έργο» τού προηγούμενου βρικόλακα, σταμπάροντας ανεξίτηλα την Ελλάδα, με τη βούλα του άκρατου νεοφιλελευθερισμού.

♦ Έβαλε τη χώρα στην ΟΝΕ και, μέσα σε μια νύχτα, υποτίμησε τη δραχμή, κατά 340,750%, τίναξε στον αέρα τα δημόσια ταμεία και φτωχοποίησε τη συντριπτική πλειοψηφία του ελληνικού λαού.

♦ Τζογάρησε τα αποθεματικά των ασφαλιστικών ταμείων στο χρηματιστήριο και τα έκανε σκόνη, κάνοντας τον τζόγο προσδοκία για 1 εκατ. αφελείς μικροαποταμιευτές που, επίσης μέσα σε μια νύχτα, είδαν το κομπόδεμα μιας ζωής να γίνεται κουρνιαχτός. Όταν έσκασε η φούσκα του χρηματιστηρίου, 155 δισ. ευρώ είχαν κάνει φτερά από τον δημόσιο μπεζαχτά, ανοίγοντας διάπλατα τον δρόμο στην προσχεδιασμένη πτώχευση της χώρας.

♦ Σε συμφωνία με τη Goldman Sachs και τα περίφημα swaps, προκειμένου να συγκαλυφθεί χρέος 2,8 δισ. ευρώ, η τράπεζα κέρδισε 2,3 δισ. ευρώ και η χώρα χρεώθηκε επιπλέον 16 δισ. ευρώ.

♦ Η θητεία του γερμανοτραφή Κολωνακιώτη συνδέθηκε με κοινωνικούς νεολογισμούς, που θα ζήλευε η θάτσερ τού «δεν υπάρχει κοινωνία, μόνο άτομα». Οι νέοι εργαζόμενοι έγιναν –κατά δήλωση του ίδιου– «απασχολήσιμοι», άνεργοι, υποαπασχολούμενοι, νομάδες από τη μια δουλειά στην άλλη, με εργασιακό ωράριο λάστιχο και αμοιβές πείνας.

Ο «κοινωνικός αυτοματισμός» αντικατέστησε την κοινωνική αλληλεγγύη, στήνοντας μικρούς εμφύλιους ανάμεσα στους εργαζόμενους και δικαιολογώντας την άγρια κοινωνική καταστολή.

♦ Η ντροπή για την υπόθεση Οτσαλάν, έκανε την Ελλάδα, από χώρα αλληλεγγύης, χώρα ρουφιανιάς και παράδοσης. Ένα χρόνο μετά, το ντροπιαστικό στην υπόθεση των Ιμίων, «ευχαριστούμε τους Αμερικάνους», ήταν ο Σημιαρχικός επίλογος του εξίσου ντροπιαστικού «τη σημαία την πήρε ο αέρας», κατά Πάγκαλο.

♦ Επί θητείας του, η χώρα έγινε τσιράκι στον άγριο ΝΑΤΟϊκό βομβαρδισμό της Σερβίας, παραχωρώντας όλες τις υποδομές της –βάσεις και λιμάνια– σε έναν πόλεμο που κουρέλιασε μια χώρα, έστησε τη μεγαλύτερη Αμερικάνικη βάση στο υβριδικό Κόσσοβο και έπληξε την Αδριατική με απεμπλουτισμένο ουράνιο, που το τρώμε μέχρι σήμερα.

♦ Το «χάρτινο καραβάκι» των Ολυμπιακών του 2004, ήταν ο συμβολισμός των φαραωνικών έργων μεγάλων σκανδάλων, που έμειναν στη συνέχεια να καταρρέουν, με δεκάδες νεκρούς εργάτες στα θεμέλιά τους, ενώ σημειολόγησε τελικά και τις γαλλικές φρεγάτες, με τις μεγάλες μίζες. Το χάρτινο καραβάκι, μούλιασε, μπατάρησε και τελικά πήγε στον πάτο.

Κανένα πένθος για τους βρικόλακες.

Έχουμε τόσους να πενθούμε.

Από τους χιλιάδες πνιγμένους στα –κάθε τέτοια μέρα– «αγιασμένα νερά», ως τους 6 χιλ. αυτοκτονημένους της στημένης χρεοκοπίας και τους αμέτρητους, πια, δολοφονημένους στην Παλαιστίνη.

ΣΥΝΑΞΗ ΜΑΤΙΣΣΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΝΕΟ ΧΡΟΝΟ

«Ήταν μια κακή χρονιά», είπε η Ζηνοβία, που πήρε το όνομά της από τη βασίλισσα της Παλμύρας και ξέρει να γιατρεύει την ποδάγρα, τον τσιγαρόβηχα και τους καημούς του έρωτα.

«Είναι ένα κομπολόι από κακοχρονιές», είπε η Αουρέλια, που ειδικεύεται στις φυτικές βαφές. Βάφει χειλάκια πετροκέρασα με το χυμό των πατζαριών, τις μαύρες κάπες της Ζηνοβίας και της Φραξυλάνθης με το μελάνι της σουπιάς, ροδίζει τα μάγουλα των χλωμών γυναικών με τις ακτίνες του ήλιου και ξασπρίζει τα γαριασμένα κοντοβράκια τους, με μια μυστική συνταγή για λουλάκι απ' τα λουλούδια του μπλουμπάγκο.

Γιατί και οι τρεις φορούν χοντρά κοντοβράκια, καθώς η σέλα του σκουπόξυλου δεν είναι και η πιο βολική, ειδικά για μεγάλα ταξίδια πάνω από τη θάλασσα και πέρα από τα όνειρα.

«Θα έρθουν καλύτερες χρονιές», είπε η Αφροξυλάνθη, που έχει πάντα την ελαφράδα της μοσχομυριστής αφροξυλιάς, απ' όπου πήρε τ' όνομά της και που ξέρει να φτιάχνει μαγικά ματζούνια, για να γιατρεύει κάθε είδους φα-

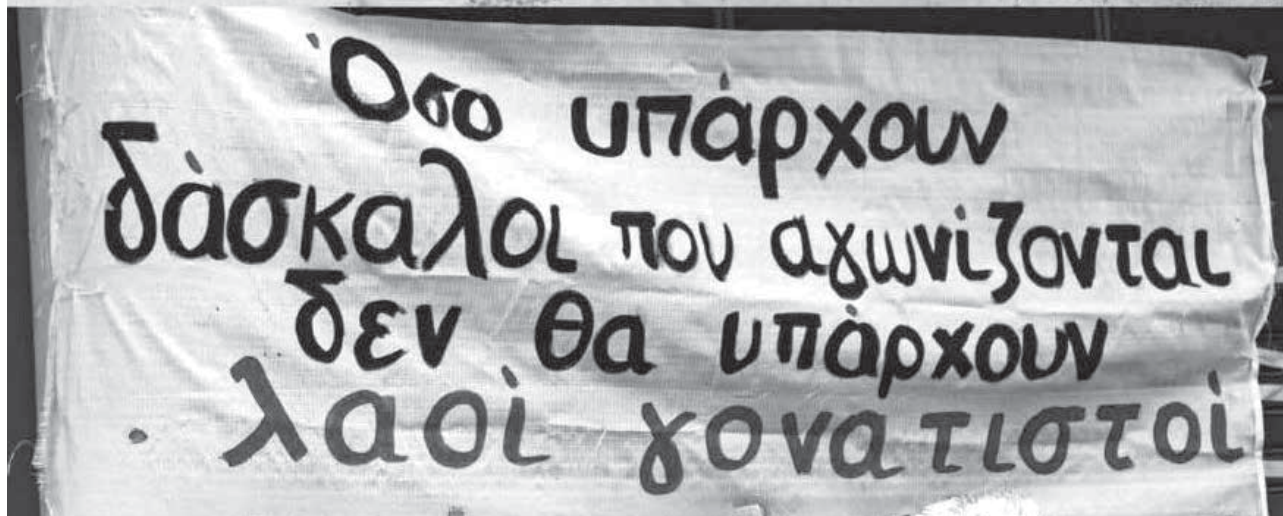
γούρα και να δροσίζει κάθε λογής πυρετούς.

Και πώς να μην την πιστέψουν, αφού κατάφεραν και οι τρεις να επιβιώσουν από τον προηγούμενο Μεσαίωνα, τότε δηλαδή που οι όχλοι κατέβαιναν στις πλατείες και παρακολουθούσαν την καύση των μαγισσών, με τον ίδιο σαδομαζοχισμό που σήμερα παρακολουθούν τηλεόραση.

Χάρη σε μίαν απροσδόκητη νεροποντή, ο όχλος σκόρπισε, την ώρα που οι φλόγες άγγιζαν κιόλας τα ακροδάχτυλα των ποδιών τους, οι δήμειοι έτρεξαν να μην βραχεί η κουκούλα τους και χώθηκαν στα ιεροξεταστήρια, όπως χώνονται οι αρουραίοι στις τρύπες τους και όπως χώνηκαν οι κουκουλοφόροι δοσίλογοι σε υπουργεία και σε έδρανα.

Μεθυσμένες και οι τρεις σ' αυτή τη σύναξη, με το κρασί που έφτιαξε η Ζηνοβία, απ' τα σταφύλια της οργής που έχει πάντα κρεμασμένα στη ζώνη της, επεξεργάζονται –μυστικά– ένα σχέδιο ανατροπής του τωρινού Μεσαίωνα.

Είπαμε, αν δεν βρίσκεις παραμύθι, φτιάξ' το μόνος σου!

ΟΧΙ στην Αξιολόγηση ΟΧΙ στο θέατρο και στις επικίνδυνες αυταπάτες

Οι στόχοι και το περιεχόμενο της αξιολόγησης καθορίζονται αποκλειστικά από αυτούς που την προωθούν και την επιβάλλουν. Από το υπουργείο, την ΕΕ και τον ΟΟΣΑ. Από αυτήν την άποψη αποτελεί επικίνδυνη αυταπάτη ότι το περιεχόμενό της αφορά τη βούληση ή τις «σκέψεις» κάποιων αξιολογητών-επιθεωρητών ή και αξιολογούμενων. Η αξιολόγηση δεν γίνεται για την απορρόφηση κονδυλίων, δεν αποτελεί «μια ακόμη γραφειοκρατική αγγαρεία», όπως ισχυρίζονται οι δυνάμεις του κυβερνητικού συνδικαλισμού. Η αξιολόγηση στοχεύει στην κατηγοριοποίηση σχολείων και εκπαιδευτικών, με ολέθριες επιπτώσεις. Έχει οικονομικό και ιδεολογικό περιεχόμενο, αφού έρχεται να περιορίσει με κάθε τρόπο τις κρατικές δαπάνες για τη δημόσια εκπαίδευση και να μετακυλίσει μεγάλο μέρος τους στις οικογένειες. Στοχεύει στη διάλυση των εργασιακών σχέσεων και στη χειραγώγηση των εκπαιδευτικών. Και αυτό μπορεί να το δει σήμερα ο καθένας που έχει σχέση με την σχολική τάξη. Ο φόβος, η πειθάρχηση και η χειραγώγηση δεν είναι απλά λέξεις κάποιων συνδικαλιστικών κειμένων. Είναι οι λέξεις που στοιχειώνουν την καθημερινότητα των εκπαιδευτικών. Τα εργαλεία που χρησιμοποιεί ο νεοεπιθεωρητισμός των «συμβούλων» για να εισβάλει στα σχολεία. Αυτόν ακριβώς τον φόβο έρχεται να εμπεδώσει η αξιολόγηση. Και αν καταφέρουν να την επιβάλουν, το σχολείο θα μετατραπεί σε κάτεργο για μαθητές και εκπαιδευτικούς. Όπου εφαρμόζεται άλλωστε η αξιολόγηση (πχ στον αγγλοσαξωνικό κόσμο) οι δεκάδες χιλιάδες παραιτήσεις είναι η άμεση συνέπειά της. Το θέατρο που στήνεται και η υποκρισία που περισσεύει σε κάθε πράξη αξιολόγησης είναι ακριβώς η απόδειξη της χειραγώγησης και της πειθάρχησης που εισάγει η αξιολόγησή τους στα σχολεία. Τα αναρίθμητα επεισόδια ευτελισμού της σχολικής ζωής, με τους μαθητές να μετατρέπονται σε φθινούς κομπάρσους σε κάθε άφιξη του επιθεωρητή στο σχολείο, πρέπει να μας οδηγήσουν ακόμα πιο αποφασισμένους στη μάχη για την ανατροπή της αξιολόγησης.

Η πολιτική για τη δημόσια εκπαίδευση, κουρελιάζοντας το σύνταγμα, έχει εγκαταλείψει τα ιδιωτικά ΑΕΙ και επιβάλλει το πλαίσιο (ΕΒΕ) για τη διαρκή τροφοδότηση και ενίσχυσή τους, πρόσφατα μάλιστα εισάγοντας και το διεθνές απολυτήριο στα δημόσια σχολεία! Τα δημόσια σχολεία στενάζουν κάτω από το βάρος της υποχρηματοδότησης. Και ενώ πέφτουν τα ταβάνια και οι διευθυντές αναζητούν «χορηγούς» για το χαρτί, τα σχολεία «εξοπλίζονται» με διαδραστικούς που σε πολλές περιπτώσεις δεν υπάρχουν χώροι να τοποθετηθούν. Πάντα με γνώμονα τα κέρδη των εταιριών. Και ενώ καθημερινά προβλήματα συσσωρεύονται και πολλαπλασιάζονται, με τις κατευθύνσεις του υπουργείου και των νέων επιθεωρητών η σχολική ζωή μετατρέπεται σε ένα ανερμάτιστο και ασύνδετο άθροισμα «δράσεων», με στόχο το σχολείο των δεξιοτήτων και της πληροφορίας, σε βάρος της πραγματικής παιδείας της γνώσης και της κριτικής σκέψης. Με αναρίθμητους νόμους, αποφάσεις και εγκυκλίους, χτίζουν το σχολείο της κατηγοριοποίησης, της υποβάθμισης, των φραγμών και των περιορισμών. Αυτό το σχολείο ο μόνος εκπαιδευτικός που μπορεί να το υπηρετήσει είναι ο φοβισμένος, πειθαρχημένος και άβουλος υπάλληλος. Σε αυτήν την κατεύθυνση, η επιβολή της αξιολόγησης αποτελεί το αναγκαίο εργαλείο για την εμπέδωση όλων των «νέων» αντιδραστικών τομών. ■

Ο «αγγλικός πνεύμονας» της ελληνικής αστικής τάξης

Τον Δεκέμβριο συμπληρώθηκαν 80 χρόνια από την έναρξη της Μάχης της Αθήνας, κατά τη διάρκεια της οποίας οι Βρετανοί ενεπλάκησαν δυναμικά στις υποθέσεις της χώρας με βάση την «κλασική» πρακτική της αποικιοκρατίας, δηλαδή την τακτική του «διαίρει και βασίλευε» και εν τέλει την ωμή στρατιωτική επέμβαση¹. Βέβαια, η επέμβαση των «μεγάλων δυνάμεων» στην Ελλάδα είναι ένα «κακό» που την κατατρέπει από τη σύστασή της ως κρατική οντότητα. Αυτή η επέμβαση έλαβε επί της ουσίας θεσμικό χαρακτήρα², με τη Βρετανία να πρωταγωνιστεί καθ' όλη τη διάρκεια του 19ου αιώνα μέχρι και τα μέσα του 20ού, όπου εδώ παρέδωσε τη σκυτάλη στις ΗΠΑ. Η στρατηγική, λοιπόν, της άρχουσας τάξης της Ελλάδας εγκολπώνεται υπό μία έννοια δομικά στην στρατηγική των Βρετανών αρχικά και των Αμερικάνων έπειτα. Άλλωστε, όπως ειπώθηκε παραπάνω, η Βρετανία από τη σύσταση του ελληνικού κράτους, έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο στη διαμόρφωση της πολιτικής του³. Αυτό αν μη τι άλλο εντάθηκε με την εγκαθίδρυση του δικτατορικού καθεστώτος της 4ης Αυγούστου του Μεταξά με ιθύνοντα νου όμως τον αγγλόφιλο βασιλιά Γεώργιο Β'. Μετά την κατάληψη ολόκληρης της χώρας από τις δυνάμεις του Άξονα (Μάιος 1941), ένα σημαντικό μέρος του πολιτικού προσωπικού, της διοικητικής γραφειοκρατίας και των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων αυτοεξορίστηκε⁴. Η εγκατάσταση της βασιλικής κυβέρνησης Τσουδερού στο Λονδίνο αρχικά –με μία μικρή στάση πρώτα στην Αλεξάνδρεια και ένα πέρασμα από τη Νότιο

Αθηναίοι που έχουν συλληφθεί από τους Εγγλέζους και τους χωροφύλακες. (Φωτογραφία του Dmitri Kessel)

Αφρική- και έπειτα στο Κάιρο, την πρωτεύουσα του βρετανικού προτεκτοράτου στην Αίγυπτο, επιβεβαίωνε αυτήν την σχέση που είχε διαμορφωθεί ήδη προπολεμικά και αναβάθμιζε έτι περαιτέρω τον επεμβατικό ρόλο της Βρετανίας⁵.

Η εξουσία που ασκούσε η παράδοση αυτή κυβέρνηση, χωρίς επικράτεια, πολίτες και χωρίς να έχει προκύψει από κάποια εκλογική διαδικασία, ήταν πλασματική. Η ύπαρξή της οφειλόταν στη στήριξη που της παρείχε η Γηραιά Αλβιόνα⁶, η οποία διόριζε τους εκάστοτε «πρωθυπουργούς», με μερικούς εξ αυτών, όπως ο Παπανδρέου, να μη διαθέτουν αρχικά ούτε υπουργούς, ούτε κυβέρνηση. Στην ουσία, επρόκειτο για μια «ελληνική υπηρεσία διαπιστευμένη στην βρετανική κυβέρνηση», όπως σημειώνει ο Κολιόπουλος⁷. Σύμφωνα δε με τον ίδιο τον Λήπερ, «η ελληνική κυβέρνηση [...] δεν είχε καμία εξουσία· ήταν απλώς μία προθήκη». Για τον Βρετανό

1 Β. Μαθιόπουλος, *Η Ελληνική Αντίσταση (1941-1944) και οι Σύμμαχοι*, Παπαζήσης, Αθήνα 1980, σ. 333-334· Μ. Π. Λυμπεράτος, *Ζητήματα Εξουσίας - Από την Κίνα στην Ευρώπη και την Ελλάδα. Αριστερή Στρατηγική και αντεπαναστάσεις μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο: Μια συγκριτική παράθεση*, Νότιος Άνεμος, Αθήνα 2019, σ. 276.

2 Ν. Γ. Σβορώνος, *Ανάλεκτα Νεοελληνικής Ιστορίας και Ιστοριογραφίας*, Θεμέλιο, Αθήνα 1995, σ. 237-241. Αυτός ο θεσμικός χαρακτήρας επέμβασης των μεγάλων δυνάμεων είναι κάτι παραπάνω από εμφανής στην Ελλάδα της δεκαετίας του 2010 κ.έ.

3 Ο Μανώλης Γλέζος αναφέρει πολύ σωστά και χωρίς «πυθιακές περιστροφές» ότι η Ελλάδα στις δυο πιο κορυφαίες στιγμές της, την Επανάσταση του 1821 και το έπος της Εθνικής Αντίστασης, κατέληξε, παρά την αρχική επιτυχία των κινημάτων αυτών, να γίνει εξάρτημα της Αγγλίας. Μ. Γλέζος, *Η Εθνική Αντίσταση, 1940-1945*, τόμος Β', Στοχαστής, Αθήνα 2006, σ. 924-925. Για μια ευσύννοπη και μεστή παρουσίαση της επεμβατικής πολιτικής των Βρετανών στην Ελλάδα καθ' όλην τη διάρκεια του 19ου αιώνα μέχρι και τη λήξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, βλ. Γ. Κορδάτος, *Οι επεμβάσεις των Αγγλων στην Ελλάδα, Επικαιρότητα*, Αθήνα 1983.

4 Το υπόλοιπο είτε παρέμεινε αδρανές μέχρι να ξεκαθαρίσει το τοπίο για την έκβαση του πολέμου, είτε συνεργάστηκε ανοιχτά με τους κατακτητές στελεχώνοντας τους μηχανισμούς τη νεοσυγκροτηθείσας «Ελληνικής Πολιτείας», της δωσιολογικής δηλαδή «κρατικής οντότητας».

5 Επρόκειτο για μια σχέση εξάρτησης της κυβέρνησης Τσουδερού, η οποία, όπως διαπίστωνε και ο ίδιος το καλοκαίρι του 1943, έδιναν μια εικόνα «[...] ότι η ελληνική κυριαρχία είχε καταργηθεί ολότελα, ή τουλάχιστον είχε παραμεριστεί προσωρινά». Παρατίθεται στο Η. Richter, 1936-1946. Δύο επαναστάσεις και αντεπαναστάσεις στην Ελλάδα, Ειρ. Μιχαλοπούλου & Τζ. Μαστοράκη (μτφρ.), τόμος Α', Εξάντας, Αθήνα 1975, σ. 9.

6 Ι. Ο. Ιατρίδης, «Η Βρετανία, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ελλάδα, 1945-1949», στο: Ντ. Κλόουζ (επιμ.), *Ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος, 1943-1950. Μελέτες για την πόλωση*, Γ. Σπανδώνης (μτφρ.), Φιλίστωρ, Αθήνα 2000, σ. 241.

7 Παρατίθεται στο: Θ. Δ. Σφήκας, *Το «Χωλό Άλογο»*. Οι διεθνείς συνθήκες της ελληνικής κρίσης 1941-1949, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2007, σ. 128-129.

πρέσβη η πλήρης εξάρτηση της ελληνικής κυβέρνησης πολιτικά-οικονομικά-στρατιωτικά έδινε το δικαίωμα στον ίδιο ως τοποτηρητή της βρετανικής κυβέρνησης να επεμβαίνει «φιλικά» στις ελληνικές υποθέσεις. Ο ρόλος του Λήπερ ξεπερνούσε κατά πολύ τα καθήκοντα ενός απλού πρέσβη. Όπως πολύ σωστά επισημαίνει ο Πυρομάγλου, ο τίτλος του Υπατου Αρμοστή για την Ελλάδα θα ανταποκρινόταν καλύτερα στην πραγματικότητα⁸.

Η σχέση αυτή αποκρυσταλλώθηκε με την επέμβαση των Βρετανών στις ισχνές ελληνικές ένοπλες δυνάμεις της Μέσης Ανατολής, τη μοναδική υπόνοια «κρατικής υπόστασης». Οι Βρετανοί, ως απόλυτοι επικυρίαρχοι⁹, κατέστειλαν το δημοκρατικό κίνημα των Ελλήνων στρατιωτών τον Απρίλιο του 1944¹⁰. Για τις εντός Ελλάδας πολιτικές και στρατιωτικές δυνάμεις με ορισμένες δυνατότητες, όπως ήταν ο ΕΔΕΣ-ΕΟΕΑ, οι Βρετανοί έπαιζαν καθοριστικό ρόλο στη συγκρότηση, τη δράση και τον προσανατολισμό τους. Ο Ζέρβας επί της ουσίας ήταν δημιουργήμα και όργανο των Βρετανών, πάνω στο οποίο δομήθηκε μια σχέση υποτέλειας μεταξύ αυτού και του Γουντχάουζ, του δεύτερου κατά σειρά αρχηγού της Βρετανικής Στρατιωτικής Αποστολής στην Ελλάδα¹¹. Ο Βρετανός αξιωματικός, μάλιστα, υποστήριζε ότι ο Ζέρβας όχι μόνο εκβιάστηκε για να βγει στο βουνό το 1942, αλλά και ότι είχε κάνει μυστική ανακωχή με τις κατοχικές δυνάμεις από το φθινόπωρο του '43 μέχρι και το καλοκαίρι του '44¹².

8 Κ. Πυρομάγλου, *Ο Δούρειος Ίππος. Εθνική και πολιτική κρίσις κατά την κατοχή*, Δωδώνη, Αθήνα 1978, σ. 104-106.

9 Θρ. Τσακαλώτος, *40 χρόνια στρατιώτης της Ελλάδος. Πώς εκερδίσαμε τους αγώνες μας 1940-1949, τόμος Α', Τυπογραφείον της «Ακροπόλεως»*, Αθήνα 1960, σ. 406.

10 Αξίζει να σημειώσουμε εδώ, ότι οι μονάδες τις Μέσης Ανατολής δεν εκπαιδεύονταν εξ αρχής για συμμετοχή στον πόλεμο, αλλά για να «[...] διαφυλαχθούν προς χρησιμοποίηση κατά την απελευθέρωση της Ελλάδος». Στο ίδιο, σ. 408-409. Για το ζήτημα του κινήματος στις ένοπλες δυνάμεις στη Μέση Ανατολή, βλ. ενδεικτικά Τ. Σακελλαρόπουλος, «Οι ένοπλες δυνάμεις: Συμμαχίες και διχασμοί στη Μέση Ανατολή», στο: Β. Παναγιωτόπουλος (επιμ.), *Ιστορία του νέου Ελληνισμού: Η εμπόλεμη Ελλάδα, 1940-1949. Αλβανικό Έπος - Κατοχή και Αντίσταση - Εμφύλιος*, τόμος 8, Τα Νέα/Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, σ. 170-178· Γ. Ζωΐδης, Μ. Καΐλας, Τ. Μαμάτσης & Γ. Ασούρας, *Ιστορία της Εθνικής Αντίστασης, 1940-1945*, Νέα Βιβλία, Αθήνα 1974, 326-344.

11 Ι. Α. Χόνδρος, «Η ελληνική αντίσταση, 1941-1944: Επανεκτίμηση», στο: Γ. Ο. Ιατρίδης (επιμ.), *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950. Ένα έθνος σε κρίση*, Μ. Δρίτσα & Α. Λυκιαρδοπούλου (μτφρ.), Θεμέλιο, Αθήνα 1984, σ. 75· Αθ. Φλιτούρης, *Το αντάρτικο τους ΕΔΕΣ στην Ήπειρο: Στόχοι, δράση και αποτελέσματα, Ιούλιος 1942 - Δεκέμβριος 1944*, Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα 1998, σ. 73. Μαθιόπουλος, ό.π., σ. 162, 357.

12 C. M. Woodhouse, *Το μήλο της έριδος. Η ελληνική αντίσταση και η πολιτική των μεγάλων δυνάμεων*, Εξάντας, Αθήνα 1976, σ. 13. Για τις ανακωχές του Ζέρβα με τους Ναζί και τη διασύνδεσή τους με τις εμφύλιες συγκρούσεις μεταξύ ΕΛΑΣ και ΕΔΕΣ, βλ. Richter, ό.π., σ. 27-60· Φλιτούρης, ό.π., σ. 178-187· Μαθιόπουλος, ό.π., σ. 166, 229-239, 311. Η ανακωχή του Ζέρβα με τους Γερμανούς, καθώς και ο μερικός ανεφοδιασμός τμημάτων του ΕΔΕΣ από αυτούς τεκμαίρεται από την αμερικανική έκθεση για τις γερμανικές επιχειρήσεις στα Βαλκάνια, η οποία βασίστηκε στα γερμανικά στρατιωτικά αρχεία καθώς και σε μονογραφίες Γερμανών ανώτατων αξιωματικών, όπως του Hubert Lanz, διοικητή του 22ου Ορεινού Σώματος Στρατού της Βέρμαχτ. Βλ. R. M.

Η σχέση εξάρτησης της ελληνικής «άρχουσας» τάξης συνεχίστηκε και μετά την επάνοδο της «εξόριστης κυβέρνησης». **Ο στρατηγικός στόχος της Βρετανίας ήταν να στρώσει το έδαφος για την επάνοδο στην Ελλάδα της βασιλικής κυβέρνησης του Καΐρου, η οποία θα διασφάλιζε μεταπολεμικά τα συμφέροντα της βρετανικής αυτοκρατορίας στον κρίκο της ανατολικής Μεσογείου. Αυτός ο στόχος μετά το δυνάμωμα του ΕΛΑΣ τον Σεπτέμβριο του 1943 λόγω και του οπλισμού που πήρε από τη μεραρχία Πινερόλο, φάνταζε εφικτός μέσα από την αποστολή βρετανικών στρατευμάτων.** Ο Τσώρτσιλ ήδη από τον Σεπτέμβριο του 1943 είχε στον νου του την αποστολή μιας βρετανικής δύναμης των 5.000 ανδρών με τη συνοδεία τεθωρακισμένων για τη διασφάλιση του ελέγχου της Αθήνας μετά την αποχώρηση των Γερμανών. Ωστόσο, για τον Ήντεν, τον Βρετανό υπουργό εξωτερικών, η δύναμη αυτή φαινόταν ανεπαρκής τον Μάιο του 1944, γεγονός που προβλημάτιζε και τον ίδιο τον Τσώρτσιλ, ο οποίος όμως δήλωνε ότι ήταν αδύνατον τη δεδομένη στιγμή να εξοικονομηθεί μια μεγαλύτερη δύναμη για την επέμβαση. Πάντως, ο Τσώρτσιλ, ξεκαθάριζε ότι η δύναμη αυτή δε θα μετέβαινε στην Ελλάδα για να πολεμήσει τους Γερμανούς, αλλά «[...] για τη διατήρηση της τάξης μέχρι η Ελληνική Εθνική Κυβέρνηση να μπορέσει να αναλάβει και να τη βοηθήσουμε με κάθε τρόπο στα πρώτα βήματά της»¹³. Ο Παπανδρέου, ο οποίος όφειλε την πρωθυπουργία του στη Βρετανία, δήλωνε χωρίς περιστροφές, τον Ιούλιο του 1944, στον Πυρομάγλου ότι θα διέλυε τον ΕΛΑΣ με τη βοήθεια των Άγγλων¹⁴. Μάλιστα, στις 22 Σεπτεμβρίου, λίγες μέρες πριν την απελευθέρωση της χώρας, τηλεγράφοι στον Τσώρτσιλ σε δραματικό τόνο ότι «[...] τα πολιτικά μέσα δεν είναι πλέον επαρκή. Μόνον η άμεσος παρουσία Βρετανικών δυνάμεων εις την Ελλάδα και μέχρι των Τουρκι-

Kennedy, *German Antiguerrilla Operations in the Balkans (1941-1944). Historical Study*, Department of the Army Pamphlet No. 20-243, Ουάσινγκτον 1954, σ. 39, 56. Για την ουδετερότητα του ΕΔΕΣ απέναντι στο δυνάμεις Κατοχής, βλ. επίσης Οι Ναζί για την Εθνική Αντίσταση στην Ελλάδα: Επτά απόρρητες εκθέσεις του Γενικού Επιτελείου του Χίτλερ, Μ. Λυμπεράτος (πρόλ.), Β. Μαθιόπουλος (εισ.), *Δρόμων/Μηνύματα*, Αθήνα 2012, σ. 18, 41, 47-48, 52, 58-59, 83. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μάλιστα, όπως στον ΕΔΕΣ Αθηνών υπήρξε αποκάλυψη συνεργασία μιας πτέρυγας του (Παπαθανασόπουλος, Παπαγεωργίου, Σταματόπουλος) με στελέχη του κατοχικού κράτους (Βουλπιώτης, Ταβουλάρης) και Γερμανούς αξιωματικούς. Αυτή η συνεργασία έφτανε μέχρι τη συγκρότηση και τη στελέχωση Ταγμάτων Ασφαλείας (βλ. Εύβοια). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη διάλυση του ΕΔΕΣ Αθηνών και την αποκήρυξη της δωσιολογικής του μερίδας από τον ίδιο τον Ναπολέοντα Ζέρβα. Γ. Σκαλιδάκης, «Η Αθήνα ενάντια στην ύπαιθρο. Η εκστρατεία των Ταγμάτων Ασφαλείας από την Αθήνα στην Εύβοια», *Ο Πολίτης*, τεύχος 163, 2008, σ. 23-28· Μ. Π. Λυμπεράτος, «Οι οργανώσεις της Αντίστασης», Χρ. Χατζηιωσήφ - Πρ. Παπαστράτης (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα: Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Κατοχή - Αντίσταση 1941-1945*, τόμος Γ2, Βιβλιόγραμμα, Αθήνα 2007, σ. 39-40.

13 «Σημείωμα Ήντεν προς Τσώρτσιλ», 19.5.1944, Έγγραφο 9, στο: Φ. Οικονομίδης, *Η διεθνής συγκυρία και το ΚΚΕ, 1939-1954. Ιστορική μελέτη με αρχειακά ντοκουμέντα*, ΚΨΜ, Αθήνα 2020, σ. 75· «Σημείωμα Τσώρτσιλ προς Ήντεν», 21.5.1944, Έγγραφο 10, στο ίδιο, σ. 76.

14 D. Eudes, *Οι καπετάνιοι. Ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος, 1943-1949*, Γ. Παπακυριάκης (μτφρ.), Εξάντας, Αθήνα 2017, σ. 194-195.

κών ακτών ημπορεί να μεταβάλει την κατάσταση»¹⁵. Το σχέδιο επέμβασης είχε εκπονηθεί με την κωδική ονομασία «Μαππα» και προέβλεπε μεταξύ άλλων την είσοδο 10.000 Βρετανών στρατιωτών στην Αθήνα, ακόμη και σε συνεννόηση με τους αποχωρούντες Γερμανούς¹⁶, με στόχο την κατάληψη του κέντρου της πόλης¹⁷. Έναν μήνα πριν την έναρξη της Μάχης των Αθηνών, ο Τσώρτσιλ έγραφε «προφητικά» στον Ήντεν ότι: «Περιμένω οπωσδήποτε μια σύγκρουση με το ΕΑΜ, και δεν πρέπει να την αποφύγουμε [...]»¹⁸. Είναι, εμφανές, λοιπόν, ότι η στρατηγική των Βρετανών και της κυβέρνησης Παπανδρέου συνταυτιζόταν, καθώς η στήριξη του ενός προς τον άλλο διασφάλιζε το μέλλον τους σε μια Ελλάδα, που ήταν σε μεγάλο βαθμό υπό των έλεγχος των δυνάμεων του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ. Βέβαια, οι Βρετανοί είχαν εκ των πραγμάτων τον πρωταγωνιστικό ρόλο, ενώ η κυβέρνηση Παπανδρέου έδινε μια φαινομενικά νομιμοποιητική βάση για την επέμβασή τους στην Ελλάδα¹⁹.

Κορωνίδα αυτής της στρατηγικής ήταν η ένοπλη επέμβαση της Βρετανίας στην Αθήνα τον Δεκέμβριο του 1944²⁰. Τα αγγλικά στρατεύματα που έφτασαν στην Αττική κατά τη διάρκεια της Μάχης της Αθήνας ξεπέρασαν τις 80.000 άνδρες²¹, δυνάμεις που δεν είχαν συγκεντρώσει ούτε οι Ναζί στην πρωτεύουσα κατά τη διάρκεια της Κατοχής. Και όλα αυτά συνέβαιναν εν μέσω των επιχειρήσεων των Συμμάχων στο Ανατολικό Μέτωπο, στο Δυτικό Μέτωπο και στη Βόρεια Ιταλία, με τον Τσώρτσιλ να δηλώνει ότι «η αποκατάσταση του νόμου και της τάξης στην Αθήνα ήταν πιο σημαντική από την

κατάληψη της Μπολόνια»²². Η παρουσία του αγγλικού εκστρατευτικού σώματος υπήρξε αναμφισβήτητη ο καταλυτικός παράγοντας που έκρινε την έκβαση της μάχης των Αθηνών, τον Δεκέμβριο του 1944. Εντόπιο στήριγμα των Βρετανών σε αυτήν την ωμή επέμβαση στο εσωτερικό μιας κατά τ' άλλα συμμαχικής χώρας εν μέσω του πολέμου ήταν δωσιλογικές οργανώσεις, όπως για παράδειγμα η «Χ» και τα κατ' ευφημισμόν Τάγματα Ασφαλείας²³, για τα οποία οι Βρετανοί και ο Παπανδρέου είχαν μεριμνήσει ήδη από τις αρχές του καλοκαιριού του 44' να λειάνουν τη στάση τους αναστέλλοντας την επιθετική προπαγάνδα εναντίον τους²⁴.

Η κάλυψη των δωσιλογικών αυτών σχηματισμών και η ένταξή τους στον κρατικό μηχανισμό συνεχίστηκε και μετά τον Δεκέμβριο, παρά τα όσα όριζαν τα άρθρα 8 και 9 της Συμφωνίας της Βάρκιζας για εκκαθάριση των δημόσιων υπηρεσιών και των σωμάτων ασφαλείας από τους συνεργάτες των Ναζί²⁵. Αντ' αυτού, όμως, οι υποστηρικτές και τα μέλη του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ άρχισαν να διώκονται, να συλλαμβάνονται και να απολύονται σωρηδόν. Η κατάσταση είχε φτάσει σε τέτοιο σημείο, που το Foreign Office διαπίστωνε ότι «η ιδιότητα του μέλους του ΕΑΜ τείνει να θεωρηθεί μεγαλύτερο έγκλημα από ό, τι η συνεργασία με του Γερμανούς». Ακόμη, αναγνώριζε ότι η εκκαθάριση της Χωροφυλακής και των άλλων δημόσιων υπηρεσιών γινόταν χωρίς σοβαρότητα. Ωστόσο, ο Τσώρτσιλ ήταν αντίθετος προς αυτές τις αναφορές και δήλωνε απερίφραστα την εκτίμηση και τη στήριξή του στους πρώην συνεργάτες των Ναζί, οι οποίοι ήταν ένα εύχρηστο εργαλείο για την αντιμετώπιση του κύριου εχθρού των κομμουνιστών²⁶. Όπως θα έλεγε λίγο αργότερα και ένα στέλεχος της CIA, ήταν χρήσιμο και αποδεκτό «[...]οποιοδήποτε κάθαρμα, αρκεί να είναι αντικομμουνιστής [...]»²⁷.

15 Γεώργιος Παπανδρέου, *Η Απελευθέρωση της Ελλάδας*, Το Βήμα, Αθήνα 2009 [ανατύπωση της έκδοσης του 1964 από τις εκδόσεις Μπίρης, Αθήνα], σ. 156-157.

16 Μαθιόπουλος, ό.π., σ. 335-341.

17 Λυμπεράτος, *Ζητήματα Εξουσίας*, σ. 277.

18 «Σημείωμα Τσώρτσιλ προς Ήντεν», 7.11.1944, Έγγραφο 13, στο: Οικονομίδης, ό.π., σ. 80.

19 Για τον Λήπερ η αξία της κυβέρνησης αυτής για τα βρετανικά σχέδια είχε ξεθωριάσει. Στις 10 Δεκεμβρίου, κι ενώ είχε ξεκινήσει ήδη η Μάχη της Αθήνας, σχολίασε ότι «η κυβέρνηση Παπανδρέου είναι μόνο στα χαρτιά. Ο ίδιος είχε χάσει το κύρος του ως πρωθυπουργός και τώρα θεωρείται ανοιχτά ως ανδρείκελο μιας ξένης δύναμης». Παρατίθεται: στο Φ. Ο. Οικονομίδης, *Το σύνδρομο του Οδυσσέα: Η άορατη μάχη του Ψυχρού Πολέμου*. Η ελληνική εμπειρία του 20ού αιώνα μέσα από την ιστορία της ανθρωπότητας, ΚΨΜ, Αθήνα 2018, σ. 49.

20 Την κυνικότητα με την οποία οι Βρετανοί αντιμετώπιζαν την Ελλάδα και τον λαό της αποτυπώνουν οι περίφημες εντολές του Τσώρτσιλ στον Σκόμπι, τον αρχηγό των βρετανικών δυνάμεων στην Ελλάδα, στις 5 Δεκεμβρίου του 44': «Είσθε υπεύθυνοι για την τήρηση της τάξης στην Αθήνα και πρέπει να εξουδετερώσετε ή να συντρίψετε όλες τις συμμορίες του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ [...] Μην διστάζετε, πάντως, να ενεργείτε σαν να βρίσκεστε σε κατεχόμενη πόλη όπου έχει ξεσπάσει τοπική εξέγερση [...] Πρέπει να κρατήσουμε και να κυριαρχήσουμε στην Αθήνα. Θα είναι καθόρθωμα εάν το επιτύχετε αυτό χωρίς αιματοχυσία, αλλά και με αιματοχυσία αν κριθεί απαραίτητο» W. Churchill, *The Second World War. Triumph and Tragedy*, τόμος 6, Rosetta Books, Νέα Υόρκη 2002, σ. 347.

21 Μ. Π. Λυμπεράτος, *Ζητήματα Εξουσίας*, σ. 291-292. Ο Αρχηγός του Βρετανικού Αυτοκρατορικού Γενικού Επιτελείου αναφέρει ότι αριθμός των βρετανικών δυνάμεων είχε φτάσει τις 80.000 στρατιώτες την τελευταία εβδομάδα του Δεκεμβρίου του 1944. Field Marshal Lord Alanbrooke, *War Diaries, 1939-1945*, A. Danchev - D. Todman (επιμ.), University of California Press, Μπέρκλεϊ & Λος Άντζελες 2001, σ. 638.

22 Οικονομίδης, *Το σύνδρομο του Οδυσσέα*, σ. 49.

23 Σφήκας, *Το «Χωλό Άλογο»*, σ. 149.

24 John O. Iatrides (επιμ.), *Ambassador MacVeagh reports: Greece, 1933-1947*, Princeton University Press, Πρίνστον 1980, σ. 554. Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι ο διορισμένος από τον Παπανδρέου και τους Βρετανούς στρατιωτικός διοικητής Αθηνών Σπηλιωτόπουλος, ο οποίος, μάλιστα, είχε διοριστεί και αρχηγός της Χωροφυλακής από τη δωσιλογική κυβέρνηση Τσολάκογλου, δε διέλυσε τα Τάγματα Ασφαλείας, αλλά τα προφύλαξε για να χρησιμοποιηθούν εναντίον του ΕΛΑΣ. Ακόμη, δίνονταν διαβεβαιώσεις προς την ηγεσία των ταγματασφαλιτών ότι οι αποκήρυξή τους από την εξόριστη κυβέρνηση ήταν εικονική, για να μπορέσουν έτσι να διασφαλίσουν τις πολύτιμες υπηρεσίες τους εν όψει της αντιπαράθεσης με τον ΕΛΑΣ. Τσακαλώτος, ό.π., σ. 578-579. Τάσος Κωστόπουλος, *Η αυτολογοκριμένη μνήμη: Τα τάγματα ασφαλείας και η μεταπολεμική εθνικοφοροσύνη*, Φιλίστωρ, Αθήνα 2005, σ. 70-72.

25 ΕΑΜ, *Λευκή Βίβλος*. Μάης 1944-Γενάρης 1945, Τρίκαλα 1945 [Ανατύπωση Αθήνα], σ. 103.

26 Πρ. Παπαστράτης, «Η εκκαθάριση των δημοσίων υπηρεσιών στην Ελλάδα τις παραμονές του εμφυλίου πολέμου», στο: L. Baerentzen - Γ. Ο Ιατρίδης - Ο. Smith (επιμ.), *Μελέτες για τον εμφύλιο πόλεμο, 1945-1949*, Α. Παρίση (μτφρ.), Ολκός, Αθήνα 1992, σ. 51-52.

27 Παρατίθεται στο: Christopher Simpson, *Blowback: America's Recruitment of Nazis and its Effects on the Cold War*, Weidenfeld & Nicolson, Νέα Υόρκη 1988, σ. 159. Πρβλ. Γ. Γιαννουλόπουλος, «Η μυστική επιχείρηση ανατροπής του αλβανικού καθεστώτος από την SIS και τη CIA (1948-1954) και η ελληνική συμμετοχή σε αυτήν», στο: Ν. Μαραντζίδης - Ηλ. Σκουλίδας (επιμ.), *Ελλάδα και Αλβανία στον Ψυχρό Πόλεμο: Πολιτικές, Ιδεολογίες, Νοοτροπίες, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2021, σ.*

Κοντολογίς, οι Βρετανοί είχαν μετατρέψει ουσιαστικά την Ελλάδα σε ένα βρετανικό προτεκτοράτο, όπου ο Βρετανός πρέσβης, ο Λήπερ, «είχε ευρύτατες εξουσίες και ευθύνες που συγγένευαν με τις εξουσίες και τις ευθύνες περισσότερο ενός αποικιακού κυβερνήτη, παρά του επικεφαλής μια κανονικής διπλωματικής αποστολής»²⁸. Αυτή, όμως, η σχέση υποτέλει-ας ήταν μια στρατηγική επιλογή της ελληνικής αστικής τάξης για να μπορέσει να διεκδικήσει με αξιώσεις την επάνοδό της στην μεταπολεμική πολιτική ζωή της χώρας²⁹. Ο αστικός πολιτικός κόσμος³⁰, όμως, ήταν χρεωκοπημένος λόγω της ι-σχυνής έως ανύπαρκτης συμμετοχής του στο αντιφασιστικό-εθνικοαπελευθερωτικό μέτωπο. Η απουσία του από την Α-ντίσταση και σε πολλές περιπτώσεις η ανοιχτή εκθρόνισή του απέναντι στο μαζικότατο ΕΑΜ³¹ είχε θέσει τις αστικές

91, υποσ. 33.

28 C. Nigel, "Εναλλακτικές επιλογές της βρετανικής πολιτικής, 1945-1946", στο: Baerentzen - Ιατρίδης - Smith (επιμ.), σ. 234. Ενδεικτικό του τρό-που με τον οποίο αντιμετώπιζαν οι Βρετανοί το "ελληνικό πρόβλημα" ήταν η -μη υλοποιηθείσα τελικά- πρόταση του Λήπερ, τον Φεβρουάριο του 1946, να γίνει η Ελλάδα μέλος της Βρετανικής Κοινοπολιτείας, γεγο-νός που θα ισοδυναμούσε, σύμφωνα με τον αξιωματούχο του Foreign Office, Χέυτερ, με την μετατροπή της Ελλάδας σε αποικία του Βρετανικού Στέμματος. Θ. Δ. Σφήκας, *Οι Άγγλοι Εργατικοί και ο εμφύλιος πόλεμος στην Ελλάδα. Ο ιμπεριαλισμός της «Μη-επέμβασης»*, Φιλίστωρ, Αθήνα 1997, σ. 163-164.

29 Ενδεικτικό της εξάρτησης των μεταπολεμικών ελληνικών κυβερνήσεων από τον ξένο παράγοντα ήταν η ωμή επέμβαση του υφυπουργού εξωτερικών της Βρετανίας, του H. W. MacNeil, ο οποίος καταλύοντας κάθε έννοια εθνικής κυριαρχίας τοποθέτησε ουσιαστικά στον πρωθυπουργικό θώκο τον Σοφούλη στις 22 Νοεμβρίου του 1945. Βλ. σχετικά Β. Κόντης, *Η αγγλοαμερικανική πολιτική και το ελληνικό πρόβλημα: 1945-1949*, Παρατηρητής. Θεσσαλονίκη 1984, σ. 83-84.

30 Όταν αναφερόμαστε στον αστικό κόσμο, δεν εννοούμε τους μεμονωμέ-νους αστούς, τα άτομα. Αλλά, τα κόμματα, τις οργανώσεις τους, τους θεσμούς τους, τις συγκροτημένες οικονομικές και πολιτικές ελίτ.

31 Οι εκτιμήσεις των στελεχών του ΚΚΕ και του ΕΑΜ (Σιάντος, Χατζής, Μπαρτζιώτας) για τον αριθμό των μελών των εαμικών οργανώσεων (Ε-ΑΜ, ΕΕΑΜ, ΕΑ, ΕΤΑ, ΕΛΑΣ, Εθνική Πολιτοφυλακή, Αετόπουλα) κυμαί-νονται μεταξύ 1.520.000 και 2.020.000 σε έναν πληθυσμό της τάξης των 7.000.000 περίπου. Από την άλλη πλευρά, ορισμένες εκτιμήσεις Βρε-τανών αξιωματικών κατέβαζαν αισθητά και με υστερόβουλες προθέσεις τον αριθμό των μελών των εαμικών οργανώσεων στις 200.000-400.000. Ακόμη, το ΚΚΕ, ο βασικός πυλώνας των εαμικών οργανώσεων, λίγο πριν την αποχώρηση του μεγαλύτερου όγκου των κατοχικών δυνάμεων α-ριθμούσε 400.000-450.000 μέλη από τα 200 που πιθανολογείται ότι εί-χε εκτός των φυλακών τη στιγμή της έκρηξης του Ελληνοϊταλικού Πολέ-μου. Δηλαδή, το ΕΑΜ και οι οργανώσεις του αντιπροσώπευαν το 22-31% του συνολικού πληθυσμού και το 27%-39% του πληθυσμού 10 ετών και άνω. Η δε πολιτική και ιδεολογική του επιρροή εκτιμάται ότι έφτανε το 60-70%. Για τα νούμερα των μελών του ΚΚΕ, των εαμικών οργανώσεων, τη συγκριτική μελέτη τους και την αντιπροσωπευτικότητά τους στον συνολικό πληθυσμό της χώρας, βλ. L. Baerentzen, "Η λαϊκή υποστήριξη του ΕΑΜ στο τέλος της Κατοχής, Μήμνων, τόμος 9. Αθήνα, σ. 161-172. Χρ. Βερναρδάκης - Γ. Μαυρή, *Κόμματα και Κοινωνικές Συμμαχίες στην Προδικτατορική Ελλάδα, Εξάντας, Αθήνα 1991*, σ. 34-47, 73-81. Ο Ηλίας Νικολακόπουλος υπολογίζει ότι τα μέλη των εαμικών οργανώσεων ήταν 1.780.000 και ότι η πιθανολογούμενη επιρροή του ΕΑΜ το Φθινόπωρο του 1944 προσέγγιζε το 45%. Ηλ. Νικολακόπουλος, "Τα γκρίζα όρια της εθνοκοφροσύνης. Η δεκαετία του 1940 στις μεταγε-νέστερες εκλογικές αναμετρήσεις", στο: Κ. Γαρδίκας - Α-Μ. Δρουμπούκη - Β. Καραμανωλάκης - Κ. Ράπτης (επιμ.), *Η μακρά σκιά της δεκαετίας του 40': Πόλεμος - Κατοχή - Αντίσταση - Εμφύλιος. Τόμος αφιερωμένος*

4 του Δεκέμβρη 1944, η πορεία τιμής των νεκρών της διαδήλωσης της προηγούμενης μέρας.

δυνάμεις σε ανυποληψία και χωρίς ισχυρά ερείσματα στην ελληνική κοινωνία, η οποία δημιουργούσε τις δικές της δο-μές αυτοδιοίκησης και οργάνωσης³².

Τα μόνα στηρίγματά της αστικής τάξης ήταν οι δωσιλογι-κοί σχηματισμοί, ο ΕΔΕΣ και ο πάτρωνάς της, η Μ. Βρετανία, η οποία καθόριζε εν πολλοίς τις κινήσεις και τις δυνατότητές του. Η σχέση εξάρτησης που είχε αναπτυχθεί με τους Βρε-τανούς αρχικά και με τους Αμερικανούς έπειτα ήταν τόσο έντονη, που ακόμη και ο Γεώργιος Βλάχος, ιδρυτής και εκ-δότης της άκρως συντηρητικής *Καθημερινής*, έγραφε αψι-μυθίωτα σε άρθρο του ότι «[...] ζήτημα ανεξαρτησίας δεν υ-πάρχει. Υπάρχει ζήτημα ένα και μόνον: Αφεντικού[...] Τα αφε-ντικά μας είναι ένα, δύο μάλλον: Η Αμερική και η Αγγλία»³³.

Ακόμη πιο αφοπλιστική ήταν και μια δήλωση του Παπαν-δρέου λίγο μετά το τέλος του Εμφυλίου, ο οποίος με αφορμή το ζήτημα της Κύπρου παραδέχθηκε ότι η Ελλάδα ανέπνεε με δύο πνεύμονες, έναν βρετανικό και έναν αμερικάνικο, και ότι χωρίς αυτούς θα πέθαινε από ασφυξία³⁴. Βέβαια, το εάν έδιναν οξυγόνο ή ρουφούσαν το οξυγόνο του ελληνικού λα-ού είναι στην κρίση του καθενός. Αρκεί να λάβει υπ' όψιν μερικά από τα «αριστουργήματα» των Βρετανών και των Α-μερικάνων, όπως ήταν ο Δεκέμβρης του '44, ο Εμφύλιος, η Ελλάδα της «Μακρονήσου» και της «μετεμφυλιακής πολιτι-κής ασφυξίας», η Χούντα και ο διαμελισμός της Κύπρου, ο οποίος καλά κρατεί ως τις μέρες μας. ■

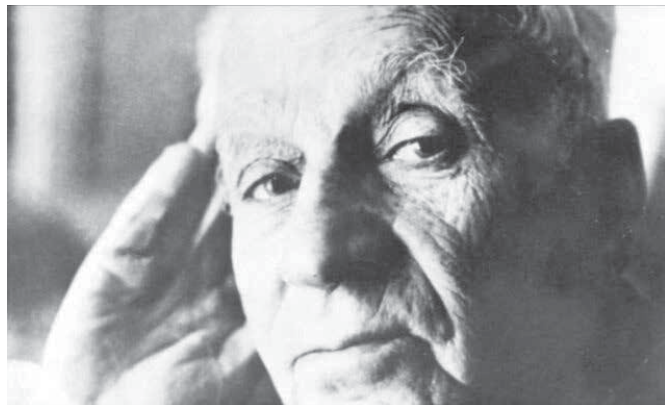
στον Χάγκεν Φλάισερ, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2015, σ. 331,

32 Πρβλ. Αγγ. Ελεφάντης, *Μας πήραν την Αθήνα... Ξαναδιαβάζοντας μερικά σημεία της Ιστορίας, 1941-1950*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2003, σ. 28, 30-31, 35-37, 50-51, 55-72.

33 Παρατίθεται στο: Ν. Ψυρούκης, *Ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας 1940-1967*, τόμος Α', Επικαιρότητα, Αθήνα 1975, σ. 297.

34 Παρατίθεται στο: Γ. Δ. Στεφανίδης, *Ασύμμετροι εταίροι: Οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ελλάδα στον Ψυχρό Πόλεμο, 1953-1961*, Πατάκης, Α-θήνα 2016, σ. 19.

λόγω ΤΕΧΝΗΣ

50 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΒΑΡΝΑΛΗ

γράφει η Ευγενία Καβαλάρη

Η Πανελλήνια Ένωση Φιλολόγων (Π.Ε.Φ) διοργάνωσε το 50ο Πανελλήνιο Συνέδριό της, με θέμα «Δεν είμ' εγώ σπορά της Τύχης/ο πλαστουργός της νιας ζωής./Εγώ είμαι τέκνο της Ανάγκης/κι ώριμο τέκνο της Οργής». ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΡΝΑΛΗΣ (1884 – 1974), Ο Ποιητής, ο Δάσκαλος, ο Μαχητής», που πραγματοποιήθηκε στο Ηράκλειο Κρήτης δια ζώσης από την Πέμπτη 7 Νοεμβρίου 2024 έως και το Σάββατο 9 Νοεμβρίου 2024.

Οι θεματικοί άξονες του Συνεδρίου ήταν:

1. Ο Κ. Βάρναλης και η εποχή του

- Το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο
- Η ιδεολογική πορεία του Κ. Βάρναλη από τη Μεγάλη Ιδέα στον μαρξισμό και τον ιστορικό υλισμό
- Η κοινωνική και πολιτική του δράση
- Η θέση του στο γλωσσικό ζήτημα: οι γλωσσικές του απόψεις και οι γλωσσικοί του αγώνες

2. Ο λογοτέχνης Κ. Βάρναλης

- Η ποιητική του εξέλιξη από τις Κηρήθρες στον Προσκυνητή και στο Φως που καίει
- Η ποίηση του Κ. Βάρναλη (χαρακτηριστικά, ύφος, επιδράσεις, πρόσληψη)
- Το πεζογραφικό και θεατρικό του έργο

3. Ο Κ. Βάρναλης ως κριτικός και δημοσιογράφος

- Η συμβολή του στη νεοελληνική λογοτεχνική κριτική και οι θεωρητικές του απόψεις
- Το κριτικό του έργο
- Το δημοσιογραφικό του έργο

4. Ο Κ. Βάρναλης ως κλασικός φιλόλογος και μεταφραστής

5. Ο Δάσκαλος Κώστας Βάρναλης

- Οι παιδαγωγικές του απόψεις
- Η πορεία του στη Μέση Εκπαίδευση

6. Ο Κ. Βάρναλης στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

- Η θέση του στον λογοτεχνικό κανόνα
- Η διδακτική προσέγγιση του έργου του

Η απήχηση της ποίησης του Κώστα Βάρναλη στις σοσιαλιστικές χώρες

Ο ποιητής Κώστας Βάρναλης αποτελεί σταθμό στη λογοτεχνία μας, επειδή είναι εκείνος που πρώτος εισάγει τα πολιτικά και κοινωνικά θέματα στην ποίηση. Μένει ωστόσο πιστός στις παραδοσιακές φόρμες, ώστε να είναι το έργο του προσίτο στο αναγνωστικό κοινό και να μεταφέρει τα αντιπολεμικά και επαναστατικά του μηνύματα. Διαμόρφωσε μέσα από τη μαρξιστική του ιδεολογία μια αγωνιστική στάση μέσα στο κλίμα της ρευστότητας που επικρατούσε στις αρχές του 20ου αι. Η καλλιτεχνική του αναγνώριση συμπορεύτηκε με την πολιτική του δράση.

Το έργο του κυκλοφόρησε πλατιά, παρά τις διώξεις που ο ίδιος υπέστη και τη σιωπή που του επιβλήθηκε. Αγαπήθηκε και διαπαιδαγώγησε γενιές σε βάθος στη χώρα μας. Δεν γνωρίζουμε σε βάθος την επίδραση που άσκησε εκτός Ελλάδας. Με στοιχεία που προήλθαν από την αναδίφηση στο αρχαιολογικό της Γενναδείου Βιβλιοθήκης, αλλά και από επιστολές, δελτάρια, τηλεγραφήματα που έστειλαν επιφανείς και αφανείς ομότεχνοί του, αναγνώστες και θαυμαστές του έργου του, εκδοτικοί οίκοι και πρεσβείες, τα οποία φωτίζουν την εμβέλεια και ακτινοβολία του ποιητή, αναδεικνύεται η βαθιά επίδραση που άσκησε εκτός Ελλάδας και κυρίως στις σοσιαλιστικές χώρες.

Όπως ήταν φυσικό, η Γαλλία λόγω των ιδεολογικών ζυμώσεων την περίοδο του Μεσοπολέμου και εξαιτίας των στενών σχέσεων του Βάρναλη με τους πνευματικούς της κύκλους, ήταν η χώρα στην οποία για πρώτη φορά μεταφράστηκαν έργα του. Μέσα στο κλίμα των νέων κοινωνικών και λογοτεχνικών ρευμάτων, ο Βάρναλης αναζήτησε και διαμόρφωσε νέους τρόπους μορφολογικής και υφολογικής έκφρασης.

Σατιρικός και λυρικός ταυτόχρονα, συνδυάζει την πρόζα με τον στίχο, τον διαλυτικό σαρκασμό με την αγωνιστικότητα, την άρνηση του παρόντος με την πίστη στο μέλλον. Ως πρωτοπόρος της ελληνικής επαναστατικής διάνοησης αισθητοποιεί την κοινωνική συνείδηση του οργανωμένου κινήματος, αλλά ταυτόχρονα λειτουργεί ως διαμορφωτής και καθοδηγητής αυτής της συνείδησης, την οποία προσανατολίζει στην ταξική της αυτογνωσία. Ουσιαστικά γίνεται ορατή η παρουσία του ιστορικού υλισμού σε έργο της νεοελληνικής λογοτεχνίας.

Για τον Βάρναλη η τέχνη οφείλει να βοηθήσει τον άνθρωπο να σκεφτεί ποια είναι η πραγματική του θέση στον κόσμο και επίσης να τον παρακινήσει να παλέψει για να αποκτήσει όσα υπάρχουν για να τον υπηρετούν και όχι να στηρίζουν τους δυνάστες του. Στο «Φως που καίει» μετέφερε σε αισθητικές μορφές πρωτοποριακές για τον καλλιτεχνικό κανόνα της εποχής, την ιδεολο-

γική αντίκρουση στο αστικό εποικοδόμημα και την αποκάλυψη της σχέσης βάσης - εποικοδομήματος ως απάντηση στην προβαλλόμενη «ουδετερότητα» των αστών διανοούμενων και καλλιτεχνών της εποχής. Γι' αυτό και ήταν τεράστια η απήχηση που είχε στα 1933 στην κομμουνιστική διανόηση και τα έντυπα της εντός και εκτός Ελλάδας.

Τη δεκαετία του '30 συνδέθηκε στενά με τη Σοβιετική Ένωση, με τη χώρα όπου ο διανοούμενος δεν ήταν στο περιθώριο της κοινωνικής ζωής, αλλά στο επίκεντρο, «δημόσιος διανοητής» (public intellectual) που παρέμβαινε ενεργά, καθορίζοντας τις αποφάσεις κοινωνικών ομάδων και κρατικών θεσμών. Αυτή την εικόνα μετέφεραν ο Βάρναλης και ο Γληνός για τη ΣΕ.

Το πρόταγμα του σοβιετικού πολιτισμού για μια διαφορετική κοινωνική οργάνωση βρήκε στο έργο και την προσωπικότητα του Βάρναλη έναν αυθεντικό εκφραστή του αιτήματος αυτού.

Ο σοβιετικός αναγνώστης γνώρισε για πρώτη φορά τον Κώστα Βάρναλη με τη μετάφραση του εμβληματικού έργου «Η Αληθινή Απολογία του Σωκράτη» από την Τατιάνα Κουκούρινα, με την οποία τον συνέδεσε και μια μακροχρόνια, βαθιά φιλική σχέση. Στο έργο αυτό οι σοβιετικοί διέκριναν μια δημιουργική αφομοίωση του μαρξισμού και της επαναστατικής προοπτικής δοσμένης φιλτραρισμένης μέσα από τη Βαρναλική σάτιρα, μια ανελέητη σάτιρα-κριτική του αστικού καθεστώτος, των κούφινων αξιών, θεσμών και νόμων.

Το πνεύμα και το ιδεολογικό πλαίσιο του έργου τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή (1933) στοιχίζεται με τις βασικές αρχές τις σοσιαλιστικής οικοδόμησης και τις εκφράζει με τις καταλληλότερες αισθητικές επιλογές. Ο Βάρναλης αρνείται την ιστορική τυχαioτητα των γεγονότων και αναδεικνύει ως πηγή της κοινωνικής εξέλιξης το αίτημα νέων παραγωγικών σχέσεων, συμβατών με την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων και την ικανοποίηση των ανθρωπίνων αναγκών.

Στον πρόλογο της σοβιετικής έκδοσης (μετάφραση: Κυριακή Καμαρινού) με σαφήνεια δηλώνεται η αναγνώριση και εκτίμηση της σοβιετικής πνευματικής κοινότητας και αναγνωστικού κοινού προς το πρόσωπο του δημιουργού και του έργου του. Αρχικά εκθειάζεται το «Το φως που καίει», το οποίο χαρακτηρίζεται ως πολιτικό λιβελογράφημα που στρέφεται ενάντια στο σύστημα των μπουρζουάδων, ενάντια στους ιεροκλήρυκες ακόλουθους του πολιτισμού του. Αλλά και ως σατιρικό έπος που αποτελεί και την αποκρυστάλλωση της γνώμης του ποιητή, ότι μόνο η επανάσταση των εργατών μπορεί να φέρει στην ανθρωπότητα τη σωτηρία, γνώμης που προέκυψε από την πικρή «πέιρα» του ιμπεριαλιστικού Α' παγκοσμίου πολέμου.

Τονίζονται επίσης οι πολυποίκιλες διώξεις που υπέστη και η αταλάντευτη στάση του. Όσο για την ίδια την Απολογία επιχειρείται μια εκτενής, από τις πιο αξιόλογες αναλύσεις που έχουν κυκλοφορήσει, ενδεικτική της βαθιάς γνώσης του ποιητικού και φιλοσοφικού κόσμου του Βάρναλη. Επισημαίνεται πως η Απολογία αποτελεί μια «τεχνοτροπία αλήθειας».

Δεν περιορίζεται χρονικά στο συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο, δεν τον σταματούν οι πολυάριθμοι αναχρονισμοί, καθώς ο Σωκράτης του Βάρναλη είναι ο Σωκράτης του 20ου αιώνα. Ως σοφός της εποχής του επιτίθεται στο αστικό-καπιταλιστικό καθεστώς και γελοιοποιεί, μαστιγώνει τον βιομήχανο, τον κρατικό λειτουργό και τον αστό διανοούμενο. Και βέβαια του επιβλήθηκε ποινή επειδή είναι «φτωχός και αδύναμος», επειδή διαπιστώνει πως πρέπει να απαλλαγεί από την πείνα του και ταυτόχρονα κοινοποιεί αυτή του τη διαπίστωση. Ο Σωκράτης κατάλαβε ότι αυτή η δημοκρατία δε διαφέρει σε τίποτα από την τυραννία, αλλά και το παραπλανητικό περιεχόμενο της ελευθερίας που εξαγγέλλουν οι αστοί.

Στο τελευταίο μέρος του προλόγου αποδίδεται στην πρόθεση του ποιητή η ανάδειξη της τεράστιας συμβολής της ΣΕ στην απελευθέρωση των εργαζομένων από τα καπιταλιστικά δεσμά.

Σταθμός στην αναγνώριση της ασυμβίβαστης κοινωνικής τέχνης

του Βάρναλη που με εκφραστική πλαστικότητα, λυρική φαντασία υπηρξε το όραμα της κοινωνικής αλλαγής αποτελεί η απονομή του διεθνούς βραβείου Λένιν το 1959. Η βράβευσή του εκτοξεύει τη δημοφιλία του όχι μόνο στη σοβιετική κοινωνία, αλλά και στις υπόλοιπες χώρες του σοσιαλιστικού στρατοπέδου, που εκδηλώνεται με εκδήλωση ενδιαφέροντος για μετάφραση έργων του, πρωτίστως της Απολογίας, και με πλούσια αρθρογραφία και αφιερώματα για το φαινόμενο Βάρναλη σε εφημερίδες και περιοδικά, τα οποία αποτελούν βαρόμετρο των καιρών και διαμορφώνουν εξελίξεις και επιλογές.

Το δεύτερο ταξίδι του στη ΕΣΣΔ πραγματοποιήθηκε τον Αύγουστο του 1959 και συνδέθηκε με την απονομή του Διεθνούς βραβείου Λένιν «Για την ενίσχυση της ειρήνης μεταξύ των λαών». Σε αρχειακά έγγραφα του ΚΚΣΕ (σήμερα Κέντρο Διατήρησης Σύγχρονης Τεκμηρίωσης) υπάρχει μια καταγραφή συνομιλίας μεταξύ του Καψαμπέλη, πρέσβη της Ελλάδας στη Μόσχα και του επικεφαλής του 5ου Ευρωπαϊκού Τμήματος του Υπουργείου Εξωτερικών της ΕΣΣΔ, ο οποίος τόνισε πως η απονομή του βραβείου σε Έλληνα πολίτη αποτελεί μεγάλη τιμή, αλλά κατέθεσε και ένα «προσωπικό» του αίτημα να δοθεί από την επιτροπή «συμβουλή στον Βάρναλη να μην ασκήσει κατά την ομιλία του στην τελετή απονομής κριτική στην Ελληνική Κυβέρνηση, γιατί ο ίδιος θα βρεθεί σε δύσκολη θέση ως επίσημος εκπρόσωπος της Ελλάδας». Εισέπραξε φυσικά αρνητική απάντηση.

Παρατηρείται κυρίως από τα τέλη της δεκαετίας του '50 ένα έντονα εκπεφρασμένο ενδιαφέρον για μελέτη και μετάφραση έργων του Βάρναλη και σ' άλλες σοσιαλιστικές χώρες. Ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα: Το 1933 στη Βαρσοβία ο Pazuirkiewicz Stanislaw ζήτησε πληροφορίες για το έργο του ποιητή και το 1960 εκδόθηκε η Απολογία από το Κρατικό Ινστιτούτο της Βαρσοβίας, ενώ υπό έκδοση ήταν και οι «Διχτάτορες».

Το 1958 εκδοτικός οίκος της Βουδαπέστης υπέγραψε συμβόλαιο για την Ουγγρική μετάφραση της Απολογίας. Η Eva Korpp, μαθήτρια του βυζαντινολόγου Μόραβτσικ, μετέφρασε την Απολογία και το «Φως που καίει». Η επιλογή των έργων δεν ήταν τυχαία. Τον χαρακτήρισε ως τον μεγαλύτερο μάστορα του νεοελληνικού λόγου και τα ποιήματά του ως από τα λαμπρότερα επιτεύγματα της νεοελληνικής τέχνης. Η Δημοτική βιβλιοθήκη της Βουδαπέστης συμπεριέλαβε τον Βάρναλη στον τόμο που εξέδωσε προς τιμήν του Τολστόι με αφορμή τα 50 χρόνια από το θάνατό του. Σ' αυτόν τον τόμο, εκτός από την πλήρη βιβλιογραφία του Τολστόι, ήθελαν να κρατήσουν μία θέση για τους εν ζωή εκπροσώπους της παγκόσμιας λογοτεχνίας. Πρόκειται σαφέστατα για εκδήλωση τιμητικής αναγνώρισης του έργου του.

Η Απολογία και οι Διχτάτορες μεταφράστηκαν στην Πράγα το 1957 από τον ομότεχνο του Βάρναλη Marscek και συνοδεύτηκαν από διθυραμβικές κριτικές. Επανεκδόθηκαν το 1964 με τεράστια επιτυχία.

Ο Μποζίλφ Μποζιτάρ υπογράμμισε την εμβέλεια του Βάρναλη και στη Λαϊκή Δημοκρατία της Βουλγαρίας.

Στο Βουκουρέστι εκδόθηκε η Απολογία και το Φως που καίει και ακολούθησε η έκδοση της συλλογής ποιημάτων του, για την οποία ζητήθηκε να γράψει έναν πρόλογο για να προσδώσει άλλο κύρος. Η έκφραση θαυμασμού του Ιβάνοβιτς Βίκτωρ προς τον Βάρναλη είναι ενδεικτική του κλίματος για το έργο του μέσα στους κόλπους της λογοτεχνικής οικογένειας της Ρουμανίας.

Ο Βάρναλης είναι ο πρώτος από τον κύκλο των ριζοσπαστικοποιημένων λογοτεχνών του καιρού του που μετουσίωσε την κομμουνιστική ιδεολογία σε ποιητικό λόγο, ο πρώτος που προσπάθησε να επεξεργαστεί θέματα της αισθητικής και της κριτικής από μαρξιστική σκοπιά, ο πρώτος που μεταφράστηκε σε άλλη χώρα, το 1933. Το διμέτρημα του έργου του υπερέβη πολύ τον ελληνικό χώρο.

* Απόσπασμα της εισήγησης Ε.Κ. στο συνέδριο της ΠΕΦ

λόγω
ΤΕΧΝΗΣ

Ύφος και περιεχόμενο στην ποίηση του Βάρναλη

Το πολυεπίπεδο και πρωτοποριακό έργο του Βάρναλη γεννά το «δέος», όπως δηλώνει εμφαντικά ο Παλαμάς στην επιστολή του προς τον ποιητή. Αποτελεί μια πραγματική «τομή» στη Νεοελληνική Ποίηση, η οποία αποτυπώνεται τόσο στα πρώτα στάδια της ποιητικής γραφής του («Χρυσή Πατρίδα», «Κηρήθρες», «Προσκυνητής» κλπ), όσο και στο ώριμο στάδιό της («Το Φως που Καίει», «Μοιραίοι», «Ελεύθερος Κόσμος», «Οδηγητής», «Η Αληθινή Απολογία του Σωκράτη», «Αι –Στράτης», «Το 1821 στην Ελληνική Ποίηση», «Τι είδα εις την Ρωσίαν των Σοβιέτ» κλπ).

Ως προς το υφολογικό σκέλος του, αλλά και ως προς το περιεχόμενό του, το έργο του Βάρναλη είναι πολυκύμαντο: εξελίσσεται διαρκώς, αναβαθμίζεται και εμπλουτίζεται από την κοινωνική πείρα, τις πλούσιες πνευματικές ανησυχίες και τις αναζητήσεις του, αλλά και τις σπουδές του στη Γαλλία. Ιδιαίτερα, ως προς το νοηματικό σκέλος του, καθορίζεται, κυρίως κατά τη ώριμη φάση του, από τη μεγαλειώδη νίκη της σοσιαλιστικής επανάστασης στη Ρωσία, την ένταξη του ποιητή στη συλλογική πάλη και την σταθερή ιδεολογική τοποθέτησή του στον χώρο του ιστορικού και διαλεκτικού υλισμού, δηλ του Μαρξισμού. Το πολυφασματικό αυτό έργο αναδεικνύει τον Βάρναλη ως έναν από τους κορυφαίους της επαναστατικής λογοτεχνίας, όπως τονίζει ο Δ. Γληνός.

Το Ύφος του πολυτάλαντου δημιουργού αντανakλά μια παλλόμενη ψυχή, μια αφυπνισμένη και ανυπότακτη συνείδηση, με υψηλές αισθητικές αξιώσεις και ικανότητες και είναι μαστορικά δεμένο με το περιεχόμενο, είτε εμπνέεται από την αρχαιογνωσία και τον αγνό πατριωτισμό (πρώτα του έργα), είτε αντλεί από την πικρή αλήθεια της κοινωνικής αδικίας και της ιδεολογικής διαπάλης (έργα της ώριμης περιόδου).

Ο μαχητικός στίχος του Βάρναλη, σταθερά λυρικός σε όλο του το έργο, ανοίγει τον δικό του δρόμο και δημιουργεί νέα εκφραστικά δεδομένα στην ποίηση: Συνδέει σμιλευτά τη μαγεία της μουσικής με την εικονοπλαστική δεινότητα, με την αυθεντικότητα, την απλότητα, τη γλαφυρότητα της περιγραφής και με τη ρεαλιστική αποτύπωση της σκληρής κοινωνικής πραγματικότητας. Κρατεί αδιάλειπτα πολύ υψηλά τον τόνο της καυστικότητας, του πικρού σχολίου και της ειρωνείας που σέβεται το μέτρο και τηρεί τον συγκινησιακό κώδικα, όπως επιτάσσουν οι Μούσες του, διασφαλίζοντας αρμονικά την ισορροπία ανάμεσα στο μουσικό παιχνίδισμα των λέξεων και την αυ-

στηρή κριτική, ανάμεσα στον κοροϊδευτικό τόνο και το βάθος των νοημάτων του.

Σε ένα τέτοιο καινοτόμο εκφραστικό τοπίο, η γλώσσα του Βάρναλη -λαϊκή και ζωντανή- ξεδιπλώνεται με την απόλυτη αλήθεια της και ξεγυμνώνεται από τις επιφάσεις και το περίτεχνο στόλισμά της. Γίνεται λυρικός αγωγός μετάγγισης συναισθημάτων, ιδεών, παραστάσεων, μέσα από την αυθεντικότητα και την στιλπνότητά της, ενώ αποφεύγει τη χρήση των επιθέτων, δίδοντας έμφαση στα συγκεκριμένα και αφηρημένα ουσιαστικά που υπηρετούν δεξιοτεχνικά τη λειτουργική αντίστιξη των νοημάτων και των πολλαπλών αντιθέσεων που διαπερνούν τα νοήματα και παράλληλα προβάλλουν τις ποθητές ιδεολογικές αρχές, σε ένα τοπίο σταθερής αμφισβήτησης της καθιερωμένης ποιητικής νόρμας.

Αυτό το πολυσιδές, λυρικό, καυστικό, απόλυτο, απλό, φυσικό, ειρωνικό, συγκινησιακό εκφραστικό μοτίβο συνδέεται άρρηκτα και λειτουργικά με ένα νοηματικά πλούσιο περιεχόμενο που αντανakλά πιστά τα στάδια της εξέλιξης της προσωπικότητας του Βάρναλη. Στο πρώτο στάδιο της ποιητικής γραφής του (πχ «Κηρήθρες», «Χρυσή Πατρίδα», «Ορέστης» κλπ) κυριαρχεί ο αγνός ιδεαλισμός, ο υποκειμενισμός, το προσωπικό βίωμα, ο διονυσιακός ερωτισμός και ο επικούρειος ηδονισμός, η φυσιολατρία, ο φλογερός πατριωτισμός και ο θαυμασμός στις ιστορικές πνευματικές κατακτήσεις του πολιτισμού μας, αλλά και ο τόνος της αισιοδοξίας για την ποθητή κοινωνική αναγέννηση που θα αναδείξει -στην ολότητά της- την τριάδα «της Ομορφιάς, της Αρετής και της Αλήθειας».

Στα έργα της ώριμης ποιητικής γραφής («Το Φως που Καίει», «Οδηγητής», «Εθνική Παιδεία», «Σκλάβοι Πολιορκημένοι», «Ανάσταση», «Αρχή Σοφίας», «Πρωτομαγιά 1944», «Στους Μπελογιάννηδες», «Στον ήρωα Λαμπράκη», «Δούλος τρίδουλος», «Παράδεισος», «Μοιραίοι», «Η μπαλάντα ου Κυρ Μέντιου» κλπ) ο ποιητής θα κινηθεί στο τοπίο που δηλώνει ο ίδιος «Δεν κατεβαίνω από τα νέφη, / γιατί δε μ' έστειλε κανείς / Πατέρας, τάχα παρηγόρια / για σένα, σκλάβε, που πονείς», εστιάζοντας στη λαϊκή αφύπνιση και απελευθέρωση από τον ζυγό της εκμετάλλευσης και της καταπίεσης, αλλά και από τη λύτρωση από το σκοτάδι της αμάθειας («Πώς γίνεται ο ραγιάς αφεντικό, δεν το 'μαθε»).

Συγχρόνως, «μαστιγώνει» τη δουλοφροσύνη του χειμαζόμενου και παραδομένου στη δυναστεία των δεινών και των στερήσεων λαού «Μα γέρασε και σώμα και ψυχή / κι έμεινε δούλος, όπως στην αρχή». Αλλού, λειτουργώντας ως αδιάψευστος καθρέπτης της συνειδησιακής υποδούλωσης του λαού -υποδούλωση την οποία αισθητοποιεί με τη χρήση του β' ενικού προσώπου- δίδει αυστηρά και ρεαλιστικά την εικόνα της υποταγής του, με ύφος αμείλικτου κριτή: «Λέύτερος να μιλάς / όταν κοιμάσαι». Στο ίδιο επίπεδο, σαρκάζει και καυτηριάζει την αλλοτρίωση και τη μοιρολατρική παραίτησή του, μεταβαίνοντας πια από το β' ενικό πρόσωπο της αυστηρής κριτικής στο α' πληθυντικό πρόσωπο της συλλογικής ύπνωσης: «Φταίει το κακό το ριζικό μας! / Φταίει ο Θεός που μας μισεί! / φταίει το κεφάλι το κακό μας!»...

Ωστόσο, η αντιρρόπηση των αντιθέτων αποτελεί μια μοναδική και αξιοθαύμαστη τεχνική του πρωτοπόρου ποιητή - μάστορα της συγκίνησης. Έτσι, τον τόνο του θυμού, της αγανάκτησης και της καταγγελίας θα αντιρροπήσει ο επικός παλμός της περιγραφής της παλικαριάς του ατρόμητου αγωνιστή και η αριστοτεχνική απεικόνιση του απaráμιλλου θάρρους του με το λαμπρό στεφάνι του ήλιου: «*Σε κάθε βήμα ψήλωνε η κορφή σου, / το ηλιοστεφάνι τ' ουρανού να φτάσει*». Και η λάμψη αυτής της εικόνας αποκτά αίγλη με τη μελωδία της Μούσας, δαφνοστεφανωμένη με την ιστορική σύνδεση με τον Μακρυγιάννη: «... ολόρθον/η Μούσα σε φιλεί κι ο Μακρυγιάννης».

Η ποίηση του Βάρναλη έχει τη δύναμη να δοξάζει το ηρωικό, να αναδεικνύει το ανθρώπινο και πεισματικά να αρνείται τους δραματικούς τόνους, ώστε να βιώνεται ως ένας λόγος στέρεος, αυθεντικός, βγαλμένος από ένα ψυχικό εργαστήριο που έμαθε να ζυγίζει σωστά τη συγκίνηση, στα μέτρα που επιτάσσει ο λογισμός, η σύνεση, η αλήθεια της ζωής και η πραγματική τέχνη. Μέσα σε αυτό το πολυκύμαντο εργαστήριο, η αισιοδοξία του οράματος της κοινωνικής αναγέννησης έχει κεντρική θέση και διαπερνά όλο το έργο του Βάρναλη, όπως διατρανώνουν ενδεικτικά οι στίχοι του: «*Μα κι όσοι αγέννητοι χιλιάδες / άπλαστοι ακόμη με βλογούν*». Είναι η ποίηση που δίδει έμφαση στη συλλογική πάλη και τονίζει την αγωνιστική ετοιμότητα και αντοχή του λαού, όπως επιβεβαιώνουν οι στίχοι: «*κι όλοι ακουμπάνε τα σπαθιά τους / απάνω μου και τα λυγούν*». Καυτηριάζει την κοινωνική βαρβαρότητα και αδικία με γλώσσα απλή και καθημερινή και με ύψος που, ενώ είναι πεζολογικό, ωστόσο έχει το σφρίγος της ισχυρής καταγγελίας: «*εδώ σε θάβουν ζωντανό, αν θέλεις να 'σαι τίμιος*».

Ο Βάρναλης ως επιστήμονας του λόγου, ως αφυπνισμένος και ταλαντούχος δημιουργός καθρεπτίζει μαστορικά - με τον γνωστό ειρωνικό τόνο του - τον αγώνα του απεγκλωβισμού του πνευματικού εργάτη από το «φάσκιωμα» των ματιών του: «*Ξαφνικά μου φασκίωσαν τα μάτια / για να βλέπω το φως το αληθινό*». Ως εκπρόσωπος της κοινωνικής κατηγορίας των διανοουμένων -που στραγγίζονται πνευματικά και βαλτώνουν ψυχικά στον μεγαλοϊδεατισμό της εθνικιστικής ιδεολογίας και των ελιτίστικων, ρατσιστικών ιδεολογημάτων, διαμαρτύρεται για το σκοτάδι που περνιέται για φως, με ύψος αμείλικτο, κατηγορηματικό και γλώσσα στιλπνή, λαϊκή, καθάρια: «*Με μπουκώσαν μωρό «Μεγάλη ιδέα» / κρύβοντάς μου τον πιο αιμοβόρο εχθρό μου / να 'μαι του ξένου ο πάτος να μισώ / και να καταφρονώ το ανόσιον πλήθος*». Εδώ η χρήση του α' ενικού του αυτομαστιγώματος και της αγανάκτησης είναι εμφανής. Ο ποιητής περιγράφει - με ύψος που διακυμαίνεται μεταξύ θυμού, ενοχής, σαρκασμού, σοφίας και ρεαλισμού - τον δύσκολο αγώνα κάθε ανθρώπου που ανήκει στον χώρο της πνευματικής δημιουργίας και συνολικά του εποικοδομήματος για τον ταξικό προσδιορισμό του, για ένταξή του στη συλλογική πάλη. Πάλη που τον καθιστά πράγματι «ώριμο τέκνο της ανάγκης» και τον οδηγεί στη λύτρωση και την πραγματική ελευθερία, αυτή την πολυπόθητη αξία που «με χαλκάδες δε μπορεί» και

δεν είναι άλλο από τη συνείδηση της αναγκαιότητας.

Στη βάση αυτή, γνωρίζοντας καλά ως δάσκαλος της καθημερινής εκπαιδευτικής πράξης το ασφυκτικά καταπιεστικό, επιβαλλόμενο μοτίβο της διδασκαλίας, κουβαλώντας στην ψυχή του το ωραίο και δύσκολο φορτίο της πρωτοπόρου διδακτικής και παιδαγωγικής του, ιδιαίτερα στο Γ' Παρθεναγωγείο του Βόλου, αλλά έχοντας και στη φαρέτρα του την εμπειρία των διώξεών του για αυτό το διαφωτιστικό έργο, αφήνει τον στίχο του ελεύθερο να εκφράσει τον θυμό του για την εύκολη και βολική προσαρμογή ενός μεγάλου ποσοστού των δασκάλων στα ανελεύθερα, αντιπαιδαγωγικά και αντιδημοκρατικά μοντέλα, με τη μαχητικότητα και το νεύρο της νεανικής διαμαρτυρίας: «*Γανιάσατε, δάσκαλοι, να ξεμάθω / να 'μαι εγώ, να στοχάζομαι, να θέλω*».

Δεν στέκεται όμως μόνο στην καταγγελία. Προχωρεί στη θετική αντιπρόταση. Θαρρετά, σταθερά, με αφηγηματικό τόνο που αποπνέει μια ζηλευτή εσωτερική αίσθηση ισχυρής αυτοπεποίθησης και με ύψος σίγουρης και αισιοδοξίας πρόβλεψης, θα κάμψει την ανησυχία του αμφισβητούμενου διανοούμενου. Θα εξαφανίσει την πιθανότητα της ήττας, αναδεικνύοντας τη φωτεινή προοπτική της αναγέννησής του μέσω της ένταξής του στον συλλογικό αγώνα: «*Αν έκανες το χρέος σου στο λαό / σαν ξεχυθεί με πάθος παλαιό / την πάσαν ατιμία να συνεπάρει / μ' άλλους πολλούς θα 'χει και σε μπροστάρη*».

Ως αντιπροσωπευτικά δείγματα αυτών των χαρακτηριστικών της πρωτοποριακής πέννας του ατίθασου ποιητή, παραθέτω ενδεικτικά μια μικρή υφολογική και νοηματική ανάλυση κάποιων στίχων από το πολύπλευρο έργο του, σε μια προσπάθεια τεκμηρίωσης των παραπάνω γενικών θέσεων, με απόλυτη την αίσθηση του ρίσκου μιας τέτοιας αποσπασματικής προσέγγισης ενός τιτάνα της ποίησης.

«Ο Λόγος είναι τριαδικός, καθώς η Θεότη / Ομορφιά κι Αρετή κι Αλήθεια αντάμα. / Καρδιά και Νους και Θέληση- μια Ολότη / της Ζωής...» (Προσκληνής-Άσμα Πρώτο-Πρόλογος ΙΧ).

Με αυτούς τους στίχους, ο ποιητής, στοχαστής και πρωτοπόρος αγωνιστής Βάρναλης μας καθοδηγεί, με μαστοριά και σοφία, να ανακαλύψουμε τη χάρη, τη δύναμη, το ιδεολογικό βάθος, την κοινωνική, ιστορική και ταξική αλήθεια του δικού του λόγου. Της δικής του ποιητικής δημιουργίας που είναι γέννημα στοχασμού, αγώνα, αγωνίας, πάλης, διεκδίκησης, αντίστασης, αλλά και αισθητικής απαίτησης.

Ο λόγος εδώ είναι στέρεος, σαφής, ευκρινής, κυριολεκτικός και συνάμα μαγικός και μεταφορικός. Έχει τη δύναμη να κινείται ανάμεσα στην απλότητα και τον ρεαλισμό της κατηγορηματικής διατύπωσης -όπως δείχνει το δι-σύλλαβο ρήμα-θεμέλιο της γλώσσας μας, το «είναι», στην οριστική μάλιστα έγκλιση του απόλυτου και καθοριστικού περιεχομένου. Η εμφαντική τοποθέτηση του ουσιαστικού «Λόγος» στην αρχή του στίχου, αλλά και το κεφαλαίο αρκτικό «Λ» μας προϊδεάζουν εξ αρχής για ένα μήνυμα βαρυσήμαντο. Για τη μεγαλύτερη πολιτισμική κατάκτηση της

ανθρωπότητας, για τον Λόγο, που είναι μεγαλειώδης, γιατί έχει τρεις διαστάσεις (Ο Λόγος είναι τριαδικός) και συνενώνει σε μια οντότητα -ενιαία, ακατάλυτη και άφθαρτη- τις τρεις υψηλότερες ιδιότητες του ανθρώπου: α) η μαγική δύναμη της συγκίνησης που χαρίζει η τέχνη, με την αναζήτηση και την κατάκτηση του «ωραίου», του ώριμου και του αρμονικού, αισθητικές αξιώσεις που δηλώνει η «Ομορφιά», β) τον συναισθηματικό εξευγενισμό του ανθρώπου, μέσω του αδιάλειπτου αγώνα του για ηθικο-πνευματική ανύψωση και για απεγκλωβισμό από τη σκοταδιστική δυναστεία των ενστίκτων, αγαθά που ενσαρκώνονται με την «Αρετή», γ) τη Γνώση της Αλήθειας που είναι καλά κρυμμένη πίσω από τα φαινόμενα του φυσικού και κοινωνικού κόσμου, βγαίνει όμως στο φως με τη σκαπάνη του επιστημονικού και φιλοσοφικού λογισμού και ακτινοβολεί το πνευματικό, κοινωνικό και ιδεολογικό μεγαλείο της, μόνο όταν περιφρουρείται και ανασταίνεται από το αναζωογονημένο συλλογικό πνεύμα και την ακούραστη κοινωνική πάλη για την περιφρούρησή της.

Η αξιολογική κλίμακα της διάταξης των εννοιών: «Ομορφιά κι Αρετή κι Αλήθεια αντάμα» αποτυπώνει την ευφυή απόδοση της ανοδικής πορείας του ανθρώπου από το «πρώτο σκαλί» της τέχνης των σπηλαίων στο επόμενο της πνευματικής ενεργοποίησής του που, με τη σειρά της, δίνει ώθηση για το ανώτερο στάδιο της διεκδίκησης, της πίστης και της προάσπισης της αλήθειας. Η αριστοτεχνική αυτή διάταξη των τριών ουσιαστικών (Ομορφιά κι Αρετή κι Αλήθεια), με την εμφαντική διπλή χρήση του περιεκτικού «και» («κι...κι) συμβολικοποιεί άριστα τον ασθματικό, δύσκολο, αλλά και επίμονο αγώνα της ανθρωπότητας για τη μετάβαση από την πρώτη ηδονική αίσθηση της παρατήρησης του κόσμου στο επόμενο ανώτερο στάδιο, όπου η χαρά της ζωής έχει ανάγκη από τον ηθικό εμπλουτισμό της «Αρετής». Έχει ανάγκη από τον γερό κώδικα των αξιών του Δίκιου και της Ανθρωπιάς, οι οποίες θα γίνουν, στη συνέχεια, η αστείρευτη πηγή άντλησης για την αναζήτηση, τη βίωση και την υπεράσπιση της Αλήθειας. Λόγος κάθετος, απόλυτος, σίγουρος, στιλπνός και σταράτος που εκπέμπει τη λάμψη του πολύ μαστορικά με τις παρηχήσεις του ανοικτού φωνήεντος (α): Ομορφιά-Αρετή – Αλήθεια ΑντΑμΑ: Το Άνοιγμα της ψυχής στο όμορφο, το Άνοιγμα του εσώτερου κόσμου στο μεγαλείο της Αρετής και το Άνοιγμα του μυαλού στο φως της Αλήθειας βροντοφωνάζει ο καλοχτισμένος στίχος του ποιητή, καλώντας μας σε αυτό τον ωραίο ανηφορικό δρόμο της λύτρωσης από όλα τα καταναγκαστικά δεσμά που μπορεί να φτάσει μόνο η «Θεότης», η οποία εδώ -με τον γνωστό βαρναλικό τόνο της λεπτής ειρωνείας- απογυμνώνεται εντελώς από το μεταφυσικό της περιεχόμενο. Η λειτουργική μάλιστα αντιστοίχιση των νοημάτων του πρώτου και τρίτου στίχου, της Ομορφιάς με την Καρδιά, της Αρετής με τον Νου και της Αλήθειας με τη Θέληση δείχνει τη μαεστρία του Βάρναλη να επαναφέρει το άσβεστο μήνυμα του Κάλβου («θέλει αρετήν και τόλμην η Ελευθερία») σε μια άλλη, εξίσου δύσκολη εποχή που η ομορφιά του λόγου μπορεί να αντλήσει μόνο από τη δύναμη της πίστης

στα ιδανικά μας και να αποκτήσει περιεχόμενο από την αταλάντευτη θέλησή μας να τα προσπιαστούμε.

Η ποίηση του Βάρναλη είναι ο καθρέπτης μιας γόνιμης και εποικοδομητικής σκέψης που έμαθε να ξεδιπλώνει δεξιότητες το προσωπικό βίωμα στον πολύχρωμο καμβά των συλλογικών εμπειριών και των κοινωνικών αγώνων. Είναι η αντανάκλαση μιας πληθωρικής ψυχής που πάλλεται, συλλαμβάνει, με τις ευαίσθητες κεραίες της, όλες τις πτυχές -κρυφές και φανερές- του άδικου, ανελεύθερου, καταπιεστικού κοινωνικού κόσμου που ζούμε και ορθώνει με σθένος τη σημαία του αντί-λογου, της αντίστασης, της αντιπρότασης, της αμφισβήτησης, της λύτρωσης και της Λευτεριάς τόσο στην ποιητική αφήγηση, όσο και στη θεατρική πράξη, αλλά και τον πεζό λόγο.

Ο μαχητικός παλμός της ποίησης του Βάρναλη συναντιέται σμιλευτά με τη μαγεία της μουσικής των στίχων του, με την εικονοπλαστική δεινότητα και τη δεξιότητα να συνδέει αρμονικά τον αισιόδοξο αγωνιστικό τόνο με τη γλαφυρή περιγραφή της κοινωνικής καταχνιάς, το φωτεινό πεδίο των αγώνων και της συλλογικής πάλης με την ψυχική υποδούλωση και την αλλοτρίωση, το σκωπτικό και το παιχνιδιάρικο με το πένθιμο και το οδυνηρό, το ειρωνικό και το καυστικό με το εμψυχωτικό και το ανυψωτικό.

Αυτός ο πολυεπίπεδος καμβάς των αντιθέσεων (νοηματικών, ιδεολογικών, κοινωνικών) όχι μόνο δεν... στεγνώνει το λόγο του πολυτάλαντου ποιητή, αλλά αντιθέτως τροφοδοτεί το συναίσθημα και ενεργοποιεί την ψυχή του, ώστε αυτή να αφουγκραστεί τη μαγεία των Μουσών και να αποτυπώσει τη χάρη τους, όπως ο ίδιος ομολογεί στο ποίημα «Χρυσή Πατρίδα»: «*Τράβ' ανοικτά στον Πάρνασσό. Φαντάσου / τη Μούσα να πορεύεται κοντά σου*», αλλά και στο ποίημα «Προσκυνητής»: «*όλες τις Μούσες / να αγκαλιάσεις στο στίχο σου αρματώσου*».

Η μαγική επίδραση όμως των Μουσών δεν θα εμποδίσει τον ποιητή να βυθιστεί «στα νερά της Αρνησιάς» («και στα νερά της Αρνησιάς βυθίσου / το μέγα Ναι να βγάλεις της ζωής!»). Δεν θα του στερήσει τη δυνατότητα να αμφισβητήσει καθιερωμένες νόρμες, γλωσσικά και ποιητικά μοτίβα, για να αναβλύσει, μέσα από αυτή την ανατροπή, η μεγάλη Κατάφαση στη ζωή. Η κατάφαση στον αγώνα για το κοινωνικό ξέφωτο και την Αλήθεια

Πρόκειται για μια κατάφαση που δεν παρασύρεται από τον μαγικό λυρισμό των Μουσών, γιατί οι Μούσες του ποιητή παρακολουθούν και αντανakλούν την Πράξη: «*Μήτηρ όλων των Μουσών ήταν η Πράξη*» μας τονίζει και παράλληλα μας αποκαλύπτει το βαθύτερο επίμονο και επίπονο αγώνα του να ξεριζώσει τις βαθιά ριζωμένες ιδεολογικές, γλωσσικές και συνολικά μορφικές επιδράσεις του από όλο το παλιό ποιητικό και εν γένει πολιτισμικό στερέωμα («*Πριχού ν' αγγίσω του Αγαθού τη ρίζα / πριχού η καρδιά δεχτεί τ' άγιο σου χώμα / πάθη παλιά, παλαιά που την ορίζα' / βαθιά τα ξεβοτάνισα*»).

Με λόγο στέρεο, ρεαλιστικό, μεστό, λαϊκό, γεμάτο ομορφιά και αλήθεια, δηλώνει την εσώτερη και πολύχρονη πάλη του για το «ξεβοτάνισμα» της ψυχής, για την α-

πελευθέρωσή της από το ιδεολογικό φορτίο και την ποιητική παράδοση που θέλει την ποίηση αρωγό και στυλοβάτη της ανέμελης άφησης, της κενής λυρικότητας, της επιφανειακής συγκίνησης, της ασύνδετης με τα κοινωνικά δρώμενα προσωπικής τραγωδίας ή ευδαιμονίας.

Ο στίχος του Βάρναλη είναι ζωντανός, παλμικός, μουσικός, απόλυτος, αριστοτεχνικά υμνητικός της μεγαλοσύνης και της παλικαριάς του λαού: «*Λαός δεν είν' αυτό που βλέπετε, είναι πολιτεία. / Θα τονε βρείτε δουλευτή κι αγωνιστή σε κάμπο, / σε θάλασσα, σε φάμπρικα, σε κάτεργα, σε τάφους. / Αυτός πατρίδα κι ανθρωπιά, το σήμερα και τ' αύριο / και το μεγάλο χτες*». (Ποίημα: «Ο λαός δεν πεθαίνει»).

Λόγος κάθετος, σαφής, κατηγορηματικός που τονίζεται με τον απόλυτο χαρακτήρα της οριστικής έγκλισης και τον ενεστώτα διαρκείας («δεν είναι», «βλέπετε», «είναι»), χαρακτηριστικά που προσδίδουν τη διάσταση ... της ασπίδας προστασίας των ξωμάχων, των θαλασσοδαρμένων, των εργατών, των κατατρεγμένων και των πολλαπλώς αδικημένων. Επιπλέον, η αριστοτεχνική χρήση και διάταξη των ουσιαστικών που δηλώνουν συγκεκριμένο περιεχόμενο («κάμπο», «θάλασσα», «φάμπρικα», «κάτεργα»), αλλά και η αντίστιξή τους με τα αφηρημένα ουσιαστικά («πατρίδα κι ανθρωπιά») δείχνουν την ποιητική μαεστρία της νοηματικής σύνδεσης των υψηλών ιδανικών του πατριωτισμού και του ανθρωπισμού με τους ανθρώπους της βιοπάλης, της φτώχειας και των στερήσεων που έχουν αγέρωχη ψυχή.

Με την ίδια κατηγορηματικότητα, βεβαιότητα, ακρίβεια, αλλά και... πολεμική ετοιμότητα έναντι κάθε κακόβουλης και μικρόψυχης υποτίμησης του λαϊκού ηρωισμού, έρχεται ο ποιητής-μαχητής και καθοδηγητής να προασπιστεί την απaráμιλλη παλικαριά των 200 ηρώων κομμουνιστών της Καισαριανής τον Μάη του '44: «*Δεν ήρθαν μελλοθάνατοι με κλάμα και λαχτάρα, / μον' ήρθαν μελλόγαμπροι με χορό και τραγούδι. / Και πρώτος άρχος του χορού, δυο μπόγια πάνου απ' όλους / κι από το Χάρο τρεις φορές πιο πάνου ο Ναπολέος*» (Ποίημα «Πρωτομαγιά 1944»).

Η εμφαντική τοποθέτηση του αρνητικού μορίου «Δεν» (δεν ήρθαν), η δεξιotechνική χρήση της αντίθεσης (μον' ήρθαν) και η εμφαντική επανάληψη του ρήματος «ήρθαν» -που δηλώνει την κατάφαση στη θυσία- οι ευρηματικές παρηκήσεις -ιδιαίτερα του (χ) (χορό, άρχος, Χάρος)- που αισθητοποιούν πολύ συγκινησιακά την αγέρωχη στάση αυτών των αδούλωντων ψυχών -δεν φωτίζουν απλώς το μεγαλείο των ηρώων. («*Κι είναι από τότες Μάης εδώ, φως όλα μέσα κι έξω*»). Το αναδεικνύουν, το καθιστούν άτρωτο έναντι οποιασδήποτε υποβάθμισης και λήθης. Εξάλλου, ο ίδιος ο ποιητής νιώθει αυτό το χρέος του έναντι του λαού έντονο και το ομολογεί: «**Ποια να 'ναι, Λαέ μου, η πιο μεγάλη τώρα / η χρεία σου, να βαλτώ να τη βοηθήσω**» (Προσκυντής -Άσμα Πρώτο-Πρόλογος IV).

Αν για τους διακόσους ήρωες της Καισαριανής χρησιμοποιεί το γ' ενικό πρόσωπο της συναισθηματικής αποστασιοποίησης, στο ποίημα «Στον ήρωα Λαμπράκη» η απεύθυνση είναι άμεση: «*Εσύ 'σουνα, Λαμπράκ', η αιώνια Ελλάδα, / φως, αρετή, παλικαριά και πρώτος!*». Λόγος κο-

φτός, απόλυτος, ακριβής. Λόγος βεβαιότητας, πίστης, υπερηφάνειας και θαυμασμού. Και πάλι κυριαρχούν τα ουσιαστικά της σαφήνειας και της ακρίβειας: «φως, αρετή, παλικαριά» που, σε μια ευφυή νοηματική διάταξη και κλιμάκωση των νοημάτων του στίχου, έρχονται να αναδείξουν το ιδεολογικό φως της κοσμοθεωρίας του ήρωα, η οποία γίνεται αστείρευτη πηγή θάρρους και παλικαριάς.

Αυτό το ήρεμο και σοβαρό ύφος στους δυο τελευταίους στίχους της στροφής -ύφος που αποκτά και τη διάσταση της οικειότητας με τη χρήση του β' ενικού προσώπου- βρίσκεται σε πλήρη αντίστιξη με τον οργισμένο λόγο και με το ύφος του θυμού που διαπερνά τους δυο πρώτους στίχους της ίδιας στροφής: «*Σε φάγαν οι φασίστες σκύλοι, Ελλάδα, / με μάσκα ή χωρίς μάσκα, ξένοι, ντόπιοι*». Αυτή η ευφάνταστη εναλλαγή στον υφολογικό τόνο στην ίδια στροφή καταγράφει ένα εκφραστικό τάλαντο που πηγάζει από μια πληθωρική συναισθηματική πηγή και ένα πνεύμα ανήσυχο, ευρηματικό και οξυδερκές.

Στο ποίημα «Στους Μπελογιάννηδες» και στους στίχους «*Χαραυγή κατεπάνω του θανάτου / βάδιζεν η καρδιά σου, Παλικάρι*» ξανά το β' ενικό της συντροφικότητας διασφαλίζει το ζεστό κλίμα ενός νοερού διαλόγου με τον νεκρό ήρωα, ενώ ο απόλυτος χαρακτήρας της οριστικής έγκλισης («βάδιζεν») κάνει πιο αισθητή και πιο βίαιη την επίθεση του θανάτου.

Η οργή όμως που κινεί την πέννα πειθαρχεί στον Λόγο κι έτσι το ύφος αποκτά τον χαρακτήρα της ψύχραιμης αποτύπωσης του άδικου που συμπορεύεται, με ένα βαθύ αίσθημα πόνου, το οποίο αισθητοποιείται εικονικά και μουσικά με τα ομόρριζα: «βάδιζεν-βήμα» στους στίχους: «*βάδιζεν η καρδιά σου, / Σε κάθε βήμα ψήλωνε η κορφή σου / το ηλιοστεφάνι τ' ουρανού να φτάσει*». Η φωτεινή εικόνα της χαραυγής και του λαμπρού στεφανιού του ήλιου -που έρχεται σε ευθεία αντίστιξη με τη μαύρη εικόνα του θανάτου- συμβολικοποιούν πιο έντονα και αρκετά δεξιotechνικά το απaráμιλλο θάρρος του Μπελογιάννη, αλλά και την ακτινοβολία των ιδεών που υπερασπίστηκε, με τη θυσία του, αλλά και όλων των συντρόφων του. Γι' αυτό το ποίημα έχει ως τίτλο του «Μπελογιάννηδες».

Ο υμνητικός της δυναμικής του λαού ποιητικός λόγος του Βάρναλη είναι διάφανος, στέρεος, δοξαστικός, χωρίς περισσά στολίδια, αλλά και πολύ συγκινησιακός, μέσω των οπτικο-ακουστικών εικόνων, μέσω μιας σμιλευτής μουσικότητας που άλλοτε κρατεί τους τύπους της Μετρικής και άλλοτε αδιαφορεί εντέχνως για αυτούς, χωρίς καθόλου να χάνει τον παλμό του. Με τη γλωσσοπλαστική δεινότητά του, αλλά και με την αξιοθαύμαστη χρήση και συναισθηματική φόρτιση των ουσιαστικών, ο ποιητής έχει τη δύναμη να διασφαλίζει μια ζηλευτή ισορροπία ανάμεσα στα αισθήματα της οργής και της υπερηφάνειας, του πόνου και της λύτρωσης, δοξάζοντας το ηρωικό, χωρίς να καταργεί το ανθρώπινο και τονίζοντας το τραγικό, χωρίς να φορτώνει με δραματικούς τόνους τον στίχο.

Με ύφος απλό, λιτό και απέριττο που ευέλικτα εναλλάσσεται με το επιθετικό, το οργισμένο, το απόλυτο, το κατηγορηματικό, το καυστικό και το ειρωνικό, ο Βάρνα-

λης μετουσιώνει τη σκληρή και πικρή -κοινωνική και ταξική- αλήθεια του χειμαζόμενου λαού σε ποιητική αφήγηση. Σε ποίηση που, ενώ γεννά το αίσθημα της αδικίας και σκιαγραφεί -με τα πιο μελανά χρώματα- την καταπίεση και τη στέρηση του λαού, ωστόσο, σε καμία περίπτωση, δεν προκαλεί τον οίκτο προς τους αδικημένους, τους κατατρεγμένους, τους απόκληρους. Αντιθέτως, γεννά τον σεβασμό και τη συμπάθεια για τους ανθρώπους που, αν και παράγουν τον πλούτο με τα χέρια τους, είναι πάντα στερημένοι και αδικημένοι.

Ωστόσο, σε ένα αντίθετο υφολογικό και νοηματικό πεδίο στέκεται η ποιητική αφήγηση που αφορά στη δουλόφρονη και την υποταγμένη συνείδηση των λαϊκών ανθρώπων, η ποίηση δηλ. του Βάρναλη που επικεντρώνει στον ιδεολογικό εγκλωβισμό και στις αυταπάτες των λαϊκών ανθρώπων της βιοπάλης για ένα ...δυνατό παράδεισο στην εκμεταλλευτική κοινωνία. Το ύφος εδώ του ποιητή είναι ανελέητα καυστικό, ειρωνικό, σαρκαστικό, επιθετικό και η γλώσσα του απλή, μεστή, λιτή, η οποία όμως, με τις πολλές συνυποδηλώσεις της, κυριολεκτικά «μαστιγώνει»:

Χαρακτηριστικό δείγμα της παραπάνω θέσης αποτελεί το ποίημα «Δούλος τριδούλος»:

«Λαφρί στομάχι, ξάπλα στο σανό / (δυο φαγιά την ημέρα είναι πολύ!) / Ξυπνούσε τα χαράματα πουλί / με τα φτερά των είκοσι χρονών» και παρακάτω: *«Δούλευε δωδεκάωρο με χαρά του, / για να γίνει κι αυτός με τη σειρά του συνάρχοντας, μεγάλη κεφαλή, / και γι' αυτόν να δουλεύουνε πολλοί».*

Ήδη ο τίτλος «Δούλος τριδούλος» φορτώνει με πολλούς τόνους θυμού την αφήγηση που, σε όλη την εξέλιξή της, κρατεί τον ίδιο θυμικό παλμό, κορυφώνοντας την ειρωνεία, μέσω της εικόνας του σανού, και μέσω της επεξήγησης που θέτει σε παρένθεση (δυο φαγιά την ημέρα είναι πολύ!) και βεβαίως με τα κατηγορούμενα «συνάρχοντας, μεγάλη κεφαλή». Στη συνέχεια, το θυμικό θα δώσει ευέλικτα τη θέση του στο αίσθημα της ματαίωσης που δηλώνεται με ψύχραιμο διαπιστωτικό τόνο: *«Μα γέραςε και σώμα και ψυχή / κι έμεινε δούλος, όπως στην αρχή».* Η δουλεία -που νοείται ως ιδεολογική, εργασιακή και κοινωνική- αισθητοποιείται με τη ρίμα, ενώ η ειρωνεία αντιρροπείται από το στοχασμό που συνοδεύεται από το αίσθημα της πίκρας, ώστε η εναλλαγή των υφολογικών επιπέδων να επιβεβαιώνει ξανά μια γερή τέχνη του λόγου.

«Πώς γίνεται ο ραγιάς αφεντικό / δεν το 'μαθε. Κι αν του το λέγαν άλλοι, / θα μπορούσε να κάνει φονικό/για μian Ελλάδα θρήσκα και Μεγάλη!». Και σε αυτούς τους στίχους ξανά η ειρωνεία που δεν ταπεινώνει, αλλά στοχεύει στην αφύπνιση του λαού, οποίος πρέπει να λειτουργεί ως «τέκνο της ανάγκης» και οφείλει να στέκεται όρθιος, αξιοπρεπής, γενναίος και περήφανος, όπως ταιριάζει στη ζωή και την ιστορία του. Για αυτό σε άλλο ποίημα («Χρυσή Πατρίδα») τον διδάσκει, τον συμβουλεύει, τον προτρέπει να Αντισταθεί: *«Με τα φτερά κατάκορφα σηκώσου, / το κάθε ψήλος τ' ουρανού δικό σου. / Στην πιο 'μορφη πατρίδα όμορφα ζήσε, / της Ομορφιάς ο πλαστοουργός εσύ 'σαι!».* Λόγος ενθάρρυνσης, εμψύχωσης, τόνωσης. Λόγος αισιόδοξος που, με την εμφαντική επανάληψη της έννοιας της «ομορφιάς» (όμορφη, όμορφα, ομορφιάς) -επανάληψη

που δε γεννά καθόλου το αίσθημα του πλεονασμού- αλλά και με την οπτική εικόνα των φτερών, ανοίγει προοπτικές χρυσές στη χρυσή πατρίδα.

Βέβαια τον πιο αισιόδοξο, μαχητικό τόνο και αγωνιστικό παλμό θα αποτυπώσουν οι στίχοι του Ποιητή στον «Οδηγητή»: *«Ένας δεν είμαι μα χιλιάδες / Όχι μονάχα οι ζωντανοί- / κι οι πεθαμένοι μ' ακολουθούνε / σε μian αράδα σκοτεινή».*

Η κατηγορηματική άρνηση της μοναδικότητας του αγωνιστή («Ένας δεν είμαι»), η ισχυρή αντίθεση μέσα στον στίχο («μα χιλιάδες!»), η χρήση της παύλας ως διακριτικού σήματος απόστασης ζωντανών και πεθαμένων (ζωντανοί-κι οι πεθαμένοι) δείχνουν το τάλαντο του ποιητή να προβάλλει και να τονίζει την αναγκαιότητα του αγώνα.

Την Αναγκαιότητα αυτή θα κάνει πιο αισθητή, καθαρή και σαφή σε άλλη στροφή: *«Δε δίνω λέξεις παρηγόρια, / δίνω μαχαίρι σ' ολουμούς / καθώς το μπήγω μες στο χώμα / γίνεται φως, γίνεται νους».* Εδώ κλιμακώνει τον αγωνιστικό παλμό και τη συγκίνηση, με την κατηγορηματικότητα και την απολυτότητα του ύφους που εκφράζεται, κυρίως, με την πρόταση του αρνητικού μορίου «Δε» και με την οριστική έγκλιση, αλλά και με την ευρεία χρήση συγκεκριμένων ουσιαστικών που αξιοποιούνται, όπως τα διαμορφώνει η λαϊκή γλώσσα: «λέξεις, παρηγόρια». Πρόκειται για ουσιαστικά που δεν έχουν καμία ανάγκη συνοδείας επιθέτων, μιας και η στυλνότητα και η λάμψη του περιεχομένου τους καθιστά περιττή την παρουσία των επιθέτων, ενώ η αριστοτεχνική διάταξή τους κρατεί γερά τον μουσικό τόνο, ώστε να στέκεται στο ύψος του περιεχομένου.

Βέβαια στις δυο τελευταίες στροφές του «Οδηγητή» αποτυπώνεται πιο παραστατικά η μαστοριά του ταλαντούχου ποιητή, του πρωτοπόρου αγωνιστή, του ιδεολόγου μαρξιστή, του ανυπότακτου κομμουνιστή που γνωρίζει τη δυναμική του λαϊκού αγώνα. Του αγώνα που μπορεί να γκρεμίσει *«όλα τα φονικά ρηγάτα / θεμελιωμένα στην ψευτιά»* και να αναδείξει τη σημασία της πιο φωτεινής και πιο ποθητής Αξίας, δηλ. της Ειρήνης: *«Κι ένα στυλώνει κι ανασταίνει/το 'να βασίλειο της Δουλειάς / (Ειρήνη!Ειρήνη!) το βασίλειο / της Πανανθρώπινης Φιλιάς».*

Μήνυμα διαχρονικό και επίκαιρο σήμερα περισσότερο παρά ποτέ, λόγος που συγκινεί, διδάσκει, ενθαρρύνει, εμπνέει και φωτίζει τον δρόμο των λαών στον αγώνα τους ενάντια στα «φονικά ρηγάτα του καιρού μας», όπως αποτυπώνονται στη μαρτυρική Παλαιστίνη, αλλά και σε όλη τη φλεγόμενη Μέση Ανατολή και τη χειμαζόμενη Ουκρανία.

Λόγος ποιητικός, λυρικός, στοχαστικός, ιδεολογικός και πολιτικός ενάντια στην «ψευτιά» των εμνηρστών του πολέμου και των υποστηρικτών τους, ενάντια στην καταχνιά που συσκοτίζει τον διεθνή ορίζοντα και καταδικάζει τους λαούς στην ανέχεια, τη δυστυχία, τις στερήσεις και το σκοτάδι.

Απέναντι σε αυτούς τους πολύχρωμους δυνάστες -που καταδικάζουν τους λαούς στη φτώχεια και την εξαθλίωση- «Το Φως που Καίει» του Βάρναλη μας δείχνει τον δρόμο της «Πανανθρώπινης Φιλίας», τον δρόμο της Λύτρωσης, της Λευτεριάς, του Δίκιου και της Ανθρωπιάς. ■

Βραδιά για τον Βάρναλη

στο ΣΗΜΑ

Μια πολύ ενδιαφέρουσα βραδιά είχαν την τύχη να παρακολουθήσουν όσοι βρέθηκαν στο ΣΗΜΑ το Σάββατο 2 Νοέμβρη, στην εκδήλωση που οργανώθηκε για τον μεγάλο ποιητή Κώστα Βάρναλη, με αφορμή τη συμπλήρωση 140 χρόνων από τη γέννηση και 50 χρόνων από τον θάνατό του.

Την εκδήλωση άνοιξε εκ μέρους της νεολαίας «Πορεία» η Αγαθούλα Σταυρακάκη, η οποία έκανε μια μικρή ανασκόπηση του ποιητικού του έργου και με ευσύνοπτο και ζωντανό τρόπο παρουσίασε μέσα από στίχους του έργου του ποιητή βασικές πτυχές της ποίησής του. Έκανε ιδιαίτερη αναφορά στην απλή αλλά με ιδιαίτερη δύναμη και βάθος γλώσσα τού ποιητή και έδειξε ότι ο λόγος του Βάρναλη δείχνει τον δρόμο της «Πανανθρώπινης Φιλίας», της Λευτεριάς, του Δίκιου και της Ανθρωπιάς, κι ότι αναδεικνύεται διαχρονικός και επίκαιρος, γιατί φωτίζει τον δρόμο των λαών στον αγώνα τους ενάντια στα «φονικά ρηγάτα του καιρού μας», όπως αυτά αποτυπώνονται στη μαρτυρική Παλαιστίνη και στον Λίβανο.

Στη συνέχεια πήρε τον λόγο ο Βασίλης Αλεξίου, καθηγητής Θεωρίας της Λογοτεχνίας στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του ΑΠΘ, σπουδαίος μελετητής -εκτός των άλλων- και του έργου του Βάρναλη.

Ο Βασίλης Αλεξίου παρουσίασε το έργο του ποιητή σε διαλεκτική σχέση με σημαντικούς σταθμούς της ζωής του όπως η υποτροφία του στο Παρίσι, όπου ήρθε σε επαφή με τη μαρξιστική ιδεολογία, με τις αριστερές και κομμουνιστικές ιδέες στις οποίες έμεινε στρατευμένος για όλη του τη ζωή, η απόλυσή του από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η εξορία στον Άν Στράτν μαζί με τον Δημήτρη Γληνό, η σχέση του με μεγάλους δημιουργούς της εποχής του όπως ο Δημήτρης Γληνός, ο Κωστής Παλαμάς, ο Άγγελος Σικελιανός, το ταξίδι στη Σοβιετική Ένωση μαζί με τον Γληνό, η ανασκόλησή του με τη δημοσιογραφία. Μίλησε για το ποιητικό έργο του Βάρναλη, εστιάζοντας στο «Φως που καίει» και στους «Σκλάβους Πολιορκημένους» και απαγγέλλοντας πολύ παραστατικά ορισμένα ποιήματα και αποσπάσματά τους. Η επιλογή των ποιημάτων έκανε απολύτως σαφή τον πλατύ και βαθύ τρόπο με τον οποίο ο ποιητής έμεινε σταθερός στις αγωνίες και τους αγώνες του λαού μας, αλλά και όλων των λαών του κόσμου, για μια καλύτερη ζωή.

Έκανε, επίσης, ιδιαίτερη αναφορά στα πεζά του κείμε-

Η Αγαθούλα Σταυρακάκη και ο Βασίλης Αλεξίου

να, λογοτεχνικά και μη, με ιδιαίτερη αναφορά στον «Λαό των Μουνούχων», στην «Αληθινή απολογία του Σωκράτη», στη λογοτεχνική του κριτική. Επέμεινε σ' αυτό που ονομάζει «δημιουργική δεκαετία» του ποιητή, κατέδειξε με σαφή τρόπο ότι ο Βάρναλης είναι ένας από τους σημαντικότερους ποιητές μας κι ότι αποτελεί τομή για τη νεοελληνική λογοτεχνία. Με τη μεγάλη ενάργεια του λόγου του, ο Β.Α. κράτησε αμείωτο το ενδιαφέρον του κοινού μέχρι το τέλος. Οι πολλές ερωτήσεις και τα σχόλια που έκαναν οι παρευρισκόμενοι -που είχαν γεμίσει το ΣΗΜΑ- είναι ο αψευδής μάρτυρας του μεγάλου ενδιαφέροντος που είχε η ομιλία του Βασίλη Αλεξίου.

Μετά τον κεντρικό ομιλητή ανέλαβαν η Λένα Γολεμάτη (κιθάρα και φωνή) και ο Φοίβος Αδριανός (μπουζούκι και φωνή) να παρουσιάσουν έξι μελοποιημένα ποιήματα τού Βάρναλη, καταχειροκροτούμενοι από το κοινό που σιγοτραγουδούσε μαζί τους. Ιδιαίτερα θετική εντύπωση έκανε μια καινούρια μελοποίηση. Ήταν «το αηδόνι» από το «Φως που καίει» που μελοποίησε η Ντία Νικήτα.

Εκδήλωση-συζήτηση αφιερωμένη στον Κώστα Βάρναλη

Σάββατο 2 Νοεμβρίου, 19:00

Ομιλητής: Βασίλης Αλεξίου
καθηγητής θεωρίας της
λογοτεχνίας

Επίκαιρα επιτακτική και διαχρονικά ανοητοκλήρωτη

γράφει ο Χρήστος Δ. Τουρτούρας*

Η απαίτηση να μην επαναληφθεί το Άουσβιτς ήταν η πρώτη και κύρια απαίτηση που τέθηκε στη μεταπολεμική εκπαίδευση, διεθνώς, μετά την εμπειρία της θηριωδίας του ναζισμού. Προηγήθηκε δε τόσο πολύ κάθε άλλης απαίτησης, που δεν χρειάστηκε περαιτέρω αιτιολόγηση. Αντίθετα, κάθε προσπάθεια αιτιολόγησης κρίθηκε τότε ότι θα αποτελούσε τερατώδες ατόπημα, εξαιτίας του ίδιου του εύρους της θηριωδίας που είχε πρότερα διαπραχθεί από τον ναζιστικό μηχανισμό. Ωστόσο, το γεγονός της περιορισμένης συνείδησης από πολλούς της συγκεκριμένης απαίτησης, αποδεικνύει τελικά ότι η εμπειρία της θηριωδίας δεν έγινε κτήμα των ανθρώπων και, άρα, υπάρχει πάντα ανοικτό το ζήτημα και ο κίνδυνος της επανάληψής της.

Έτσι, παρ' όλο που η εκπαίδευση ως θεσμός θα έπρεπε να εναντιώνεται διαχρονικά στη βαρβαρότητα, η τελευταία εξακολουθεί να υφίσταται, όσο διαρκούν οι συνθήκες ουσιαστικά που την γέννησαν.

Σήμερα, η βασική δομή της κοινωνίας παραμένει η ίδια με εκείνη που υφίστατο κατά το διάστημα του μεσοπολέμου και των χρόνων του δεύτερου μεγάλου πολέμου. Η κοινωνική πίεση συνεχίζει να βαραίνει και να ωθεί τους ανθρώπους στο ανεπίκωτο, το οποίο κορυφώθηκε στο Άουσβιτς. Θα έλεγε κανείς ότι ο πολιτισμός παράγει ο ίδιος τη βαρβαρότητα και εναντιώνεται ολοένα περισσότερο προς τον εαυτό του. Αναδύεται στις μέρες μας μια σκοτεινή συζήτηση αμφισβήτησης και επαναπροσδιορισμού του αριθμού των θυμάτων της ναζιστικής θηριωδίας και του Ολοκαυτώματος, ένα, θα λέγαμε, παζάρεμα όσον αφορά στην απεικόνιση της συγκεκριμένης ιστορικής πραγματικότητας, γεγονός που αποτελεί συλλήβδην προσβολή της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και των βασικών αρχών του ανθρωπίνου πολιτισμού.

Προσπερνιέται με καταπληκτική ευκολία η αλλοτινή βεβαιότητα ότι η μαζική εξόντωση ανθρώπων κατόπιν σχεδίου από έναν ολόκληρο κρατικό μηχανισμό, αποτελεί έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, συνωμοσία κατά της ειρήνης και απόρροια ενός εξαιρετικά επικίνδυνου «επιθετικού εθνικισμού/μεγαλοϊδεασμού». ¹ Η ευρύτητα, ωστόσο, της αλλοτρίωσης του σύγχρονου κόσμου αντανakλάται στην περιοδική επανάληψη διαφόρων εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας, με κορωνίδα το κατά συρροή έγκλημα κατά των Παλαιστινίων που συντελείται διαχρονικά και, μάλιστα, από τους απογόνους των θυμάτων της απίστευτης θηριωδίας του ναζισμού.

Αποδείχθηκε, επομένως, ότι οι προσπάθειες αποτροπής της επανάληψης του Άουσβιτς δεν ευδοκίμουν όταν αναλίσκονται σε νουθεσίες και επικλήσεις σε αιώνιες και αφηρημένες αξίες. Οι ρίζες των θηριωδιών, έλεγε ο Adorno, θα πρέπει να αναζητούνται στους ίδιους τους θύτες. Χρειάζεται να γίνουν γνωστοί

εκείνοι οι μηχανισμοί που μετατρέπουν τους ανθρώπους σε θηρία και τούτη η γνώση να αποτελέσει τον πυρήνα μιας εκπαίδευσης που θα αποβλέπει στον κριτικό αναστοχασμό και την εσωτερική πειθαρχία και, φυσικά, θα εστιάζει στα πρώτα παιδικά χρόνια, αφού οι χαρακτήρες διαπλάθονται στην πρώιμη παιδική ηλικία. ²

Ο ίδιος στοχαστής θεωρούσε πολύ επιφανειακή την εξήγηση της ναζιστικής θηριωδίας με αναφορές στο δήθεν πειθήνιο γερμανικό πνεύμα, παρ' όλο που στη συγκεκριμένη χώρα, όπως και σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες, επιβιώνουν με πολύ πιο επίμονο τρόπο από όσο θα έπρεπε σε συνθήκες τυπικής δημοκρατίας, αυταρχικές συμπεριφορές υποταγής σε αυθεντίες. Μάλλον, θα πρέπει να εστιάσει κανείς στο ότι οι άνθρωποι στις χώρες αυτές, και ιδιαίτερα στη Γερμανία, δεν αποδείχθηκαν έτοιμοι να διαχειριστούν την ελευθερία τους και να αυτοπροσδιοριστούν μετά την κατάρρευση των καθιερωμένων παλιών αυθεντιών (δηλ., των βασικών όρων της σαδιστικής-αυταρχικής φρικαλεότητας) στα πλαίσια της παλιάς Αυτοκρατορίας.

Εκείνο, ωστόσο, που προκαλεί ανησυχία, είναι το γεγονός ότι ακόμα και η ύπαρξη παραδοσιακά ισχυρού εργατικού και αγροτικού, πολιτικά συγκροτημένου, προλεταριάτου στη Γερμανία, καθώς και η συνεπακόλουθη σθεναρή αντίστασή του σε κάθε γενικευμένο εθνικό ενθουσιασμό και κάθε διακηρυγμένο σοβινισμό στο δειλινό του 19ου αιώνα, δεν αποτέλεσαν μια ικανή συνθήκη αποτροπής κάθε συσπείρωσης στη ναζιστική εθνικιστική προπαγάνδα και ιδεολογία, μισό περίπου αιώνα αργότερα στην ίδια χώρα. ³ Ενδεχομένως, να οφείλεται στη διαπιστωμένη, κατά τον Ένγκελς, δεισιδαιμονία των Γερμανών όσον αφορά το κράτος, μια δεισιδαιμονία που θεμελιώθηκε στη φιλοσοφία και μέσω αυτής προσχώρησε στην κοινή συνείδηση της αστικής τάξης και ενός μεγάλου μέρους των εργατών. Το κράτος για τους Γερμανούς αποτελεί διαχρονική αξία, την απόλυτη ιδέα, την πραγματοποίηση της βασιλείας του Θεού πάνω στη γη, την αιώνια αλήθεια και δικαιοσύνη. Ο δεισιδαιμονικός αυτός σεβασμός προς το κράτος εγείρει αφελείς βεβαιότητες για αποτελεσματική εκπροσώπηση και εξυπηρέτηση των κοινών συμφερόντων στην κοινωνία από αυτό και, βέβαια, απουσία κάθε αμφισβήτησης επί της βασικής του ιδιότητας ως μηχανισμού καταπίεσης μιας τάξης από μία άλλη, ανεξάρτητα από την ποικιλία των ενίοτε ιστορικών μορφών του - αστικής δημοκρατίας ή μοναρχίας. ⁴ Ας συμπληρώσουμε στο σημείο αυτό και τον επίσης δημοφιλή ισχυρισμό των υπηρετούντων στη ναζιστική πολεμική μηχανή (υψηλόβαθμων στελεχών, αλλά και κατώτερων στρατιωτών) περί εκτέλεσης άνωθεν διαταγών και επιτέλεσης του καθήκοντός τους. Πρόκειται για την κατ' εξοχήν γερ-

μανική προοπτική της τυφλής υποταγής στην εξουσία και το κράτος, παρεπόμενο της τυπικής αυταρχικής γερμανικής εκπαίδευσης και ανατροφής, που αποτελούσε το θεμέλιο της γερμανικής ηθικής και ανήγαγε σε αδιαμφισβήτητη αλήθεια το γνωστό «ο νόμος είναι νόμος και η διαταγή είναι διαταγή», το οποίο αποτέλεσε το άλφα και το ωμέγα της γερμανικής αποτελεσματικότητας.⁵

Παρά τις ενστάσεις, λοιπόν, του Adorno –που θεωρούσε πολύ επιφανειακή την απόδοση της ανάδειξης του εθνικοσοσιαλισμού στο «πειθήνιο» γερμανικό πνεύμα, αφού και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες επιβιώνουν με ανάλογα επίμονο τρόπο αυταρχικές συμπεριφορές και τάσεις τυφλής υπακοής σε αυθεντίες– παραμένει αναμφισβήτητο γεγονός ότι η Γερμανία ήταν μία από τις χώρες που εμφάνιζαν χαρακτηριστικά ιδεαλιστικής προσέγγισης των θεσμών (π.χ. του κράτους), ικανά να περιορίσουν το εύρος μιας κριτικής αποτίμησης της πραγματικότητας. Τη βεβαιότητα αυτή ενστερνίζεται και ο ίδιος (ο Adorno) και σπεύδει να καταδείξει σε άλλο σημείο του έργου του ότι: **«βάζοντας κανείς το δίκαιο του κράτους πάνω από εκείνο όσων ανήκουν σε αυτό, έχει θέσει ήδη δυνάμει τους όρους της φρίκης»**.⁶ Το διπλό γεγονός ότι ο ναζισμός υπήρξε ιδιαιζόντως γερμανικό φαινόμενο και ότι η ιδεολογία του ήταν η φυλετική ιδεολογία, καθόλου δεν σημαίνει ότι ο ρατσισμός αποτελεί καθαρά κληροδότημα των Γερμανών (προηγήθηκαν, άλλωστε, στο θέμα της φυλετικής ιδεολογίας οι Άγγλοι και οι Γάλλοι θεωρητικοί). Δεν αμφισβητείται, ωστόσο, η ύπαρξη ενός καθαρά γερμανικού προβλήματος, στο οποίο η ναζιστική ιδεολογία αποτέλεσε μian απάντηση.

Επίσης, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η γερμανική παράδοση στοχασμού δεν ήταν καθόλου ξένη προς τη ναζιστική ιδεολογία.⁷ Δεν σημαίνει, βέβαια, ότι η συγκεκριμένη παράδοση πρέπει συλλήβδην να καταδικαστεί, αφού υπάρχει αβυσσαλέα απόσταση μεταξύ μιας οποιασδήποτε παράδοσης και εκείνης της ιδεολογίας που παρεισφρεί πάντοτε καταχρηστικά στους κόλπους της. Καταδικαστέα είναι μόνον η σκέψη που τίθεται αυτοβούλως –ή εξαιτίας σύγχυσης ή ταραχής– στην υπηρεσία μιας ιδεολογίας και καλύπτεται πίσω από αυτήν, διεκδικώντας οφέλη από την ισχύ της.⁸

Επίσης, δεν θεωρεί ο Adorno ότι είναι θέμα «δέσμευσης» σε αρχές και ιδανικά, ώστε να αποφευχθεί η παλινδρόμηση στη βαρβαρότητα, αφού οι «δεσμεύσεις» μπορούν πολύ εύκολα να μετατραπούν σε «ταυτότητα φρονήματος», προκειμένου να αποδείξει κανείς ότι είναι αξιόπιστος πολίτης, ενώ παράγουν από την άλλη μοχθηρία και αντίθετα αποτελέσματα από εκείνα που καλούνται να παραγάγουν εξ αρχής και ενισχύουν την ετερονομία και την εξάρτηση⁹ από άνωθεν εντολές και κοινωνικά κατασκευασμένες, πλην όμως κυρίαρχες, νόρμες.¹⁰ Η ετοιμότητα, άλλωστε, να συντάσσεται κανείς με την εξουσία και να ανάγει σε κανόνα εκείνο που φαντάζει ισχυρότερο, αποτελεί τον τρόπο ακριβώς της αντίληψης που διακρίνει τον τυραννικό άνθρωπο,¹¹ εκείνον δηλαδή τον τύπο ανθρώπου που δεν θα έπρεπε να εμφανιστεί ξανά μετά το γενικευμένο έγκλημα του Β' Π.Π. Γι' αυτό λοιπόν, η επίκληση των «δεσμεύσεων» είναι μοιραία, αφού οι άνθρωποι που τις αποδέχονται περιέρχονται σε μια «κατάσταση εκτάκτου ανάγκης για διαταγή».¹²

Σύμφωνα με τον Giorgio Agamben, το πλέον αξιοσημείωτο στοιχείο της Βαϊμάρης και, βεβαίως, του ναζιστικού πολιτικού συστήματος για την εδραίωσή του, ήταν το γεγονός της ύπαρ-

ξης συνεχών πολιτικών διακινδύνευσης που απαιτούσαν τη λήψη έκτακτων μέτρων για την αντιμετώπιση επείγουσών καταστάσεων έκτακτης ανάγκης και, κατ' επέκταση, καταστάσεων εξαίρεσης που νομιμοποιούσαν την κατ' επανάληψη καταπάτηση θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών από την εξουσία και τη συμπίλωση του κοινού με ολοένα συχνότερες και απροκάλυπτες πρακτικές καταστρατήγησης του συντάγματος. Το τέλος της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης έδειξε ξεκάθαρα ότι μια «προστατευόμενη δημοκρατία» δεν αποτελεί επ' ουδενί δημοκρατία και ότι το παράδειγμα της συνταγματικής δικτατορίας λειτουργεί περισσότερο ως φάση μετάβασης προς την απολυταρχία. Επομένως, χωρίς την έννοια του κατ' επείγοντος που ισχύει σε περιόδους μεγάλων κρίσεων (πολέμων, φυσικών καταστροφών, πανδημιών κ.λπ.) καμία περίπτωση επιβολής του ναζισμού και των θηριωδιών του δεν θα ήταν δυνατή.

Για να γίνουμε πιο κατανοητοί, αμέσως μόλις ο Χίτλερ κατέλαβε την εξουσία, εξέδωσε «Διάταγμα για την προστασία του λαού και του κράτους», το οποίο ανέστειλε τα άρθρα του Συντάγματος της Βαϊμάρης που σχετίζονταν με τις ατομικές ελευθερίες και αποτέλεσε μια διαρκή κατάσταση εξαίρεσης για 12 ολόκληρα χρόνια. Μέσω της συγκεκριμένης κατάστασης εξαίρεσης θεσπίστηκε ένας κατά νόμον εμφύλιος πόλεμος που επέτρεψε τη φυσική εξόντωση πολιτικών αντιπάλων και ολόκληρων κατηγοριών πολιτών που θεωρούνταν ότι δεν ενσωματώνονταν στο πολιτικό σύστημα. Οι ναζί νομικοί μιλούσαν ανεπιφύλακτα για μια «ηθελημένη κατάσταση εξαίρεσης» (gewollte Ausnahmezustand), με σκοπό την εγκαθίδρυση του εθνικοσοσιαλιστικού κράτους. Έκτοτε, η σκόπιμη διαμόρφωση διαρκών καταστάσεων εκτάκτου ανάγκης και η υπερβολή του γενικευτικού προτάγματος περί δημόσιας ασφάλειας, αναδείχθηκαν ως οι πλέον προσφιλείς τεχνικές και πρακτικές διακυβέρνησης των σύγχρονων ολοκληρωτικών κρατών, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων, των νεότερων και ακόμη πιο σύγχρονων, αλλά συνάμα ψευδεπίγραφα δημοκρατικών.¹³

Ενώ όλα τα παραπάνω αναφέρονται σε παλιότερες δομές αυταρχικών προσωπικοτήτων που προσδένονται στην αυθεντία, η περίπτωση του Άουσβιτς παρήγαγε, σύμφωνα με τον Αντόρνο, έναν καινούριο τύπο προσωπικότητας. Τους ανθρώπους εκείνους που από τη μια ταυτίζονταν με και εντάσσονταν τυφλά σε μια συλλογικότητα, ενώ από την άλλη ήταν ικανοί να χειραγωγούν οι ίδιοι τις μάζες και τις συλλογικότητες –ας σημειωθεί, ότι οι πρωτοκλασάτοι ναζί υπόδικοι μετά το τέλος του πολέμου, ένωσαν τόσο προστατευμένοι μέσα στη συλλογικότητά τους,

που ούτε ένας τους δεν έδειξε τα παραμικρά αισθήματα ενοχής. Πρόκειται για τις λεγόμενες «αυταρχικές προσωπικότητες», τους «χειραγωγικούς χαρακτήρες», που διακρίνονται από οργανωτική μανία, γενική ανικανότητα για άμεση ανθρώπινη εμπειρία και χαρακτηριστικά μη προσβασιμότητας –όμοια με εκείνα των ψυχωτικών/σχιζοειδών χαρακτήρων και μεταιχμιακών προσωπικοτήτων– απουσία συναισθήματος, υπερβολικό ρεαλισμό, παράνοια και απουσία επιθυμίας για αλλαγή, αποθέωση της ενεργητικότητας και της άκριτης παραγωγής εργασίας στα όρια της φετιχοποίησης αυτής και της τεχνολογίας που τη διέπει (πρόκειται για τη λατρεία της τελειοποίησης των μέσων και των ρυθμών παραγωγής από ανθρώπους που δεν μπορούσαν να αγαπήσουν και οι οποίοι όση αγάπη επιζούσε μέσα τους την επένδυσαν στα μέσα, δείχνοντας, για παράδειγμα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την τελειοποίηση των σιδηροδρόμων και τη γρηγορότερη μεταγωγή των κρατουμένων στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και καθόλου ενδιαφέρον για το τι περίμενε τους δόλιους εκείνους ανθρώπους στον τελικό τους προορισμό).¹⁴

Είναι, λοιπόν, πολύ σημαντικό να καταστεί σαφής ο τρόπος δημιουργίας του χειραγωγικού χαρακτήρα και να μεταβληθούν μέσα από την εκπαίδευση οι συνθήκες, ώστε να αποτραπεί η γένεσή του, ενώ παράλληλα να καλλιεργηθεί ένα πνεύμα αντικομφορμισμού και αποσυλλογικοποίησης, αντίστασης στην άκριτη αποδοχή ακόμη και λαϊκών ηθών και κάθε είδους τελετουργιών –των αποκαλούμενων από τους ναζί, «τοπικών συνθηκών»– που προκαλούν σωματικό ή ψυχικό πόνο, προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποδοχή από τα μέλη της ομάδας ή της συλλογικότητας, μετατρέποντας ταυτόχρονα εαυτούς σε πράγματα και σε εκείνον τον τύπο του αυτοακυρωμένου όντος, γνωστού ως «τύπου πραγματοποιημένης συνείδησης», ενός, με άλλα λόγια, «πειραματικού υποκειμένου». ¹⁵

Ολοκληρώνοντας το σκεπτικό του ο Adorno καταλήγει στην πεποίθηση ότι, όσο κι αν επεξεργαστεί κανείς τους όρους της εκπαίδευσης, δεν θα μπορέσει να εμποδίσει τη δημιουργία «δολοφόνων γραφείου» και «ιδεολόγων» στους οποίους θα στηρίζονται ολοκληρωτικά και μισάνθρωπα πολιτικά συστήματα. Θυμίζουμε τη στάση που επέλεξε η διανόηση της Γερμανίας της εποχής του μεσοπολέμου να ενστερνιστεί τις πρακτικές του ναζιστικού καθεστώτος, στο πλαίσιο μιας ευρύτερης «στάσης ευθυγράμμισης» (Gleichschaltung) με αυτό. Πρόκειται για όρο που εισήγαγε η Άρεντ, επιχειρώντας να αναλύσει τον απόλυτο κομφορμισμό που επέδειξε κατ' αρχήν η διανόηση στη Γερμανία του μεσοπολέμου, συμβάλλοντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, στη γέννηση του ιστορικά νέου είδους ανθρώπου που, σύμφωνα με την ίδια, κλείνεται σε στρατόπεδα συγκέντρωσης από τους εχθρούς του και σε στρατόπεδα εγκλεισμού από τους φίλους του.¹⁶ Βέβαια, η ίδια στάση και η αυτή πρακτική υιοθετείται διαχρονικά από τη διανόηση σε όλα τα σύγχρονα αστικοκαπιταλιστικά κράτη.¹⁷ Ενδιαφέρουσα και ιδιαίτερα καυστική είναι η τοποθέτηση του Τσόμσκι, σχετικά με τη δουλικότητα των σύγχρονων του Αμερικανών διανοούμενων, καθώς και των διαχειριστών των κατεστημένων ΜΜΕ, που απέκρυπταν αμφότεροι τα πραγματικά τους συμφέροντα πίσω από ένα προσωπείο φιλελεύθερης αντικειμενικότητας. Τέτοιοι διανοούμενοι, έλεγε ο Τσόμσκι, απαρτίζουν ένα κοσμικό ιερατείο που προσπαθεί να δικαιολογήσει την απάνθρωπη πολιτική του κράτους, συγκαλύπτοντάς την με ηθικά αποδεκτούς όρους. Είναι αλήθεια ότι αξιοσημείωτος αριθμός εκπροσώπων της ατομικής ιδιοκτησίας

και της επιχειρηματικής εξουσίας υποστηρίζουν τις πολιτικές ελευθερίες από τη στιγμή που αυτές αποτελούν πλευρές της υφιστάμενης κοινωνικής πραγματικότητας και συνεπιφέρουν κέρδη για τους ίδιους.¹⁸ Ορθώς, λοιπόν, καταδίκασε ο Μοργκεντάου τους υπάκουους διανοούμενους για την «κομφορμιστική δουλικότητά τους στην εξουσία», την υπόκλισή τους στη μεγάλη ψυχή της εξουσίας, παρά το χρέος τους να παρουσιάζονται ως αμύντορες του ορθού και της δικαιοσύνης και να αντιμετωπίζουν την εξουσία και τη φαυλότητα με αδιαπραγμάτετο κουράγιο και ακεραιότητα.¹⁹

Παρ' όλα αυτά και παρά το γεγονός ότι λίγα μπορεί να κάνει κανείς στους βαθιά αλλοτριωμένους και συνήθως βολεμένους του συστήματος, υπάρχει η δυνατότητα –και αυτό είναι το πιο σημαντικό απ' όλα– να ζυμωθούν οι άλλοι όλοι, εκείνοι οι υποτελείς που ασύνειδα πριμοδοτούν με τη στάση τους όλα όσα διαιωνίζουν την υποτέλειά τους. Με την παροχή κατάλληλα στοχοθετημένης και συστηματικής εκπαίδευσης, αλλά και διαρκούς προπαγάνδης προς τις πλατιές λαϊκές μάζες των απαραίτητων αντιφασιστικών και αντιρατσιστικών αξιών, πάντα στη βάση ενός ευρύτερου προβληματισμού όσον αφορά τις υπαρκτές ταξικές αντιθέσεις και συγκρούσεις, είναι δυνατόν να ανασταλεί η βαρβαρότητα. Ως αληθινή δύναμη εναντίον της «αρχής του Άουσβιτς», προτείνεται, λοιπόν, η «αυτονομία» με άλλα λόγια, η δύναμη για αυτοπροσδιορισμό, αναστοχασμό και για μη συμμετοχή στο εκάστοτε συλλογικό ατόπημα. Γιατί, ο κίνδυνος να επαναληφθούν τα πράγματα, έγκειται μεταξύ άλλων και στο ότι δεν τα επιτρέπουμε να πλησιάζουν, να έρθουν σε συνειδητό επίπεδο.²⁰

Συνοψίζοντας, θα συμφωνούσαμε με τον Adorno στα παρακάτω:

► Είναι σημαντικό να υπάρξει ένας προσανατολισμός της εκπαίδευσης ενάντια στη σκληρότητα, την αυταρχικότητα, τον πόνο και την αυστηρή πειθαρχία. Το προσφιλές στον ναζισμό «ιδεώδες της σκληρότητας» και η εκπαίδευση στον πόνο και την πειθαρχία, παραπέμπει ψυχολογικά σε εκείνο το παιχνίδι μεταξύ μαζοχισμού και σαδισμού, κατά το οποίο η εξάσκηση του εαυτού στην αντοχή στον πόνο, εξελίσσεται σε σαδισμό προς τον άλλον, αφού όποιος είναι σκληρός με τον εαυτό του, εξαγοράζει το δικαίωμα να είναι σκληρός και με τους άλλους, εκδικούμενος για τον πόνο που δεν του επιτρεπόταν να δείξει και απαιτούνταν συστηματικά να απωθεί.

► Είναι εξαιρετικά μεγάλης σημασίας η προσφορά μιας εκπαίδευσης ενάντια στην ψυχρότητα και την αδιαφορία απέναντι στους άλλους, για μια κοινωνία που να εδράζεται στη διανθρωπική έλξη και όχι –όπως μέχρι σήμερα– στο προσωπικό συμφέρον, αλλά και στο νεοφιλελεύθερο κοινωνικό συμβόλαιο της κοινωνικής αποστασιοποίησης.

► Είναι ζωτικής σημασίας η προσφορά μιας εκπαίδευσης που να έρχεται σε αντίθεση με αγελαίου τύπου λογικές του «μοναχικού πλήθους» (lonely crowd), που παράγουν ψυχρούς ανθρώπους που δεν αντέχουν ούτε και οι ίδιοι την ψυχρότητά τους, που θεωρούν ότι δεν τους αγαπούν, επειδή οι ίδιοι είναι ανίκανοι να αγαπήσουν.

► Η προσφορά μιας εκπαίδευσης που να αντιστρατεύεται στην παραγωγή δειλών ανθρώπων, πρόθυμων για «σιωπηρή συμπίεση» με ό,τι πιο απάνθρωπο και τρομοκρατικό, προκειμένου να κατευνάσουν τον φόβο τους και να εξυπηρετήσουν τα προσωπικά τους συμφέροντα ή ακόμη ακόμη τις ατομικές –συχνά πυκνά φρούδες– ελπίδες τους.

► Χρειάζεται μια ευρύτερη «πολιτική αγωγή» που να θε-

ραπεύει συγχρόνως και ζητήματα κοινωνικοοικονομικής οργάνωσης, αφού δεν αρκεί μονάχα η καλή πρόθεση και η προπαγάνδη ανθρωπιστικών (ή, αν θέλετε, χριστιανικών) αρχών, όπως η αγάπη και η μη ψυχρότητα απέναντι στον συνάνθρωπο.

Εξάλλου, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι το να κηρύττει κανείς την αγάπη σε αλλοτριωμένους ανθρώπους, σημαίνει ότι προϋποθέτει ήδη σε εκείνους στους οποίους απευθύνεται μια διαφορετική χαρακτηροδομή από εκείνη που επιθυμεί να αλλάξει. Χρειάζεται δηλαδή, μια συνεχής κοινωνιολογική παρέμβαση με όρους πολιτικού μαθήματος, στα πλαίσια του οποίου να αναλύονται οι συγκρουσιακές σχέσεις των κοινωνικών δυνάμεων που καθορίζουν τις υφιστάμενες μορφές κοινωνικοοικονομικής συγκρότησης.

► Απαιτείται, επομένως, κριτική διαπραγμάτευση βασικών όρων της πολιτικής οικονομίας, όπως για παράδειγμα εκείνου του «κράτους», το δίκαιο του οποίου δεν πρέπει να αξιώνει να τοποθετείται πάνω από εκείνο των πολιτών, εάν διακυβεύεται στ' αλήθεια η αποφυγή μιας θεμελίωσης της φρίκης. Απαιτείται, επίσης, η ανάδειξη όλων των δυνατοτήτων αντίστασης και της αποτελεσματικότητάς τους, ακόμη και στις πιο ακραίες και ολοκληρωτικές πολιτικές συνθήκες που γνώρισε η ανθρωπότητα, προκειμένου να εδραιωθεί μια συμπαγής πολιτιστική συνείδηση με βαθιά αίσθηση της παθογένειας και του μισάνθρωπου χαρακτήρα των πρακτικών που συνέθεσαν τη φρίκη του Άουσβιτς.²¹

Στις μέρες μας, που τα φαντάσματα του ναζισμού και της εξτρεμιστικής ακροδεξιάς ξαναστοικιώνουν τον διεθνή πολι-

τικό χώρο, επαναποκτούν τη θεσμική νομιμοποίησή τους μέσα από το αποκαλούμενο «δογματικό σύστημα»—όπου συγκαταλέγονται τα ΜΜΕ και τα σχολεία που από καιρό έχουν προδώσει την αρχική τους αποστολή να κατοχυρώνουν στο κοινό τους όρους της πνευματικής του αυτοάμυνας, καταντώντας μηχανισμοί συγγονούς παραπληροφόρησης— ανεπιφύλακτα μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η εκπαίδευση που τύχαμε όλοι και όλες μας μετά το Άουσβιτς, ήταν ακριβώς εκείνη που, σχεδόν νομοτελειακά, θα ξαναέκανε επίκαιρο το ερώτημα του τι πρέπει να κάνουμε για να αποφύγουμε έναν παρόμοιο τρόπο.

Σχολεία και ΜΜΕ αποδείχθηκαν οι κατ' εξοχήν μηχανισμοί κατήχησης με θεσμικό ρόλο στο σύστημα ελέγχου και πειθαναγκασμού, επιβολής της πειθαρχίας και μηλοκαρίσματος κάθε πιθανότητας για ανεξάρτητη σκέψη και αποτέλεσαν τους «ειδικούς μηχανισμούς της νομιμοποίησης» των πρακτικών της κυρίαρχης ελίτ.

Παρότι υπάρχει, ωστόσο, ένας πολύ μεγάλος αριθμός ανθρώπων που έχουν εμποτισθεί από την αστική εξουσιαστική προπαγάνδα, όταν έρθει η στιγμή της αμφισβήτησης, της κινητοποίησης των ευημερών ενστίκτων τους και της βασικής τους ευφυΐας, τότε θα αποδειχθεί η επιφανειακότητα της μόλυνσής τους από την κυρίαρχη νόρμα και τον δογματισμό, τότε θα μετατραπούν σε συμπαραστάτες όσων συνεχίζουν να υποφέρουν και να προσκυνούν. Οι άνθρωποι, λέει ο Τσόμσκι, διαθέτουν αποθέματα θάρρους που είναι συχνά δύσκολο ακόμα και οι ίδιοι να τα φανταστούν. Πρωταρχικό, λοιπόν, βήμα προς την απελευ-

Υποσημειώσεις

- 1 Το παρόν άρθρο αποτέλεσε το κύριο μέρος σχετικής εισήγησής μου στην ημερίδα που διοργανώθηκε από το ΠΤΔΕ/ΑΠΘ, 1 Δεκεμβρίου του 2024, στον Πύργο της Παιδαγωγικής Σχολής, με θεματική: «Μαθήματα Αντιφασιστικής Εκπαίδευσης». Για τα παραπάνω, βλ. Αντόρνο, Β. Τ. (2017). *Η εκπαίδευση μετά το Άουσβιτς*. Αθήνα: νήσος.
- 2 Αντόρνο, ό.π.
- 3 Αντόρνο, ό.π.
- 4 Βλ. Εισαγωγή του Ένγκελς, στο: Μαρξ, Κ. (2000). *Ο εμφύλιος πόλεμος στη Γαλλία*. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή.
- 5 Βλ. Μπάουερ, στο: Nagorski, A. (2016) (α' έκδ.). *Οι κυνηγοί των Ναζί. Η καταδίωξη των εγκληματιών του Β' Παγκόσμιου πολέμου* (μτφρ.: Γ. Μπαρουξής). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- 6 Αντόρνο, ό.π.: 53.
- 7 Η ηθική ελευθερία, η αυτοδυναμία του υποκειμένου, η ενσυνείδητη, με άλλα λόγια, υπακοή και συμμόρφωσή του με τον νόμο, αποτελεί μείζον αίτημα, ηθική επιταγή. Η εκπλήρωσή της δε, καθίσταται εξαιρετικά δύσκολη σε περιόδους εκτεταμένης κοινωνικής κρίσης και διάλυσης του δημόσιου βίου, όπου το άτομο αρχίζει να δυσπιστεί απέναντι στις δικές του δυνάμεις. Άλλωστε, κατά τον Καντ, η ελευθερία δεν αποτελεί φυσική κληρονομιά του ανθρώπου, αλλά μια από τις προοπτικές που κατακτιούνται με τη δράση του. Αν ο άνθρωπος ακολουθούσε απλά τα φυσικά του ένστικτα, θα προτιμούσε την εξάρτηση παρά την κριτική στάση και τον αγώνα για ελευθερία. Σε περιόδους κρίσης, ο άνθρωπος αντιμετωπίζει την προοπτική της ελευθερίας του ως βάρος και όχι ως προνόμιο, από το οποίο προτιμά να απαλλαγεί. Είναι ακριβώς εκείνο το ιστορικό σημείο που κάνουν την εμφάνισή τους τα ολοκληρωτικά κράτη και οι πολιτικοί μύθοι που τα συγκροτούν. Έτσι, αφανίζεται κάθε αίσθημα ελευθερίας, την ίδια στιγμή που απαλλάσσονται οι άνθρωποι από το βάρος της προσωπικής ευθύνης τους. Οι υποσχέσεις σβήνουν τα δилήμματα, οι συλλογικές απαγορεύσεις ανάγονται σε προσωπική απελευθέρωση και αμεριμνησία, το φαντασιακό και το μυθώδες επιβάλλονται στον ορθό λόγο, η μοιρολατρία και η προφητεία του κακού δεσμεύουν συνειδήσεις—βλ., για παράδειγμα, το πρωτοποριακό για τον γερμανικό εθνικοσοσιαλισμό έργο του

Σπέγκλερ [Cassirer, Ern. (2007). *Η τεχνική των σύγχρονων μύθων* (μτφρ.: Γ. Λυκιαρδόπουλος). Αθήνα: ΕΡΑΣΜΟΣ]. Επιπλέον, το 1935, ο Μάρτιν Χάιντερ διακήρυξε ότι η Γερμανία, με τη νέα πνευματική ενεργητικότητα που της επαναπροσέδωσε ο ναζισμός, είχε ιστορικό χρέος και αποστολή να σώσει τον κόσμο από την εκμηδένιση που προκαλούσε η αδιόφορη μάζα στα διάφορα μέρη του κόσμου έξω από τα εδαφικά της όρια. Ο Καρλ Σμιτ δε, ο κορυφαίος Γερμανός φιλόσοφος του δικαίου κατά τη διάρκεια της ναζιστικής περιόδου, έσπευδε να παραχωρήσει ασυζητητί την απόλυτη εξουσία στον Φύρερ [βλ. Chomsky, N. (2023). *Παραμβάσεις* (μτφρ.: Αρ. Αλαβάνου). Αθήνα: Τα Νέα/Άλτερ Έγκο Α.Ε.]. Άλλωστε, κατά τη γερμανική παράδοση, η εξουσία του αρχηγού του κράτους να αναστέλλει τους νόμους αποτελούσε αδιαμφισβήτητη αρχή, σε αντίθεση με τη γαλλική παράδοση, κατά την οποία η εξουσία αναστολής των νόμων ανήκε αποκλειστικά στην ίδια εκείνην εξουσία που τους εξέδιδε, δηλαδή στο κοινοβούλιο [βλ. Agamben, G. (2021) (6η έκδ.). *Κατάσταση εξαιρέσεως*. Όταν η «έκτακτη ανάγκη» μετατρέπει την εξαίρεση σε κανόνα (μτφρ.: Μ. Οικονομίδου). Αθήνα: Πατάκη]. Επίσης, κατά τον Χάιντεγκερ, το άτομο υποχρεούνταν να αποδεχθεί τους ιστορικούς όρους της ύπαρξής του, αφού δύνατο να κατανοεί και να ερμηνεύει την πραγματικότητα του, αλλά αδυνατούσε να την αλλάξει. Ακόμη και ο Χέγκελ, που διαφοροποιούνταν αρκετά ριζοσπαστικά από τους υπόλοιπους κλασικούς, ωστόσο, δεν απέκλινε ούτε και αυτός από την τελική θεώρηση ότι η φιλοσοφία κατέφθανε πάντοτε πολύ αργά για να διορθώσει τον κόσμο. Επομένως, πρόκειται ακριβώς για το κυρίαρχο ρεύμα της φιλοσοφίας που αφαιρέσε με το ντετερμινιστικό της σκεπτικό κάθε δυνατότητα αντίστασης στους σύγχρονους πολιτικούς μύθους και κατέληξε εύχρηστο όργανο στα χέρια των πολιτικών αρχηγών (Cassirer, ό.π.: 39, 43). Αυτήν ακριβώς τη φιλοσοφία στηλίτευσε ο Μαρξ και, εν τέλει, την ανέτρεψε, τοποθετώντας την—όπως ο ίδιος είπε—με τα πόδια και όχι με το κεφάλι στη στη γη, αφού το ζήτημα για εκείνον ήταν να μελετά κανείς τον κόσμο, όχι για να τον κατανοήσει όπως οι φιλόσοφοι, αλλά για να τον αλλάξει [βλ. 11η θέση για τον Φόιερμπαχ, στο: Μαρξ, Κ. (2004). *Θέσεις για τον Φόιερμπαχ* (μτφρ.: Γ. Μπλάνας). Αθήνα: Ερατώ, σ. 77].

- 8 Λακού-Λαμπάρτ, Φ., & Νανσύ, Ζ.-Λ. (2008). *Ο μύθος του ναζισμού* (μτφρ.: Β. Καμυχής). Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας»-Ι.Δ.. Κολλάρου

& Σία Α.Ε.

9 Αντόρνο, ό.π.

10 Πρόκειται για τη γνωστή «θεωρία της δέσμευσης» του Charles Kiesler, το 1971, σύμφωνα με την οποία οι άνθρωποι δεν ενεργούν σύμφωνα με όσα σκέφτονται και ισχυρίζονται, αλλά έχοντας ως μέριμνα την εκ των υστέρων δικαιολόγηση των όσων έχουν ήδη επιτελέσει. Το μοτίβο συμπληρώνεται από την περαιτέρω χρήση της «προκατάληψης επιβεβαίωσης», στη βάση της οποίας επιλέγονται από τα άτομα αποκλειστικά εκείνες οι πληροφορίες που επιβεβαιώνουν τις αρχικές τους πεποιθήσεις. Για παράδειγμα, εκείνος που έχει ανορθολογικά συναισθήματα σε μία αποτρόπαιη ενέργεια, θα δικαιολογήσει στη συνέχεια όλη την προπαγάνδα που του έγινε, ώστε να προχωρήσει στη συγκεκριμένη επιλογή του, προσχωρώντας ακόμη και στην πολιτική τάξη που τον ώθησε στη συγκεκριμένη απόφαση [βλ. ΚΚΑ (Κίνημα Κοινωνικής Απόσχισης) (2022). Μανιφέστο Συνωμοσίας (μτφρ.: Μ. Ξανθός). Αθήνα: Οι Εκδόσεις των Συναδέλφων].

11 Σύμφωνα με την Άρεντ, ο τύπος του ανθρώπου που υποτάσσεται στην εξουσία και εκτελεί απροβλεπόμενα τις οποιοσδήποτε ακρότητές της, δεν το κάνει από φόβο ή αδυναμία ή ακραία παθητικότητα, αλλά περισσότερο από μία πεποίθηση ότι κατ' αυτόν τον τρόπο πρέπει κανείς να ανταποκρίνεται στις επιταγές της. Με άλλα λόγια, η βούληση για εξουσία και εκείνη για υποταγή είναι αλληλένδετες. Σοβαρά πιστεύουν οι άνθρωποι αυτού του τύπου ότι αποτελεί υποχρέωση του καθενός να υποτάσσεται στην αυθεντία, γι' αυτό και στη συντριπτική τους πλειοψηφία, μόλις αποκτήσουν μια θέση που τους προσδίδει κύρος και εξουσία, την ασκούν απροκάλυπτα -κάποιες φορές και βιαιότερα- στους υφισταμένους τους. Αντίθετα, εκείνοι που αρνούνται συστηματικά να υπακούσουν, είναι συχνά εντελώς απρόθυμοι και να ασκήσουν οι ίδιοι εξουσία ή να δίνουν διαταγές [βλ. Arendt, H. (2020). Κρίσεις της Δημοκρατίας (εισαγωγή-μτφρ.: Αν. Δαμιανίδη & Δ. Ψυχογιός). Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο].

12 Αντόρνο, ό.π.

13 Agamben, ό.π.

14 Αντόρνο, ό.π.

15 Δίνεται το παράδειγμα του «λαϊκού δικαστηρίου του Χάμπερερ», συνθήκη που επικρατούσε σε περιοχές της Βαυαρίας κατά το 18ο και 19ο αι., κατά την οποία ο κατηγορούμενος για ηθικά κυρίως παραπτώματα δεχόταν νυχτερινή επίσκεψη από οργανωμένες ομάδες που του απάγγελλαν το κατηγορητήριο και διαπόμπευαν τον ένοχο, χωρίς να του αφήνουν περιθώρια απολογίας (βλ. Αντόρνο, ό.π.).

16 Bernstein, J. R. (2019). Γιατί πρέπει να διαβάζουμε Χάνα Άρεντ (Επιμ.: Δ. Ψυχογιός) (μτφρ.: Β. Σουλαδάκη). Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

17 Για τον ρόλο της διανόησης, επιλέγει να αναφερθεί ο Μπρεχτ στις συνθήκες ακριβώς του Α' Π.Π., όπου ο εμπορευματικός χαρακτήρας της διανόησης εκδηλώθηκε με όλη την καταστροφική του ισχύ. Η στάση των Γερμανών διανοούμενων, έλεγε, απέδειξε την ιδιαίτερη ροπή τους στο να θέτουν τις ιδέες τους στην υπηρεσία της κυριαρχίας, σε επίπεδο ιδεολογίας, εκάστοτε συνθήκης. Οι επαίνοντες, κατά τον Μπρεχτ, περιφρονούν κατά κανόνα τους αντιφρονούντες, αντί να περιφρονούν τους ίδιους τους εαυτούς τους που τόσο πρόθυμα αποδέχονται τις κίβδηλες διακηρύξεις των κυρίαρχων πολιτικών καθεστώτων περί πνευματικής και πάσης άλλης φύσεως ελευθερίας [Μπρεχτ, Μπ. (1987) (ανατύπωση). Για τη Φιλοσοφία και τον Μαρξισμό (μτφρ.: Β. Βεργωτής). Αθήνα: Στοχαστής].

18 Βλ. Μάρσαλ, στο: Τσόμσκι, Ν. (1997) (έκδ. γ'). Τα ΜΜΕ ως όργανο κοινωνικού ελέγχου και επιβολής (μτφρ.: Ν. Πάτσας). Αθήνα: Ελεύθερος Τύπος.

19 Chomsky, 2023, ό.π.

20 Αντόρνο, ό.π.

21 Βλ. Αντόρνο, ό.π.

22 Βλ. Τσόμσκι, 1997, ό.π. Επίσης, βλ. Chomsky, Ν. (1995). Τα ΜΜΕ Σαν Καθρέφτης Της Κοινωνίας. Μερικές Σκέψεις Για Τα ΜΜΕ. Η Κατασκευή

θέρωση από την κυριαρχία είναι η αναγνώριση της ίδιας της ύπαρξής της, η βαθιά κατανόηση της αστικής υποκρισίας όσον αφορά την αντικειμενικότητα και ουδετερότητα που δήθεν κυριαρχεί στις αφηγήσεις της σχετικά με την πραγματικότητα. Η ατζέντα αρχίζει με τη συνέργεια και υποστήριξη από όσους ξέφυγαν από τη χειραγώγηση και ενδεχόμενα διατήρησαν τα όποια προνόμια είχαν, τη δύναμη και την ελευθερία -άρα και την ευθύνη- να το κάνουν· από όσους και όσες αποτελούν το «στατιστικό εκείνο σφάλμα» που πολύ θα ήθελαν οι εξουσιαστές να μετατρέψουν σε δημοκρατικό άλλοθι των κατά τα άλλα αυταρχικών κοινωνιών τους²².

Εν τέλει, παρ' όλο που κανείς δεν θα μπορούσε να προσδιορίσει με σαφήνεια την έλευση μιας ιστορικής συνθήκης με επαναστατικό πρόσημο, αφού ο ιστορικός χρόνος έχει τους δικούς του ρυθμούς και τις δικές του διαστάσεις, ωστόσο, είναι παραπάνω από σημαντικό να συνεχίσουν να ηχούν τα τύμπανα· κάποια στιγμή, είναι σίγουρο πως θα πλαισιωθούν οι τυμπανιστές από πλήθη που θα παρελαύνουν...

* Ο Χρήστος Δ. Τουρτούρας είναι Αναπληρωτής Καθηγητής Παιδαγωγικής ΠΤΔΕ/ΑΠΘ

Βιβλιογραφία

- Αντόρνο, Β. Τ. (2017). *Η εκπαίδευση μετά το Άουσβιτς*. Αθήνα: νήσος.
Agamben, G. (2021) (6η έκδ.). *Κατάσταση εξαίρεσης. Όταν η «έκτακτη ανάγκη» μετατρέπει την εξαίρεση σε κανόνα* (μτφρ.: Μ. Οικονομίδου). Αθήνα: Πατάκη.
Arendt, H. (2020). *Κρίσεις της Δημοκρατίας* (εισαγωγή-μτφρ.: Αν. Δαμιανίδη & Δ. Ψυχογιός). Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
Bernstein, J. R. (2019). *Γιατί πρέπει να διαβάζουμε Χάνα Άρεντ* (Επιμ.:

- Δ. Ψυχογιός) (μτφρ.: Β. Σουλαδάκη). Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
Cassirer, Ern. (2007). *Η τεχνική των σύγχρονων μύθων* (μτφρ.: Γ. Λυκιαρδόπουλος). Αθήνα: ΕΡΑΣΜΟΣ.
Chomsky, Ν. (1995). *Τα ΜΜΕ Σαν Καθρέφτης Της Κοινωνίας. Μερικές Σκέψεις Για Τα ΜΜΕ. Η Κατασκευή Της Συναινεσης*. Αθήνα: Ελευθεριακή Κουλτούρα.
Chomsky, Ν. (2023). *Παρεμβάσεις* (μτφρ.: Αρ. Αλαβάνου). Αθήνα: Τα Νέα/Άλτερ Έγκο Α.Ε.
ΚΚΑ (Κίνημα Κοινωνικής Απόσχισης) (2022). *Μανιφέστο Συνωμοσίας* (μτφρ.: Μ. Ξανθός). Αθήνα: Οι Εκδόσεις των Συναδέλφων.
Λακού-Λαμπάρτ, Φ., & Νανσύ, Ζ.-Λ. (2008). *Ο μύθος του ναζισμού* (μτφρ.: Β. Καμχής). Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας»-Ι.Δ.. Κολάρου & Σία Α.Ε.
Μαρξ, Κ. (2000). *Ο εμφύλιος πόλεμος στη Γαλλία*. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή.
Μαρξ, Κ. (2004). *Θέσεις για τον Φόουερμπαχ* (μτφρ.: Γ. Μπλάνας). Αθήνα: Ερατώ.
Μπρεχτ, Μπ. (1987) (ανατύπωση). *Για τη Φιλοσοφία και τον Μαρξισμό* (μτφρ.: Β. Βεργωτής). Αθήνα: Στοχαστής.
Nagorski, A. (2016) (α' έκδ.). *Οι κυνηγοί των Ναζί. Η καταδίωξη των εγκληματιών του Β' Παγκόσμιου πολέμου* (μτφρ.: Γ. Μπαρουξής). Αθήνα: Μεταίχμιο.
Τσόμσκι, Ν. (1997) (έκδ. γ'). *Τα ΜΜΕ ως όργανο κοινωνικού ελέγχου και επιβολής* (μτφρ.: Ν. Πάτσας). Αθήνα: Ελεύθερος Τύπος.

Για τις εξαγγελθείσες αυξήσεις με μείωση εισφορών υγείας

ΕΛΑΧΙΣΤΕΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΦΑΤΙΚΕΣ

Δόθηκε προς διαβούλευση και τελικά ψηφίστηκε ο νόμος του Υπουργείου Οικονομικών για τα «...μέτρα ενίσχυσης του εισοδήματος...» (<http://www.opengov.gr/minfin/?p=13184>). Μέσα σε αυτό συμπεριλαμβάνονται διάφορες διατάξεις μεταξύ των οποίων και η μείωση των κρατήσεων για την υγεία κατά 0,5% για τον εργαζόμενο κι άλλο 0,5% για τον εργοδότη. Μέχρι τώρα, οι συνολικές κρατήσεις για Υγεία ήταν στο 7,1% του μισθού μας (2,55% εμείς και 4,55% ο εργοδότης μας), τώρα αυτό γίνεται συνολικά 6,1% (2,05% εμείς και 4,05% ο εργοδότης μας).

Η συγκεκριμένη διάταξη αναφέρει τα εξής:

Άρθρο 12

Μείωση ασφαλιστικών εισφορών υγειονομικής περίθαλψης εργοδότη - εργαζομένου - Τροποποίηση παρ. 1 άρθρου 41 ν. 4387/2016.

Στην παρ. 1 του άρθρου 41 του ν. 4387/2016 (Α' 85), περί ασφαλιστικών εισφορών υγειονομικής περίθαλψης, επέρχονται οι ακόλουθες τροποποιήσεις: α) η ημερομηνία «1.1.2017» αντικαθίσταται από την ημερομηνία «1.1.2025», β) το ποσοστό «7,10%» αντικαθίσταται από το ποσοστό «1,65%», γ) το ποσοστό «6,45%» αντικαθίσταται από το ποσοστό «5,45%», δ) το ποσοστό «2,15%» αντικαθίσταται από το ποσοστό «1,65%», ε) το ποσοστό «4,30%» αντικαθίσταται από το ποσοστό «3,80%», και η παρ. 1 διαμορφώνεται ως εξής:

«1. Από 1.1.2025, η ασφαλιστική εισφορά υπέρ υγειονομικής περίθαλψης των μισθωτών και των λοιπών κατηγοριών, που υπάγονται στον ΕΟΠΥΥ, των οποίων οι ασφαλιστικές εισφορές κλάδου σύνταξης υπολογίζονται κατά τα προβλεπόμενα του παρόντος νόμου, ορίζεται σε ποσοστό 6,10% επί των πάσης φύσεως αποδοχών και κατανέμονται κατά ποσοστό 5,45% για παροχές σε είδος, εκ του οποίου 1,65% βαρύνει τον ασφαλισμένο και 3,80% τον εργοδότη, και ποσοστό 0,65% για παροχές σε χρήμα, εκ του οποίου 0,40% βαρύνει τον ασφαλισμένο και 0,25% τον εργοδότη.».

Κάθε αύξηση, φυσικά, είναι καλοδεχούμενη, μόνο που η αύξηση αυτή του 0,5% είναι όχι μόνο **ασήμαντη** (μιλάμε για ποσό **3-9 ευρώ καθαρά τον μήνα** για καθέναν-καθεμία μας όπως δείχνει ο

ενδεικτικός Πίνακας, κατά μέσο όρο δηλ 6,3 ευρώ καθαρά τον μήνα), αλλά και δυνητικά επικίνδυνη, καθώς στην ουσία μειώνει τις δαπάνες για την υγειονομική περίθαλψή μας, ακόμη και αν αυτό προς το παρόν προκύπτει μόνο λογιστικά. Κατ' ουσίαν, η Κυβέρνηση κάνει άλλο ένα δωράκι στους εργοδότες με τα δικά μας λεφτά για υγεία, ενώ ταυτόχρονα σημειώνει υπερπλεονάσματα.

Πρωτοασφαλισμένος-η μετά τις 31/12/1992, χωρίς παιδιά, όχι νεοδιόριστος-η

ΜΚ	ΚΑΘΑΡΑ ΤΩΡΑ	ΚΑΘΑΡΑ ΜΕΤΑ ΤΗ ΜΕΙΩΣΗ ΕΙΣΦΟΡΩΝ ΓΙΑ ΥΓΕΙΑ	Διαφορά σε ευρώ κάθε μήνα	Διαφορά %
1	876,85	881,38	4,53	0,5%
2	910,74	915,51	4,77	0,5%
3	946,31	951,30	4,99	0,5%
4	980,21	985,43	5,22	0,5%
5	1.015,77	1.019,56	3,79	0,4%
6	1.049,67	1.055,35	5,68	0,5%
7	1.083,57	1.089,48	5,91	0,5%
8	1.119,13	1.125,27	6,14	0,5%
9	1.153,03	1.159,40	6,37	0,6%
10	1.188,60	1.195,20	6,60	0,6%
11	1.222,49	1.229,32	6,83	0,6%
12	1.258,06	1.265,12	7,06	0,6%
13	1.291,95	1.299,24	7,29	0,6%
14	1.327,52	1.333,38	5,86	0,4%
15	1.361,42	1.369,17	7,75	0,6%
16	1.396,98	1.403,30	6,32	0,5%
17	1.430,88	1.439,10	8,22	0,6%
18	1.464,38	1.472,18	7,80	0,5%
19	1.497,22	1.505,23	8,01	0,5%
Μ.Ο.	1.188,15	1.194,42	6,27	0,5%

Αυτά που χρειαζόμαστε για ουσιαστική ενίσχυση του χτυπημένου πολλαπλώς εισοδήματός μας είναι:

- ▶ **Κατάργηση μνημονιακών κρατήσεων**, όπως πχ το 2% για ανεργία.
- ▶ **Επιστροφή του κλεμμένου ΜΚ**, 2016 και 2017.
- ▶ **Αυτόματη Τιμαριθμική Αναπροσαρμογή** του μισθού μας κάθε χρόνο, ώστε να μην χάνουμε σε πραγματική αγοραστική δύναμη λόγω ακρίβειας.
- ▶ **1.200 ευρώ** στον νεοδιόριστο καθαρά.
- ▶ **Υγειονομική περίθαλψη δωρεάν** για όλους μας.
- ▶ **Επιστροφή των Δώρων** Χριστουγέννων και Πάσχα (που δίνονται στον ιδιωτικό τομέα).
- ▶ Με τελικό στόχο βέβαια την **αποκατάσταση όλων των απωλειών μας**, που τώρα λογίζονται σε σχεδόν 100.000 ευρώ συνολικά για τον καθέναν μας από την αρχή των Μνημονίων.

Ηλεκτρονικές εκλογές στο Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Πάτρας

Η νεοφιλελεύθερη επίθεση σε δικαιώματα και κατακτήσεις ενός ολόκληρου αιώνα έχει ένα στόχο σαφή και ξεκάθαρο. Την διάλυση των σωματείων, τον ενταφιασμό της συλλογικής δράσης και οργάνωσης, την προώθηση της ιδιώτευσης στο δόγμα «ο καθένας μόνος του και ο Θεός για όλους».

Με τον ίδιο τρόπο που οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έρχονται να υποκαταστήσουν τις πραγματικές σχέσεις των ανθρώπων με τις «ευλογίες» των ΜΜΕ, που αποθεώνουν τα tweets και τα posts των πολιτικών και των celebrities και κάνουν αναλύσεις επί αναλύσεων για τη σπουδαία επικοινωνιακή τακτική του πρωθυπουργού να προσεγγίσει τη νεολαία, έτσι και οι εκλογές στα σωματεία έρχονται να αντικατασταθούν από τα like και τις «καρδούλες» των ηλεκτρονικών εκλογών.

Σύμφωνα με το άρθρο 87 του Νόμου 4808/2021, (γνωστού και ως αντεργατικού νόμου Χατζηδάκη):

«Η ψηφοφορία γίνεται είτε διά φυσικής παρουσίας είτε ηλεκτρονικά εξ αποστάσεως, με διασφάλιση και στις δύο περιπτώσεις της ταυτοπροσωπίας των ψηφοφόρων. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις παρέχουν υποχρεωτικά στα μέλη τους τη δυνατότητα ηλεκτρονικής εξ αποστάσεως ψηφοφορίας με διασφάλιση της μυστικότητας των ψήφων. Σχετικό λογισμικό διατίθεται χωρίς αντάλλαγμα από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. Η συνδικαλιστική οργάνωση μπορεί να επιλέξει την αξιοποίηση άλλου προγράμματος, υπό την προϋπόθεση ότι διασφαλίζει το αδιάβλητο και τη μυστικότητα της ψηφοφορίας. 2. Τα πρακτικά διαλογής των ψηφοδελτίων και καταμέτρησης των ηλεκτρονικών ψήφων εισάγονται στο Γ.Ε.ΜΗ.Σ.Ο.Ε...».

Οι δια ζώσης εκλογές των σωματείων είναι μία κατάκτη-

ση του εργατικού κινήματος, η οποία βασίζεται στην παραδοχή ότι μέσα από διαφανείς και δημοκρατικές διαδικασίες οι εργαζόμενοι πρέπει να επιλέγουν εκείνους που θα τους αντιπροσωπεύσουν. Λυδία λίθος των εκλογών είναι ο διάλογος, η αντιπαράθεση και η σύνθεση απόψεων. Οι ηλεκτρονικές εκλογές δεν έρχονται να αναζωογονήσουν τα σωματεία σε μια εποχή απομαζικοποίησης, αλλά «να βάλουν το τελευταίο καρφί στο φέρετρο του εργατικού κινήματος». Έρχονται να άρουν τις δημοκρατικές διαδικασίες και τον διάλογο και να εκφυλίσουν τις εκλογές σε μία εξατομικευμένη δράση μπροστά από το πληκτρολόγιο.

Σε αυτό το σημείο να θυμίσουμε ότι πριν από δύο χρόνια στον χώρο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης 38 ΕΛΜΕ ακύρωσαν τις ηλεκτρονικές εκλογές για την ανάδειξη αιρετών στα υπηρεσιακά συμβούλια με ένα μεγάλο ποσοστό αποχής που έφτασε το 75%. Όμως τον Οκτώβριο του 2022 η γραφειοκρατική πλειοψηφία του ΔΣ της ΟΛΜΕ αποδέχτηκε τις ηλεκτρονικές εκλογές, για να φτιάξουν οι αιρετοί μηχανισμούς εξυπηρέτησης πελατειακών σχέσεων και για να αναπτύξουν σχέσεις με τη Διοίκηση.

Οι ηλεκτρονικές εκλογές, πέρα από το γεγονός ότι εκφυλίζουν τις δημοκρατικές διαδικασίες, είναι διαβλητές από κάθε άποψη. Δεν υπάρχει μέριμνα για εφορευτική επιτροπή, δεν υπάρχουν κατάλογοι ψηφισάντων, δεν μπορεί να εξασφαλιστεί ούτε η μυστικότητα της ψήφου ούτε η ταυτοπροσωπία εκείνου που ψηφίζει μπροστά στον υπολογιστή!

Οι δυνάμεις του ΠΑΜΕ, ενώ στην αρχή διαφωνούσαν με τις ηλεκτρονικές εκλογές, πρόσφατα έκαναν «κωλοτούμπα». Στις αρχές του Οκτώβρη το Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Πάτρας διεξήγαγε μικτές εκλογές (δια ζώσης και ηλεκτρονικές) για τις αρχαιρεσίες των σωματείων.

Και όχι μόνο αυτό, αλλά σύμφωνα με την ανακοίνωση στις 05/10 με αριθμό πρωτοκόλλου 230, προχώρησε ένα βήμα παραπέρα, ορίζοντας ηλεκτρονικές εκλογές ακόμα... και για την ανάδειξη της Εφορευτικής Επιτροπής! Γιατί μπορεί κανείς να κατεδαφίζει στα λόγια τον καπιταλισμό, να αυτοθαυμάζεται για την τάχα επαναστατική στροφή που φέρνει στο εργατικό κίνημα με την αλλαγή συσχετισμών στα σωματεία και να διατρανώνει την αντίθεσή του στα λόγια στον Νόμο Χατζηδάκη, αλλά στην πραγματικότητα να εφαρμόζει το παραπάνω αντεργατικό τερατούργημα και έμπρακτα να αποσυνειρώνει, να αποσυντονίζει και να συμβάλλει στη διάλυση του εργατικού κινήματος. Αυτό που έχει σημασία για τις δυνάμεις αυτές, που έχουν στην ουσία «βρόμικο» ρόλο, είναι πώς θα διαμορφώσουν ένα επίπλαστο αφήγημα που δεν έχει καμία σχέση με την πραγματικότητα. ■

nothing
should
go back
to normal.
normal
wasn't working

Σημειώσεις

Σκάκι:

Η ιστορική του προέλευση και η συμβολή της Σοβιετικής Ένωσης στην εξέλιξη και τη διάδοση του παιχνιδιού

Το σκάκι είναι ένα από τα αρχαιότερα και πιο διαδεδομένα παιχνίδια στρατηγικής στον κόσμο, με ιστορία που εκτείνεται σε περισσότερους από 1.500 χρόνια. Η προέλευσή του, η εξέλιξή του και η παγκόσμια εξάπλωσή του αντικατοπτρίζουν σε έναν βαθμό την πνευματική, πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη των ανθρώπινων κοινωνιών.

Η ιστορία του σκακιού ξεκινάει τον 6ο αιώνα στην Ινδία, όπου εμφανίστηκε ένα παιχνίδι με την ονομασία "chaturanga". Το chaturanga παιζόταν με τέσσερις παίκτες και αντιπροσώπευε στρατιωτικές μονάδες, όπως άλογα, ελέφαντες, άρματα και πεζικό, που στη συνέχεια εξελίχθηκαν στα σύγχρονα πιόνια, ίππους, πύργους και βασίλισσα. Το παιχνίδι αυτό διαδόθηκε στην Περσία, όπου μετονομάστηκε σε "shatranj" και απέκτησε μεγαλύτερη συμβολική και πολιτιστική σημασία. Στην Περσία, οι κινήσεις των κομματιών έγιναν πιο συγκεκριμένες, και το παιχνίδι συνδέθηκε με τη στρατηγική αλλά και την πολιτική σκέψη.

Μετά την κατάκτηση της Περσίας από τους Άραβες, το σκάκι εξαπλώθηκε στον Ισλαμικό κόσμο και στη συνέχεια στην Ευρώπη μέσω της Ισπανίας και της Ιταλίας κατά τον Μεσαίωνα. Στην Ευρώπη, το σκάκι εξελίχθηκε σημαντικά. Κατά τον 15ο αιώνα, το παιχνίδι εξελίχθηκε και ορίστηκαν με μεγαλύτερη σαφήνεια και τυπικότητα οι κινήσεις κάποιων κομματιών, αλλά και οι κανόνες του παιχνιδιού. Η βασίλισσα και ο αξιωματικός απέκτησαν τις σημερινές κινήσεις τους, γεγονός που κατέστησε το παιχνίδι ακόμα πιο δυναμικό και στρατηγικό. Αυτή η αλλαγή συνέβαλε στη διάδοση του παιχνιδιού μεταξύ της ευρωπαϊκής αριστοκρατίας και της διανοήσης.

Στον 18ο και 19ο αιώνα, η άνοδος των οργανωμένων σκακιστικών κοινοτήτων και του επαγγελματικού σκακιού συνέβαλε στην τυποποίηση των κανόνων. Η ίδρυση του πρώτου παγκόσμιου πρωταθλήματος το 1886 καθιέρωσε το σκάκι ως διεθνές πνευματικό άθλημα. Αργότερα η εισαγωγή του συστήματος ELO για την αξιολόγηση παικτών τον 20ό αιώνα ενίσχυσε την ανταγωνιστικότητα του παιχνιδιού.

Η εκρηκτική εξέλιξη και πρόοδος της τεχνολογίας και των επισημών έφερε πολύ γρήγορα μια νέα εποχή για το σκάκι. Η εμφάνιση των ηλεκτρονικών υπολογιστών επέτρεψε την ανάπτυξη προγραμμάτων που μπορούν να παίξουν σκάκι σε εξαιρετικά υψηλό επίπεδο, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη νίκη του υπολογιστή Deep Blue επί του πρωταθλητή Γκάρι Κασπάροφ το 1997. Παράλληλα, η εξάπλωση του Διαδικτύου έχει επιτρέψει την παγκόσμια διάδοση του σκακιού, καθιστώντας το προσίτο σε εκατομμύρια παίκτες μέσω διαδικτυακών πλατφορμών.

Σήμερα, το σκάκι αποτελεί τόσο ψυχαγωγική δραστηριότητα όσο και πνευματικό άθλημα, με διεθνείς οργανισμούς, όπως η FIDE, να διοργανώνουν παγκόσμια πρωταθλήματα και να προωθούν το παιχνίδι σε σχολεία και κοινότητες σε όλο τον κόσμο.

Η Σοβιετική Ένωση έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη και την παγκόσμια εξάπλωση του σκακιού, κυρίως κατά τον 20ό αιώνα. Η συμβολή της ήταν πολυδιάστατη και συνδέθηκε με την εθνική πολιτική, την εκπαίδευση και την πνευματική ανάπτυξη, μετατρέποντας το σκάκι από ψυχαγωγική δραστηριότητα σε στρατηγικό εργαλείο για την ενίσχυση και του διεθνούς κύρους της χώρας.

Ένας από τους βασικούς λόγους για την ανάδειξη του σκακιού στη Σοβιετική Ένωση ήταν η σύνδεσή του με την κομμουνιστική ιδεολογία. Οι Σοβιετικοί ηγέτες προώθησαν το σκάκι ως μέσο ανάπτυξης της λογικής σκέψης, της πειθαρχίας και της στρατηγικής, χαρακτηριστικά που θεωρούνταν απαραίτητα για τη δημιουργία του "νέου σοβιετικού ανθρώπου" (Soltis, 2014). Το παιχνίδι θεωρήθηκε επίσης συμβολικός "αγώνας" του πνεύματος απέναντι στη Δύση, ειδικά κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.

Η Σοβιετική Ένωση επένδυσε συστηματικά στην εκπαίδευση στο σκάκι, καθιερώνοντας ειδικά προγράμματα σε σχολεία, λέσχες και πολιτιστικά κέντρα. Ήταν η πρώτη χώρα στον κόσμο που από πολύ νωρίς εισήγαγε το σκάκι και τη διδασκαλία του στην εκπαίδευση μέσω συγκεκριμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Δημιουργήθηκαν ακαδημίες σκακιού, ενώ κορυφαίοι σκακιστές, όπως ο Μιχαήλ Μποτβίνικ, ο Γκάρι Κασπάροφ και ο Ανατόλι Κάρποβ, υποστηρίχθηκαν άμεσα και ουσιαστικά από το κράτος, προκειμένου να συμβάλουν μέσω των γνώσεων, των ικανοτήτων και δεξιοτήτων τους, στην προσπάθεια του κράτους για τη διάδοση του παιχνιδιού. Η υποστήριξη αυτή περιλάμβανε πρόσβαση, επικοινωνία και εκπαίδευση νέων προπονητών και παιχτών για το σκάκι, συγγραφή βιβλιογραφίας, καινοτόμες στρατηγικές και συστήματα εκπαίδευσης που αύξησαν τη δυναμική των Σοβιετικών παικτών σε διεθνές επίπεδο (Kasparov, 2003).

Το αναμενόμενο αποτέλεσμα ήταν η Σοβιετική Ένωση να κυριαρχήσει στο παγκόσμιο σκάκι για πολλές δεκαετίες. Από το 1948, όταν ο Μποτβίνικ κέρδισε το Παγκόσμιο Πρωτάθλημα, έως τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991, όλοι οι Παγκόσμιοι Πρωταθλητές, με εξαίρεση τον Μπόμπι Φίσερ, ήταν Σοβιετικοί. Αυτή η επιτυχία ενίσχυσε τη φήμη του σκακιού ως σοβιετικής "τέχνης" και ενέπνευσε παγκόσμια το ενδιαφέρον για το παιχνίδι (Soltis, 2014).

Πέρα από την επιρροή της στην κορυφή του παιχνιδιού, η Σοβιετική Ένωση έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διάδοση του σκακιού και στον υπόλοιπο κόσμο. Μέσω των πολιτικών της Σοβιετικής Ένωσης και της κομμουνιστικής ιδεολογίας προωθήθηκε το σκάκι ως μέσο πολιτισμικής ανταλλαγής και επικοινωνίας, ενώ Σοβιετικοί παίκτες συμμετείχαν σε διεθνή τουρνουά και προώθησαν το παιχνίδι σε χώρες του υπόλοιπου κόσμου, ιδιαίτερα μέσω του κινήματος των μη ευθυγραμμισμένων χωρών και του Διεθνούς Οργανισμού Σκακιού (FIDE).

Συνολικά, η Σοβιετική Ένωση ήταν αυτή που μετέτρεψε το σκάκι από ατομικό χόμπι σε μαζικό πολιτιστικό φαινόμενο, δημιουργώντας τις βάσεις για τη σύγχρονη παγκόσμια σκακιστική κοινότητα.

Βιβλιογραφία

- Eade, J. (2019). *Chess for Dummies*. Wiley.
- Hooper, D., & Whyld, K. (1992). *The Oxford Companion to Chess*. Oxford University Press.
- Kasparov, G. (2003). *My Great Predecessors: Part I*. Everyman Chess.
- Shen, D. (2006). *The Immortal Game: A History of Chess*. Doubleday.
- Soltis, A. (2014). *Soviet Chess 1917–1991*. McFarland & Company.
- Taylor, T. (2015). *The Cold War and the Chessboard*. Chess Life Magazine, 70(5), 22–29.

Διήμερο παραχάραξης και βερμπαλισμού

Τράφει ο Βασίλης Πετράκης

Πραγματοποιήθηκε η πολυδιαφημισμένη πανελλαδική σύσκεψη του ΠΑΜΕ με τις 17 Ομοσπονδίες, τα 22 Εργατικά Κέντρα, τα 533 σωματεία και τους εκατοντάδες εκλεγμένους συνδικαλιστές. Μαζί με τη «συμμαχία» των αγροτικών μπλόκων, της ΟΓΕ, των φοιτητών, των συνταξιούχων, της μαθητείας, των ξένων αντιπροσωπειών... και τελειωμό δεν έχει.

Κάτω από τους ανεδαφικούς τίτλους της ανόδου των ταξικών δυνάμεων και με ακατάσχετη φλυαρία και βερμπαλισμούς, επί δύο ημέρες τα στελέχη του ΠΑΜΕ επιδόθηκαν σε μια έξαλλη παραχάραξη της πραγματικότητας, σε ό,τι αφορά στον πραγματικό ρόλο του ΠΑΜΕ, στην κατάσταση στην οποία βρίσκονται όλα αυτά τα εκατοντάδες σωματεία και κυρίως σε ό,τι αφορά το αποτέλεσμα της δράσης τους στις «κατακτήσεις» και τις «επιτυχίες» του κινήματος.

«Απευθύνουμε λοιπόν κάλεσμα σε όλα τα συνδικάτα, σε όσους συνδικαλιστές και συνδικαλίστριες προβληματίζονται, 25 χρόνια από τη δημιουργία του ΠΑΜΕ κάτι νέο έχει γεννηθεί και μεγαλώνει», θα πει ο Πέρος στο κλείσιμο της συνδιάσκεψης. Αλήθεια όμως, 25 χρόνια μετά, ποιος μπορεί να δει αυτή την θετική εξέλιξη που επί δύο μέρες περιέγραφαν τα στελέχη του ΠΑΜΕ; Αυτά τα 533 σωματεία, τα ΕΚ και οι Ομοσπονδίες που ελέγχει το ΠΑΜΕ και που πράγματι ως αριθμοί προεβόουν μια πολύ σημαντική δύναμη στο συνδικαλιστικό κίνημα, πόσο διαφορετική δράση και αποτελέσματα έχουν να παρουσιάσουν σε σχέση με αυτά που ελέγχονται από τις δυνάμεις του κυβερνητικού συνδικαλισμού και τη γραφειοκρατία;

Η πραγματικότητα έξω από τους τοίχους της πανελλαδικής συνδιάσκεψης του ΠΑΜΕ είναι ιδιαίτερα σκληρή για όλα αυτά. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία, όλος αυτός ο «ταξικός στρατός» δεν είναι τίποτε άλλο παρά σφραγίδες. 25 χρόνια μετά η κατάσταση σε αυτά τα σωματεία είναι παρόμοια με αυτά που ελέγχουν οι «γραφειοκράτες» και σε κάποιες περιπτώσεις χειρότερη. Πρόκειται για σωματεία που η σχέση τους με τους εργαζόμενους εξαντλείται στις εκλογές και που μακριά από αυτούς τον υπόλοιπο χρόνο οι εκλεγμένοι «αγωνιστές» στα ΔΣ τους βγάζουν πύρινους λόγους σε συνδιασκέψεις και αναιμικά απογευματινά συλλαλητήρια. Πρόκειται για σωματεία που τα χαρακτηρίζει η αποστράτευση και η ερήμωση από τα μέλη τους. Ακόμη και τα συνδικάτα των οικοδόμων, μέσα σε αυτά τα 25 χρόνια δράσης του ΠΑΜΕ, άδειασαν και η σύγκληση συνελεύσεων στις περισσότερες περιπτώσεις είναι κενή περιεχομένου.

Και αν αυτό είναι το πρώτο σημαντικό στοιχείο της πραγματικότητας που με ευκολία ξεπέρασαν στη διήμερη συνδιάσκεψή τους τα στελέχη του ΠΑΜΕ, η δεύτερη μεγάλη παραχάραξη αφορά στις επιτυχίες και στα κέρδη που αποκόμισαν οι εργαζόμενοι από την 25ετή δράση του. Ένας ατελείωτος κατάλογος «απεργιακών δράσεων», με νίκες σε όλα τα πεδία της πάλης. Σύμφωνα με τους εισηγητές, παντού υπήρχε ένα ΠΑΜΕ που εμπόδιζε την εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής και σημείωνε κατακτήσεις. Από τα μνημόνια μέχρι την πανδημία και σήμερα –στον καιρό της πρωτόγνωρης επίθεσης της πολιτικής της ΝΔ– η εικόνα που παρουσίασαν για την παράταξή τους και τη δράση της στο συνδικαλιστικό

κίνημα είναι μια εικόνα ανάτασης και επιτυχιών, εικόνα που βρίσκεται πολύ μακριά από την πραγματικότητα της αποστράτευσης από (όλα) τα σωματεία, της αφαίρεσης δικαιωμάτων και κατακτήσεων (ολόκληρου αιώνα), της διάλυσης των εργασιακών σχέσεων και των μισθών φτώχειας, όπως και της αδράνειας και της αφωνίας με την οποία στέκεται το συνδικαλιστικό κίνημα (του ΠΑΜΕ συμπεριλαμβανομένου) σε όλα αυτά. Με αυτά τα δεδομένα οι αναφορές σε στρατηγικά αιτήματα και στόχους, όπως αυτού για 7ωρο – 5νθημερο – 35ωρο, σε μια περίοδο που θεσμοθετήθηκε το 16ωρο και οι εργαζόμενοι σε κάποιους κλάδους λιποθυμούν (π.χ. τουρισμός) από τις εξοντωτικές συνθήκες, αποτελούν καθαρούς βερμπαλισμούς, που επί δύο μέρες συμπλήρωναν το όργιο διαστρέβλωσης της πραγματικότητας και του ρόλου του ΠΑΜΕ.

Στο μόνο που μπορούμε να συμφωνήσουμε είναι ότι «η πράξη είναι το κριτήριο της αλήθειας». Και αυτή είναι αποκαλυπτική για το ρόλο του ΠΑΜΕ... Είτε αναφερθούμε στην περίοδο των μνημονίων, που το ΠΑΜΕ-ΚΚΕ απέρριπτε το αντιμνημονιακό περιεχόμενο του αγώνα, ενώ την πιο κρίσιμη στιγμή της ανόδου του κινήματος και της πολιτικής κρίσης, λόγω και του ΣΥΡΙΖΑ, διεκδίκησε στο όνομα του λαού... εκλογές (!) «για να ανοίξει ο δρόμος στη λαϊκή εξουσία», προσφέροντας διέξοδο στο πολιτικό σύστημα που κλυδωνιζόταν.

Όπως και στην πανδημία που –αν και με ευκολία καταγγέλλει σήμερα αυτούς που έβαλαν λουκέτα στο συνδικαλιστικό κίνημα– η αλήθεια είναι ότι το ΠΑΜΕ έπαιξε τον πιο καθοριστικό ρόλο σε αυτό. Όπου με την ιδιαίτερη σημασία και δύναμη που είχε το ΠΑΜΕ-ΚΚΕ προσαρμόστηκε στην πίεση του συστήματος και σε ρόλο υπεύθυνης δύναμης υπηρέτησε με κάθε τρόπο το ολέθριο για τον λαό κυβερνητικό αφήγημα «μένουμε σπίτι», βάζοντας –αυτό πρώτο– λουκέτο στα σωματεία του και τοποθετώντας εμπόδια και αυτό (όπως ΔΑΚΕ, ΠΑΣΚΕ, ΣΥΡΙΖΑ κλπ) στην έξοδο του λαού, στα καλέσματα της ΑΔΕΔΥ τον καιρό των χουντικών απαγορεύσεων.

Όπως και στην περίοδο μετά την πανδημία μέχρι σήμερα, όπου το ΠΑΜΕ –χωρίς επί της ουσίας να διαφοροποιείται στο ζήτημα της απεργιακής πρότασης και δράσης από τις δυνάμεις του κυβερνητικού συνδικαλισμού– ...δεν σταματάει να τις καταγγέλλει ως μόνες υπεύθυνες για τη σημερινή κατάσταση. Γιατί αυτή ακριβώς είναι η αλήθεια. Ότι εκτός από τα απογευματινά συλλαλητήρια που το ΠΑΜΕ έχει μετατρέψει σε θεσμό για την «αγωνιστική» εκτόνωση των δυνάμεών του, επί της ουσίας όλα αυτά τα χρόνια δεν διαφοροποιείται πουθενά από το απεργιακό πρόγραμμα των ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ. Ακόμη και αυτές οι «3 πανελλαδικές απεργίες» που επί δύο μέρες συζητήθηκαν και προβλήθηκαν ως κατόρθωμα του ΠΑΜΕ κόντρα στη βούληση του κυβερνητικού συνδικαλισμού, είναι απεργίες που έγιναν από την ΑΔΕΔΥ (τι είναι αλήθεια αυτή;) και με τη συμμετοχή του ΕΚΑ και άλλων περιφερειακών εργατικών κέντρων. Άλλωστε, είναι τόσο η διαφοροποίηση του ΠΑΜΕ από αυτές τις δυνάμεις της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας που, όταν ψηφίζονταν ο νόμος Χατζηδάκη, ακύρωσε προκληγμένη και «οργανωμένη και καλά προετοιμασμένη» από τις δυνάμεις του

Σημειώσεις

απεργία για να συμπέσει... με την «ξεπουλημένη ΓΣΕΕ»!

Σε κάθε περίπτωση η πραγματική συμβολή του ΠΑΜΕ σε αυτά τα 25 χρόνια δεν είναι άλλη από αυτή της διάσπασης και της χωρίστικής πλατείας, της έλλειψης πίστης και προοπτικής στη δύναμη των αγώνων και από την πολύ επικίνδυνη για το κίνημα λογική του εγκλωβισμού λαϊκών δυνάμεων στις εκλογικές αυταπάτες. Το ΠΑΜΕ-ΚΚΕ, σε κάθε κρίσιμη στιγμή του πολιτικού στίβου, είναι εκεί για να δείξει το εκλογικό παραβάν, επιδιώκοντας να μετατρέψει την οργή και την αγωνιστικότητα των εργαζομένων σε ψήφους, οδηγώντας γι' αυτό διαρκώς σε αδιέξοδα τη λαϊκή πάλη.

Από αυτή τη σκοπιά, όλα αυτά που ακούστηκαν επί δύο μέρες για την απεργία της 20ής Νοέμβρη θα μπορούσαν να είναι

σωστά, αν το ΠΑΜΕ προσπαθούσε πραγματικά να είναι απεργία σταθμός. Αν οι δυνάμεις του, σε αντίθεση με αυτές των ΔΑΚΕ-ΠΑΣΟΚ-ΣΥΡΙΖΑ, όριζαν το βήμα της επόμενης μέρας. Αν έδιναν απεργιακή συνέχεια και προοπτική στον κόσμο, που για μια ακόμη φορά κόντρα στις βουλές όλων των βασικών δυνάμεων του συνδικαλιστικού κινήματος θα δώσει το «παρών» στις απεργιακές συγκεντρώσεις. Γιατί αυτή ακριβώς η γραμμή χωρίζει τον «απεργιακό σταθμό» από την «απεργιακή τουφεκιά». Γιατί η πράξη, μόνο, είναι το κριτήριο της αλήθειας. Και δυστυχώς, σε αυτό το καθοριστικό ζήτημα και το ΠΑΜΕ καταλήγει να αθροίζεται σε αυτό τον «συνδικαλισμό» των κυβερνητικών παρατάξεων των ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ. ■

Φωτιές στην Καλιφόρνια

Μια τεράστια καταστροφή που αποτυπώνει την κρίση και παρακμή των ΗΠΑ

Οι φωτιές στην Καλιφόρνια, με εκατομμύρια στρέμματα να καίγονται κάθε χρόνο, έχουν γίνει ένα όλο και πιο επείγον ζήτημα, τραβώντας την παγκόσμια προσοχή λόγω των καταστροφικών τους επιπτώσεων στο περιβάλλον, στις κοινότητες και στις ζωές των ανθρώπων. Οι τελευταίες πυρκαγιές έχουν αφήσει εκατοντάδες χιλιάδες εκτοπισμένους και αμέτρητες περιουσίες κατεστραμμένες.

Μέσα σε αυτή τη δυσοίωνη συνθήκη, για μια ακόμη φορά τα τελευταία χρόνια, καταγράφεται η σημαντική παρακμή των ΗΠΑ και η αδυναμία τους να προστατέψουν στοιχειωδώς τον πληθυσμό τους. Ακολουθούν επτά δυστοπικά σημεία που περιγράφουν ζοφερά το ανθρώπινο κόστος αυτής της συνεχιζόμενης κρίσης:

1) Οι ασφαλιστικές εταιρείες ακύρωσαν την κάλυψη πυρκαγιών για χιλιάδες κατοίκους. Οι πυρκαγιές στην Καλιφόρνια έχουν πυροδοτήσει μια σκοτεινή πραγματικότητα για τους ιδιοκτήτες κατοικιών, που πλέον δεν έχουν ασφαλιστική κάλυψη, με αποτέλεσμα να είναι ανήμποροι να ανακτήσουν τις απώλειές τους. Το Business Insider ανέφερε ότι μεγάλες ασφαλιστικές εταιρείες, όπως η State Farm, λόγω της κλιμάκωσης των κινδύνων πυρκαγιών, σταμάτησαν να προσφέρουν ασφαλιστήρια συμβόλαια νέων ιδιοκτητών στην Πολιτεία. Το 2023, η εταιρεία ακύρωσε την κάλυψη για 72.000 ακίνητα, συμπεριλαμβανομένων πολλών στην περιοχή Pacific Palisades, που επλήγη σοβαρά από τις πυρκαγιές. Οι ιδιοκτήτες έχουν πλέον περιορισμένες επιλογές ασφάλισης, με τα βασικά προγράμματα που υποστηρίζονται από το κράτος να προσφέρουν λιγότερη προστασία και υψηλότερα ασφάλιστρα.

2) Σημαντική μερίδα των πυροσβεστών είναι κρατούμενοι φυλακών. Σύμφωνα με το Fortune, οι κρατούμενοι αποτελούν το 40% της πυροσβεστικής δύναμης της Καλιφόρνια, ρισκάροντας τη ζωή τους για μόλις πέντε με δέκα δολάρια την ημέρα. Παρά τον εξαιρετικά επικίνδυνο χαρακτήρα της εργασίας τους, οι μισθοί τους παρέμειναν σημαντικά χαμηλότεροι από τον κατώτατο μισθό της χώρας, σε μια πρακτική που εγείρει έντονες ηθικές ανησυχίες σχετικά με την καταναγκαστική εργασία σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης.

3) Η αντίδραση της πολιτείας ήταν ελλιπέστατη. Παρά τις εκατοντάδες πυρκαγιές που έχει υποστεί η Καλιφόρνια τις τελευταίες δεκαετίες, η αντίδραση της Πολιτείας, κι αυτή τη φορά, ήταν και συνεχίζει να είναι δραματικά ανεπαρκής. Δημοσιεύματα αναφέρουν ότι ο κυβερνήτης της Καλιφόρνια είχε ενημερωθεί πέντε μέ-

ρες νωρίτερα για το ενδεχόμενο πυρκαγιών πρωτοφανούς έκτασης.

4) Η δήμαρχος του Λος Άντζελες μείωσε τη χρηματοδότηση της πυροσβεστικής. Σε μια αμφιλεγόμενη κίνηση, η δήμαρχος του Λος Άντζελες, Κάρεν Μπας, μείωσε τον προϋπολογισμό της πυροσβεστικής κατά 17,5 εκατομμύρια δολάρια για το οικονομικό έτος 2024-2025, με πολλούς να εκφράζουν έντονες ανησυχίες ότι η προτεραιότητα στη χρηματοδότηση της αστυνομίας έναντι των πυροσβεστικών υπηρεσιών υπονομεύει τη δημόσια ασφάλεια.

5) Η πυροσβεστική είναι υποστελεχωμένη παρά τη μεγάλη προσφορά εργασίας. Η κρίση προσωπικού της πυροσβεστικής υπηρεσίας, που επιδεινώθηκε από τις περικοπές στον προϋπολογισμό, γίνεται ακόμη πιο τραγική αν αναλογιστεί κανείς ότι υπάρχουν περισσότερα από χίλια άτομα που επιθυμούν την ένταξή τους στο σώμα, όπως καταγράφεται στην αντίστοιχη λίστα αναμονής.

6) Οι πυρκαγιές συνεχίζουν να επεκτείνονται. Μια εβδομάδα μετά την έναρξη των πυρκαγιών –όταν γράφονταν αυτές οι γραμμές– δεν υπάρχει η παραμικρή ένδειξη περιορισμού τους. Η κλίμακά τους παραμένει συγκλονιστική, η περιβαλλοντική καταστροφή ανυπολόγιστη, ο τελευταίος απολογισμός αναφέρει 24 νεκρούς και πολύ περισσότερους αγνοούμενους, οι καμένες περιοχές ξεπερνούν τα 40.300 στρέμματα, οι κατεστραμμένες δομές –κατοικίες και διάφορα κτήρια– είναι περισσότερες από 12.300 και οι χαμένες περιουσίες αποτιμώνται σε δεκάδες δισεκατομμύρια δολάρια.

7) Κατά τα άλλα, business as usual. Ίσως το πιο δυστοπικό γεγονός από όλα είναι ότι ένα μόλις τετράγωνο μακριά από το σημείο όπου οι άνθρωποι φεύγουν για να σώσουν τη ζωή τους, οι περισσότερες επιχειρήσεις συνεχίζουν τη λειτουργία τους σαν να μην συμβαίνει τίποτα, εντείνοντας την αίσθηση μιας απόκοσμης ατμόσφαιρας. Φανταστείτε να βλέπετε τον κόσμο να καίγεται κυριολεκτικά γύρω σας, αλλά να πρέπει να συνεχίσετε να εργάζεστε ούτως ή άλλως.

Από την ακύρωση των ασφαλιστηρίων μέχρι την εκμετάλλευση των κρατούμενων στις φυλακές, τα γεγονότα που εκτυλίσσονταν στις Ηνωμένες Πολιτείες υπενθυμίζουν τη δυστοπική παρακμή μιας χώρας που εδώ και τουλάχιστον δυο δεκαετίες έχει σταματήσει συστηματικά να ενδιαφέρεται για τον ίδιο τον πληθυσμό της. ■

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΩΝ

Ξεκινώντας τη νέα χρονιά και με αφορμή τον προϋπολογισμό του 2025, θα κάνουμε μία εκτενή αναφορά στην κατάσταση μεγάλης μερίδας της ελληνικής κοινωνίας, των απόμαχων της δουλειάς, των συνταξιούχων.

1. Η οικονομική πολιτική της κυβέρνησης. Η κυβέρνηση Μητσοτάκη με τυμπανοκρουσίες ανακοίνωσε ότι αυξάνονται οι συντάξεις κατά 2,4% σε σχέση με το 2024. Τα φιλοκυβερνητικά μέσα ενημέρωσης, δηλαδή σχεδόν όλα(!), διατυμπάνιζαν για μέρες την αύξηση, προσπαθώντας να μας πείσουν για τη φιλολαϊκή κυβερνητική πολιτική. Μάταια κάποιες οργανώσεις συνταξιούχων και άλλοι φορείς προσπαθούσαν να αποκαλύψουν την οδυνηρή πραγματικότητα των υποτιθέμενων αυξήσεων.

Ας δούμε λοιπόν τι σημαίνει η «αύξηση» του 2,4% και ποιους αφορά. Υπενθυμίζουμε ότι ο νόμος Κατρούγκαλου που ψήφισε η κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ το Μάη του 2016 και συνεχίζει να εφαρμόζει η κυβέρνηση Μητσοτάκη (παρά τις προεκλογικές της υποσχέσεις απ' το 2019 για κατάργησή του), χωρίζει τους συνταξιούχους σε «παλιούς» και «νέους» από τότε που ψηφίστηκε αυτός ο άθλιος νόμος. Έτσι με το νόμο αυτό, απ' ενός διαμορφώθηκαν οι συντάξεις των «νέων» συνταξιούχων μετά το 2016 με σημαντικές περικοπές σε σχέση με τους «παλιούς», αφετέρου επαναπροσδιορίστηκαν οι συντάξεις και των πριν το 2016. Η διαφορά ανάμεσα στις αρχικές και τις νέες συντάξεις βαπτίστηκε προσωπική διαφορά, η οποία με το πέρασμα των χρόνων θα έπρεπε να καταργηθεί, σύμφωνα με τον νόμο...

Και πράγματι η προσωπική αυτή διαφορά με τα χρόνια εξαφανίζεται αφού οι «παλιοί» συνταξιούχοι δεν παίρνουν καμία αύξηση απ' αυτές που ανακοινώνονται μέχρι να μηδενιστεί, ενώ οι «νέοι» παίρνουν τις περίφημες αυξήσεις, μέχρι τελικά να φτάσουν στις αποδοχές τούς «παλιούς». Έτσι με ένα σμπάρο η κυβέρνηση πετυχαίνει δύο τρυγόνια. Και εμφανίζεται δήθεν να αυξάνει τις συντάξεις των «νέων» και κρύβει ότι περίπου 650.000 «παλιοί» συνταξιούχοι παραμένουν καθλωμένοι στις ίδιες αποδοχές για πάνω από 15 χρόνια!

Απ' την αύξηση αυτή πρέπει να αφαιρεθεί ένα ποσοστό περίπου 15% (φόρος, περίθαλψη), που κάνει τα ψίχουλα ακόμα λιγότερα. Να τονιστεί ακόμα ότι η αύξηση αυτή αφορά μόνο στις κύριες συντάξεις και όχι στα επικουρικά ταμεία. Έτσι λοιπόν για μια κύρια σύνταξη της τάξης των 800 ευρώ, που θεωρείται μια καλή(!) σύνταξη, η καθαρή αύξηση είναι περίπου 16 ευρώ τον μήνα άρα 192 ευρώ τον χρόνο, που είναι μικρότερη και απ' το επίδομα φτώχειας που έδωσε στους «παλιούς» συνταξιούχους η κυβέρνηση ως εφάπαξ τις παραμονές

Οι συνταξιούχοι για μια ακόμα χρονιά, γίνονται τα εύκολα θύματα της κυβερνητικής οικονομικής πολιτικής

των Χριστουγέννων. Αυτοί οι λογαριασμοί της συμφοράς δεν είναι απολύτως τίποτε αν σκεφτεί κανείς ότι ακόμα και ο επίσημος κυβερνητικός πληθωρισμός είναι μεγαλύτερος και απ' την αύξηση που δόθηκε. Το κυβερνητικό θράσος δεν έχει όρια και αποτελεί απίστευτη πρόκληση για τα εκατομμύρια των συνταξιούχων που φυτοζωούν. Να υπενθυμίσουμε ακόμα ότι σε όλους τους συνταξιούχους έχει γίνει περικοπή της 13ης και 14ης σύνταξης, παρά το γεγονός ότι η περικοπή επιβλήθηκε απ' τους μνημονιακούς νόμους που είχαν ΕΚΤΑ-ΚΤΗ εφαρμογή και επομένως θα έπρεπε να καταργηθούν μετά τη λήξη της μνημονιακής πραγματικότητας στη χώρα μας.

2. Η υγειονομική περίθαλψη στο όριο της κατάρρευσης. Ένα δεύτερο αγκάθι στη ζωή των συνταξιούχων είναι τα προβλήματα της περίθαλψης. Αντικειμενικά η μεγάλη πλειοψηφία των συνταξιούχων αντιμετωπίζει μικρά ή μεγάλα προβλήματα υγείας. Η κατάσταση που υπάρχει στο δημόσιο σύστημα υγείας είναι γνωστή και τραγική. Για τους συνταξιούχους η κατάσταση αυτή είναι οδυνηρή για τους εξής λόγους. Πρώτον η συνταγογράφηση φαρμάκων και εξετάσεων επιβαρύνεται αρκετά, αφού έχουν επιβληθεί κάθε είδους χαράτσια, πχ 1 ευρώ, 3 ευρώ για κάθε εξέταση, ενώ και η συμμετοχή των ασφαλισμένων στην αξία των φαρμάκων δεν είναι πλέον 25% όπως προκλητικά αναφέρεται πάνω στις συνταγές, μια που ο ΕΟΠΥ με το κόλπο της τιμής αναφοράς καλύπτει μικρό μόνο μέρος της αξίας των φαρμάκων, με αποτέλεσμα σε αρκετές περιπτώσεις ο ασφαλισμένος να υποχρεώνεται να καταβάλει το 40 ή 60% της τιμής ακόμα και περισσότερο για τα φάρμακά του. Φυσικά πρέπει κάποιος να πάρει υπόψη ότι οι τιμές των φαρμάκων έχουν εκτοξευθεί σε μεγάλα ύψη, τα φάρμακα εξαφανίζονται απ' τα φαρμακεία και πολλά πλέον δεν συνταγογραφούνται.

Η κατάσταση της ακραίας φτώχειας που επικρατεί στη μεγάλη πλειοψηφία των συνταξιούχων δεν πρόκειται να αλλάξει αν δεν εξαναγκασθεί η κυβέρνηση να αλλάξει πολιτική. Και για να αλλάξει αυτή η πολιτική πρέπει πρωταρχικά οι εργαζόμενοι και τα σωματεία τους να απαιτήσουν αυτές τις αλλαγές, αφού οι κινητοποιήσεις των συνταξιούχων όσο μαζικές και αν είναι δεν μπορούν να πιέσουν αποφασιστικά.

Σχετικά με τη δράση της ΠΕΣΕΚ και τις παρεμβάσεις του Εκπαιδευτικού Ομίλου Συνταξιούχων

Στο διάστημα Φεβρουαρίου - Μαρτίου η ΠΕΣΕΚ θα προχωρήσει σε εκλογές για την ανάδειξη του νέου ΔΣ. Θέλουμε λοιπόν να κάνουμε ένα σύντομο απολογισμό για τη δράση της Ένωσης, καθώς και για τις παρεμβάσεις του Εκπαιδευτικού Ομίλου στο χώρο των συνταξιούχων.

Από μια γενική άποψη, θα λέγαμε ότι η ΠΕΣΕΚ στη νέα

περίοδο, που ξεκίνησε μετά το θάνατο του Τάσου Σταυρόπουλου που ήταν ο πρόεδρος αλλά και η ψυχή της, κινήθηκε σε μια θετική κατεύθυνση. Τα βασικά χαρακτηριστικά αυτής της περιόδου είναι τα εξής: Πρώτον, το απερχόμενο ΔΣ έριξε ένα ιδιαίτερο βάρος στο άνοιγμα της ΠΕΣΕΚ έξω απ' τα όρια της Αθήνας, με τη δημιουργία παραρτημάτων σε αρκετές επαρχιακές πόλεις. Αναφέρουμε χαρακτηριστικά την Πάτρα, τη Μεσσηνία, τη Λάρισα, την Αιτωλοακαρνανία, τα Γιάννενα, την Κέρκυρα κλπ. Το δεύτερο θετικό στοιχείο απ' τη δράση της Ένωσης αφορά στην παρουσία της στις λαϊκές κινητοποιήσεις. Στις πιο πολλές περιπτώσεις η ΠΕΣΕΚ είχε παρουσία στους συνδικαλιστικούς και πολιτικούς αγώνες για την υπεράσπιση των εργατικών δικαιωμάτων, της Δημόσιας και Δωρεάν Παιδείας, στους αγώνες για την υπεράσπιση των πολιτικών και συνδικαλιστικών δικαιωμάτων των εργαζομένων, αλλά και στις αντιιμπεριαλιστικές κινητοποιήσεις, ειδικά στο πλευρό του Παλαιστινιακού λαού. Σοβαρή τέλος ήταν η δράση της πολιτιστικής επιτροπής της ΠΕΣΕΚ, με εκδηλώσεις με πολιτιστικό, μορφωτικό και ψυχαγωγικό περιεχόμενο.

Δεν έχουμε τη διάθεση να μεμψιμοιρήσουμε για λάθη ή παραλείψεις. Θέλουμε όμως να τονίσουμε ένα θέμα σημαντικό κατά τη γνώμη μας, που αφορά στον προσανατολισμό του κινήματος. Αναφερόμαστε στη στάση του ΔΣ της ΠΕΣΕΚ στο ζήτημα της παρουσίας της Ένωσης στις όποιες κινητοποιήσεις. Σε αρκετές περιπτώσεις το πανό της ΠΕΣΕΚ που σηματοδοτούσε και την παρουσία της, εμφανιζόταν σε διαφορετικές και αντιφατικές θέσεις, που δεν ανταποκρίνονταν στις διακηρυγμένες απόψεις της ΠΕΣΕΚ. Είδαμε λοιπόν σε κάποιες περιπτώσεις το πανό της ΠΕΣΕΚ να βρίσκεται μακριά απ' το κύριο όγκο των κινητοποιήσεων, στημένο σε κάποιο σημείο της πλατείας Συντάγματος, σε άλλη περίπτωση να βρίσκεται στην ουρά του ΠΑΜΕ ή τέλος να κινείται μαζί με τη συλλογικότητα των «πρωτοβάθμιων σωματείων». Και λέμε ότι ήταν αμήχανη αυτή η στάση σε σχέση με τη βασική διακηρυγμένη θέση της ΠΕΣΕΚ για συμπόρευση με τα σωματεία και κατά κύριο λόγο με τις εκπαιδευτικές ενώσεις. Αντιλαμβανόμαστε ότι οι πολιτικοσυνδικαλιστικοί συσχετισμοί οδηγούσαν το ΔΣ να παίρνει τέτοιες θέσεις. Θεωρούμε όμως ότι η αμήχανη αυτή στάση δεν λειτουργεί θετικά για τη δράση της ΠΕΣΕΚ.

Ολοκληρώνοντας όμως τον δικό μας απολογισμό για τη δράση της ένωσης, τον κρίνουμε θετικά και με αυτό τον τρόπο αντιμετωπίζουμε και την πορεία που πρέπει να ακολουθήσει η ΠΕΣΕΚ την επόμενη περίοδο.

Ο απολογισμός της δράσης του Εκπαιδευτικού Ομίλου Συνταξιούχων

Ο Ε.Ο. συμμετείχε στο ΔΣ με τον συν. Κώστα Εσναφίδη στη θέση του αντιπροέδρου στο απερχόμενο Δ.Σ.. Ο Ε.Ο. αρκετά χρόνια πριν έχει εκφράσει την άποψή του σχετικά με τον ρόλο της ΠΕΣΕΚ και σχετικά με την πορεία που πρέπει να ακολουθήσει. Οι βασικές τοποθετήσεις συνοψίζονται στα εξής:

- Πρώτον, παλεύουμε για την ενότητα του συνταξιοχικού κινήματος, χωρίς αποκλεισμούς και ηγεμονισμούς.
- Δεύτερον θεωρούμε ότι οι αγώνες των συνταξιούχων πρέπει να είναι στενά δεμένοι με τους αγώνες των υπόλοιπων εργαζομένων, γιατί χωρίς αυτούς δεν μπορεί να βελτιωθεί και η θέση των συνταξιούχων.
- Τρίτον, υποστηρίζουμε ότι η ΠΕΣΕΚ πρέπει να συμπα-

ρατάσσεται με τις εκπαιδευτικές ενώσεις στις κινητοποιήσεις, αφού στην πραγματικότητα αυτός είναι ο φυσικός χώρος της ΠΕΣΕΚ. Για τον λόγο αυτό επεδίωξε με τον δικό του ξεχωριστό τρόπο να καταθέσει τις απόψεις του στα ζητήματα που απασχολούν τους συναδέλφους συνταξιούχους, αλλά και για τις γενικότερες ανάγκες του κινήματος. Χωρίς να θεωρούμε ότι έχουμε το αλάθητο, εκτιμούμε ότι η δράση μας ήταν θετική, ποτέ μεμψιμοιρη, αλλά σαφώς προσδιορισμένη. Ο συν. Εσναφίδης ήταν πάντα παρών σε όλες τις δράσεις του ΔΣ. Ο Ε.Ο. ήταν επίσης παρών (είτε με το δικό του πανό, όταν έτσι εκτιμούσε, είτε με το πανό της ΠΕΣΕΚ).

Καταθέσαμε με σαφήνεια τις θέσεις μας για το πώς πρέπει να πορευθεί το σωματείο μας σε συμπαράτηση με τους άλλους συνταξιούχους, γνωρίζοντας πολύ καλά το ασφυκτικό πλαίσιο που δημιουργεί το ΠΑΜΕ με την πλειοψηφία του. Θεωρούμε ότι είχαμε δίκιο και γι' αυτό άλλωστε η παρουσία της ΠΕΣΕΚ με συνέπεια στις συνταξιοχικές κινητοποιήσεις έχει αναγκάσει και το συντονιστικό όργανο να αναγνωρίζει την παρουσία μας σε κάθε κινητοποίηση. Φυσικά δεν ήμασταν και δεν είμαστε αντίθετοι και με τις ιδιαίτερες δράσεις της ΠΕΣΕΚ, όμως διαφωνούμε πλήρως με τις απόψεις εκείνες που προσπαθούν να βάλουν σε αντιπαράθεση τις διαφορετικές κινητοποιήσεις. Υποστηρίζουμε ότι η ΠΕΣΕΚ οφείλει να συμπαρατάσσεται τόσο με τους υπόλοιπους συνταξιούχους, όσο και με τα συνδικάτα των εργαζομένων, αφού άλλωστε εκτιμούμε ότι είναι σχεδόν αδύνατο οι συνταξιούχοι και πολύ περισσότερο οι συνταξιούχοι εκπαιδευτικοί να αποκρούσουν τις επιθέσεις της κυβερνητικής πολιτικής μόνοι τους.

Γνωρίζουμε βέβαια τις θεωρίες για τα «πουλημένα», «κόκκινα» ή ταξικά συνδικάτα, που χρησιμοποιούνται από διάφορες πολιτικοσυνδικαλιστικές δυνάμεις, είτε γιατί έτσι εξυπηρετούνται τα στενά τους κομματικά συμφέροντα είτε γιατί ορισμένοι αποφεύγουν τη σύγκρουση με τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία, εξαιτίας της αδυναμίας αντιπαράθεσης. Η θεωρία των ξεπουλημένων ηγεσιών μάς είναι αδιάφορη, αφού η μακρόχρονη συνδικαλιστική εμπειρία μάς έχει διδάξει ότι καμία ηγεσία δεν μπορεί να σταματήσει ένα μαζικό μαχητικό και αποφασισμένο κίνημα, όπως έγινε το 1988, το 1990-91, το 1997 και σε τόσες άλλες περιπτώσεις στο εκπαιδευτικό κίνημα και αλλού.

Παλέσαμε και θα συνεχίσουμε να παλεύουμε για τη δημιουργία και το δυνάμωμα των παραρτημάτων σε όλη τη χώρα, που αν το πετύχουμε είναι φανερό ότι θα αλλάξει και ο χαρακτήρας της ΠΕΣΕΚ.

Τελειώνουμε τη σύντομη τοποθέτησή μας κάνοντας μια κριτική στην παράταξη της Ενωτικής Κίνησης που έχει και την απόλυτη πλειοψηφία στο ΔΣ της ΠΕΣΕΚ. Στα χρόνια που πέρασαν δεν είδαμε ΠΟΤΕ ούτε μία ανακοίνωσή της, για κανένα θέμα συνδικαλιστικό ή πολιτικό που απασχολεί τους συνταξιούχους. Μας κάνουν κριτική ότι δεν συμμετέχουμε και εμείς στη «ενωτική» αυτή πρόταση. Τους απαντάμε ότι δεν υπάρχει ενότητα χωρίς σαφήνεια θέσεων και δράσεων. Δεν υπάρχει ενότητα όταν ο ένας κοιτάζει στην Ανατολή και ο άλλος στη Δύση, κάτι που είναι φανερό ότι συμβαίνει στην παράταξη αυτή. Άλλωστε η ενότητα κρίνεται στα ζητήματα της δράσης, στα οποία εμείς δηλώνουμε πάντα «παρών»! ■

από την αρχαία
ελληνική γραμματεία

Τράφει η Μαρία Δανιήλ

ΕΥΡΙΠΙΔΗ

«Φοίνισσες»

Ένας λαός συμπάσχει με τα δεινά άλλου λαού!
Ήταν αγαπημένος κι έγινε εχθρός - Μα μένει αγαπημένος

Το θέμα του έργου είναι παρμένο από το μύθο της οικογένειας των Λαβδακιδών¹ και αναφέρεται στη σύγκρουση των γιων του Οιδίποδα –Ετεοκλή και Πολυνείκη– για την εξουσία. Όταν διδάσκει ο Ευριπίδης τις Φοίνισσες, το 410 ή 409 πΧ, η κατάσταση στην Ελλάδα είναι δραματική. Ο Πελοποννησιακός Πόλεμος μαίνεται πάνω από 20 χρόνια, οι Αθηναίοι έχουν καταστραφεί στη Σικελία, οι δυνάμεις των Ελληνικών πόλεων έχουν εξαντληθεί, οι Σπαρτιάτες οχυρωμένοι στη Δεκέλεια περισφίγουν την Αθήνα και οι Πέρσες επεμβαίνουν στην εμφύλια σύγκρουση των Ελλήνων, με στόχο την πλήρη αποδυνάμωσή τους. Πώς να συμπυκνώσει ο ποιητής σε ένα έργο τον άφατο πόνο του για το αδελφικό αίμα που χύνεται τόσα χρόνια και για την κατάρρευση όχι μόνο του μεγαλείου της πόλης του, αλλά και της Ελλάδας ολόκληρης; Πώς να αποτινάξει την οδύνη ή την οργή του για την εμπλοκή των βαρβάρων στα ελληνικά πράγματα;

Συνθέτει ένα έργο με θέμα τον αδελφοκτόνο σπαραγμό, τον οποίο παρακολουθούν κάποιες γυναίκες από μια περιοχή της επικράτειας των Περσών, τη Φοινίκη (στα παράλια Συρίας–Λιβάνου). Πήγαιναν στους Δελφούς να υπηρετήσουν τον Απόλλωνα, αλλά ο στρατός του Πολυνείκη, που έχει στρατοπεδεύσει έξω από τη Θήβα, τις έχει αποκλείσει στην πόλη. Οι Φοίνισσες συνταράσσονται και θρηνούν για τον εμφύλιο σπαραγμό. Τι κι αν οι άρχοντες των Περσών επιδιώκουν την παράταση του εμφύλιου για να διαλυθούν εντελώς οι Έλληνες; Ο λαός τους συγκλονίζεται από τη συμφορά που έχει χτυπήσει τους γείτονές του και θέλει να την αποτρέψει.

Για πρώτη φορά στην παγκόσμια λογοτεχνία ένας λαός συμπάσχει με τα δεινά άλλου λαού! Πάνω σ' αυτόν τον εκπληκτικό καμβά ο ποιητής κεντά ένα πλήθος θεμάτων που αφορούν την εμφύλια διαμάχη.

Το έργο αρχίζει με την Ιοκάστη μπροστά στο παλάτι της Θήβας κι οι θεατές καθλώνονται από τα πρώτα λόγια.

*Ω! Ήλιε που ανάμεσα απ' τ' αστέρια
διαβαίνεις τ' ουρανού μες στο χρυσό σου
το άρμα και με γρήγορες φοράδες
σκορπιάς ολούθε τη φεγγοβολή σου,
πώς έριξες στη Θήβα απάνω τέτοιο
συφοριασμένο φως τη μέρα εκείνη,
όταν στη χώρα τούτη έφτασε ο Κάδμος
από τη θαλασσόβρεχτη Φοινίκη!*
(στ. 1-6)

Πώς ο ύμνος στον ήλιο μετατράπηκε σε απόγνωση; Ποιο φοβερό γεγονός έχει συμβεί στη Θήβα; Ο ποιητής μαγνητίζει εξαρχής την προσοχή των θεατών και πιο πολύ με την απόδοση των χαρακτήρων στην αφήγηση της Ιοκάστης που ακολουθεί. Η Ιοκάστη κι ο πρώτος της άντρας, ο Λάιος, δεν είχαν παιδί. Αυτός ζήτησε χρησμό απ' τον Απόλλωνα κι ο θεός του είπε να μην τεκνοποιήσει, γιατί το παιδί του θα τον σκοτώσει.

*Όμως εκείνος
από ηδονή και πόθο τυφλωμένος
μου έσπειρε παιδί κι όταν το σφάλμα
και του θεού τα λόγια ήρθαν στο νου του,
δίνει σε γελαδάρηδες το βρέφος
στης Ήρας να τ' αφήσουν το λιβάδι
στον Κιθαιρώνα, αφού του 'χε τρυπήσει
μ' ασόλινα καρφιά τους αστραγάλους
και Οιδίποδα έτσι οι Έλληνες το λέγαν2.*
(στ. 21-27)

Αυτό το παιδί μια άλλη το πήρε στην αγκαλιά της κι έπεισε τον άντρα της πως είναι δικό τους παιδί! Κι όταν έγινε παλικάρι κι έβγαλε γένια, πήγε στους Δελφούς να μάθει για τους γονιούς του. Σ' ένα σταυροδρόμι συνάντησε το αμάξι του Λαίου κι ο αμαξάς τον πρόσταξε να μεριάσει μπροστά στους βασιλιάδες. Αυτός, όμως, βουβός προχωρούσε γεμάτος περηφάνια. Τ' άλογα του αμαξιού τού μάτωναν τα πόδια.

*Τότε... μα τι χρειάζεται να λέω
για κείνα που 'ναι ξένα στα δεινά μου;
Σκοτώνει τον πατέρα ο γιος.*
(στ. 43-44)

Πόσο εύκολα προσπερνά τον φόνο του άντρα της! Είναι κάτι ξένο στις συμφορές της. Αυτός, τυφλωμένος από τα πάθη του, της έκανε παιδί κι έπειτα –σαν βάρβαρος– τρύπησε τα πόδια του μωρού και της το πήρε. Γιατί άραγε να λυπηθεί για το θάνατό του; Όμως, οι άλλες λεπτομέρειες που αναθυμάται πόσο πόνο φανερώνουν για το παιδί που έχασε, πόση τρυφερότητα και καμάρι για το παλικαράκι που 'γινε άντρας κι αντιμετώπιζε με περηφάνια τις προκλήσεις της ζωής του! Κι όταν λύνει το αίνιγμα της Σφίγγας και εν αγνοία του παντρεύεται τη μάνα του, με πόση διακριτικότητα στέκεται ο ποιητής απέναντι στην ψυχολογία της γυναίκας που ήταν μάνα και εν αγνοία της σύζυγος! Η Ιοκάστη, αναφερόμενη στην αιμομιξία που η ίδια διέπραξε, χρησιμοποιεί τρί-

το ενικό πρόσωπο. Δεν αντέχει να χρησιμοποιήσει πρώτο.

*Παντρεύεται, χωρίς να ξέρει, ο δόλιος
τη μάνα του, κι αυτή, χωρίς να ξέρει,
ερωτικά πλαγιάζει με το γιο της.
(στ. 53-54)*

Η Ιοκάστη κάνει τέσσερα παιδιά με τον Οιδίποδα. Αυτός αυτοφυλώνεται όταν μαθαίνει το ανοσιούργημά του και τ' αγόρια κλειδώνουν τον πατέρα τους στο παλάτι, για να ξεχάσει ο κόσμος τη ντροπή! Αυτός τα καταριέται να αλληλοσφαχτούν για την εξουσία κι αυτά συμφωνούν να μοιράζονται τη βασιλεία από ένα χρόνο το καθένα. Ο Ετεοκλής, όμως, όταν πέρασε ο χρόνος, δεν παραδίδει την εξουσία στον Πολυνείκη κι αυτός μαζεύει στρατό από το Άργος κι έρχεται να τη διεκδικήσει. Η Ιοκάστη, για να λύσει την έχθρα ανάμεσα στα παιδιά της, καλεί τον Πολυνείκη στην πόλη για να συζητήσει με τον αδελφό του.

Ο ποιητής έχει αγγίξει με τόση ευαισθησία την ψυχολογία της μάνας, που οι θεατές αντιλαμβάνονται αμέσως τη μεγάλη διαφορά ανάμεσα στην Ιοκάστη που είχε παρουσιάσει, 15 χρόνια πριν, ο Σοφοκλής στον Οιδίποδα Τύραννο και σ' αυτήν του Ευριπίδη. Στον Οιδίποδα η Ιοκάστη είναι η σύζυγος που δεν αντέχει το βάρος της αιμομιξίας και αυτοκτονεί. Στις Φοίνισσες είναι μάνα. Δεν επιτρέπει στον εαυτό της να αφεθεί στη δίνη των ενοχών. Την αυτοκτονία δεν τη διανοείται καν. Γιατί έχει παιδιά. Κι αφού τα παιδιά της βρίσκονται σε αδιέξοδο, αυτή πρέπει να είναι ζωντανή και παρούσα για να βρει διέξοδο.

Γιατί, όμως, ο Οιδίποδας παρουσιάζεται κλειδωμένος απ' τα παιδιά του και δεν έχει αυτοεξοριστεί, όπως στον Σοφοκλή; Μια απορία που οι θεατές θα περιμένουν να λυθεί στη συνέχεια του έργου.

Η Ιοκάστη μπαίνει στο παλάτι και παρουσιάζεται ο παιδαγωγός με την Αντιγόνη η οποία θέλει να δει από τα τείχη τον στρατό που πολιορκεί την πόλη της. Με την Αντιγόνη να παρατηρεί και τον παιδαγωγό να της εξηγεί ποιοι είναι αυτοί που βλέπει, ο ποιητής απλώνει με μεγάλη επιδεξιότητα το οπτικό πεδίο των θεατών πέρα από την περιοχή της σκηνής, έξω από τα τείχη της πολιορκημένης πόλης. Ένα ισχυρό νήμα συνδέει αυτά που συμβαίνουν έξω μ' αυτά που συμβαίνουν μέσα. Κι άλλοτε τα έξω φοβίζουν την Αντιγόνη,

*...στέρεα κλεισμένες είναι τάχα οι πύλες
με μάνταλα χαλκόδετα και σύρτες;
(στ. 114-6)*

*Ποτέ, ποτέ μου, ω! Άρτεμη σεβάσμια, ...
Τέτοια σκλαβιά μη με παιδέψει.
(στ. 190-2)*

*άλλοτε την οργίζουν,
Όμως η Άρτεμη
θανάσιμες σάϊτες να του ρίξει
και να τον αφανίσει που ήρθε
να μου κουρσέψει την πατρίδα.
(στ. 151-3)*

*άλλοτε την εντυπωσιάζουν.
Πώπω! Τι μεγαλόπρεπος, και πόση
φοβέρα έχει στην όψη του, παρόμοιος
με γίγαντα
(στ. 127-8)
Με τη χρυσή του πανοπλία*

*πώς ξεχωρίζει, γέρο, σαν τις πρωινές
λάμποντας ηλιαχτίδες.*

*(στ. 168-9)
με πόση
φρόνηση κι ηρεμία μες στους αστόχαστους
τ' άλογα κυβερνάει!
(στ. 177-8)*

Οι εχθροί που επιτίθενται πάντα φοβίζουν τους πολιορκούμενους. Οι συγκεκριμένοι εχθροί, όμως, δε φοβίζουν μόνο. Εντυπωσιάζουν με την αρματωσιά, το παράστημα, τις κινήσεις τους. Ο ποιητής, με τη νεανική αφέλεια της Αντιγόνης, περνά έμμεσα το μήνυμα: Γιατί οι Έλληνες, που μπορούν να εντυπωσιάζουν τους ομοεθνείς τους, επιμένουν να τους προσξενούν φόβο;

Η Αντιγόνη και ο παιδαγωγός αποχωρούν και εμφανίζονται οι Φοίνισσες, οι γυναίκες του χορού. Έχουν διάθεση να τραγουδήσουν για τον Παρνασσό, το ιερό βουνό όπου γίνονται οργιαστικές τελετές για το Διόνυσο κι όπου βρίσκεται το μαντείο του Απόλλωνα. Όμως,

*Τώρα φρενιασμένος ο Άρης
μου 'ρθε μπρος στα τείχη
και στην πόλη καταπάνω
ξεσηκώνει τους εχθρούς,
που να μη σώσει·
γιατί η θλίψη των δικών είναι κοινή
κι όποιες συμφορές χτυπήσουν
την εφτάπυργη αυτή χώρα,
μοιάζει σάμπως να χτυπήσαν τη Φοινίκη.....
Ω! πελασγικό Άργος, πόσο
με φοβίζει η δύναμή σου
και το δίκιο απ' τους θεούς·
γιατί άδικο δεν ήρθε
πόλεμο να κάνει ετούτος
που γυρεύει να γυρίσει στην πατρίδα.
(στ. 239-60)*

Πολύ θα 'θελε ο χορός να τραγουδά για τη χαρά της ζωής. Ο φόβος, όμως, για τον επικείμενο πόλεμο δεν αφήνει περιθώρια για τέτοια τραγούδια. Οι γυναίκες του χορού πονούν για τη συμφορά που θα πλήξει τη θήβα, σαν να έπληττε τη δική τους πατρίδα! Θεωρούν, ωστόσο, ότι ο Πολυνείκης δεν έχει άδικο. Αντίστοιχα, η Ιοκάστη και ο παιδαγωγός, παρότι φοβούνται γι' αυτά που θα πάθει η πόλη τους, νιώθουν ότι ο Ετεοκλής –που φροντίζει για την άμυνα της πόλης– έχει διαπράξει αδικία, ενώ ο Πολυνείκης –που επιτίθεται– δίκαια ζητά την εξουσία.

*ΙΟΚ: Όμως
όταν επήρε αυτός την εξουσία,
το θρόνο δεν αφήνει κι αποδιώχνει
τον Πολυνείκη απ' την πατρίδα.
(στ. 74-6)*

*ΠΑΙΔ: μα έχουν δίκιο που ήρθαν και φοβάμαι
μήπως το κρίνουν σωστό οι θεοί τούτο.
(στ. 154-50)*

Ο Πολυνείκης αδικήθηκε. Οι θεατές, όμως, αναρωτιούνται. Είναι σωστό να διεκδικήσει το δίκιο του με επίθεση εναντίον της πατρίδας του; Έτσι όπως οργανώνει ο ποιητής το θέμα του, οφείλει να δώσει απάντηση σ' αυτό το ερώτημα.

Με το ίδιο θέμα είχε ασχοληθεί και ο Αισχύλος, 60 περίπου

χρόνια πριν, στο Επτά επί Θήβας. Εκεί ο Ετεοκλής αυτοπροβαλλόταν ως προστάτης της πόλης, παρότι ο Αισχύλος παρουσίαζε την εικόνα ενός υπερφίαλου βασιλιά, που έδινε μόνο εντολές και δεν ήξερε από συμπόνια. Τον Πολυνείκη τον ανέφερε, αλλά δεν τον εμφάνιζε στο έργο. Ήταν ο εχθρός.

Ο Ευριπίδης, αντίθετα, τον παρουσιάζει. Μπαίνει στην πόλη μετά από την πρόσκληση της μάνας του, φοβισμένος. Όπως φοβούνται όλοι όσοι μπαίνουν «σε χώρα εχθρών»! Για τον Πολυνείκη, εχθρός δεν είναι μόνο ο αδελφός του. Είναι και η πατρική γη! Θεωρώντας τη χώρα του εχθρά, αίρει ο ίδιος το δίκιο που πριν από λίγο του έδιναν ο χορός, η μάνα του και ο παιδαγωγός.

Η Ιοκάστη βγαίνει απ' το παλάτι, σπεύδει να τον αγκαλιάσει και χορεύει απ' τη χαρά της. Ήρθε ο γιος της που τον έδωξε η αδικία του αδελφού του, μα που όλη η Θήβα τον αγαπά. Το παλάτι ερήμωσε με τη φυγή του κι αυτή έκοψε τα μαλλιά της και φόρεσε μαύρα κουρέλια θρηνώντας για τη συμφορά του. Είναι τόσο χαρούμενη όταν τον βλέπει, που δε νοιάζεται για το γεγονός ότι έχει έρθει για να επιτεθεί στη χώρα της. Αυτή τη στιγμή είναι μόνο μάνα. Το παιδί της πνίγεται απ' το άδικο και μόνο αυτό την αφορά. Βλέπει τα πάντα μέσα από τα μάτια του γιου της και φτάνει στο σημείο, όταν αναφέρεται στον Οιδίποδα, όχι μόνο να μην τον ονομάζει, αλλά να τον αποκαλεί τυφλό γέρο που ζει κρυμμένος στα σκοτάδια. «Μα, ο Οιδίποδας είναι πολύ νεότερος από την Ιοκάστη» σκέφτονται οι θεατές. Και λοιπόν; Για τον Πολυνείκη είναι ένας γέρος που ανοσιούργησε και που καλά θα κάνει να μείνει στο σκοτάδι. Ο Οιδίποδας –γιος, παλικαράκι– δεν υπάρχει πλέον για την Ιοκάστη. Υπάρχει μόνο η αλήθεια τού γιου που τώρα έχει μπροστά της. Κι όπως θα 'κανε μια τυπική μάνα, τον μαλώνει που ξενοπαντρεύτηκε! Προσπερνά, όμως, γρήγορα το «ατόπημά» του μπροστά στις συμφορές που έχουν έρθει, όποιος κι αν είναι ο αίτιος γι' αυτές τις συμφορές: ο Άρης, η δικόνοια, ο Οιδίποδας ή κάποιος δαίμονας(!). Ο κόσμος όλος μπορεί να ευθύνεται για το κακό που χτύπησε τη Θήβα. Τα παιδιά της δε φταίνε σε τίποτα! Κι οι γυναίκες του χορού, που νιώθουν πως από αγάπη στα παιδιά της παραβλέπει τα σφάλματά τους, κάνουν ένα εκπληκτικό σχόλιο για να ερμηνεύσουν τη στάση της:

*Φοβερό πράγμα η γέννα στις γυναίκες,
γι' αυτό αγαπάνε τα παιδιά τους όλες.
(στ. 355-6)*

Μια τρυφερή συζήτηση ακολουθεί ανάμεσα στη μάνα και τον γιο για τα βάσανά του στην ξενιτιά. Αυτός δηλώνει ότι αθέλητά του ήρθε ενάντια στην πόλη του και ζητά από τη μάνα να βρει τρόπο να συμφιλιωθεί με τον αδελφό του. Η ατμόσφαιρα στο θέατρο χαλαρώνει. Θα αποσοβήσει άραγε τη σύγκρουση η συμφιλιοτική διάθεση του Πολυνείκη;

Η εμφάνιση του Ετεοκλή διαλύει τη χαλαρή ατμόσφαιρα. Φουριόζος κι αγριεμένος, με ύφος που δείχνει ότι ήδη έχει πάρει την απόφασή του, ρωτά τη μάνα του τι θέλει. Αυτή τον επιτιμά για τη βιασύνη του και με αυστηρό τρόπο του ζητά να κοιτάξει τον αδελφό του.

*Μην ξεφυσάς και τ' άγριο βλέμμα
παράτησε· δεν είναι το κομμένο
κεφάλι της Γοργόνας που αντικρίζεις·
τον αδελφό σου βλέπεις που 'χει έρθει.
Στρέψε κι εσύ σε τούτον, Πολυνείκη·
στα μάτια αν τον κοιτάξεις, θα μιλήσεις*

*καλύτερα και πιο καλά θ' ακούσεις.
(στ. 454-9)*

Η μάνα θέλει να πιστεύει πως, όταν τ' αδέρφια κοιταχτούν, θα ξυπνήσει το αδελφικό αίμα και η έχθρα θα διαλυθεί. Τα πράγματα, όμως, δυστυχώς δεν είναι έτσι. Και ναι μεν ο Πολυνείκης εμφανίζεται ήπιος και διαλλακτικός και δηλώνει πως, αν βρει το δίκιο του, θα δώξει τον στρατό από τη Θήβα. Ωστόσο, δεν απευθύνεται στον αδελφό του. Μιλάει στη μάνα του για ν' ακούει ο αδελφός. Η διάσταση ανάμεσα στα δυο αδέρφια είναι πολύ μεγάλη. Η αδιαλλαξία, όμως, του Ετεοκλή κάνει το χάσμα να φαντάζει αγεφύρωτο. Αν για το δίκιο και το όμορφο συμφωνούσαν όλοι, δε θα υπήρχαν διχογνωμίες, λέει. Ο ίδιος θα πήγαινε ως τ' αστέρια και τον ήλιο κι ως τα βάθη της γης για να κρατήσει την εξουσία, γιατί αυτό το αγαθό το θέλει μόνο για τον εαυτό του. Θεωρεί, εξάλλου, ντροπή να αφήσει τον αδελφό του να πετύχει αυτά που θέλει, αφού εκστρατεύει εναντίον της πατρίδας του. Αν θέλει να μείνει στη Θήβα, του το επιτρέπει. Την εξουσία, όμως, δε θα του την παραδώσει ποτέ. Δε θα γίνει δούλος στον αδελφό του αυτός, που είναι βασιλιάς. Γιατί «αν πρέπει να 'ναι άδικος κανείς για το κατίρι της εξουσίας, καλή 'ναι η αδικία»(!) Το θέατρο μουδιάζει. Τόσο χυδαίος πολιτικός αμοραλισμός δεν είχε παρουσιαστεί σε τραγωδία μέχρι τώρα. Συνήθως οι βασιλιάδες κάλυπταν τις αδικίες τους με ηθικολογίες. Ο Ετεοκλής, όμως, επιβάλλει τόσο απροκάλυπτα το άδικο, που οι θεατές μένουν άναυδοι. Θα καταφέρει, άραγε, η Ιοκάστη να φιλιώσει τα παιδιά της και να αποτρέψει τη σύγκρουση; Η μάνα ξέρει ότι δεν έχει άλλη ευκαιρία. Αν δεν τα καταφέρει τώρα δε θα τα καταφέρει ποτέ. Επιστρατεύει, λοιπόν, όλα τα επιχειρήματα που έχει, με την τρυφεράδα που η μάνα μπορεί να απευθύνεται στα παιδιά της, ακόμη κι όταν βλέπει ότι οι επιλογές τους τα οδηγούν στο χείλος του γκρεμού. Νιώθει ότι ο Ετεοκλής είναι φιλαρχος και προσπαθεί –χωρίς να τον προσβάλει– να τον αποτρέψει απ' αυτήν την αρρώστια.

*Γιατί ποθείς τόσο
την πιο κακιά θεά, τη φιλαρχία;
Όχι· είναι άδικη θεά· σ' ευτυχισμένα
σπίτια και πόλεις μπεινοβγαίνει
φέρνοντας χαλασμό κι εσύ έχεις τέτοια
μανία γι' αυτήν; Καλύτερα, παιδί μου,
να στέργεις την ισότητα που ενώνει
τις πολιτείες, τους φίλους, τους συμμάχους.
(στ. 531-9)*

Αγωνίζεται να αναχαιτίσει τον αχαλίνωτο εγωισμό του, δείχνοντάς του τη μικρότητα των ανθρώπων μπροστά στα στοιχεία της φύσης, όπως ο ήλιος και η νύχτα, που κάθε χρονιά κάνουν τον ίδιο τον κύκλο και κανένα τους δεν έχει φθόνο γιατί νικιέται. Κι αν ο ήλιος κι η νύχτα έτσι δουλεύουν, εσύ που είσαι θνητός, δε θα δεχτείς την πατρική σου την εξουσία με τούτον να μοιράσεις;
(στ. 544-8)

Του λέει ότι είναι κούφιο πράγμα να θέλει να τον θαυμάζουν κι ότι ο πλούτος που επιδιώκει είναι μόνο μια ιδέα. Οι συνετοί αρκούνται σ' αυτά που καλύπτουν τις ανάγκες τους. Τα υλικά αγαθά δεν ανήκουν στους ανθρώπους. Οι θεοί τούς τα δίνουν, οι θεοί τούς τα παίρνουν. Αλλά, επειδή νιώθει ότι ο υπερφίαλος

γιος της όλα αυτά μπορεί να τα θεωρεί φλυαρίες, αφήνει το πιο ισχυρό της επιχείρημα για το τέλος

*Κι αν σε ρωτήσω
τι θέλεις απ' τα δυο, να βασιλεύεις
ή τη χώρα να σώσεις, θ' απαντήσεις
πως προτιμάς να βασιλεύεις;
(στ. 559-61)*

και τον καθιστά υπεύθυνο –με τη φιλοχρηματία και τη φιλαρχία του– για τις συμφορές που θα χτυπήσουν την πόλη, αν νικήσουν οι Αργείοι. Απευθύνεται μετά στον Πολυνείκη και του δείχνει πόσο παράλογο είναι να επιτεθεί στην πατρίδα του. Αν την κυριεύσει τι θα γράψει στην επιγραφή πάνω στο τρόπαιο νίκης που θα στήσει; Ότι αφιερώνει αυτές τις ασπίδες στους θεούς αφού έκαψε τη θήβα; Κι αν νικηθεί, πώς θα επιστρέψει στο Άργος με τόσους νεκρούς πίσω του;

Παρά το ότι η Ιοκάστη αισθάνεται πως το άδικο ξεκινά απ' τον Ετεοκλή, μπροστά στον έσχατο κίνδυνο, καταδεικνύει τα λάθη και των δύο παιδιών, επιμερίζει τις ευθύνες τους και τα παρακαλεί να παραμερίσουν το πείσμα τους, που μόνο συμφορά θα φέρει.

Οι θεατές με αγωνία περιμένουν την αντίδραση των δύο αδελφών στην έκκληση της μάνας τους. Η αδιαλλαξία, όμως, του Ετεοκλή τούς κόβει την ανάσα. Όχι μόνο απαξιώνει τα λόγια της μητέρας του,

*Μάνα, δεν είναι πια καιρός για λόγια,
περνά του κάκου η ώρα και κανένα
η προθυμία σου όφελος δε φέρνει·
.....παράτησε τις τόσες
συμβουλές κι άφησέ με.
(στ. 588-92)*

αλλά απειλεί να σκοτώσει τον Πολυνείκη. Ο Πολυνείκης αντιδρά κι ο ποιητής με συνεχόμενες αντιλαβές κορυφώνει την ένταση της σκηνής.

*ΠΟΛ: Ω! των θεών μας πατρογονικοί βωμοί,
ΕΤ: Που έχεις έρθει για να τους ρημάξεις.
ΠΟΛ: μ' ακούτε,
ΕΤ: Ποιος να σ' ακούσει όταν χτυπάς τη γη σου.
ΠΟΛ: κι εσείς ναοί θεών με τ' άσπρα τ' άλογα,
ΕΤ: που σε μισούν.
ΠΟΛ: με διώχνουν από την πατρίδα,
ΕΤ: Γιατί 'ρθες για να διώξεις άλλους.
ΠΟΛ: άδικο, ω θεοί.
ΕΤ: Κράζε τους όχι εδώ, μα στις Μυκήνες.
ΠΟΛ: Ανόσιος είσαι,
ΕΤ: Μα όχι εκθρός, όπως εσύ, της χώρας.
ΠΟΛ: που δίχως τα δικά μου έτσι με διώχνεις.
ΕΤ: θα σε σκοτώσω κι από πάνω.
ΠΟΛ: Ακούς, πατέρα, τι παθαίνω;
ΕΤ: Ακούει κι αυτά που κάνεις.
ΠΟΛ: Κι εσύ, μητέρα;
ΕΤ: Μάνα δε σου ταιριάζει να φωνάζεις.
(στ. 605-12)*

Το θέατρο παγώνει. Κι όταν ο Ετεοκλής απαγορεύει στον Πολυνείκη να δει τον πατέρα και τις αδελφές του, η αντιπαράθεση των δύο αδελφών ξεπερνά κατά πολύ τα όρια της οξύτητας. Η σύγκρουση όχι μόνο είναι αναπόφευκτη, αλλά τα δυο αδέρφια

αποφασίζουν να αντιπαραταχθούν στη μάχη για να αλληλοχτυπηθούν. Η απελπισμένη κραυγή της μάνας

*Ω! η μαύρη· τι θα κάνετε, παιδιά μου;
(στ. 622)*

δεν έχει τη δύναμη να αποτρέψει το κακό. Όταν ο Πολυνείκης φεύγει διωγμένος από τον Ετεοκλή, η Ιοκάστη αποχωρεί βουβή. Δεν έχει τη δύναμη ούτε καν τη βοήθεια των θεών να ζητήσει. Η απόγνωσή της τής κόβει τη λαλιά.

Ό,τι, όμως, δεν μπορεί να κάνει η Ιοκάστη το κάνουν οι γυναίκες απ' τη Φοινίκη! Αν και ξένες, έχουν φροντίσει να μάθουν την παλιά ιστορία της θήβας, κι αυτήν ανακαλούν στη μνήμη τους. Τραγουδούν, λοιπόν, για τον ιδρυτή της πόλης, τον Κάδμο, και τα νερά της Δίρκης, για τη γέννηση του Διόνυσου και τα τραγούδια που του λένε οι γυναίκες της θήβας, για τους πρώτους κατοίκους της πόλης, τους σπαρτούς, από τα δόντια του δράκου. Στο τέλος προσεύχονται στον Έπαφο, μιας κι οι Φοινίκες έχουν προμήτορα τη μητέρα του την Ιώ, να τρέξει να βοηθήσει την πόλη. Βαθιά συγκίνηση πρέπει να κατέλαβε τους θεατές από την επίκληση των ξένων γυναικών σ' ένα δικό τους –ξένο– θεό να σώσει την πόλη!

Τι να περιμένουν οι θεατές μετά από την εκρηκτική σκηνή ανάμεσα στα δυο αδέρφια και τη συγκινητική συμμετοχή των ξένων γυναικών στα πάθη της πόλης; Κάποιον αγγελιαφόρο, ίσως, να τους πει πώς άρχισε και πώς εξελίσσεται η μάχη; Ή μήπως κάποιο απρόσμενο γεγονός που την αποτρέπει; Όμως, όχι. Ο ποιητής θέλει να ευτελίσει στα μάτια των θεατών τους πολεμοκάπηλους υποκινητές του εμφυλίου πολέμου. Παρουσιάζει, λοιπόν, τον Ετεοκλή, που επιδιώκει να διατηρήσει την εξουσία παραβιάζοντας κάθε έννοια δικαίου, ως έναν παντελώς ανίδεο με τον πόλεμο βασιλιά. Όχι μόνο αγνοεί πώς πρέπει να παρατάξει τον στρατό του και ποια τακτική πρέπει να ακολουθήσει, αλλά δεν έχει καν συναίσθηση της δύναμης των αντιπάλων του. Αν δεν είχε το θείο του τον Κρέοντα να τον συμβουλεύει, θα οδηγούσε το στρατό του σε βέβαιη συντριβή. Σα να μην έφτανε αυτό, ο φιλαρχος κι άδικος βασιλιάς κατεβαίνει και το τελευταίο σκαλί στην κλίμακα της εμπάθειας και παραληρώντας δίνει εντολή στον Κρέοντα να μη θάψουν τον Πολυνείκη. Απαιτεί, δηλαδή, να παραβιασθεί ένας πανελλήνιος και βαθύτατα ιερός θεσμός, σύμφωνα με τον οποίο κανείς νεκρός δεν πρέπει να μένει άταφος.

Απ' την αρχή του έργου ο ποιητής έχει προδιαθέσει το κοινό του αρνητικά για τον Ετεοκλή. Τώρα, καθώς ο βασιλιάς ξεπερνά κάθε ηθικό όριο, οι θεατές αναρωτιούνται γιατί ο ποιητής τον παρουσιάζει να προτείνει στον Κρέοντα να συμβουλευτεί τον μάντη Τειρεσία για τις τελευταίες ενέργειες που πρέπει να γίνουν. Θα συνδράμει, άραγε, η θρησκευτική εξουσία αυτή την άκρατη αρχομανία του Ετεοκλή;

Ο ποιητής καθυστερεί την απάντηση στο ερώτημα αυτό, παρουσιάζοντας τον χορό να διεκτραγωδεί τις συμφορές που φέρνει ο Άρης –ο αντίθετος με τις χαρές της ζωής που προτείνει ο Διόνυσος– και να θρηνεί για τις συμφορές που χτύπησαν τη θήβα από τότε που ο Οιδίποδας έλυσε το αίνιγμα της Σφίγγας και οδηγήθηκε στη φοβερή αιμομιξία. Αυτό το αμάρτημα φαίνεται πως είναι για το χορό η αιτία της επερχόμενης τραγωδίας, γιατί

*ό,τι δεν είναι καλό
δε θα γίνει καλό ποτέ του κι ούτε νόμιμα
τα παιδιά, που γέννησε μάνα αιμομίχτισσα·*

γιατί κι ο πατέρας που τα 'σπειρεν ήταν
κι αυτός αδελφός τους.
(στ. 814-17)

Όταν, όμως, εμφανίζεται ο Τειρεσίας, ο ποιητής διαφοροποιεί αυτή τη θέση. Η αιμομιξία έγινε εν αγνοία του Οιδίποδα και της Ιοκάστης. Ο Τειρεσίας, λοιπόν, παρότι έμμεσα την αναφέρει,

η μόνα έχει γεννήσει
τον άντρα της, το δύστυχον Οιδίπου
(στ. 869)

δεν την αξιολογεί ως αιτία της συμφοράς. Ο Οιδίποδας, εξάλλου, με την αυτοτύφλωση τιμώρησε τον εαυτό του για το ακούσιο αμάρτημα. Έδειξε, έτσι, ότι οι άνθρωποι πρέπει να έχουν τη δύναμη να αναλαμβάνουν την ευθύνη των πράξεών τους ακόμη κι αν διαπράττουν κακό ασυνείδητα.

Ο Τειρεσίας καταδεικνύει ως αιτίες της συμφοράς δύο σφάλματα που έγιναν εν πλήρει συνειδήσει. Το ένα από το Λαίο, που έκανε παιδί ενάντια στη θέληση των θεών, και το άλλο από τα παιδιά του Οιδίποδα, που –παρά τις συμβουλές του μάντη– κλείδωσαν τον πατέρα τους στο παλάτι, χωρίς να συναισθάνονται το βάρος των ενοχών που ένιωθε. Τα δυο αδέλφια θα αλληλοσφαχτούν, λέει ο μάντης. Θα πληρώσουν τη μικροψυχία απέναντι στον πατέρα τους, σκέπτονται οι θεατές. Όπως πλήρωσε ο Λαίος που αφέθηκε έρμαιο στην ορμή του γενετήσιου πάθους του. Ο υπαινιγμός του ποιητή είναι σαφής. Η μικροψυχία και η κυριαρχία των παθών οδηγούν σε συγκρούσεις καταστροφικές. Γι' αυτό, λοιπόν, δεν είχε αυτοεξοριστεί ο Οιδίποδας, –όπως απορούσαν οι θεατές στην αρχή του έργου κι όπως τον είχε παρουσιάσει ο Σοφοκλής. Γιατί ο Ευριπίδης ήθελε να μιλήσει για τα εκούσια σφάλματα, για τις μικρότητες και τις μικροψυχίες. Κι αυτό δεν θα το πετύχαινε αν παρουσίαζε τον Οιδίποδα αυτοεξορισμένο.

Για το πώς θα σωθεί, όμως, η πόλη ο μάντης δε θέλει να μιλήσει. Ο Κρέοντας τον πιέζει, γιατί –όπως λέει– νοιάζεται για την πατρίδα του. Ο Τειρεσίας τότε δίνει έναν εντελώς απροσδόκητο χρησμό. Για να σωθεί η θήβα πρέπει να θυσιάσει ο γιος του Κρέοντα, ο Μενοικέας. Εμβρόντητος ο Κρέοντας προσπαθεί να αποφύγει τη συμφορά

κι ας πάει στ' ανάθεμα κι η πόλη.
(στ. 919)

Αυτός που λίγο πριν κοπτόταν για την πατρίδα του, τώρα την αναθεματίζει κι ο Τειρεσίας τον ειρωνεύεται που τόσο εύκολα αλλάζει γνώμη. Ο Κρέοντας τον παρακαλεί να κρατήσει το χρησμό μυστικό, αλλά ο μάντης, με κάποια χαιρεκακία, του δηλώνει ότι δεν πρόκειται να σιωπήσει. Όταν απομακρύνεται ο Τειρεσίας, ο Κρέοντας απεγνωσμένος ψάχνει τρόπο να φυγαδεύσει το γιο του πριν μάθουν τον χρησμό οι άλλοι άρχοντες. Τώρα πλέον δε θέλει παινέματα από κανέναν, αν είναι να του σφάξουν τα παιδιά. Ο Μενοικέας υποκρίνεται ότι δέχεται την πρόταση του πατέρα του να φύγει από την πόλη, τον καθουσιάζει και τον απομακρύνει από τη σκηνή. Δηλώνει, έπειτα, στον χορό ότι έχει αποφασίσει να θυσιάσει. Δε θα προδώσει την πόλη την ώρα που οι συμπολίτες του δίνουν αυτόβουλα τη ζωή τους γι' αυτήν. Γιατί

αν έκανε ο καθένας ό,τι
καλό μπορούσε και για την ωφέλεια
το 'δινε της πατρίδας, θα υπόφεραν
πιο λίγες συμφορές όλες οι χώρες
κι ευτυχισμένα πότερο θα ζούσαν.

(στ. 1015-18)

Ο ποιητής με τη στάση τού Μενοικέα δίνει το στίγμα για το χρέος των πολιτών απέναντι στην πόλη τους. Οι θεατές, όμως, εύλογα αναρωτιούνται για ποιο λόγο έπρεπε να χάσει τη ζωή του ο αθώος Μενοικέας. Ο Τειρεσίας είχε δώσει μια εξήγηση. Έπρεπε να εξευμενιστεί η Γη γιατί ο Κάδμος είχε σκοτώσει το φίδι που φρουρούσε την πηγή Δίρκη. Όσο όμως κι αν δίνεται κάποια εξήγηση, η απορία εξακολουθεί να υφίσταται. Γιατί η Γη επέλεξε αυτή τη χρονική στιγμή να ζητήσει τον εξευμενισμό της; Κάτι άλλο κρύβεται πίσω από τη θυσία του Μενοικέα. Όμως έτσι όπως οι σκηνές διαδέχονται η μία την άλλη (με κινηματογραφική ταχύτητα, θα λέγαμε σήμερα) είναι δύσκολο για τους θεατές να διαγνώσουν την πρόθεση του ποιητή. Ίσως, όταν αργότερα σχολιάσουν την παράσταση, να συνειδητοποιήσουν ότι ήταν η δεύτερη φορά μέσα στο έργο που οι άρχοντες, μπροστά στο προσωπικό τους συμφέρον, επέλεξαν την καταστροφή της πόλης. Πριν από λίγο, ο Ετεοκλής –προκειμένου να διατηρήσει την εξουσία– είχε ξεγράψει όχι μόνο την πόλη αλλά και το ίδιο του το σπίτι.

Κατά χαμού ας πάει όλο το σπίτι
(στ. 623)

Τώρα ο Κρέοντας θυσιάζει την πόλη, για να μη χάσει το γιο του. Οι άρχοντες είναι πολύ κατώτεροι των περιστάσεων. Την πόλη τη σώζουν οι πολίτες!

Ο Μενοικέας φεύγει κι ο χορός, με εικόνες φοβερής έντασης και ενάργειας, δίνει το προανάκρουσμα της συμφοράς που έρχεται, καθώς φέρνει μπροστά στα μάτια των θεατών τις συμφορές που είχαν χτυπήσει τη θήβα όταν εμφανίστηκε η Σφίγγα,

τέρας φριχτό, πλατύφτερο,
μουγκρίζοντας ολόένα, πολυθάνατο,
που ορμητικά φτεροκοπώντας
με νύχια σαρκοφάγα αρπάζοντας
τα παλικάρια από της Δίρκης
τα μέρη, τ' ανασήκωνες στα ουράνια,
με συνοδεία θρήνους πικρούς....
Μοιρολογούσαν οι μανάδες,
μοιρολογούσαν οι παρθένες,
τα σπίτια βαριοστέναζαν·
θρήνος αντίλαλος στο θρήνο
και μοιρολόι στο μοιρολόι
κι άλλος εδώ κι άλλος εκεί
κλαίγαν απανωτά στην πόλη.
Κι ο βόγγος σα βροντή στη χώρα
αχολογούσε, όποτε κάποιον
η φτερωτή τον σκότωνε παρθένα.
(στ. 1024-42)

Ο αγγελιαφόρος που φτάνει καθουσιάζει την Ιοκάστη ότι ο στρατός των Θηβαίων κρατά γερά στη μάχη κι ότι οι δυο της γιοι ζουν. Μια εκπληκτικά παραστατική αγγελική ρήση «μεταφέρει» τους θεατές στο πεδίο της μάχης.

Μετά την εθελούσια θυσία του Μενοικέα, αρχίζει σύγκρουση σκληρή. Οι παραστάσεις στις ασπίδες των Αργείων προκαλούν τρόμο, αλλά οι Θηβαίοι νικούν σε μάχη άγρια. Εικόνες που προκαλούν φρίκη,

το ξανθό του
τσακίζοντας κεφάλι, στις ραφές του
τ' άνοιξε και του μάτωσε τα γένια

(στ. 1159-61)

την οποία εντείνει ο Δίας χτυπώντας με κεραυνό.
βρόντησε ο τόπος

κι όλοι τρομάξαμε· απ' τη σκάλα
χώρια τα μέλη του σφεντονιστήκαν,
στα ουράνια τα μαλλιά, στη γης το αίμα,
στροβίλισαν τα χέρια και τα πόδια,
καθώς του Ιξίωνα ο τροχός, και πέφτει
καρβουνιασμένος κι άψυχος στο χώμα.

(στ. 1181-86)

Η Ιοκάστη χαίρεται που τα παιδιά της ζουν και που η χώρα σώθηκε, αλλά δεν είναι ήρεμη. Θέλει να μάθει τι σχεδιάζουν τα παιδιά της. Ο αγγελιαφόρος υπεκφεύγει. Η μάνα επιμένει. Οπότε αυτός αναγκάζεται να πει ότι ο Ετεοκλής πρότεινε στον αδελφό του να μονομαχήσουν κι αυτός δέχτηκε. Οι δυο στρατοί χάρηκαν με την απόφαση και φρόντισαν να ενισχύσουν το ηθικό ο καθένας του δικού του μονομάχου. Ο αγγελιαφόρος, όμως, φοβάται ότι τα δυο αδέλφια θα αλληλοσφαχτούν και προτείνει στην Ιοκάστη να κάνει κάτι για να αποτρέψει το κακό.

Η μάνα, που άφωνη τόση ώρα άκουγε τον αγγελιαφόρο, μόλις αυτός τελειώνει, βάζει τις φωνές καλώντας την Αντιγόνη να πάει μαζί της στο πεδίο της μάχης. Μα δεν είναι κόσμιο θα βρεθούν δυο γυναίκες στο χώρο των αντρών! Η Αντιγόνη ντρέπεται.

Ντροπή για σένα τώρα δεν υπάρχει

(στ. 1276)

της λέει με ύφος απόλυτο η Ιοκάστη, αδιαφορώντας για κάθε εθιμοτυπία. Μάνα και κόρη τρέχουν να προφτάσουν να σώσουν παιδιά κι αδέλφια. Κάθε νέα σκηνή και μια δραματική κορύφωση. Οι δυο γυναίκες τρέχουν αλλόφρονες. Θα προφτάσουν, όμως; Η αγωνία στο κατακόρυφο.

Οι γυναίκες του χορού νιώθουν ότι η συμφορά είναι αναπότρεπτη. Ο προκαταβολικός τους θρήνος είναι ακόμη μια τραγική κορύφωση, που συγκλονίζει τους θεατές.

σπαράζει η καρδιά μου απ' τον τρόμο·
και βαθιά απ' το κορμί μου ανεβαίνει
φόβος και θλίψη για τη δόλια τη μάνα.
Ποιος απ' τους δυο, ποιος τον άλλον
αδελφό θα ματώσει; Ώο, πόνοι,
ώο, Δία και Γης,
του αδελφού το λαιμό, την καρδιά του,
πανοπλία κι ασπίδα τρυπώντας:.....

Αχ! Δία, αχ! Δία,

δυο θεριά, δυο ψυχές φονικές
τη λόγχη βαστώντας, κουφάρια,
κουφάρια εχθρικά θα κυλήσουν
παρευθύς στο χώμα.

Δύστυχοι, που μπήκε στο νου σας
να σφαχτείτε.

(στ. 1284-1300)

Σε λίγο εμφανίζεται ένας αγγελιαφόρος για να ενημερώσει τον Κρέοντα –που έχει μεταφέρει στη σκηνή τον νεκρό γιο του– τι έχει συμβεί. Οι θεατές παρακολουθούν ακόμη μια φοβερή σε ένταση και παραστατικότητα αγγελική ρήση, που τους κόβει την ανάσα. Και δεν είναι μόνο που ο ποιητής απέδωσε, σε περισσότερους από 60 στίχους, με κάθε λεπτομέρεια όλες τις κινήσεις και τα χτυπήματα των δυο αντιπάλων. Είναι και που τροποποιή-

κδβε
ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

σε το τυπικό της μονομαχίας. Συνήθως για τη νίκη προσεύχονται οι στρατοί μαζί με τους μονομάχους. Εδώ προσεύχονται μόνο οι δυο μονομάχοι, που τυχαίνει(!) να είναι αδέλφια, τα οποία ζητούν απ' τους θεούς να τους βοηθήσουν να σφάξουν τον αδελφό τους! Είναι και που τους παρουσίασε να χτυπιούνται με τέτοια λύσσα, που οι στρατιώτες που τους βλέπουν ιδρώνουν από την αγωνία τους περισσότερο απ' ό,τι οι ίδιοι! Κι όταν ο Ετεοκλής χτυπά θανάσιμα τον Πολυνείκη, νομίζοντας πως ο αδελφός του έχει πεθάνει, τρέχει να σκυλεύσει το νεκρό! Ο ετοιμοθάνατος Πολυνείκης χρειάστηκε μόνο να σπρώξει λίγο το ξίφος του στο σώμα του αδελφού του, που ήταν σκυμμένος πάνω του, για να τον σκοτώσει. «Ούτε άγρια θηρία να 'ταν!», μονολογούν συγκλονισμένοι οι θεατές.

Η σκηνή, όμως, δεν έχει τελειώσει ακόμη. Η Ιοκάστη τους προφταίνει μόλις ζωντανούς. Ο Ετεοκλής δεν μπορεί να μιλήσει. Απιθώνει, όμως, το χέρι του πάνω της και

βουβός με δακρυσμένη τη ματιά του
της δείχνει την αγάπη του.

(στ. 1440-41)

Ο Πολυνείκης καταφέρνει να μιλήσει.

Χαθήκαμε, μάνα· κλαίω κι εσένα
κι αυτή την αδελφή μου και το νεκρό αδελφό.
Ήταν αγαπημένος κι έγινε εχθρός. Μα μένει
αγαπημένος.

(στ. 1444-46)

Άναυδοι οι θεατές παρακολουθούν αυτή την εντελώς απρόσμενη εξέλιξη. Τα «άγρια θηρία» ξανάγιναν άνθρωποι που μπορούν να κλαίνε, να αγγίζουν, να αγαπούν. Κι αυτά που λέει ο Πολυνείκης, «Φίλος γάρ εχθρός ἐγένετ' ἄλλ' ὅμως φίλος»! Πώς μπορούν να ξεχαστούν τέτοια λόγια! Τα δυο αδέλφια πεθαίνουν και η Ιοκάστη αυτοκτονεί. Καθώς πέφτει, ένα μόνο πράγμα τη νοιάζει. Να ενώσει τα παιδιά της. Σωριάζεται ανάμεσά τους κρατώντας και τους δύο αγκαλιά! Με ποιες λέξεις θα μπορούσε, άραγε, κανείς να σχολιάσει τη φιλανθρωπία του ποιητή;

Τόσες πολλές, διαφορετικές και έντονες συγκινήσεις δεν είχαν ξανανιώσει οι θεατές από μία μόνο αγγελική ρήση. Κι ενώ έχουν την αίσθηση ότι έζησαν την κορυφαία σκηνή του έργου,

μια ακόμη κορύφωση ακολουθεί.

Οι τρεις νεκροί μεταφέρονται στη σκηνή και η Αντιγόνη ξεσπά σ' έναν απαρηγόρητο θρήνο.

Για τους νεκρούς μου ξέφρενη πετώντας
απ' το κεφάλι την καλύπτρα
και το κροκάτο πέπλο σκίζοντας,
το γοερό μου θρηνηολόι
θ' αρχίσω για τους σκοτωμένους...

Ω! σπίτι, σπίτι μου,
ποια τραγουδίστρα, ποια μοιρολογήστρα
να προσκαλέσω για να συνοδέψει
τα δάκρυά μου με τα δάκρυά της,
που τρίδιπλους σου φέρνω
συγγενικούς νεκρούς, μάνα και γιους;...

Ποια γυναίκα
στους Έλληνες ή στους βαρβάρους
ή ποιος απ' τους παλιούς
αρχοντογέννητους ανθρώπους
έπαθε τόσες δυστυχίες, όσες
θρηνηολογώ η βαριόμοιρη;
Α! ποιο πουλί καθίζοντας σ' αψηλό κλώνο
βαλανιδιάς ή έλατου
θα συνοδέψει τους πικρούς μου θρήνους
εμέ της ορφανής, που κλαίγοντας
με στεναγμούς και βόγγους, μόνη
θα ζήσω μες στα δάκρυα πάντα
γι' αυτούς εδώ μοιρολογώντας;
Για ποιον να πρωτοξεριζώσω τα μαλλιά μου;
Για τον κόρφο της μάνας που με βύζαξε
ή για των αδελφών μου τα κουφάρια;
(στ. 1489-1529)

Μέσα σ' αυτή την απόλυτη οδύνη και την απόγνωση καλεί τον πατέρα της να βγει έξω. Άλλη μια απρόσμενη σκηνή. Οι θεατές νόμιζαν πως το έργο έχει ουσιαστικά τελειώσει. Πώς να τελειώσει, όμως, χωρίς να «δει» ο Οιδίποδας τα αποτελέσματα της κατάρας του; Όταν, εξάλλου, ρωτά την κόρη του να του πει πώς συνέβη το κακό, αυτή του απαντά

Δε σου το λέω για κατηγορία
μήτε με χαιρεκακία, μα πονώντας·
ο αλάστορας, η μαύρη σου κατάρα,
σπαθιά γεμάτος και φωτιά
κι απαίσιες έχθρες, έπεσε
βαρύς πάνω στους γιους σου.
(στ. 1554-57)

Ο Οιδίποδας δεν αντέχει ν' ακούσει τίποτ' άλλο για τα παιδιά του. Ξέρει τη μαύρη τους τη μοίρα. Θέλει να μάθει, όμως, για τη γυναίκα του. Κι ο ποιητής, μέσω της Αντιγόνης, πληροφορεί τον Οιδίποδα αλλά και τους θεατές για μια εκπληκτική σκηνή, που ο αγγελιαφόρος ντράπηκε να μιλήσει γι' αυτήν. Η Ιοκάστη έτρεχε κλαίγοντας προς τα δυο παιδιά της που μάχονταν σα λιοντάρια σε μαντρί. Και καθώς έτρεχε ξεγύμνωσε τα στήθη της και μ' αυτά ικέτευε τους γιους της. Όπως έκανε κι η Εκάβη όταν παρακαλούσε τον Έκτορα να μη σταθεί απέναντι στον Αχιλλέα! Για ποια ντροπή να νοιαστεί η μάνα, όταν τα παιδιά της σκοτώνονται;

Συγκλονισμένοι οι θεατές απ' αυτή τη νέα κορύφωση, θέλουν να τελειώσει πια το έργο. Πόσες ακόμη συγκινήσεις μπο-

ρούν ν' αντέξουν; Όταν, λοιπόν, αντί για κάποιο εξόδιο άσμα, ακούνε τον Κρέοντα να διατάζει τον Οιδίποδα να φύγει από την πόλη, οργίζονται με τον νέο βασιλιά. Κι η οργή τους γίνεται πολύ μεγαλύτερη όταν τον ακούνε να επιμένει, παρά το ότι ο Οιδίποδας διεκτραγωδεί όλες τις συμφορές που τον έχουν χτυπήσει και δηλώνει απόλυτη αδυναμία να κάνει αυτό που του ζητά. Και σα να μην έφτανε αυτό, απαγορεύει να ταφεί ο Πολυνείκης κι έχει το θράσος να διατάζει την Αντιγόνη να σταματήσει το μοιρολόι και να ετοιμαστεί να παντρευτεί το γιο του τον Αίμονα! Ο ίδιος μόλις ανέλαβε την εξουσία. Κι έχει ήδη ξεκάσει ότι μπροστά του κείται νεκρός ο άλλος του γιος, ο Μενοικέας!

Η οργισμένη αντίδραση τής Αντιγόνης για την εξορία τού γονιού της και την απαγόρευση ταφής του αδελφού της προκαλεί στεναγμό ανακούφισης στο θέατρο. Επιτέλους! Κάποιος να αντισταθεί σ' αυτόν τον αήθη νέο βασιλιά! Κι όταν ο Κρέοντας της απαγορεύει όχι μόνο να φροντίσει το νεκρό αδελφό της, αλλά ούτε καν να τον φιλήσει, πολύ χαίρονται οι θεατές που η Αντιγόνη καταφέρνει να τον αποπέμψει τρομοκρατημένο, λέγοντας πως θα γίνει Δαναΐδα για τον Αίμονα!

Πατέρας και κόρη μένουν στη σκηνή μόνοι με τους νεκρούς. Ο Οιδίποδας ζητά από την κόρη του να τον βοηθήσει να αγγίξει το πρόσωπο της γυναίκας του και των γιών του. Ένα άγγιγμα! Ο άλλοτε δοξασμένος Οιδίποδας, μόνο ένα άγγιγμα μπορεί να πάρει μαζί του, τώρα που φεύγει για την εξορία!

Το έργο τελειώνει και οι θεατές είναι μουδιασμένοι.

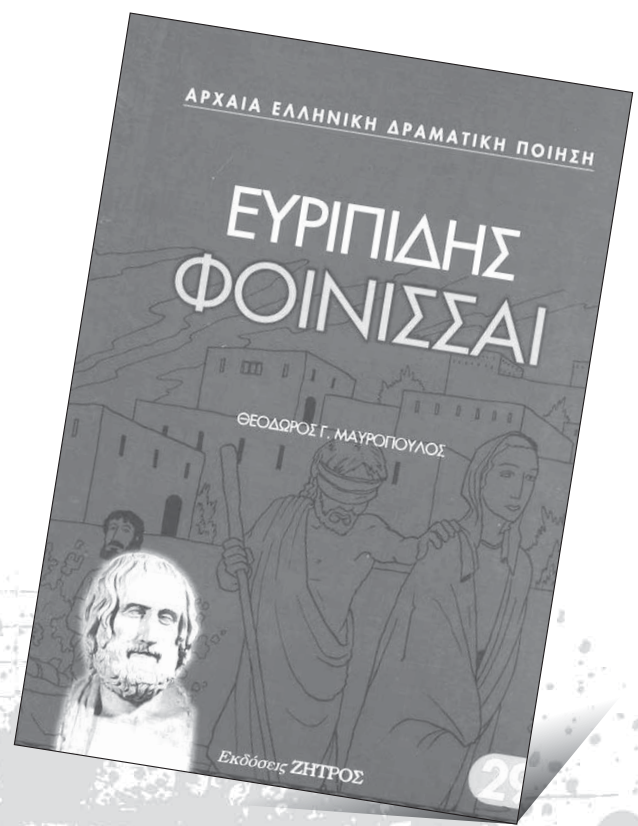
«Όλη η ζωή του ένα άγγιγμα!»

«Όλο το έργο για ένα άγγιγμα!»

«Διώχνει τον αλάστορα και ανθρωπεύει», επισημαίνει κάποιος. «Ξαναγίνεται άνθρωπος!»

«Το ίδιο κάνει και ο χορός», σχολιάζει κάποιος άλλος. «Έρχονται οι γυναίκες απ' τη Φοινίκη να μας δείξουν τι σημαίνει ανθρωπιά. Εμείς -τόσα χρόνια πόλεμος- αγριέψαμε. Γίναμε θηρία...».

«Έτσι είναι», θα πει ένας τρίτος. «Αλλά εγώ κρατώ το 'Ήταν αγαπημένος κι έγινε εχθρός. Μα μένει αγαπημένος'. Αυτό με ανθρωπεύει εμένα».

ελληνική&ξένη λογοτεχνία

Στη σειρά ξένης λογοτεχνίας των Εκδόσεων ΚΨΜ, κυκλοφορούν τα 3 πρώτα μυθιστορήματα του Γερμανού δικηγόρου και βραβευμένου σεναριογράφου Κάρστεν Ντους

Με ποιο τρόπο θα σώσω το γάμο και την οικογένειά μου;
Γιατί χάνω την αυτοκυριαρχία μου;
Ποιο να είναι άραγε το νόημα της ζωής;
Ποια η σχέση μου με το θάνατο;
Τι χρειάζομαι πραγματικά για έναν ολοκληρωμένο βίο;
Οι απάντησεις ίσως δεν είναι και τόσο απλές,
όμως ο ψυχοθεραπευτής στην ενσυνείδηση, Γιόσκα
Μπράιτνερ, θα οδηγήσει το Μπγιρν σε νέα μονοπάτια...
μεταμορφώνοντάς τον σε έναν «ενσυνείδητο» δολοφόνο.

«Κάθε σελίδα είναι διάσπαρτη
με ένταση, απρόσμενες
συμβουλές και μακάβριο χιούμορ.
Μόνο ένας δικηγόρος
θα μπορούσε να υποστηρίξει
έναν τέτοιο συνδυασμό.
Και κανένας τόσο καλά,
όσο ο Κάρστεν Ντους».

ΓΙΑΝ ΜΠΕΜΕΡΜΑΝ

- 60+ εβδομάδες Νο1 μπεστ-σέλερ
στη λίστα του περιοδικού «Der Spiegel»
- Σειρά στο Netflix

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ
& ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΣΤΟ www.kapsimi.gr

/kapsimieditions
 kapsimibooks @kapsimibooks
 www.kapsimi.gr
 210 38 13 838 info@kapsimi.gr

Hiroshima mon amour

Μία διαλεκτική ανάμεσα στο παρόν και στο παρελθόν,
στη μνήμη και στη λήθη, στην πραγματικότητα και στη μυθοπλασία

Η ταινία *Χιροσίμα αγάπη μου* (Resnais, 1959), αποτελεί την πρώτη μεγάλου μήκους ταινία του Alain Resnais και το πέρασμά του από το ντοκιμαντέρ στη μυθοπλασία.

Μετά από 25 περίπου ντοκιμαντέρ μικρού μήκους (<https://www.imdb.com/name/nm0720297/>) συμπεριλαμβανομένου του αριστουργηματικού και ταυτόχρονα σοκαριστικού *Nuit et Brouillard* (Νύχτα και Καταχνιά) (Resnais, 1956), που απεικονίζει τις φρικαλεότητες που πραγματοποιήθηκαν στα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης, ο Resnais καταπιάνεται με ένα ντοκιμαντέρ για την ατομική βόμβα στη Χιροσίμα ονόματι Picadon. Θα κατασταλάξει όμως μερικούς μήνες μετά στο ότι η ταινία πρέπει να είναι μυθοπλασία και πως αυτός είναι ο μόνος τρόπος να αποδοθεί ο αντίκτυπος της Χιροσίμα (Di Mattia, 2014). Συνεργάζεται λοιπόν με την Marguerite Duras, η οποία και υπογράφει το μοναδικού λυρισμού σενάριο της Χιροσίμα αγάπη μου.

Αυτή, μία Γαλλίδα ηθοποιός (Emmanuelle Riva) που βρίσκεται στην Χιροσίμα για τα γυρίσματα μία ταινίας με θέμα την ειρήνη. Αυτός, ένας Ιάπωνας αρχιτέκτονας (Eiji Okada). Αυτή διηγείται την τραυματική εμπειρία ενός εφηβικού έρωτα με έναν Γερμανό στρατιώτη την περίοδο της ναζιστικής κατοχής της Γαλλίας στη Νεβέρ, την πόλη που γεννήθηκε και μεγάλωσε. Αυτός, με έντονο το αποτύπωμα του παρελθόντος, επαναλαμβάνει "Δεν είδες τίποτα στη Χιροσίμα. Τίποτα". Ένα οδυνηρό ταξίδι μνήμης. Ένας μεγάλος έρωτας καταδικασμένος να διαρκέσει μόλις 24 ώρες, με φόντο την ανασυγκροτημένη Χιροσίμα του 1959.

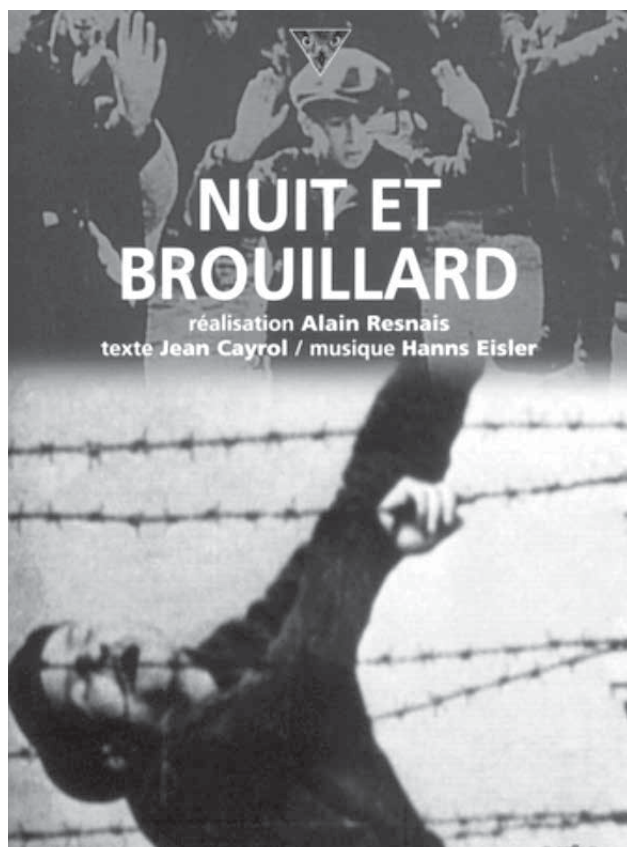
Ο Eric Rohmer σε μία συνάντηση των μελών της συντακτικής ομάδας του Cahiers du cinéma αναφερόμενος στην ταινία *Χιροσίμα αγάπη μου* θα πει: "σε λίγα χρόνια, σε δέκα, σε είκοσι ή τριάντα χρόνια, θα ξέρουμε αν η *Hiroshima mon amour* ήταν η πιο σημαντική ταινία μετά τον πόλεμο, η πρώτη μοντέρνα ταινία του ηχητικού σινεμά" (Jones, 2015). Σήμερα, 65 χρόνια μετά, μπορούμε με βεβαιότητα να πούμε ότι η Χιροσίμα αγάπη μου είναι η πιο σημαντική μεταπολεμική και η πρώτη μοντέρνα ηχητική ταινία, από κάθε πτυχή της δημιουργίας της. Από τη σύλληψη και την υλοποίησή της, την κινηματογραφική αφήγηση και τον ρυθμό, μέχρι το σενάριο και τη φιλοσοφική της ματιά. Η *Χιροσίμα αγάπη μου* είναι μία ταινία έντονα πολωμένων δίπολων. Μία διαλεκτική ανάμεσα στο παρόν και στο παρελθόν, στη μνήμη και στη λήθη, στην πραγματικότητα (ντοκιμαντέρ) και στη μυθοπλασία, όλα δοσμένα με έναν μοναδικό ποιητικό τρόπο.

Η συνομιλία μεταξύ ντοκιμαντέρ και μυθοπλασίας

Όπως προαναφέραμε, ο Resnais με μεγάλη εμπειρία στο ντοκιμα-

"Μία ταινία που επέβαλε έναν καινούργιο αφηγηματικό τρόπο, καθαρά και απόλυτα κινηματογραφικό, που δεν είναι δανεισμένος από άλλες τέχνες"

(Ραφανλίδης, 2003, σ. 186)

ντέρ και μετά το θρυλικό *Νύχτα και Καταχνιά* καταλήγει στη *Χιροσίμα αγάπη μου*, έχοντας αρχικά στο μυαλό του ένα ντοκιμαντέρ για την Χιροσίμα. Στο *Νύχτα και Καταχνιά*, ο Resnais με απλότητα, χωρίς εντάσεις, με εναλλαγές έγχρωμων (παρόν) και ασπρόμαυρων (παρελθόν) εικόνων και με τον ποιητικό λόγο του Jean Cayrol (επιζών του στρατοπέδου συγκέντρωσης Mauthausen), που διαβάζει ο Michel Bouquet, παρουσιάζει τις θριωδίες των ναζί στα στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Αυτή η καλλιτεχνική ευρηματικότητα που εμφανίζει ο Resnais στο *Νύχτα και Καταχνιά* βρίσκει συνέχεια στη *Χιροσίμα αγάπη μου*. Η εναρκτήρια σεκάνς ξεκινά με ένα κοντινό πλάνο δύο γυμνών σωμάτων (από τη μέση και πάνω χωρίς να φαίνονται τα πρόσωπα) κλειδωμένα σε μια αγκαλιά, τα οποία σκεπάζονται από την τέφρα που πέφτει. Η τέφρα μετατρέπεται σε χρυσόσκονη και στη συνέχεια σε ιδρώτα. Μεταφορά από το παρελθόν και την σκεπασμένη με ατομική τέφρα Χιροσίμα στο παρόν (14 χρόνια μετά τον Βομβαρδισμό της) και σε ένα έρωτα με το βάρος του παρελθόντος. Εικόνες από το νοσοκομείο και τα ανθρώπινα σώματα που φέρουν τα σημάδια του παρελθόντος παίρνουν θέση στην οθόνη. Τα πλάνα πλέον εναλλάσσονται μεταξύ εικόνων από την ανασυγκροτημένη Χιροσίμα και των κορμιών των δύο εραστών. Νοσοκομείο, μουσείο, κτίρια σύγχρονης αρχιτεκτονικής.

Αυτή περιγράφει τι έχει δει στη Χιροσίμα. Αυτός επαναλαμβάνει: *“Δεν είδες τίποτα στη Χιροσίμα. Τίποτα.”*

Οι εικόνες καταστροφής της Χιροσίμα, λιωμένου μετάλλου και καμένου δέρματος, άλλοτε από αναπαράστασεις και άλλοτε από τα επίκαιρα, συνεχίζουν να εναλλάσσονται με ερωτικές σκηνές του ζευγαριού. Επιστροφή στη σύγχρονη Χιροσίμα και ολοκλήρωση μιας 13λεπτης μοναδικής έμπνευσης και ποιητικότητας σεκάνς μέχρι να δούμε τα πρόσωπα των εραστών.

Η σκληρή και με μια ανησυχητική ουδετερότητα ματιά του Resnais σε αυτή την πρώτη σεκάνς, που συνοδεύεται με πλάνα που ξεφεύγουν από την ανθρώπινη προοπτική (εικόνες στο μουσείο), αναπαραστάσεις, εικόνες εν είδει ταξιδιωτικού οδηγού, γίνεται φωνή διαμαρτυρίας για την φρίκη του πολέμου και ένα σχόλιο για το μέγεθος της τραγωδίας που είναι αδύνατον να γίνει κατανοητή.

Επιπλέον, μπορούμε να πούμε ότι ο Resnais φέρνει ξανά στο προσκήνιο την σο-

“Δεν είδες τίποτα στη Χιροσίμα. Τίποτα.”

(Eiji Okada ως Ιάπωνας Αρχιτέκτονας)

βιετική παράδοση στην κινηματογραφική δημιουργία με βάση το μοντάζ. Πλάνα μικρής χρονικής διάρκειας που δίνουν τον απαραίτητο ρυθμό και παραπέμπουν στον κινηματογράφο του Dziga Vertov (Bordwell, 2018). Ο Vertov στην αφηγηματικότητα του παραδοσιακού κινηματογράφου αντιπρότεινε ένας είδος λυρικού ντοκιμαντέρ. Στο *μανιφέστο* του, κινηματογράφος-μάτι (kino-glaz), προτρέπει στην καταγραφή της πραγματικής πραγματικότητας χωρίς συναισθηματισμούς (Πούπου, 2014, σ. 110 & 111).

Δράση και αναδρομές σε αλληλεξάρτηση

Ο Resnais στη *Χιροσίμα αγάπη μου* άλλαξε τον τρόπο με τον οποίο οι ταινίες λένε την ιστορία τους. Εγκαταλείπει την κλασσική κινηματογραφική αφήγηση και παρουσιάζει μία πρωτοποριακή προσέγγιση. Το ταξίδι στον χρόνο είναι αέναο και κυκλικό. Αναδρομές, επαναλήψεις στους διαλόγους και φωνητική αφήγηση. Τα σώματα και τα πνεύματα των πρωταγωνιστών μετατρέπονται σε υποδοχείς του χρόνου. Τα σώματα, γιατί μέσα από αυτά βιώνεται η αγάπη, το πνεύμα, γιατί μέσα από αυτό αποκαλύπτονται και δημιουργούνται οι αναμνήσεις, οι επιπτώσεις δηλαδή αυτής της αγάπης. Επιπλέον, αφήνει στο περιθώριο την οικογενειακή ζωή των ηρώων, οι οποίοι είναι και οι δύο παντρεμένοι και θα έπρεπε λογικά να προκαλεί ηθικούς ενδοιασμούς, ως μέρος της καθημερινότητας. Έτσι δίνει χώρο να παρεμφρήσει το έντονο παρελθόν στην τρέχουσα ένταση του παρόντος, προσδίδοντας και μία δι-αχρονικότητα στον έρωτά τους (*“Alain Resnais - Wolfgang A. Luchting”*, 1981).

Το παρελθόν της ηρωίδας μάς έρχεται σε αναδρο-

μές (flashbacks) που εισβάλλουν στις σκηνές του παρόντος χρόνου στη Χιροσίμα. Η μνήμη όμως δεν μετράει ως αναδρομή. Για τον Resnais οι αναμνήσεις, που έρχονται ως αναδρομές στην ταινία, υπάρχουν στο παρόν επειδή οι άνθρωποι θυμούνται (Bordwell, 2018). Γι' αυτό και οι ήχοι που ακούγονται στο παρόν, όπως τα κορναρίσματα και ο θόρυβος στο Tea Room ή η μουσική από ένα juke box επίσης στο Tea Room, το σφύριγμα και ο ήχος του τρένου στον σταθμό των τρένων συνεχίζουν και ακούγονται στις εικόνες του παρελθόντος στη Νεβέρ. Η εξελισσόμενη δράση και οι αναδρομές είναι αλληλοεξαρτώμενες. Οι αναδρομές προκαλούν την δράση και η δράση ενεργοποιεί τις αναδρομές. Τη στιγμή όμως που το παρελθόν αγγίζει το παρόν, όπως συμβαίνει στην σκηνή του Tea Room όπου οι αναμνήσεις γίνονται τόσο δυνατές που η ηρωίδα μας μπερδεύει το παρελθόν με το παρόν, ο Resnais χρησιμοποιεί ένα χαστούκι από τον Ιάπωνα Αρχιτέκτονα για να δηλώσει ότι το παρελθόν ανήκει στο παρελθόν και το παρόν στο παρόν (Luchting, 1963).

Camera-style και πολιτική του δημιουργού

Ο Resnais αποτελεί βασικό εκπρόσωπο της Nouvelle Vague, μεγαλύτερης βέβαια ηλικίας από τους υπόλοιπους εκφραστές της, αλλά και με μεγαλύτερη εμπειρία. Στην πολιτική του δημιουργού ο σκηνοθέτης γίνεται auteur, δηλαδή συγγραφέας/δημιουργός. Βασικός στόχος είναι η σταδιακή απελευθέρωση του κινηματογράφου από την τυραννία της αφηγηματικότητας, για να μπορεί να εκφράζει τις απόψεις, τις ιδέες και την προσωπική ματιά του δημιουργού. Η σκηνοθεσία μίας ταινίας, σαν μία αληθινή πράξη γραφής και όχι σαν ένα απλό μέσο εικονογράφησης μίας σκηνής, οδηγεί σε μία σειρά εικόνων με αρχή και τέλος που έχουν την δική τους σκληρή λογική, τη δική τους διαλεκτική, με δομή που γίνεται αντιληπτή σαν ένα δοκίμιο, ένα θεώρημα (Astruc, 1948). Ο Resnais στη Χιρο-

Αυτή (Emmanuelle Riva) και Αυτός (Eiji Okada)

Το νυχτερινό κέντρο Casablanca

σίμα αγάπη μου χρησιμοποιεί έναν μεγάλο έρωτα για να γράψει ένα δοκίμιο για την μνήμη.

Μία πρωταρχική πηγή αυτού που ονομάζουμε ταυτότητα είναι η μνήμη. “Η μνήμη μάς κατασκευάζει, εμείς κατασκευάζουμε τη μνήμη” αναφέρει ο Candau (1998, σ. 6). Μνήμη και ταυτότητα σε συνεχή ζύμωση οδηγούν σε μία αφήγηση, μία ιστορία ή ένα μύθο. Η Χιροσίμα αγάπη μου, πέρα των άλλων καινοτομιών, συνοψίζει την διαλεκτική σχέση μνήμης και ταυτότητας, μνήμης και λήθης, θύμησης και λησμονιάς. Ο Resnais αποδίδει αριστουργηματικά την ατέρμονη μάχη όλων αυτών που σε αναγκάζουν να θυμηθείς με αυτά που σε ωθούν να ξεχάσεις. “Με σκοτώνεις, μου κάνεις καλό” επαναλαμβάνει η ηρωίδα μας. Στη Χιροσίμα οι συμφορές και η ανάμνησή τους εκτός από συλλογικές είναι και ιδιωτικές. Η ανοικοδομημένη Χιροσίμα πάνω στις στάχτες των χιλιάδων νεκρών, αποτέλεσμα του εγκλήματος κατά της ανθρωπότητας της 6ης Αυγούστου 1945, αποτελεί τον τόπο που το ατομικό δράμα συναντά το συλλογικό. Το παρελθόν της ηρωίδας συναντά το παρελθόν της Χιροσίμα.

Η αγωνία του μέλλοντος

Το τραύμα του πυρηνικού ολέθρου συναντά την τραυματική εμπειρία ενός εφηβικού έρωτα στη Νεβέρ με έναν Γερμανό στρατιώτη, τη βίαιη διακοπή του και την ταπείνωση που ακολούθησε. Η Γαλλίδα ηθοποιός εμπιστεύεται τη ζωή της στον Ιάπωνα αρχιτέκτονα. Αφηγείται την ιστορία της γιατί φοβάται μην ξεθωριάσει η ανάμνηση, για να κρατήσει ζωντανό τον εφηβικό της έρωτα. Ταυτόχρονα όμως νιώθει ότι τον προδίδει. “Ναι, απόψε θυμάμαι. Αλλά μια μέρα, δε θα θυμάμαι τίποτα απολύτως” λέει η ηρωίδα μας μετά την εξιστόρησή της. “Σε μερικά χρόνια, όταν θα σε έχω ξεχάσει και τύχει να συμβούν και άλλες ιστορίες σαν αυτήν, θα σε θυμάμαι σαν μια πραγματικά ξεχασμένη αγάπη. Θα βλέπω αυτή την ιστορία σαν τη φρίκη της λησμονιάς” της λέει αυτός, συνοψίζοντας όλη την ταινία.

Στο τέλος, η αναμονή της λύτρωσης που ίσως να μην έρθει ποτέ. Και εκεί η Χιροσίμα συναντά τη Νεβέρ. «Χι-ρο-σί-μα είναι το όνομά σου...» του λέει, και αυτός απαντά «Ναι, είναι το όνομά μου. Και το δικό σου όνομα είναι Νεβέρ». Σε αυτό το συγκλονιστικό φινάλε, ο Resnais δεν απαντά οριστικά στο δίλλημα, αν θα πρέπει να εγκαταλείψουμε το παρελθόν για να αγκαλιάσουμε το μέλλον, μία αίσθηση που ο Eric Rohmer την περιγράφει ως “αγωνία του μέλλοντος” (Di Mattia, 2014). Βέβαια, ο Resnais κρατάει μία τουλάχιστον απάντηση για εμάς. Η ηρωίδα μας περιπλανιέται στους άδειους δρόμους της Χιροσίμα, προσπαθώντας να δώσει απαντήσεις και να πάρει αποφάσεις. Ταλαντεύεται ανάμεσα στη Χιροσίμα και τη Νεβέρ, στο παρελθόν και το μέλλον, στη μνήμη και τη λήθη. Τα πλάνα εναλλάσσονται μεταξύ των δύο πόλεων. Προσπερνά την Πλατεία Δημοκρατίας στη Νεβέρ. Μία στάση στον σταθμό των τρένων στη Χιροσίμα και η περιπλάνηση καταλήγει σε ένα νυχτερινό κέντρο με το όνομα “Casablanca”. Οι συνειρμοί πηγαίοι και αυθόρμητοι αν και καλά προϋπολογισμένοι από τον Resnais. Στη Casablanca (Curtiz, 1942) αυτός είναι ο Rick (Humphrey Bogart) και αυτή είναι η Ilsa (Ingrid Bergman), δύο εραστές που πρέπει να χωρίσουν με φόντο τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η Χιροσίμα αγάπη μου είναι μία ταινία διαλεκτικών αντιθέσεων με αναφορά στον χρόνο (παρελθόν και παρόν), στη μνήμη (θύμηση και λησμονιά), στην αφήγηση (ντοκιμαντέρ και μυθοπλασία) και στην Ιστορία (Γαλλίδα, Ιάπωνας και Γερμανός) που ενώνονται, από τον άξονα του έρωτα που τις διαπερνά, και αποτελεί τη διαχρονική σταθερά. Ένας έρωτας που με το βάρος τού παρελθόντος των ηρώων είναι καταδικασμένος να πεθάνει (Ραφαηλίδης, 2003, σ.186).

Η Χιροσίμα αγάπη μου είναι μία ταινία για την Ιστορία, τον έρωτα, τη μνήμη, τον άνθρωπο και τις αναμνήσεις του, είναι μία ταινία που η ποίηση ρέει και διαχέεται από την αρχή μέχρι το τέλος της.

Η αιγιματική εικόνα των τίτλων αρχής

Αυτή (Emmanuelle Riva) και Αυτός (Eiji Okada)

Βιβλιογραφικές αναφορές

"Alain Resnais - Wolfgang A. Luchting" *Contemporary Literary Criticism* Ed. Sharon R. Gunton. Vol. 16. Gale Cengage 1981 eNotes.com. Ανακτήθηκε 01 Απριλίου, 2023, από <https://www.enotes.com/topics/alain-resnais/critical-essays/wolfgang-luchting>

Astruc, A. (1948). *Naissance d'une nouvelle avant-garde: la caméra-stylo*. *l'Écran français*, no 144, 30 mars 1948.

Bordwell, David. "Five Reasons Why Hiroshima, Mon Amour Still Matters." *Observations on Film Art*, Criterion Channel, Ανακτήθηκε 01 Απριλίου, 2023, από <http://www.davidbordwell.net/blog/2018/09/25/on-the-criterion-channel-five-reasons-why-hiroshima-mon-amour-still-matters/>

Candau, J. (1998). *Mémoire et identité*. Paris: Presses Universitaires de France.

Di Mattia, J. (2014). *Hiroshima mon amour*. *Senses of cinema*, CTEQ Annotations on film, Issue 70. Ανακτήθηκε 30 Μαρτίου, 2023, από <https://www.sensesofcinema.com/2013/cteq/hiroshima-mon-amour/>

Jones, K. (2015). *Hiroshima mon amour: Time Indefinite*. *The Criterion Collection*, Essays. Ανακτήθηκε 01 Απριλίου, 2023, από <https://www.criterion.com/current/posts/291-hiroshima-mon-amour-time-indefinite>

Luchting, W. A. (1963). "Hiroshima, Mon Amour," *Time*, and Proust. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 21(3), 299–313. <https://doi.org/10.2307/427439>

Πούπου, Α. (2014). Πανεπιστημιακές Σημειώσεις. *Ιστορία Κινηματογράφου: Η εξέλιξη της κινηματογραφικής γλώσσας*. Αθήνα: ΕΚΠΑ.

Ραφαηλίδης, Β. (2003). *Λεξικό Ταινιών με κριτικές του Βασίλη Ραφαηλίδη, Β Τόμος (Ν-Ω)*. Αθήνα: Εκδόσεις Αιγόκερως.

Φιλμογραφία

Wallis, H. & Warner J. (Producers) & Curtiz, M. (Director). (1942). *Casablanca* [Κινηματογραφική ταινία]. USA: Warner Bros.

Dauman, A. & Halfon, S. (Producers) & Resnais, A. (Director). (1959). *Hiroshima Mon Amour* [Κινηματογραφική Ταινία]. France: Argos Films.

Dauman, A. & Halfon, S. & LifSchitz P. (Producers) & Resnais, A. (Director). (1956). *Nuit et Brouillard* [Κινηματογραφική Ταινία]. France: Argos Films.

το διήγημα στα «α»

Άντον Τσέχοφ

«Τα φραγκοστάφυλα»
το εξώφυλλο του βιβλίου

πρώτη ανάγνωση

«Τα Φραγκοστάφυλα» είναι το πλέον γνωστό και μεταφρασμένο διήγημα του Άντον Πάβλοβιτς Τσέχοφ. Πρόκειται για το δεύτερο διήγημα μιας τριλογίας του. Το πρώτο διήγημα της τριλογίας είναι το «Ένας Άνθρωπος σε θήκη» και το τρίτο είναι το «Για την Αγάπη». Η παρούσα μετάφραση δεν έγινε από τα ρωσικά αλλά από τα γερμανικά και την επιμέλεια έκανε η Λαμπρινή Κρικώνη. Μεταφράσαμε το διήγημα από τον πρώτο τόμο μιας ανατολικογερμανικής έκδοσης διηγημάτων του Τσέχοφ με ημερομηνία 1947, από τις εκδόσεις «Ινζελ, Βιβλία Τσέπης». Η έκδοση ήταν δίτομη: ο πρώτος τόμος είχε τίτλο «Η Κυρία με το Σκυλάκι και άλλα διηγήματα» και ο δεύτερος «Το Παραστράτημα και άλλα διηγήματα». Την ανθολόγηση και τον επιλογο έκανε ο γερμανός εκδότης, κριτικός ρωσικής λογοτεχνίας, αντιναζιστής στα δύσκολα χρόνια της ναζιστικής κυριαρχίας και κομμουνιστής, Βέρνερ Μπέρτσελ. Την μετάφραση απ' τα ρωσικά στα γερμανικά έκανε ο σημαντικότερος σλαβολόγος, ο βαθύτερος γνώστης της ρωσικής λογοτεχνίας, και σημαντικός μεταφραστής της, Ράινχολντ Τράουτμαν. Η δίτομη αυτή έκδοση είχε εικονογραφηθεί από δύο ζωγράφους: τον Ούγγρο Αντρέ Καράκας, καθηγητή στη Σχολή Καλών Τεχνών της Βουδαπέστης και, αργότερα, ο γερμανός Λουτς Ζίμπερτ εικονογράφησε τον δεύτερο τόμο.

Τον Τσέχοφ δεν τον είχε αφήσει ανεπηρέαστο η προτροπή των επαναστατών διανοουμένων, κυρίως των Ναρόντικων, στα τέλη του 19ου αιώνα, για «εισοδισμό» και δουλειά μέσα στις αγροτικές κοινότητες στις οποίες διέκριναν «σπέρματα κομμουνισμού». Οι Ναρόντικοι θεωρούσαν πως η αγροτική μεταρρύθμιση που εγκαινίασε ο Τσάρος Αλέξανδρος το 1861—ένα έτος μετά την γέννηση του Τσέχοφ— και η οποία νομοθέτησε το τέλος της δουλοπαροικίας, ενείχε τις προϋποθέσεις για μια μη καπιταλιστική εξέλιξη της Ρωσίας. Γιατί πράγματι στις κοινότητες αυτές—στη μεγάλη τους πλειοψηφία— η γη ανήκε στη συλλογική ιδιοκτησία της κοινότητας και ο αγρότης νέμονταν ό,τι η κοινότητα του παραχωρούσε. Πράγματι—όπως γράφει ο Μπέρτσελ— περίπου απ' το 1876 οι Ναρόντικοι προσπάθησαν, οργανωμένοι σε κομμούνες στην επαρχία, να δημιουργήσουν κοινότητες ανάμεσα στον λαό. Κατά τη διαδικασία αυτή οι αντιλήψεις τους ήρθαν σε επαφή με αυτές του Λέοντα Τολστόι, αυτές όμως του Τολστόι είχαν στο υπόβαθρό τους ένα μεταρρυθμιστικό, θρησκευτικό μοτίβο. Με το όνειρο αυτό της ζωής στην ύπαιθρο, της φυγής απ' την πόλη καταπίεστηκε ο Τσέχοφ σε μερικά του διηγήματα.

Τον Τσέχοφ τον απασχολεί αυτή η επιστροφή στην αγροτική ζωή κυρίως από την άποψη της μεταβολής του ψυχισμού όσων αποτολμούν ένα τέτοιο εγχείρημα, γιατί στην ουσία κουβαλούν μαζί τους τη φιλαυτία, το ατομικό βόλεμα αλλά και τη δυσλειτουργική σχέση τους με τη φύση και τους ανθρώπους της υπαίθρου. Και εκεί στη «νέα» τους ζωή χτίζουν φράχτες και κατά κυριολεξία αλλά και μέσα τους, προκειμένου να υπερασπιστούν την περιουσία τους. Τελικώς επικρατεί ένας απέραντος εγωκεντρισμός και εντείνεται η αδιαφορία για τον άνθρωπο της υπαίθρου. Τα φραγκοστάφυλα είναι τελικά ένα κούφιο όνειρο ζωής, ένα παράδειγμα προς αποφυγήν.

Υ.Γ. Κλείνοντας πρέπει να επισημάνω πως η μετάφραση είναι απ' τα γερμανικά και όχι απ' τα ρωσικά. «Παρηγορούμαστε» όμως απ' το γεγονός πως φτασμένοι μεταφραστές του Τσέχοφ, ενδεικτικά αναφέρω τους Α. Παπαδιαμάντη, Γ. Πολιτόπουλο, τον μετέφρασαν απ' τα γαλλικά, ενώ οι Α. Μίχας, Σ. Κανονίδης απ' τα γερμανικά.

Γιάννης Παπαδόπουλος
Πάτμος, Δεκέμβριος του 2024

Άντον Τσέχοφ

ΤΑ ΦΡΑΓΚΟΣΤΑΦΥΛΑ

Σύννεφα βροχής κάλυψαν ήδη από νωρίς το πρωί όλο τον ουρανό. Ήταν ήρεμη μέρα, όχι πνιγνή και μονότονη, όπως φροντίζουν να είναι οι γκριζες, μουντές ημέρες, όταν, για μεγάλη διάρκεια, σύννεφα κρέμονται πάνω απ' την πεδιάδα και αναμένεται η βροχή που ποτέ δεν έρχεται. Ο κτηνίατρος Ιβάν Ίβανιτς και ο δάσκαλος γυμνασίου, ο Μπούρκιν, είχαν κουραστεί εξαιτίας της πεζοπορίας και η πεδιάδα τούς φαινόταν ατελείωτη. Μπροστά τους μπορούσε κανείς να διακρίνει τους ανεμόμυλους του χωριού Μιρονοσίτσκογιε, δεξιά εκτεινόταν μια σειρά λόφων και χανόταν μακριά, εκείθεν του χωριού. Ήξεραν ότι εδώ ήταν η όχθη του ποταμού, ότι εκεί υπήρχαν αγροί, πράσινη θαμνώδης βλάστηση, αγροκτήματα και αν κανείς στεκόταν πάνω σ' έναν απ' τους λόφους, τότε μπορούσε από κει να δει μια ομοίως εκτεταμένη πεδιάδα, τηλεγραφόξυλα και το τρένο, που από μακριά φαινόταν όμοιο με κάμπια που έρπει, όπως και με καθρό καιρό μπορούσε να φανεί ακόμη και η πόλη. Τώρα, με ήρεμο καιρό, επειδή όλη η φύση φαινόταν ήπια και συλλογισμένη, ο Ιβάν Ίβανιτς και ο Μπούρκιν ήταν γεμάτοι αγάπη για τις πεδιάδες αυτές και σκεπτόντουσαν και οι δυο, πόσο μεγάλη είναι πράγματι αυτή η χώρα, πόσο θαυμαστή.

«Την τελευταία φορά που καθίσαμε στην αποθήκη του κοινοτάρχη Προκόφιγ», είπε ο Μπούρκιν, «θέλατε να μου διηγηθείτε μια ιστορία.»

«Ναι, ήθελα τότε να σας διηγηθώ για τον αδελφό μου.»

Ο Ιβάν Ίβανιτς αναστέναξε βαριά και άναψε την πίπα του για να ξεκινήσει τη διήγηση, όμως εκείνη ακριβώς τη στιγμή άρχισε η βροχή. Και μετά από μερικά λεπτά από τον γκριζό ουρανό ξεχύθηκε μια δυνατή βροχή και ήταν δύσκολο να προβλεφθεί πότε θα σταματήσει. Ο Ιβάν Ίβανιτς και ο Μπούρκιν στάθηκαν σκεπτικοί. Τα σκυλιά, ήδη εντελώς μούσκεμα, στέκονταν εκεί με μαζεμένες τις ουρές τους και κοίταζαν γεμάτα θλίψη τα αφεντικά τους.

«Πρέπει κάπου, οπουδήποτε, ν' απαγκιάσουμε», είπε ο Μπούρκιν.

«Πάμε στον Αλέξιν. Δεν είναι μακριά.»

«Σύμφωνοι.»

Έστριψαν προς το πλάι και βάδισαν σ' ένα αθέριστο χωράφι, στην αρχή ευθεία, μετά κράτησαν την πορεία τους δεξιά, μέχρι που έφτασαν στο δρόμο. Αμέσως εμφανίστηκαν ευκάλυπτοι, ο κήπος, μετά οι κεραμιδί σκεπές των αποθηκών. Το ποτάμι έλαμπε και η θέα ξάνοιξε προς μια φαρδιά λίμνη μ' ένα μύλο και ένα ασπρισμένο δημόσιο λουτρό.

Ήταν το Σόφγινο, όπου έμενε ο Αλέξιν.

Ο μύλος δούλευε και ο θόρυβός του υπερκάλυπτε το θρόισμα της βροχής. Εκεί στις αγροτικές άμαξες στέκονταν βρεγμένα άλογα με χαμπλωμένα κεφάλια και άνθρωποι καλυμμένοι με τσουβάλια που έτρεχαν εδώ κι εκεί. Ήταν υγρά, βρόμικα, άβoλα και ο αέρας στο ποτάμι ήταν κρύος και όχι φιλικός. Ο Ιβάν Ίβανιτς και ο Μπούρκιν ένιωθαν ήδη σε όλο τους το κορμί την αίσθηση της υγρασίας, της μη καθαρότητας, της δυσφορίας και όταν διάβηκαν το μόλο και ανέβαιναν προς τις μεγαλόπρεπες αποθήκες, σιωπούσαν σαν να ήταν θυμωμένοι μεταξύ τους.

Σε μια από τις αποθήκες αυτές ηκούσε η φτερωτή, οι πόρτες ήταν ανοικτές και σκόνη στροβιλιζόταν προς τα έξω. Στο κατώφλι στεκόταν ο Αλέξιν, ένας άντρας γύρω στα σαράντα, υψηλόσωμος,

δυνατός, με μακριά μαλλιά που περισσότερο έμοιαζε με καθηγητή ή καλλιτέχνη παρά με κτηματία. Φορούσε ένα άσπρο, καιρό άπλυτο πουκάμισο με μια κανάβινη ζώνη, αντί για παντελόνι φορούσε σκελέα και επί πλέον και οι μπότες του ήταν γεμάτες βρωμιά και άχυρα. Μύτη και μάτια ήταν μαύρα απ' τη σκόνη. Αναγνώρισε τον Ιβάν Ίβανιτς και τον Μπούρκιν και εμφανώς χάρηκε που τους είδε.

«Πηγαίνετε παρακαλώ στο σπίτι, κύριοί μου», είπε χαμογελώντας. «Ερχομαι αμέσως.»

Το σπίτι ήταν μεγάλο και διώροφο. Ο Αλέξιν κατοικούσε τα κάτω δυο δωμάτια με τις καμάρες και τα μικρά παράθυρα που κάποτε έμεναν οι κτηματίες. Η επίπλωση ήταν απλή, μύριζε σικάλινο ψωμί, φτηνό ρακί και παρελκόμενα αλόγων. Στο πάνω όμως πάτωμα, με τα δωμάτια στη σειρά, παρέμενε σπάνια, μόνον όταν έρχονταν καλεσμένοι. Τον Ιβάν Ίβανιτς και τον Μπούρκιν τους δέχτηκε στο σπίτι η καμαριέρα, ένα νεαρό, τόσο όμορφο πλάσμα που και οι δυο έμειναν συγχρόνως ακίνητοι και κοιτάζονταν.

«Δεν μπορείτε να φανταστείτε πόσο χαίρομαι που σας βλέπω, κύριοί μου», είπε ο Αλέξιν, ο οποίος μπήκε στο διάδρομο μετά απ' αυτούς. «Δεν το περίμενα! Πελαγία», στράφηκε προς την καμαριέρα: «φρόντισε να μπορέσουν οι φιλοξενούμενοι να αλλάξουν. Με την ευκαιρία θα κάνω κι εγώ το ίδιο. Πρέπει όμως πριν απ' όλα να κάνουμε ένα μπάνιο. Κύριοί μου ασφαλώς δεν θα θέλατε να πάμε για μπάνιο στο ποτάμι; Εν τω μεταξύ θα ετοιμαστούν όλα εδώ.»

Η όμορφη Πελαγία, η οποία ήταν τόσο ελκυστική και κρίνοντας από την εξωτερική της εμφάνιση τόσο καλόκαρδη, έφερε σεντόνια και σαπούνι και ο Αλέξιν με τους φιλοξενούμενους πήγαν στο λουτρό.

«Ναι, έχω καιρό να κάνω μπάνιο», είπε, ενώ γδυνόταν. «Έχω, όπως βλέπετε, ένα όμορφο λουτρό, ο πατέρας μου το έχτισε αλλά για μπάνιο δεν έχω χρόνο.»

Κάθισε σ' ένα σκαλί, σαπούνισε τα μακριά του μαλλιά και το λαιμό του και το νερό έγινε γύρω του εντελώς καφέ.

«Ναι, πρέπει να ομολογήσω...», είπε ο Ιβάν Ίβανιτς με σημασία και πα-

επιμέλεια

Λαμπρινή Κρικώνη

ρατηρούσε τα μαλλιά του Αλέξιν...

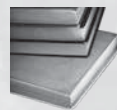
«Από καιρό δεν έχω πλυθεί...», επανέλαβε ο Αλέξιν κάπως σε σύγχυση, σαπουνίστηκε άλλη μια φορά και το νερό γύρω του έγινε μπλε σκοτεινό όπως το μελάνι.

Ο Ιβάν Ίβανιτς βγήκε έξω, έπεσε με θόρυβο στο νερό και ενώ έβρεχε κολυμπούσε, κάνοντας με τα χέρια απλωτές. Έφευγαν απ' αυτόν κυματισμοί και πάνω τους ταλαντεύονταν άσπροι κρίνοι. Κολύμπησε μέχρι τη μέση της λίμνης, βουτούσε, εμφανιζόταν στην αμέσως επόμενη στιγμή σε μια άλλη θέση, ξαναβουτούσε και προσπαθούσε να φτάσει στο βυθό. «Αχ, Θεέ μου...» φώναζε δυνατά, ασταμάτητα, γεμάτος ενθουσιασμό. «Αχ, Θεέ μου...» Κολύμπησε προς τον μόλο, κουβέντισε εκεί με τους αγρότες και μετά έκανε μεταβολή και έμεινε στη μέση της λίμνης ανάσκελα, εκθέτοντας το πρόσωπό του στη βροχή. Ο Μπούρκιν και ο Αλέξιν είχαν μόλις ντυθεί και ετοιμάζονταν να φύγουν αλλά αυτός κολυμπούσε και συνέχισε να βουτάει.

«Αχ, Θεέ μου...», είπε. «Αχ, Θεέ μου λυπήσου μας!»

«Φτάνει όμως, αρκετά!» του φώναξε ο Μπούρκιν.

Επέστρεψαν στο σπίτι και αμέσως μετά, αφού στο μεγάλο σαλόνι του πάνω πατώματος είχε ανάψει η λάμπα και ο Μπούρκιν και ο Ιβάν Ίβανιτς κάθισαν στις πολυθρόνες, εφοδιασμένοι με βελούδινες πυτζάμες και ζεστές παντόφλες, όταν ο ίδιος ο Αλέξιν, πλυμένος, χτενισμένος, με καινούργια ρούχα πήγαινε πάνω-κάτω στο σαλόνι εμφανώς γεμάτος ικανοποίηση, νιώθοντας τη ζεστασιά, την καθαριότητα και τα στεγνά ρούχα, όταν η Πελαγία, βαδίζοντας αθόρυβα στο χαλί και χαμογελώντας με ηπιότητα, πρόσφερε πάνω στο δίσκο τσάι, ακριβώς τότε άρχισε ο Ιβάν Ίβανιτς την ιστορία του και είχε κανείς την εντύπωση πως δεν τον άκουγαν μόνο ο Μπούρ-

το δίνουμε στα «α»

κιν και ο Αλέξιν αλλά επίσης και οι ηλικιωμένες και νέες κυρίες και οι αξιωματικοί που κοίταζαν ήρεμα και αυστηρά απ' τις χρυσές κορνίζες προς τα έξω.

«Είμαστε δυο αδέρφια», ξεκίνησε, «εγώ, ο Ιβάν Ιβανιτς και ο Νικολάι Ιβανιτς, ο οποίος είναι δυο χρόνια μικρότερος. Εγώ επιδόθηκα σ' ένα επάγγελμα που απαιτούσε σπουδές και έγινα κτηνίατρος, ενώ ο Νικολάι υπηρετούσε ήδη από δεκαεννέα ετών στην εφορία. Ο πατέρας μας, ο Τσίσμα Γκιμαλάισκιγ, ήταν στρατιώτης, κέρδισε όμως το βαθμό του αξιωματικού και μας κληροδότησε τον τίτλο ευγενείας και ένα μικρό κτήμα. Το κτηματάκι μας το απέσπασαν μετά το θάνατό του κατόπιν δικαστικής διεκδίκησης εξαιτίας χρεών αλλά, όπως συνέβη και με τον πατέρα μας, περάσαμε τα παιδικά μας χρόνια στην ύπαιθρο μέσα σε απόλυτη ελευθερία. Όπως ακριβώς τα παιδιά των αγροτών περνούσαμε μέρες και νύχτες στους αγρούς, στο δάσος, φυλούσαμε τα άλογα, ξεφλουδίζαμε χορτάρνια σκιοινιά, πιάναμε ψάρια και κάναμε τέτοια πολλά και άλλα... και ξέρετε πως όποιος μια φορά στη ζωή του έπιασε ποταμίσια πέρκα ή είδε το φθινόπωρο τις τσίχλες να πορεύονται και να τραβούν, τις διαυγείς, κρύες μέρες, κατά σμήνη πάνω απ' το χωριό, αυτός δεν μπορεί να γίνει πια κανονικός κάτοικος της πόλης και μέχρι το τέλος της ζωής του θα αναπολεί την ελευθερία του.

Ο αδελφός μου χολόσκαγε στην εφορία. Τα χρόνια περνούσαν και καθόταν πάντοτε στην ίδια θέση, έγραφε πάντα ακριβώς στα ίδια χαρτιά και σκεπτόταν πάντα ένα και το αυτό, με ποιόν τρόπο δηλαδή θα μπορούσε να μεταβεί στην ύπαιθρο. Αυτή του η αναπόληση έπαιρνε πάντοτε τη μορφή μιας καθορισμένης επιθυμίας, μιας ονειρικής εικόνας: να αγοράσει ένα μικρό κτήμα οπουδήποτε στην όχθη ενός ποταμού ή μιας λίμνης.

Ήταν ένας καλός καρδος, μαλακός άνθρωπος που τον αγαπούσα αλλά δεν συμπάθησα ποτέ αυτή την επιθυμία, να θαφτώ για όλη μου τη ζωή σε μια δικιά μου ιδιοκτησία. Πατροπαράδοτα λέγεται πως ο άνθρωπος χρειάζεται μόνο τρία άρσιν γη. Αλλά τρία άρσιν γη χρειάζεται το πτώμα και όχι ο ζωντανός άνθρωπος. Λέγεται επίσης πως είναι καλό η διανομή μας να τείνει προς τη ζωή της υπαίθρου και να πασχίζει για κατοχή γης στην ύπαιθρο. Αλλά αυτή η κατοχή γης σημαίνει όμως ακριβώς αυτά τα τρία άρσιν γη. Να ξεφύγει κανείς από την πόλη, από τη μάχη, από την τύρβη της ζωής, να δραπετεύσει απ' αυτά και να κρυφτεί σ' ένα αγρόκτημα, αυτό είναι εγωισμός, νωθρότητα, αυτό είναι μια ιδιαίτερη μορφή μοναχισμού αλλά μοναχισμός χωρίς ηρωισμό. Ο άνθρωπος δε χρειάζεται τρία άρσιν γη, δεν χρειάζεται ένα αγρόκτημα, αλλά όλη την υδρόγειο, όλη τη φύση, όπου στον ελεύθερο ευρύ χώρο μπορεί να αποκαλύψει όλες τις ιδιότητες και τις ιδιαιτερότητες ενός ελεύθερου πνεύματος.

Ο αδελφός μου, ο Νικολάι το ονειρευόταν, όταν καθόταν στην υπαλληλική του θέση, πώς θα έτρωγε τη δική του λαχανόσουπα, από την τόσο δλεαστική μυρωδιά της οποίας θα γέμιζε όλη η αυλή –ονειρευόταν πως θα έτρωγε, καθισμένος στο πράσινο χόρτο, πως θα κοιμόταν στον ήλιο, πως θα καθόταν για ολόκληρες ώρες στο παγκάκι δίπλα στην πόρτα και πως θα αγνάντευε πέρα στην πεδιάδα και στο δάσος. Τη χαρά του και την αγαπημένη του πνευματική τροφή τη διαμόρφωναν βιβλία αγροτικής οικονομίας και όλες οι συμβουλές στα ημερολόγια· εκτιμούσε επίσης το να διαβάζει εφημερίδες αλλά σ' αυτές διάβαζε μόνο τις αγγελίες, πως: πωλείται έτσι και τόσες ντεσιγατίνες χωράφι και αγρός ομού μετά αυλής, ποταμού, κήπου, μύλων, με τεχνητές λίμνες που διατρέχονται από χείμαρρους. Και στο κεφάλι του φανταζόταν τους διαδρόμους του κήπου, λουλούδια, οπωροφόρα δέντρα, τεχνητές φωλιές ψαρονιών, κουρούνες στις τεχνητές λίμνες και, ξέρετε, παρόμοια τέτοια πράγματα... Αυτές οι εικόνες της φαντασίας του ήταν διαφορετικών ειδών, αναλόγως των αγγελιών που έπεφταν στο μάτι του αλλά για κάποια αιτία σε κάθε φανταστική αναπαράσταση παρου-

σιάζονταν απαραίτητως φραγκοστάφυλα. Δεν μπορούσε να φανταστεί κανένα αγρόκτημα, καμιά ποιητική γωνιά που εκεί να μην υπήρχαν φραγκοστάφυλα.

«Η ζωή στην ύπαιθρο έχει τα μεγάλα της πλεονεκτήματα», έλεγε συχνά. «Κάθεσαι στο μπαλκόνι και πίνεις τσάι, στην τεχνητή σου λίμνη κολυμπούν οι πάπιες σου, μυρίζει τόσο όμορφα και... και ωριμάζουν τα φραγκοστάφυλα.»

Σχεδίαζε ένα σχέδιο του κτήματός του και κάθε φορά εμφανιζόταν στο σχέδιο ένα και το αυτό πράγμα: α) Το κύριο σπίτι, β) ο ξενώνας, γ) ο λαχανόκηπος, δ) τα φραγκοστάφυλα. Ζούσε τσιγγούνικα, δεν χόρταινε το φαγητό και το ποτό, ντυνόταν ένας Θεός ξέρει πώς, σχεδόν σαν ζητιάνος, συσσωρεύε όλα τα χρήματα και τα έφερνε στην τράπεζα. Ήταν τρομερά άπληστος. Με πονούσε να τον κοιτάζω και του έδινε το ένα και το άλλο –ακόμη και στη νηστεία του έδινε κάτι– αλλά κι αυτό το αποταμίευε. Αν ένας άνθρωπος είναι χαμένος σε μια ιδέα κανείς δεν μπορεί να κάνει τίποτε. Τα χρόνια περνούσαν, τον μετέθεσαν σε μια άλλη νομαρχία, ήταν ήδη πάνω από σαράντα ετών και συνέχισε να διαβάζει εφημερίδες, τις αγγελίες στις εφημερίδες και να συσσωρεύει χρήματα. Μετά άκουσα πως παντρεύτηκε. Με τον ίδιο στόχο: να αγοράσει ένα αγρόκτημα με θάμνους φραγκοστάφυλων· παντρεύτηκε με μια ηλικιωμένη, άσχημη, χωρίς καθόλου αισθήματα χήρα, μόνο και μόνο επειδή είχε χρήματα. Αλλά και μ' αυτήν έζησε τσιγγούνικα, την άφηνε σχεδόν να λιμοκτονεί, όμως τα χρήματά της τα έβαζε στην τράπεζα στο όνομά του. Παλιότερα αυτή ήταν γυναίκα ενός διευθυντή ταχυδρομείου συνηθισμένη στα πιροσκι και στα λικέρ, δίπλα όμως στον δεύτερο άντρα της δεν αξιώθηκε ούτε μια φορά αρκετό μαύρο ψωμί· ζώντας μια τέτοια ζωή, άρχισε να μαραζώνει και μετά από τρία χρόνια πέθανε. Ασφαλώς ο αδελφός μου δεν σκέφτηκε ούτε στιγμή πως ήταν υπεύθυνος για το θάνατό της. Τα λεφτά όμως και το ρακί κάνουν τους ανθρώπους ιδιόρρυθμους. Στην πόλη μας πέθανε ένας έμπορος. Πριν το θάνατό του, ζήτησε να του φέρουν ένα πιάτο μέλι και καταβρόχθισε όλα τα χαρτονομίσματα και τις μετοχές μαζί με το μέλι ώστε κανένας να μην έπαιρνε τίποτε· κάποτε κοιτάζα στο σταθμό κάτι βοοειδή και την ίδια στιγμή ένας ζωέμπορος βρέθηκε κάτω απ' το τρένο και του κόπηκε το πόδι. Τον μεταφέραμε στην αίθουσα αναμονής, το αίμα έτρεχε ποτάμι –ήταν τρομακτικό, αυτός όμως ακατάπαυστα παρακαλούσε να ψάξουν το πόδι του και δεν είχε ησυχία: στην μπότα του κομμένου του ποδιού υπήρχαν είκοσι ρούβλια – φοβήθηκε πως θα μπορούσαν να καθούν.»

«Αυτό όμως είναι άλλου παπά ευαγγέλιο», είπε ο Μπούρκιν.

«Μετά το θάνατο της γυναίκας του», συνέχισε ο Ιβάν Ιβανιτς, αφού συλλογίστηκε για λίγο, «άρχισε να αναζητάει ο αδελφός μου ένα αγρόκτημα. Φυσικά όταν κάποιος αναζητάει κάτι για πέντε χρόνια, τότε στην καλύτερη περίπτωση απατάται και δεν αγοράζει καθόλου αυτό που ονειρεύτηκε. Ο αδελφός μου ο Νικολάι αγόρασε μέσω ενός μεσίτη ένα αγρόκτημα με υποθήκη, εκατόν είκοσι ντεσιγατίνες γης, με κύριο σπίτι, ξενώνα, πάρκο αλλά δεν υπήρχε ούτε λαχανόκηπος, ούτε θάμνοι φραγκοστάφυλων, ούτε τεχνητή λίμνη με πάπιες· υπήρχε βέβαια ποτάμι αλλά το νερό ήταν καφετί γιατί από τη μια μεριά του κτήματος υπήρχε ένα κεραμοποιείο και απ' την άλλη ένα αποτεφρωτήριο. Όμως ο αδελφός μου, ο Νικολάι Ιβανιτς, δεν έδινε σημασία σ' αυτό. Παρήγγειλε είκοσι θάμνους φραγκοστάφυλα, τα φύτεψε και ξεκίνησε να ζει σαν κτηματίας.

Πέρσι πήγα επίσκεψη σ' αυτόν· πρέπει όμως να πάω μια φορά, σκέφτηκα και να δω με τα ίδια μου τα μάτια τι τρέχει εκεί πέρα. Στα γράμματά του ο αδελφός μου είχε ονομάσει το κτήμα "αγριάδα του Τσουμπάροκλ" και "χωριό Γκιμαλάισκιγ".

Έφτασα κατά το μεσημέρι στο "χωριό Γκιμαλάισκιγ". Ήταν κάψα, παντού λάκκοι, φράκτες με σανίδια και στύλους, έλατα στη σειρά μόλις φυτεμένα, έτσι που κανείς δεν ξέρει πώς να πάει στην αυλή, που πρέπει να αφήσει το άλογό του. Φτάνω στο σπίτι, ένα

κόκκινο, χοντρό σκυλί που έμοιαζε με γουρούνι με προϋπάντησε. Θα το ήθελε πολύ να γαυγίσει, ήταν όμως πολύ τεμπέλικο για να το κάνει. Απ' την κουζίνα έρχεται η μαγειρίσσα, ξυπόλυτη, χοντρή, σαν γουρούνι κι αυτή και λέει πως ο κύριος φροντίζει να ξαπλώνει μετά το φαγητό. Πηγαίνω μέσα, στον αδελφό μου –κάθεται στο κρεβάτι, το γόνατα σκεπασμένα με μια κουβέρτα– είναι γέρος και πάχυνε, σαν πρησμένος είναι, τα μάγουλα, η μύτη και τα χείλια εξέχουνε προς τα μπρος –εν ριπή οφθαλμού θα ανασπκωθεί και θα αρχίσει να γρυλίζει.

Αγκαλιαστήκαμε, κλάψαμε από χαρά και από θλίψη για το γεγονός πως κάποτε είμαστε νέοι και τώρα είμαστε και οι δύο γέροι και πως ήρθε η ώρα μας να πεθάνουμε. Ντύθηκε και με πήγε να δω το κτήμα.

«Λοιπόν, πώς είσαι;» τον ρώτησα

«Κάτι γίνεται, δόξα τω θεώ ζω καλά!»

Δεν ήταν πια ο παλιός, ντροπαλός, φτωχός υπάλληλος αλλά ένας πραγματικός κτηματίας και κύριος. Είχε εξοικειωθεί, είχε συνηθίσει τη ζωή εδώ και ήρθε στα συγκαλά του· έτρωγε πλούσια, πλενόταν στο λουτρό, έγινε χοντρός, αντιδικούσε ήδη δικαστικά με την κοινότητα και τα δύο εργοστάσια και προσβαλλόταν όταν οι αγρότες δεν τον προσφωνούσαν "Εσείς Εξοχότατε". Φρόντιζε και για την ψυχή του, όπως φροντίζουν οι πλούσιοι γι' αυτήν και έκανε καλές πράξεις, όχι επιπόλαια, όχι με ρηχότητα αλλά γεμάτος τιμή. Και τι είδους καλές πράξεις ήταν αυτές; Γιάτρευε τους μουζικούς απ' όλες τις αρρώστιες με σόδα και ρετσινόλαδο, στην ονομαστική του εορτή φρόντιζε να τελεστεί θεία λειτουργία στη μέση του χωριού και μετά κέρναγε μισό κουβαδάκι, επειδή κάτι τέτοιο το θεωρούσε αναγκαίο. Αχ αυτοί οι τρομεροί μισογεμάτοι κουβάδες! Σήμερα ο χοντρός κτηματίας κουβαλάει τους μουζικούς στο νομάρχη γιατί τα ζώα τους βόσκησαν στα χωράφια του, αύριο όμως, στην ονομαστική του εορτή, τους κερνάει μισό κουβά– και αυτοί πίνουν και κραυγάζουν ζήτω και μεθυσμένοι υποκλίνονται βαθιά μπροστά του... Η βελτίωση των συνθηκών της ζωής, η χόρταση και η οκνηρία αναπτύσσουν σε μας την πιο ξεδιάντροπη αλαζονεία. Ο Νικολάι Ίβανιτς ο οποίος ήταν κάποτε φοβισμένος στην εφορία ακόμη και να διατηρεί καθαρά, εντελώς προσωπικά γι' αυτόν, τη γνώμη του, τώρα όμως εξέφραζε "αλήθειες" με τον τόνο ενός υπουργού: "Η εκπαίδευση είναι απαραίτητη αλλά πρόωρη για το λαό, οι σωματικές τιμωρίες είναι εν γένει βλαβερές, σε ιδιαίτερες όμως περιπτώσεις είναι ωφέλιμες και αναντικατάστατες."

"Γνωρίζω το λαό και ξέρω πώς να συναναστραφώ μαζί του", έλεγε. "Με αγαπάει ο λαός. Αρκεί μόνο να κουνήσω το δάκτυλο και ο λαός θα κάνει τα πάντα για μένα, ό,τι θέλω." Και όλα αυτά καλοπροαίρετα, συνοδευόμενα από ένα ζωηρό και φιλικό χαμόγελο. Και για εικοστή φορά επαναλάμβανε: "εμείς οι ευγενείς", "εγώ ως ευγενής" και προφανώς δεν θυμόταν ότι ο παππούς μας ήταν μουζικός και ο πατέρας μας στρατιώτης. Μάλιστα το επίθετό μας, το κατά βάση ασύμφωνο με ευγενή καταγωγή, τώρα του φαινόταν πομπώδες, ανώτερο και ευχάριστο.

Όμως στην πραγματικότητα δεν πρόκειται γι' αυτόν αλλά για μένα τον ίδιο. Θέλω να σας διηγηθώ τι είδους αλλαγή συντελέστηκε σε μένα αυτές τις λίγες ώρες που πέρασα στο αγρόκτημά του. Όταν το βράδυ πίναμε τσάι, η μαγειρίσσα τοποθέτησε στο τραπέζι ένα πιάτο γεμάτο φραγκοστάφυλα. Δεν ήταν αγορασμένα αλλά δικά του, τρυγημένες ρώγες, για πρώτη φορά αφότου φυτεύτηκαν οι θάμνοι. Ο Νικολάι Ίβανιτς γέλασε δυνατά και για μια στιγμή κοίταξε σιωπηλός, με δάκρυα στα μάτια, τα φραγκοστάφυλα –απ' την έξαψη δεν μπορούσε να μιλήσει, μετά έβαλε μια ρώγα στο στόμα, με κοίταξε θριαμβευτικά όπως ένα παιδί, το οποίο επιτέλους απέκτησε το αγαπημένο του παιγνίδι και είπε: "τι γεύση!"

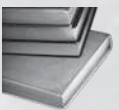
Και λαίμαργα τα έτρωγε και ασταμάτητα επαναλάμβανε: "Αχ, τι γεύση! Δοκίμασέ τα λοιπόν!"

Ήταν σκληρά και ξινά αλλά όπως είπε ο Πούσκιν: *πιο ακριβή απ' όλη μας την αλήθεια, είναι μια σε μας εντυπωσιακή εξαπάτηση.* Είδα μπροστά μου έναν άνθρωπο, του οποίου το ιερότερο όνειρο πραγματοποιείται με τόση απόλυτη προφάνεια, ο οποίος έφτασε στο στόχο της ζωής του και απέκτησε αυτό που ήθελε, ο οποίος είναι ευτυχισμένος με τη μοίρα του, με τον ίδιο τον εαυτό.

Τις σκέψεις μου για την ανθρώπινη ευτυχία τις συνόδεψε πάντοτε το αίσθημα της μελαγχολίας, τώρα όμως, στη θέα αυτού του ευτυχισμένου ανθρώπου, με κατέβαλε ένα βαρύ αίσθημα κοντινό στην απελπισία. Ιδιαίτερα βαριά διάθεση είχα το βράδυ. Μου έστρωσαν το κρεβάτι στο δωμάτιο δίπλα στην κάμαρα του αδελφού μου και μπορούσα να ακούω πώς δεν κοιμόταν, πώς σκωνόταν και πήγαινε στο πιάτο με τα φραγκοστάφυλα. Συλλογίζομαι μέσα μου πόσοι στο βάθος ικανοποιημένοι και ευτυχισμένοι άνθρωποι υπάρχουν. Τι είδους επιβλητική δύναμη είναι αυτή! Κοιτάζτε αυτή τη ζωή. Η αναίδεια και η οκνηρία των ισχυρών, η άγνοια και η προσidia με τα ζώα ζωή των αδυνάμων, γύρω γύρω μια απίστευτη φτώχεια, καταπίεση, εκφυλισμός, αλκοολισμός, υποκρισία, ψευτιά... Δίπλα σ' αυτά σ' όλους τους δρόμους και τα σπίτια επικρατεί ηρεμία και ησυχία· απ' τους πενήντα χιλιάδες κατοίκους της πόλης ούτε ένας που να ούρλιαζε και να ξεσπκωνόταν μεγαλόφωνα. Βλέπουμε μόνον αυτούς, οι οποίοι πηγαίνουν στην αγορά για ψώνια, οι οποίοι την ημέρα τρώνε, τη νύχτα κοιμούνται, οι οποίοι συζητάνε τις ανοησίες που τους απασχολούν, παντρεύονται, γερνάνε και μακάριοι φέρνουν στο νεκροταφείο τους πεθαμένους τους· αλλά δεν ακούμε και δεν βλέπουμε τίποτε από εκείνους οι οποίοι υποφέρουν και αυτό που είναι στη ζωή τρομακτικό διαδραματίζεται κάτω πίσω απ' τις κουίντες. Όλα προχωρούν μπροστά ήρεμα και ήσυχα και μόνον η βουβή στατιστική διαμαρτύρεται: τόσοι και τόσοι τρελάθηκαν, τόσο και τόσο παιδιά έχασαν τη ζωή τους λόγω υποσιτισμού... Και κατά πως φαίνεται, αυτού του είδους η τάξη είναι απαραίτητη, κατά πως φαίνεται ο ευτυχισμένος αισθάνεται καλά διότι οι δυστυχείς κουβαλάνε σιωπηλοί το φορτίο τους και χωρίς αυτή τη σιωπή, η ευτυχία θα ήταν αδύνατη. Πρόκειται για μια γενική ύπνωση. Στην πόρτα κάθε ευτυχισμένου, ικανοποιημένου ανθρώπου θα έπρεπε να στέκει κάποιος μ' ένα σφυράκι και κτυπώντας να του υπενθυμίζει συνεχώς, ότι υπάρχουν δυστυχείς, ότι η ζωή, όσο ευτυχισμένος κι αν είναι, αργά ή γρήγορα θα του δείξει τα νύχια της, ότι πάνω του θα ενσκήψει κάθε είδους κίνδυνος, αρρώστια, φτώχεια, απώλειες και κανείς δεν θα τον δει και δεν θα τον ακούσει, όπως τώρα αυτός δεν βλέπει και δεν ακούει τους άλλους. Βέβαια, αυτός ο άνθρωπος με το σφυράκι δεν υπάρχει. Ο ευτυχισμένος ζει ικανοποιημένος στο διηνεκές και οι ελάχιστες αγωνίες της ζωής του τον αναστατώνουν ελαφρά, όπως ο αέρας τα νεαρά έλατα, όλα πάνε στην εντέλεια καλά...

«Εκείνη τη νύχτα μου έγινε σαφές πως κι εγώ ήμουν ευτυχισμένος και ευχαριστημένος», συνέχισε ο Ιβάν Ίβανιτς και σηκώθηκε. «Κι εγώ φρόντιζα στο μεσημεριανό φαγητό και στο κυνήγι να διδάσκω για το πώς πρέπει να ζούμε, τι πρέπει να πιστεύουμε, πώς πρέπει να κυβερνηθεί ο λαός. Φρόντιζα κι εγώ να λέω πως η διδασκαλία είναι ένα φως, ότι η παιδεία είναι απαραίτητη για τον απλό λαό, όμως ενίοτε αρκεί η δυνατότητα γραφής και ανάγνωσης. Η ελευθερία είναι ένα αγαθό, έτσι έλεγα, χωρίς το αγαθό αυτό μπορείς κανείς τόσο να ζήσει, όσο χωρίς αέρα αλλά ας περιμένουμε ακόμη. Ναι, έτσι φρόντιζα να μιλάω και τώρα ρωτώ: για ποιο λόγο να περιμένουμε, σας ρωτώ; Λόγω ποιών αιτιών; Μου λένε, ότι δεν γίνονται όλα με τη μία, ότι τέτοιου είδους ιδέες μπορούν να πραγματοποιηθούν μόνο βήμα- βήμα, στην ώρα τους. Αλλά ποιος όμως το λέει αυτό; Πού είναι οι αποδείξεις προς τούτο, πως δηλαδή αυτό είναι ορθό;

Βασίζονται στη φυσική τάξη των πραγμάτων, στη νομοτέλεια των φαινομένων· βρίσκεται όμως εκεί μέσα τάξη και νόμος όταν

εγώ ο ζων και σκεπτόμενος άνθρωπος στέκομαι στο χείλος της τάφρου και περιμένω να κλείσει από μόνη της ή να γεμίσει λάσπη, ενώ εγώ πιθανόν να μπορώ να πηδήξω ή να μπορώ να ρίξω από πάνω της μια γέφυρα; Για άλλη μια φορά: ποιος ο λόγος που πρέπει να περιμένουμε, μέχρι να μην έχουμε καμία δύναμη πια για ζωή και εν τω μεταξύ να πρέπει να θέλουμε να ζήσουμε!

Νωρίς το πρωί αναχώρησα απ' τον αδελφό μου και έκτοτε μου έγινε ανυπόφορο να ζήσω στην πόλη. Η γαλήνη και η ηρεμία με καταπιέζουν, φοβάμαι να κοιτάξω στα παράθυρα γιατί τώρα για μένα δεν υπάρχει δυσκολότερη στιγμή από το να βλέπω μια ευτυχισμένη οικογένεια που κάθεται στο τραπέζι και πίνει τσάι. Είμαι ήδη γέρος και δεν είμαι κατάλληλος για μάχη και επιπλέον ανίκανος να μισήσω. Καταβασανίζομαι ψυχικά, είμαι εκνευρισμένος και οργισμένος, τις νύχτες φλέγεται το κεφάλι μου εξ αιτίας της πλημμύρας των σκέψεών μου και δεν μπορώ να κοιμηθώ. Αχ, ας ήμουν νέος.»

Ο Ιβάν Ίβανιτς πήγαινε αναστατωμένος από τη μια άκρη στην άλλη και επαναλάμβανε: «ας ήμουν όμως νέος!»

Ξαφνικά πλησίασε τον Αλέξιν και άρχισε να του σφίγγει μια το ένα και μια το άλλο χέρι. «Πάβελ Κωνσταντίνιτς», είπε με παρακλητική φωνή, «μην παραδοθείτε στην ακινησία, μην επιτρέψετε να βυθιστείτε στον ύπνο! Μην σταματάτε να ασκείτε το καλό, όσο είστε νέος, δυνατός και φρέσκος! Δεν υπάρχει ευτυχία και δεν θα υπάρξει στη ζωή και αν βρίσκεται ένα νόημα κι ένας σκοπός, τότε αυτό το νόημα και αυτός ο σκοπός δεν βρίσκεται καθόλου στην ευτυχία μας αλλά σε κάτι συνετότερο και μεγαλύτερο: Ασκείτε το καλό!»

Και όλα αυτά τα έλεγε ο Ιβάν Ίβανιτς με ένα οικτρό, ικετευτικό χαμόγελο, έτσι σαν να τα λαχταρούσε προσωπικά γι' αυτόν.

Μετά κάθισαν και οι τρεις τους στις πολυθρόνες τους, σε διαφορετικές άκρες του σαλονιού και σιωπούσαν. Η διήγηση του Ιβάν Ίβανιτς δεν ικανοποίησε ούτε τον Μπούρκιν ούτε τον Αλέξιν. Ενώ για τους στρατηγούς και τις κυρίες, που στο σούρουπο φαινόταν ζωντανοί, και κοίταζαν έξω απ' τις χρυσές κορνίζες τους, ήταν πληκτικό να ακούνε τη διήγηση για τον φτωχούλη, για τον αξιολύπητο υπάλληλο που έτρωγε φραγκοστάφυλα. Ήθελαν να ακούσουν κάτι για ανώτερους ανθρώπους, για γυναίκες. Και το ότι τώρα κάθο-

νταν στο σαλόνι, όπου όλα –ο καλυμμένος πολυέλαιος, οι πολυθρόνες, τα χαλιά κάτω απ' τα πόδια– διηγούνταν ότι κάποτε εδώ περπατούσαν οι ίδιοι αυτοί άνθρωποι, κάθονταν, έπιναν τσάι, αυτοί που τώρα κοιτάζουν απ' τις κορνίζες τους και το ότι τώρα η ωραία Πελαγία περιπλανιέται αθόρυβα, αυτά από μόνα τους ήταν καλύτερα απ' όλες τις διηγήσεις.

Ο Αλέξιν λαχάρησε τον ύπνο· είχε σηκωθεί νωρίς, στις τρεις το πρωί για να ασχοληθεί με το νοικοκυριό και τώρα σχεδόν έκλειναν τα μάτια του αλλά φοβόταν πως οι καλεσμένοι κατά την απουσία του θα διηγθούν κάτι ενδιαφέρον και έτσι δεν έφευγε. Το αν ήταν ευφυή, αν ήταν αμερόληπτα αυτά που μόλις πριν από λίγο είχε διηγηθεί ο Ιβάν Ίβανιτς, αυτό δεν το εξετάζει. Οι καλεσμένοι δεν μιλάνε για πλιγούρι, δεν μιλάνε για άχυρα και πίσσα αλλά για κάτι που δεν είχε άμεση σχέση με τη ζωή του και ως εκ τούτου χαιρόταν και ήθελε να συνεχίσουν να διηγούνται...

«Όμως τώρα είναι ώρα για ύπνο», είπε ο Μπούρκιν και σηκώθηκε. «Επιτρέψτε μου να σας ευχηθώ καληνύχτα.»

Ο Αλέξιν χαιρέτισε και πήγε κάτω, στο χώρο του, ενώ οι καλεσμένοι έμειναν επάνω. Τους υπέδειξε για τη βραδιά ένα μεγάλο δωμάτιο, όπου βρίσκονταν δυο παλιά, ξύλινα κρεβάτια και στη γωνία κρεμόταν ένας εσταυρωμένος από ελεφαντόδοντο· τα ευρύχωρα, κρύα κρεβάτια τους, που τα έστρωσε η ωραία Πελαγία, ευωδίαζαν ευχάριστα φρέσκια μπουγάδα.

Ο Ιβάν Ίβανιτς έβγαλε σιωπηλός τα ρούχα του και ξάπλωσε.

«Κύριε και θεέ μου ευσπλαχνίσου μας εμάς τους αμαρτωλούς!» είπε και τράβηξε την κουβέρτα πάνω απ' το κεφάλι του.

Η πίπα του, που βρισκόταν στο τραπέζι, μοσχοβολούσε έντονα τα υπολείμματα του καπνού και ο Μπούρκιν για ώρα δεν αποκοιμιόταν και δεν μπορούσε καθόλου να καταλάβει από πού ερχόταν αυτή η βαριά μυρωδιά.

Καθ' όλη τη διάρκεια της νύχτας η βροχή χτυπούσε στα παράθυρα.

ΤΕΛΟΣ

Ο ΠΑΝΟΣ ΜΑΣ

γράφει η
Δήμητρα Κωσταρά

Η πρώτη ανάμνηση που έχω από τον Πάνο μας είναι περίπου στα πέντε. Η μάνα μου διηγείται ότι την πρώτη φορά που τον αντίκρισα είπα «Μαμά, κοίτα ένας ωραίος άνθρωπος». Μου είχε κάνει εντύπωση πώς ένας μεγάλος άντρας μπορεί να έχει τόσο παιχνιδιάρικα μάτια και ένα μόνιμο χαμόγελο, φάνταζε με παιδί στο σώμα ενός ενήλικου.

Είχε μάθει να έρχεται από το χωριό· έπαιρνε το κτελ και ο πατέρας μου τον έφερνε από το σταθμό. Έφτανε σπίτι μας και τον κοιτούσαμε στα χέρια, πάντα κουβαλούσε μία σακούλα γεμάτη γαριδάκια και σοκολάτες. Κάθε φορά που με έβλεπε έλεγε «ίδια Βούλα», δηλαδή ίδια η μάνα μου, που από αυτοκρατορική Ελισάβετ είχε ξεπέσει σε Σαβούλα και Βούλα στο χωριό. Τα ξαδέρφια μου με κορόιδευαν, το έλεγε τόσο συχνά ο Πάνος μας, που για κάποια χρόνια μου κόλλησαν το παρατσούκλι «Ιδιαβούλα», μια λέξη, μονοκοπανιά, το είχα συνηθίσει τόσο πολύ που είχα υπογράψει έτσι και μια έκθεση στο σχολείο.

Πάντα τον λέγαμε ο «Πάνος μας», ποτέ «Πάνος» σκέτο, και

αυτό το «μας» έπαυε να είναι κτητική αντωνυμία, γινόταν ένα νέο μέρος του λόγου, κάτι σαν «συμπαθητική» αντωνυμία. Γιατί όλοι τον συμπαθούσαν τον Πάνο μας. Έκανε μικροθελήματα στους συγχωριανούς του, πήγαινε στα καφενεία στις παρέες που έπαιζαν πρέφα, στεκόταν από πίσω τους και τους έδινε τάχα μου συμβουλές. Πολλές φορές πήγαινε επίσκεψη, απρόσκλητος φυσικά, σε διάφορα σπίτια στο χωριό. Η μάνα του έβγαине στη ρούγα και τον έψαχνε. «Σώπα, μωρέ Λένη, δεν τον ξεσυνερίζομαστε τον Πάνο μας, ένα πιάτο φαί παραπάνω βάλαμε». Αλλά η γιαγιά η Λένη δεν ήθελε να υποχρεώνεται και τους άφηνε στην πόρτα τους λίγα αυγά και ό,τι άλλο είχε στο μπουστάνι της.

Και τώρα, τόσα χρόνια μετά, όταν πηγαίνουμε στο χωριό για να ανάψουμε τα καντηλάκια των πεθαμένων μας, το καντηλάκι του Πάνου μας το βρίσκουμε πάντα αναμμένο. Οι συγχωριανοί δεν τον έχουν ξεχάσει, όταν περνάνε από εκεί ανάβουν και το δικό του. Ο Πάνος μας. Με ένα χρωμόσωμα παραπάνω και μια καρδιά μικρού παιδιού.

Απόψε θα γίνω

το βλέμμα της Άνι Μουρ

της Βασιλικής Χρυσοστομίδου

κατέστρεψε το 80% των καλλιεργειών και βύθισε τη χώρα στην απόγνωση. Η ανάληψη αποικιοκρατική πολιτική της Βρετανίας μετέτρεψε τον λιμό σε γενοκτονία, υπεύθυνη για τον θάνατο ενός εκατομμυρίου ανθρώπων από πείνα και αρρώστιες.

Οι γονείς της Άνι, Μάθιου και Τζούλια Μουρ, με καταγωγή από το Κορκ, είχαν μεταναστεύσει στις Ηνωμένες Πολιτείες τέσσερα χρόνια πριν και ζούσαν στην οδό Monroe 32 στο Μανχάταν. Η Άνι, μόλις δεκαεπτά ετών, ταξίδεψε για να τους συναντήσει και ανέλαβε να συνοδεύσει και τα δυο μικρότερα αδέρφια της τον Άντονι και τον Φίλιπ. Τα παιδιά επιβιβάστηκαν στο ατμόπλοιο «Νεβάδα» στις 20 Δεκεμβρίου του 1891. Γίόρτασαν τα φτωχικά τους Χριστούγεννα εν πλω και μετά από ταξίδι δώδεκα ημερών έφτασαν στο νησί Έλις, στις ΗΠΑ.

Το «Νεβάδα» είχε φτάσει πολύ αργά την παραμονή της Πρωτοχρονιάς και οι επιβάτες της τρίτης θέσης θα ήταν οι πρώτοι που θα περνούσαν από τον νεόκτιστο ομοσπονδιακό σταθμό μετανάστευσης στο νησί Έλις, ο οποίος στο παρελθόν χρησιμοποιούνταν ως χώρος αποθήκευσης πυρίτιδας για το Ναυτικό των ΗΠΑ.

Στις 10:30 το πρωί της Πρωτοχρονιάς του 1892, μια φορτηγίδα μετέφερε τους επιβάτες της «Νεβάδα» στην αποβάθρα στο Έλις, στη σκιά του Αγάλματος της Ελευθερίας, όπου έγιναν δεκτοί με ενθουσιασμό στο πλαίσιο των εγκαινίων του σταθμού μετανάστευσης. Δημοσιογράφοι, μπάντες και σημαίες, καμπάνες εκκλησιών, σφυρίχτρες και ζητωκραυγές άναβαν τις φλόγες αμερικάνικου ονείρου που ζέσταινε τις ελπίδες στις καρδιές των ξενιτεμένων.

Μπορεί τα ροδοκόκκινα μάγουλα και η καλή όψη που θύμιζε κορίτσι αφίσας μεταναστευτικής πολιτικής, μπορεί η ιρλανδική καταγωγή, μπορεί και η τύχη να το 'φερε και η Άνι ήταν η πρώτη από τους 107 μετανάστες που αποβιβάστηκε και πέρασε από την ομοσπονδιακή επιθεώρηση μεταναστών στον σταθμό στο νησί Έλις, στο λιμάνι της Νέας Υόρκης την Πρωτοχρονιά του 1892.

«Πώς σε λένε κορίτσι μου;», ρώτησε ο Τσαρλς Χέντλεϊ, αξιωματούχος του Υπουργείου Οικονομικών που είχε ζητήσει την τιμή να εγγράψει τον πρώτο μετανάστη του νέου σταθμού. «Άννι Μουρ, κύριε».

Η Άνι και τα αδέρφια της καταγράφηκαν στην πρώτη σελίδα του πρώτου ληξιαρχικού βιβλίου. Στη συνέχεια, ο ομοσπονδιακός επιθεωρητής μετανάστευσης για το λιμάνι της Νέας Υόρκης, John B. Weber, της έδωσε ένα χρυσό δέκα δολαρίων και τις ευχές για καλή χρονιά. Ένας καθολικός ιερέας την ευλόγησε και της έδωσε ένα ασημένιο νόμισμα, ενώ ένας άλλος περαστικός της έριξε ένα χρυσό πέντε δολαρίων πριν περάσει στην αίθουσα αναμονής και στην αγκαλιά των γονιών της. Κατά τη διάρκεια των επόμενων 62 ετών, περισσότεροι από 12 εκατομμύρια μετανάστες θα ακολουθούσαν τα βήματα της Άνι μέσω του Ellis Island.

Στο Μουσείο του Ellis Island υπάρχει άλλο ένα χάλκινο άγαλμα της Άνι. Αποτυπώνει την έκπληξη της κοπέλας που στέκει κρατώντας μια βαλίτσα στο ένα χέρι και συγκρατώντας το καπέλο της με το άλλο χέρι. Το άγαλμα αυτό είναι καλογουαλισμένο και αστράφτει.

Κι όλα αυτά θα μπορούσαν να εί-

Αν δεν είχα βρεθεί τυχαία στο ανεμοδαρμένο Cobh της Ιρλανδίας εκείνον τον Γενάρη του 2004, δεν θα είχα δει ποτέ το χάλκινο άγαλμα της Άνι Μουρ στο λιμάνι απ' όπου απέπλευσε ο Τιτανικός, αλλά και μετανάστευσαν τρία εκατομμύρια Ιρλανδοί με προορισμό τις ΗΠΑ.

Η Άνι αγκαλιάζει προστατευτικά τα δυο αδέρφια της, που κοιτούν τη θάλασσα με λαχτάρα και προσμονή. Εκείνη, όμως, στρέφει το κεφάλι της κι αποχαιρετά με μια τελευταία, πονεμένη ματιά την πατρίδα της. Είκοσι χρόνια αργότερα, αποφάσισα να γίνω η φωνή του βλέμματός της.

Η Άνι άφησε το πράσινο νησί τον Δεκέμβριο του 1891, ακολουθώντας τον δρόμο του ξενιτεμού που άνοιξε για την Ιρλανδία από το 1845, όταν ξέσπασε ο Μεγάλος Λιμός. Η πατάτα, η κύρια τροφή των φτωχών αγροτών προσβλήθηκε από έναν μύκητα που

ναι η αρχή μιας υπέροχης ζωής.

Όμως, τίποτα δεν έγινε όπως στις διαφημίσεις και στα success stories. Μετά την πανηγυρική υποδοχή, τα ίχνη της Άνι χάνονται. Ο τεράστιος ξύλινος σταθμός μετανάστευσης από τον οποίο πέρασε η Άνι καταστράφηκε ολοσχερώς από μια πυρκαγιά στις 15 Ιουνίου 1897. Η φωτιά κατέστρεψε τη συλλογή από δερματόδετα βιβλία μητρώου. Η Άνι ξεχάστηκε. Όμως, όταν στον σταθμό μετανάστευσης του Ellis Island πραγματοποιήθηκε η μεγαλύτερη αποκατάσταση στην ιστορία των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, η ιστορία της Άνι ξαναήρθε στην επικαιρότητα. Ταυτίστηκε, όμως, με λανθασμένο πρόσωπο, με μια συνονόματη Άνι Μουρ, που είχε καταφέρει να πιάσει το πολυπόθητο αμερικάνικο όνειρο, αλλά είχε σκοτωθεί σε κάποιο τροχαίο δυστύχημα. Ανακαλύφθηκε, ωστόσο, το 2006 ότι η Annie Moore που πέθανε στο τροχαίο –και όλοι πίστευαν ότι ήταν η Annie Moore από το Κορκ της Ιρλανδίας– γεννήθηκε και μεγάλωσε στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η γενεαολόγος Meghan Smolenyak και ο επίτροπος αρχείων της Νέας Υόρκης, Brian Anderson ανακάλυψαν ότι η Annie Moore που πέρασε από το νησί Έλις έζησε ολόκληρη τη ζωή της στο Lower East Side του Μανχάταν. «Είχε την τυπική ζωή των μεταναστών με σκληρή δουλειά», είπε η Smolenyak στους New York Times το 2006.

Η Άνι παντρεύτηκε τον Joseph Augustus Schayer, έναν Γερμανοαμερικανό που εργαζόταν στην ψαραγορά Fulton και γέννησε τουλάχιστον 10 παιδιά, πέντε από τα οποία πέθαναν πριν την ηλικία των τριών ετών. Είχε περάσει σχεδόν κάθε χρόνο του γάμου της έγκυος, γεννώντας ή θάβοντας ένα παιδί. Τα παιδιά της Άνι θάφτηκαν χωρίς ταφόπλακες.

Η ίδια πέθανε από καρδιακή ανεπάρκεια το 1924 σε ηλικία 50 ετών. Δεν γύρισε ποτέ στην Ιρλανδία. Το μελαγ-

χολικό βλέμμα της σε όλες τις φωτογραφίες της μάντευε το πεπρωμένο της, να ζήσει μια τυραγνισμένη ζωή και να ταφεί σε ξένη γη.

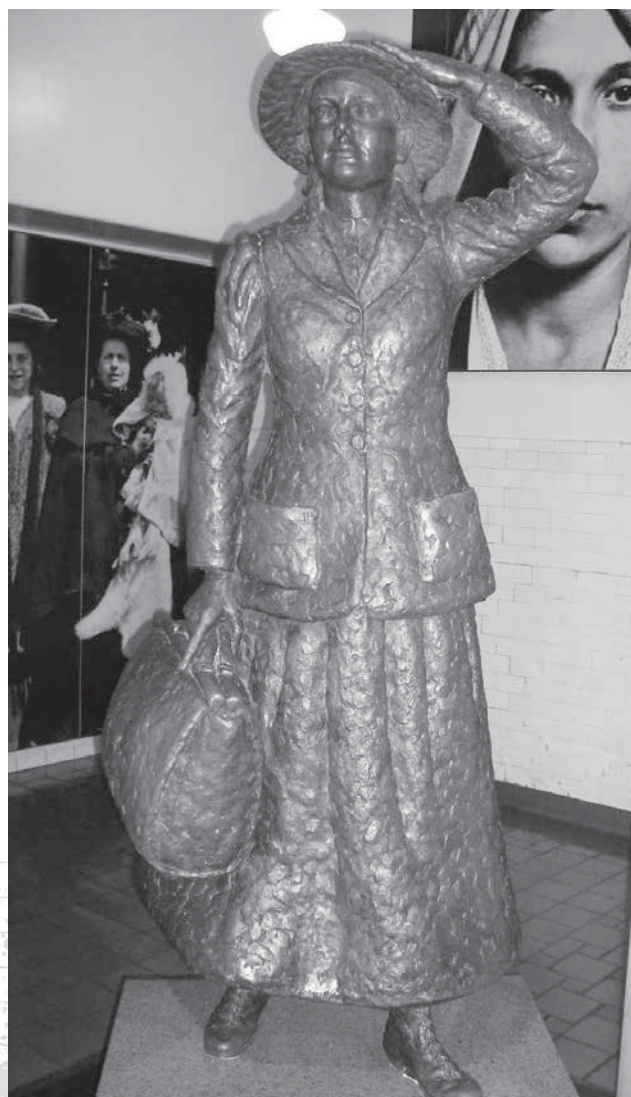
Εκατόν τριάντα τρία χρόνια μετά τον ξενιτεμό της Άνι, είκοσι χρόνια μετά το συναπάντημα με το άγαλμά της στην Ιρλανδία, εγώ εκπληρώνω το τάμα μου στη δική μου Άνι, στο χάλκινο κορίτσι που συνάντησα εκείνο το μεσημέρι, στις 5 Γενάρη 2004 στο Cobh, αλλά και στη μετανάστρια, στην πρόσφυγα –που έλεγε και η σμυρνιά γιαγιά μου– σε κάθε γυναίκα που υπέφερε σιωπηλά, που έγινε ένα με τη σκάφη της μπουγάδας, με τη λάντζα, με το χωράφι και με την μηχανή της φάμπρικας. Σε κάθε γυναίκα που αναγκάστηκε να ανεχτεί τον άντρα της να τη χρησιμοποιεί σεξουαλικά και να γεννάει σαν κουνέλα ή να σφάζεται με απανωτές εκτρώσεις, που βίωσε τον σπαραγμό της απώλειας των παιδιών της, ενώ τα έβλεπε να σβήνουν σαν αδύναμα κεράκια.

Το τάμα μου είναι να πω την ιστορία της.

Η Άνι είναι τα θολωμένα μάτια από δάκρυα που δεν τολμούν να κυλήσουν στο μάγουλο, είναι τα ροζιασμένα χέρια από τα πλυσίματα και τις αγγαρείες, είναι οι πνιγμένοι λυγμοί στα μαξιλάρια της μοναξιάς, είναι η άδεια αγκαλιά, η νοσταλγία της μακρινής, της αφανέρωτης πατρίδας.

Είναι, όμως, και το πείσμα και η ελπίδα, είναι και η δύναμη. Γιατί αυτό το βλέμμα μιας μικρής κοπέλας από χαλκό διασώζει τον σπαραγμό της ανθρωπιάς και της αγάπης.

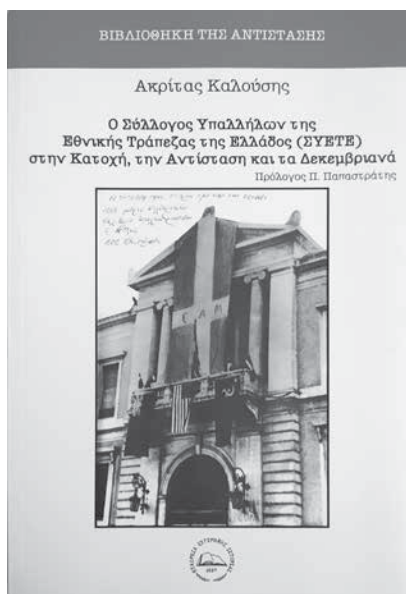
Και μόνο γι' αυτόν τον σπαραγμό αξίζει να μένουμε ζωντανοί.

Η δράση του ΣΥΕΤΕ στην Κατοχή, την Αντίσταση και τα Δεκεμβριανά

Διαβάζοντας τον τίτλο του βιβλίου του Ακρίτα Καλούση **«Η δράση του ΣΥΕΤΕ στην Κατοχή, την Αντίσταση και τα Δεκεμβριανά»**, ίσως δημιουργείται η εντύπωση ότι το περιεχόμενο του βιβλίου αναφέρεται σε ένα εξειδικευμένο θέμα που αφορά τη συνδικαλιστική δράση του ΣΥΕΤΕ (Σύλλογος υπαλλήλων Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος) και άρα είναι περιορισμένου ενδιαφέροντος. Ωστόσο, από τις πρώτες κίολες σελίδες ελκύει το ενδιαφέρον κάθε αναγνώστη για τη νεότερη ιστορία γενικότερα και ειδικότερα για τους εθνοασπελευθερωτικούς, κοινωνικούς και συνδικαλιστικούς αγώνες αυτής της περιόδου. Το συγκεκριμένο βιβλίο δεν περιορίζεται στα όρια μιας απλής ιστορικής καταγραφής της δράσης τού μεγαλύτερου σωματείου στον τραπεζικό κλάδο. Ας μη διαφεύγει της προσοχής ότι από τα τέλη του 20ού αιώνα μέχρι και τις ημέρες μας έχει αναπτυχθεί η έρευνα για τα προβλήματα του τραπεζικού συνδικαλισμού, με ιδιαίτερη έμφαση στη συνδικαλιστική δράση των υπαλλήλων της Εθνικής Τράπεζας, που εντάσσεται γενικότερα στο εργατικό κίνημα της Αντίστασης. Ο Α. Καλούσης ερευνώντας το αρχείο του ΣΥΕΤΕ, αλλά και πλήθος άλλων πρωτογενών πηγών και βιβλιογραφικών αναφορών, φωτίζει τις γενικότερες κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες αυτής της περιόδου και το κυριότερο μας εξοπλίζει με χρήσιμα συμπεράσματα για τους σημερινούς κοινωνικούς αγώνες και τον προσανατολισμό του συνδικαλιστικού κινήματος, που διέρχεται βαθιά κρίση σε συνθήκες υποχώρησης από τη σφοδρή επίθεση της κυρίαρχης πολιτικής που κονιορτοποιεί δικαιώματα και κατακτήσεις δεκαετιών, θυσιάζοντας τη δημόσια περιουσία στον βωμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ.

Το βιβλίο περιέχει την εισαγωγή της Ανεξάρτητης Αριστερής Κίνησης Εργαζομένων Εθνικής Τράπεζας από την πρώτη έκδοση, τον λειτουργικό πρόλογο του Προκόπη Παπαστράτη, καθηγητή Ιστορίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, και την ει-

σαγωγή της δεύτερης έκδοσης, που αναφέρονται στην αξία του βιβλίου να φωτίσει την πορεία και τη ριζοσπαστικοποίηση του σωματείου αυτή την περίοδο και παρουσιάζουν το γενικότερο ιστορικό πλαίσιο της περιόδου. Το κύριο μέρος αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια εμπλουτισμένα με σημαντικές ιστορικές πηγές και ντοκουμέντα.

Μέσα από την ερευνητική εργασία του Α. Καλούση παρουσιάζεται η μετατροπή ενός κατ' αρχάς εργοδοτικού σωματείου σε σωματείο όπλο των εργαζομένων. Ο ΣΥΕΤΕ που ιδρύθηκε το 1917, τη χρονιά της μεγάλης Οκτωβριανής επανάστασης που άλλαξε την πορεία του κόσμου, είναι από τα αρχαιότερα σωματεία στην Ελλάδα. Ο ΣΥΕΤΕ λειτούργησε με την πολιτική αντίληψη της συντεχνίας και μάλιστα της ικανοποίησης των συμφερόντων των μεγαλοστελεχών της Εθνικής Τράπεζας Ελλάδας (ΕΤΕ). Δρούσε ουσιαστικά σε άμεση σύνδεση με το καθεστώς, με μοναδικό στόχο την εξυπηρέτηση των στελεχών αυτών, στο πλαίσιο ενός εργοδοτικού-κρατικού συνδικαλισμού, συμπλέοντας με τη Διοίκηση της Τράπεζας. Η ηγεσία του ΣΥΕΤΕ δεν έχανε την ευκαιρία να εκφράζει την ευγνωμοσύνη της στη Διοίκηση και φυσικά στη δικτατορία του Μεταξά. Ένα

σωματείο εργοδοτικό, μακριά από την κοινωνική-συνδικαλιστική δράση των μεγάλων εργατικών οργανώσεων και των άλλων ταξικών σωματείων.

Αργότερα, στα χρόνια της Κατοχής και της Εθνικής Αντίστασης, ο ΣΥΕΤΕ θα γίνει κυρίως σωματείο των χαμηλόμισθων υπαλλήλων της Τράπεζας και θα ριζοσπαστικοποιηθεί, για να αποτελέσει την ατμομηχανή των τραπεζικών συνδικαλιστικών οργανώσεων, προωθώντας θεσμούς αλληλεγγύης και ενότητας ανάμεσα στους εργαζόμενους του κλάδου, με κορυφαίο την ίδρυση της Επιτροπής Συνεργασίας Τραπεζοϋπαλληλικών Οργανώσεων (ΕΣΤΟ) το 1942. Η άνοιξη και το φθινόπωρο του 1942 είναι η περίοδος που το εργατικό κίνημα, αρχικά με κέντρο τους δημόσιους υπάλληλους, κάνει ορμητικά την εμφάνισή του, θέλοντας να βάλει ένα τέλος στον χειμώνα της πείνας και του θανάτου και στις συνθήκες που τον προκάλεσαν.

Μετά την έκτακτη Γ.Σ. των μελών, στις 11 Μαΐου 1942 και τις αρχαιρεσίες στις 18 Μαΐου, αναδεικνύεται νέα Δ.Ε. του Συλλόγου και συνδέεται με την αλλαγή του οργανωτικού μοντέλου των εργαζομένων στις τράπεζες, με τη δημιουργία της αντιστασιακής δευτεροβάθμιας οργάνωσης ΕΣΤΟ (Επιτροπή Συνεργασίας Τραπεζοϋπαλληλικών Οργανώσεων). Αλλάζει στρατηγική για τις συνδικαλιστικές, πολιτικές και κοινωνικές διεκδικήσεις της περιόδου. Οι αποφάσεις της Δ.Ε. για συμμετοχή αλλά και οργάνωση από τον ΣΥΕΤΕ των μεγαλύτερων απεργιών τις περιόδου, όπως η απεργία των δημοσίων υπαλλήλων τον Απρίλη του 1942, η μεγάλη απεργία στις 9 Σεπτεμβρίου 1942, η συμμετοχή στις απεργίες του Μάρτη του 1943 ενάντια στην πολιτική επιστράτευση, η μεγάλη μάχη των χρεογράφων τον Οκτώβριο του 1943, υπήρξαν καταλυτικές και καταδεικνύουν την άμεση πολιτική σχέση της με το Εργατικό Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο (ΕΕΑΜ) και το ΕΑΜ. Αυτή η αλλαγή πλεύσης αφορά και στον προσανατολισμό του σωματείου, που θέτει πρωταρχικό στόχο την

επίλυση του επισιτιστικού, στο πλαίσιο της συγκρότησης ενός ευρύτερου Προμηθευτικού Συνεταιρισμού, σε συνεργασία με τους συλλόγους της Τραπεζής της Ελλάδος και της Κτηματικής.

Ο συγγραφέας μέσα από τη δράση του ΣΥΕΤΕ φωτίζει την επίδραση των δραματικών γεγονότων της Κατοχής, όπως η πείνα, η απότομη φτωχοποίηση και η εξαθλίωση μεγάλου μέρους του πληθυσμού και ιδιαίτερα των τραπεζοϋπαλλήλων. Ο θάνατος, η καταστολή των κατοχικών δυνάμεων, οι εκτελέσεις, αλλά και η οργάνωση της Αντίστασης ενάντια στον κατακτητή, με την ίδρυση μαχητικών αντιστασιακών οργανώσεων, συσπειρώνουν πολλούς εργαζομένους γύρω από το ΕΕΑΜ, συμπεριλαμβανομένων και των τραπεζοϋπαλλήλων. Και στη συνέχεια το καλοκαίρι της ίδιας χρονιάς δίνουν ένα σκληρό δίμηνο αγώνα, με απεργίες, συγκεντρώσεις, παραστάσεις διαμαρτυρίας. Οι τραπεζοϋπάλληλοι κερδίζουν αυξήσεις στους μισθούς, επέκταση των συσσιτίων στα «προστατευόμενα μέλη» των οικογενειών τους, χορήγηση πιστώσεων για ιματισμό, χορήγηση καύσιμης ύλης. Ο αγώνας, όπως υπογραμμίζει ο συγγραφέας «έχει ένα ταξικό διμέτωπο: την κυβέρνηση και τη διοίκηση». Αναφέρεται, ο συγγραφέας, στις συνθήκες που δημιούργησαν την απόλυτη ανάγκη για την οργάνωση του εργαζόμενου λαού, για την κοινή δράση στο ζήτημα της επιβίωσης, την εναντίωση στις κατοχικές πολιτικές και στα έκτακτα μέτρα επιστράτευσης των εργαζομένων. Ήταν απόρροια της παρέμβασης του ΕΕΑΜ και της προσπάθειας που έγινε και σε τρίτοβάθμιο επίπεδο με την κοινή δράση της Ενωτικής ΓΣΕΕ με την «Εθνική» ΓΣΕΕ.

Στο τέλος της περιόδου της Κατοχής και της Αντίστασης, τον Οκτώβριο του 1944, θα αναδειχθεί νέα, διαφορετική Δ.Ε. στον ΣΥΕΤΕ, που σηματοδοτεί την επιστροφή στην προπολεμική συνδικαλιστική λογική της προσκόλλησης των συνδικάτων στην κυβερνητική και εργοδοτική γραμμή, εκφράζοντας περισσότερο τα συμφέροντα της συντεχνίας παρά τη συμπόρευση με άλλους εργαζομένους. Η νέα Δ.Ε. θέτει 14 σκοπούς. Ενδεικτικά αναφέρουμε: 1. Μακράν από την Τράπεζαν η πολιτική. 2. Τάξις, πειθαρχία, εργασία, και εξόρμησις διά την αναδιοργάνωσιν και ενίσχυσιν της Τραπεζής διά να δυνηθή να προσφέρη τας υπηρεσίας

της εις την ανόρθωσιν της Πατρίδος. ...

Μετά τα Δεκεμβριανά οι αποφάσεις που λαμβάνονται από τον ΣΥΕΤΕ έχουν στόχο την αποκήρυξη της στάσης του ΕΛΑΣ και την καταδίκη των ΕΑΜικών συναδέλφων τους που συμμετείχαν στις μάχες του Δεκέμβρη. Ζητά από τη Διοίκηση της ΕΤΕ, ανεξάρτητα από τα μέτρα που θα πάρει η πολιτεία, να λάβει διοικητικά μέτρα όχι μόνο γι' αυτούς τους υπαλλήλους που συμμετείχαν με το ΕΑΜ, αλλά και για όσους με οποιονδήποτε τρόπο βοήθησαν την «ανταρσία». Ο χαρακτηρισμός των ΕΑΜιτών και ΕΛΑΣιτών ως «νέων δοσιλόγων», εντάσσεται στο γενικότερο κλίμα μισαλλοδοξίας που καλλιεργείται εκείνη την περίοδο και προετοιμάζει την επόμενη εποχή, όπου η δίωξη των κομμουνιστών, των μελών του ΕΑΜ, του ΕΛΑΣ, των αντιστασιακών, αυτών που έδρασαν όλη την προηγούμενη περίοδο κατά των ξένων κατακτητών, των κατοχικών αρχών και κυβερνήσεων, κατά των ταγμάτων ασφαλείας, κατά των Άγγλων και μετέπειτα των Αμερικάνων, θα βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη της λευκής τρομοκρατίας του μετεμφυλιακού κράτους.

Σημαντικές και οι τελευταίες σελίδες του βιβλίου, στις οποίες ο Α. Καλούσης παραθέτει τα γενικά συμπεράσματα και τα

συμπεράσματα από τη δράση του ΣΥΕΤΕ.

Άλλωστε, το διάβασμα του βιβλίου προσφέρει μια σειρά χρήσιμων συμπερασμάτων για τη σημερινή εποχή κατίσχυσης του κυβερνητικού – εργοδοτικού συνδικαλισμού. Αποτυπώνει τον καταλυτικό ρόλο του συσχετισμού δυνάμεων στα σωματεία και την αναγκαιότητα της σκληρής πάλης των ταξικών δυνάμεων για να συμβάλουν στον ταξικό προσανατολισμό του συνδικαλιστικού κινήματος. Για να μετατραπούν τα συνδικάτα από κυβερνητικά – εργοδοτικά σε σωματεία – όπλα των εργαζομένων, σήμερα που οι κυρίαρχες πολιτικές αποδομούν εργασιακά δικαιώματα και ελευθερίες, εκποιούν τη δημόσια περιουσία επιχειρώντας στο όνομα των «μεταρρυθμίσεων» και του «εκσυγχρονισμού» να μακιγιάρουν τον επελύνοντα εργασιακό μεσαίωνα, την καπιταλιστική βαρβαρότητα.

Ολοκληρώνοντας ας μη μας διαφεύγει η αξία του βιβλίου που φωτίζει γεγονότα και συνθήκες της συγκεκριμένης περιόδου, συμβάλλοντας στην ιστορική γνώση και συνείδηση.

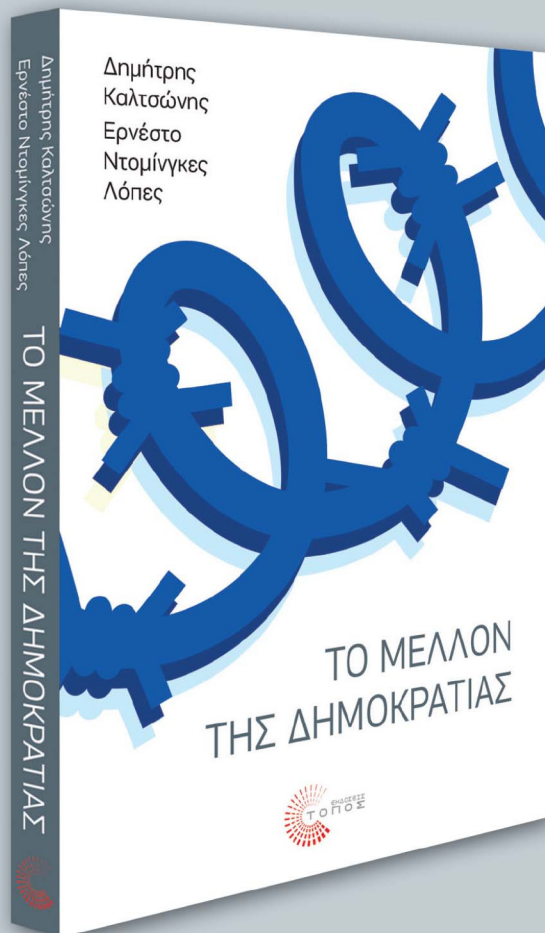
Ένα βιβλίο που φωτίζει τους αγώνες των εργαζομένων και των συνδικάτων, αλλά και σημαντικών ιστορικών γεγονότων δεν μπορεί παρά να είναι «κτῆμα ες αεί».

Κ Υ Κ ῆ Ο Φ Ο Ρ Ε Ί

το βιβλίο του
Δημήτρη Πολυχρονιάδη
«...για ν' ανέβουν
ένα σκαλοπάτι...»

Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ Κ Ψ Μ

Πότε και σε ποιο βαθμό μπορούμε να λέμε ότι υπάρχει δημοκρατία; Πώς διαγράφεται το μέλλον της; Η ακροδεξιά και ο φασισμός βρίσκονται πράγματι ante portas;

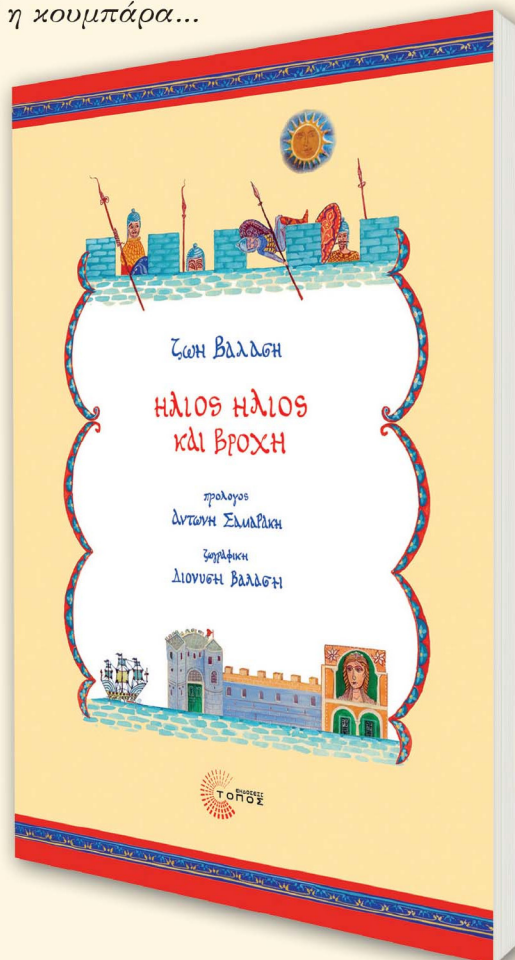
Το πρώτο μέρος του βιβλίου διερευνά τα χαρακτηριστικά της σύγχρονης δημοκρατίας, αναδεικνύει τη σχέση της με την οικονομική και περιβαλλοντική κρίση, τις χρόνιες αλλά και τις σημερινές της παθολογίες, την άνοδο της ακροδεξιάς και επιχειρεί να διαγνώσει τις πιθανές τάσεις εξέλιξής της. Βαδίζει η ανθρωπότητα προς το τέλος ή προς την αναγέννηση της δημοκρατίας;

Το δεύτερο μέρος εξειδικεύει την παραπάνω προβληματική στην ανάλυση της δημοκρατίας στις ΗΠΑ, που μέχρι πρόσφατα τουλάχιστον παρουσιαζόταν από πολλούς ως υπόδειγμα. Αναλύει τη σημασία και την ιδιομορφία του εκλογικού συστήματος, τεκμηριώνει τη σχέση της αμερικανικής δημοκρατίας με τις ελίτ και διερωτάται αν η διαρθρωτική κρίση που τη μαστίζει μπορεί να οδηγήσει σε μια θεμελιώδη δημοκρατική αλλαγή ή σε ένα καθεστώς αποκλεισμού και καταστολής, ακόμη και πολιτισμικής κατάρρευσης.

*‘Ηλιος ήλιος και βροχή που παντρεύοντ’ οι φτωχοί
ήλιος ήλιος με το χιόνι που παντρεύοντ’ οι αρχόντοι
ήλιος ήλιος και αντάρα που παντρεύετ’ η κουμπάρα...*

Ο κυρ Ήλιος και η κυρα-Βροχούλα,
παρέα με τον Παράξενο Πραματευτή
-που τίποτα δεν πουλάει και τίποτα
δεν αγοράζει, αλλά μονάχα χαρίζει-,
παίρνουν για καράβι
τούτο το χάρτινο βιβλίο και
πότε μαζί και πότε χώρια
ταξιδεύουν στην Ελλάδα.
Νησάκια τους καλωσορίζουν,
τραγούδια τους νανουρίζουν,
ηλιομάγισσες και χαζοί δράκοι
φτιάχνουν παραμύθια,
το Γαλάζιο Άλογο νικάει την Ξενιτιά
κι ο φαντασμένος άγριος Πόλεμος
βρέχεται και συναχώνεται.
Αυτά κι άλλα πολλά γίνονται
χάρη στον μικρό μυστικό θησαυρό
που έχει πάντα ο Πραματευτής
στο καλάθι του!

Για κάθε ηλικία

toposbooks.gr

Είναι
όλα τους
παιδιά μας

αντιτετράδια
ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ